PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI Senensis Commentarii,

IN LIB. QVARTVM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

TRIBVS ANTE' libris, amantissime Aree, tradidimus odoramenta, olea, arbores, vnguenta, animalia, frumenta, olera, radices, succos, herbas, seminaque. In hoc autem quarto differemus de radicibus, & eis, quæ restant, herbis.

Κέστρον. BETONICA. CAP. I.

CESTRON psychotrophon uocitatur, quoniam frigidis locis inueniatur. Latini Betonicam appellãt. Herba est caulem ferens tenuem, cubiti altitudine, aut maiorem, quadratum: folia quercus, mollia, longa, in ambitu diuisa, odorata, prope radicem maiora: in summis caulibus semen, ueluti saturciæ, spicatum est. Decerpta huius folia siccantur, plurimos ad usus. Radicibus nititur, ut ueratri, tenuibus. quæ ex hydromelite in potu, pituitosam uomitionem euocant. Folia dari debent ruptis, cõuulsis, mulieribus vuluæ malo opportunis, & ad laxandos uteri strangulatus, denarij pondere cum hydromelite: tres in uini sextario drachmæ contra serpentium morsus ebibuntur. Herba magna utilitate illatis à serpente vulneribus illinitur. aduersus etiam uenena drachma ex uino pota conuenit: præsumpta ea, si uenenum hauriatur, nihil nocebit. vrinam ciet, aluum subducit. Medetur comitialibus, & insanis pota ex aqua: & iecinoris, lienisq; uitijs drachmæ pondere in aceto mulso. concoctionem adiuuat, si quis cum fabæ magnitudine secũdum cœnam cum melle cocto deuorauerit: modo consimili acida ructantibus propinatur. stomachicis eã manducare, & succũ deuorare proderit, si postea dilutum uinum sorbeatur. Datur sanguinem excreantibus, tribus obolis cum diluti uini cyatho: ischiadicis, renũ, & ueticæ doloribus ex aqua. aquæ inter cutem binis drachmis ex hydromelite, si febricitant: sin aliter ex mulso. regio morbo laborantes recreat: menses pellit drachmæ pondere cum uino pota. aluum purgant drachmæ quatuor potæ in hydromelitis decem cyathis. facit cum melle ad tabem, & purulentam excreationem. Folia sicca, tritaque fictili uase reconduntur.

Betonicæ consideratio.

BETONICA *herba est nullis non cognita, & innumeris prædita uiribus. Vnde Itali, cùm aliquem laudibus familiariter extollere uolunt, uulgari prouerbio dicunt. Tu hai piu uirtu, che non ha la Betonica, id est, Tu pluribus præditus es uirtutibus, quàm* Betonica. *Scripsit de Betonicæ uiribus proprium libellum Antonius Musa clarissimus Augusti Cæsaris medicus, in quo hæc de ea memoriæ prodidit. Herba Betonica nascitur in pratis, & montibus mundis, & opacis, circa frutices. Animas hominum, & corpora custodit: & nocturnas ambulationes à maleficijs, & periculis. Loca quinetiam sacra, & busta à uisibus metuendis tuetur, ac defendit: & in omni denique re sancta est.*

Vires ex Antonio Musa.

Cestron uocatur, & psychotrophon: siquidem frigidis reperitur in locis, radicibus tenuibus, thyrso pariter tenui, cubiti altitudinẽ excedente, quadrangulo. Folia profert quercus, odorata: semine in summitate thyrsi spicato, thymbræ modo. Pollet uniuersa planta dotibus ferè innumeris. quandoquidem tusa capitisq; uulneribus illita, ea mira celeritate

leritate conglutinat. Præstat id tamen efficacius, si tertio quoq; die iterum, atq; iterum imponatur. Aiunt præterea tam ualentioris esse facultatis, ut ossa quoq; fracta extrahat. Radicum ex aqua decoctum ad tertias fotu oculorum doloribus medetur. quod item præstant contrita folia, & fronti superimposita. Succus à foliis per se tritis expressus, aut prius aqua maceratis, aurium dolores mulcet, si tamen addito rosaceo in aures egelidus instilletur. Idem drachmæ pondere haustus in aquæ calidæ cyathis quatuor, sanguinem illum per inferna trahit, cuius redundantia caligines oculis offundit. quo fit, ut etiam uisum acuant comesta folia. Eadem cum salis momento contusa, naribusq; immissa sanguinem inde fluentem sistit. Betonicæ decoctum ex uetere uino, aut ex aceto dentium dolores finit, si eo os sæpius colluatur. Herba ipsa ex tepenti aqua pota suspirijosis, & anhelosis maximè proficit. Folia melle excepta tabidos iuuant, præsertim qui purulenta extussiunt. Eadem tribus continuis diebus deuorata drachmarum quatuor pondere, aut ex frigidæ aquæ cyathis quatuor ebibita, uentriculi dolores mulcet: iecinoris uerò, si ex calida hauriatur. Ex uino decocta lienis uitijs medetur. Sanat & renum uitia ex mulso bibita, duarum drachmarum pondere: ex uino autem ueteri trium drachmarum pondere, additis piperis granis septem & uiginti, ad lateris, lumborumq; dolores utilissimè bibitur. In duobus aquæ calidæ cyathis sumpta, alui & inteſtinorum tormina remouet, si tamen à crudis non fiant succis. Foliorum quatuor drachmis in aquæ mulsæ cyathis octo epotis, commodè citatur aluus: sananturq; ijs ex uino sumptis coli inflammatione uexati. Betonica in eclegmate ex melle sumpta nouem diebus, tussim sedat. Pota in aquæ calidæ cyathis quatuor duarum drachmarum pondere, addita plantaginis drachma, febres quotidianas expellit, quod tamen in acceſsionibus tantùm fieri debet. Idem præstat etiam in tertianis, si cum pari pulegio assumatur. Sanat ipso quoq; ordine etiam quartanas in tribus aquæ calidæ cyathis hausta, trium drachmarum pondere, addita mellis uncia: calculi franguntur. Betonica ex tepenti aqua feliciter bibitur hydropicis. Pariendi celeritatem affert, uteriq; cruciatus à frigiditate conceptos mulcet, si ex calida aqua, aut mulso duarum drachmarũ pondere propinetur. Contrita folia & illita, præcisos glutinant neruos, & resolutos iuuant. Eadem trium drachmarum pondere ex caprillo lacte sumpta tribus diebus, sanguinem ore reiectum cohibent: & ex pari uini ueteris mensura, medetur ruptis, & ab alto deuolutis. Præsumpta ebrietatem arcet. Ex uino frequẽter hausta, ictericos sanat: & sullo adipe admixta, carbunculos curat. Pota ex aceto mulso unius drachmæ pondere, uiatoribus longo itinere defatigatis uires mirificè reficit. Fastidia abstergit, & stomachicos recreat. Aduersatur uenenis, & serpentium, & uenenosorum rabidorumq; quorumcunq; animalium morsibus non modò intus sumpta, sed extrà emplastri modo imposita. Cuniculosa, sinuosaq; sanat ulcera cum sale indita. Ex uino hausta menses ciet. Potu dolores podagricos lenit, præsertim radicum decoctum potum. idemq; præstant contrita folia imposita. Betonicæ uires memoriæ prodidit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Cestron, aut Psychrotrophon, Romanè uerò Betonica, uim habet incidendi, ut gustus indicat. Amarior enim est, & subacris ipsa herba: id quod & particulatim edita actio ostendit. Nam consistentes in renibus calculos diuidit, & pulmonem, & thoracem, & iecur expurgat, abstergitq;. menses quoq; ciet, & comitialibus prodest: tum rupta, conuulsaq; curat, & omnibus bestiarum morsibus ulceri illita auxiliatur. Postremò acidum ructantibus, & ischiadicis bibita, auxilio est. Betonicæ uires ex Gal.

Βρεταννική. BRITANICA. CAP. II.

Britanica, aut Vetonica, folia habet sylueſtris lapathi, sed nigriora, & pilosiora, gustu adstringentia: radicem tenuem, & breuem: caulem paruum emittit. Folijs exprimitur succus, qui igni aut sole cogitur. Vim habet adstringentem, priuatim depascentibus oris, & tonsillarum ulceribus accommodatam. Valet etiam ad reliqua, quibus adstrictione est opus.

Quanquam tradit Ruellius Britanicam esse plantam Italiæ cognitam, atq; ibi uulgò appellari Piatamano; mihi tamen hactenus non solum nomen illud incompertum est, sed nullum etiam inuenire obtigit, qui Britanicam ostenderet. Hanc autem scriptis celebrauit Plinius libro XXV. cap. III. hisce uerbis. In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cæsare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, qua pota dentes intra biennium deciderent, compagesq; in genibus soluerentur. Stomacacen medici uocabant, & sceletyrben ea mala. Reperta auxilio est herba, quæ uocatur Britanica, non neruis modò & oris malis salutaris; sed contra anginas quoq;, & serpẽtes. Folia habet oblonga, nigra: radicem etiam nigram. Flos ei, qui (ut certò proditur) collectus prius quàm tonitrua audiantur, & deuoratus securos in totum reddit homines. Frisij, quà castra erant, nostris demonstrauere illam. hæc Plinius. Britanicæ cõsideratio.

Cæterùm non desunt, qui Britanicam censeant eam esse stirpem, quam herbariorum uulgus ideo Bistortam appellat, quòd radice contorta nitatur. Sed eorum planè error facilè deprehenditur. quandoquidem etsi Bistorta rumicis consset folijs; non tamen ea nigra sunt, neq; pilosa: quinimò læuia apparent, supernè rufescentia, & à terra quadantenus cæsia. Ad hæc Britanicæ radix subest tenuis, breuisq;: Bistortæ uerò crassa, serpentis iacentis modo contracta, & intorta, colore rubro, non (ut Plinius inquit) nigro. Sed præterea non desunt etiam, qui Tormentillam sic officinis, & uulgò uocatam Bistortæ generi adscribant, quòd non facie, sed fortasse uiribus illi respondeat. Quæ quoniam hic nobis occurrit, et quàm plurimis effertur laudibus, ideo hic locus exposcere uisus est, ut de ea aliquid disseramus. Bistorta.

Est itaq; TORMENTILLA folio pentaphylli minore, septenis incisuris diuiso: radice breui, nodosa, compacta, rubeo colore, sapore adstringenti: cauliculis tenuibus, subrubentibus: flore melino, adeò ut in pentaphylli genere sit reponenda. Sunt qui à septenis foliorum diuisuris Heptaphyllon hanc uocent. Herbarij comperium habent, hanc ijsdem pollere facultatibus, quibus Bistorta prædita est. Quamobrem utræq; urinæ incontinentiam supprimunt: sistunt menses, si in earum decocto ad umbilicum usq; consederint fœminæ. Idem præstant (de radicibus Tormentillæ historia, & uires.

tamen

tamen intellige) ſi tritæ & ex melle atque ſpica ſubactæ, uentri ac pubi illinantur. Sanguinem è uulneribus manantem cohibent, ſuper aſperſo earum puluere. Qui item potus biliosas coërcet uomitiones, ſi ouorum albo exceptus ſuper fictili tegula inaſſetur, mox comedatur. Aqua, quæ ex his duplici organo elicitur, ſiue è radicibus decoctum, uenenis omnibus remedio eſt. Ex quo tantum apud nõnullos Tormentillæ inualuit uſus, ut ex eius radicibus etiam medicamenta componant aduerſus peſtilentiam. Vtræq; dyſentericos ſanant, & uulnera glutinant, præſertim quæ in inteſtinis, & uiſceribus fuerint illata, non modò ipſis uulneribus illitæ, ſed & in potionibus hauſtæ. Rebellia, contumaciaq; ulcera curant, & ea ſiſtunt, quæ ſerpendo corpora erodunt. Britanicæ uires ex Gal.

Sed ut iam ad Britanicæ uires redeamus, eas ſcriptis tradidit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic inquit. Britanicæ herbæ fõlia adſtringentia ſunt, & uulnerum glutinatoria, ſimilia fõlijs ſyluestrium lapathorum, niſi quatenus atriora ſunt, magisq; hirta. Sed & expreſſus ex illis ſuccus perinde natus eſt adſtringere. itaq; coctum quidam reponunt, tanquàm inter ſtomatica medicamenta efficaciſſimum. Videtur enim ſanare iam etiam putreſcentia. hactenus Galenus. Cæterùm non eſt ſilentio prætereundum, quòd Dioſcoridis codices inueniuntur, in quibus poſt Britanicam alterum per ſe de Betonica caput legitur. Quod quoniam pluribus indicijs in Dioſcoride aſcititium eſſe conſtat, atque in hunc autorem ex libello Antonij Muſæ Auguſti Cæſaris medici fuiſſe translatum; idcirco nos illud abdicauimus, neque alia commentatione idem dignum cenſuimus.

LYSIMACHIA. *vulgaris L.* LYSIMACHIA ALIA.

Λυσιμάχιον. LYSIMACHIA. CAP. III.

LYSIMACHIA, quam aliqui lytron appellant, caules emittit cubitales, altiorésve, fruticoſos, tenues: prodeuntibus geniculatim folijs, tenuibus, ſalicis figura, guſtu adſtringentibus: flore ruſo, aut aureo. gignitur in aquoſis, & paluſtribus. Foliorum ſuccus adſtringente ſua ui, ſanguinis reiectionem ſupprimit: dyſentericis potui datur, aut infunditur: menſium abundantiam ſiſtit, in peſſo. ſanguinis profluuio ſubuenit, ſi nares ea herba obturentur: vulnerum cruorem cohibet. Acerrimum nidorem ſuffita reddit: qua de cauſa ſerpentes fugat, & muſcas interficit.

Lyſimachiæ conſideratio.

LYSIMACHIA *à Lyſimacho rege inuentore nomen accepit, ut* Plinius *eſt author libro* XXV. *cap.* VII. *ubi de ea ita ſcriptum reliquit. Inuenit Lyſimachus herbam Lyſimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Eraſiſtrato. Folia habet ſalicis, uiridia: florem purpureum: fruticoſa eſt, ramulis erectis, odore graui. gignitur in aquoſis. Vis eius tanta eſt, ut iumentis diſcordantibus iugo impoſita aſperitatem cohibeat. hæc* Plinius. Ruellij erratum.

Ruellius *Lyſimachiam eam herbam putat eſſe, cuius eſt uſus apud infectores ad inficiendos uiridi colore pannos: ubi enim hos glaſto tinxere,*

tinxere, eam superinducentes uiridem colorem efficiunt. Hanc Hetrusci, qui lanificio dant operam, uulgò appellant Cerretta, siue Braglia, Foroiulienses uerò Cosaria. Sed hac in re Ruellius, meo quidem iudicio, aperte fallitur: siquidem Cerretta, quam ipse rusticis Corneolam uocari ait, caules profert, & folia lino maiora, non autem salicis: florem luteum, semen folliculis genistæ effigie inclusum: nascitur in pratis, nullaq; est, quod gustu perceperim, adstrictione prædita. Non desunt præterea alij, qui pro Lysimachia aliam plantam ostendant, quæ quadrato exit caule, foliis salicis, flore in purpuram rubescente, spicato. uerùm in hac quoq; nihil adstringens gustu deprehenditur. Lysimachiam legitimam, ni fallor, Roma ad me Goritiam misit Vincentius Cantonus ciuis meus medicus eruditus, & rei herbariæ studiosus, quæ mihi planè singulis notis, quas Dioscorides Lysimachiæ tribuit, uidetur adstipulari. Nascitur hæc in Romano, & Senensi agro. Cæterùm quanuis Ruellius in mentione Lysimachiæ existimauerit (ut supra diximus) Corneolam esse ueram Lysimachiam; in fine tamen eiusdem capitis quandam aliam herbam à rusticis sibi demõstratam fuisse testatur, ad fugandæ pestilentiæ efficaciſsimã, buboni tantùm, adalligatam, quam etiam pro Lysimachia asseruit. Ex quo palàm est, Ruellium duas pro Lysimachia plantas designasse, ea fortasse ratione adductus, quòd Dioscorides flore ruso, aut aureo constare Lysimachiam memoriæ tradiderit. Ruellij alius lapsus.

Lysimachiæ meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus in hunc modum disseruit. Lysimachios superantem habet qualitatem adstrictoriam: per quam & uulnera glutinat, erumpentemq; ex naribus sanguinem emplastri modo illita compescit: quin & reliquas sanguinis eruptiones sistere potest cùm ipsa, tum succus eius multò magis. Pota dysenterias, sanguinis reiectiones, ac muliebre profluuium sanat. Lysimachiæ uires ex Gal.

POLYGONVM MAS.

POLYGONVM FOEMINA.

Γολύγονον. SANGVINARIA. CAP. IIII.

POLYGONVM mas ramos habet teneros, & exiles, copiosos, geniculis cinctos, qui per terram, ut gramen repunt: folia rutæ, sed † molliora, longioraque: semine sub omnibus foliis turgescente, unde marem appellari uolunt: flos ei candidus, aut puniceus. Vis epoti succi est, spissare, ac refrigerare. prodest cruentæ excreationi, choleræ, alui fluxionibus, & urinæ stillicidio: nam urinam apertè ciet. Cum uino potus, contra serpentium morsus auxiliatur: datur in febribus per horam ante significationes. fœminarum profluuia impositu sistit. Idem succus aurium doloribus, ijsdemque purulentis instillatur. Facit eximiè ad genitalium ulcera, cum uino adiecto melle decoctus. Stomachi feruori, sanguinis reiectionibus, ulceribus quæ serpunt, ignibus sacris, collectionibus, tumoribus, & recentibus vulneribus folia illinuntur. Sanguinaria fœmina fruticat uno caule, arundini teneræ simili, densis geniculis, & in se tubarum modo farctis: articulos in orbem

cingunt apices, foliolis piceæ ſimiles: radicis nullus uſus. naſcitur in riguis. Huic quoque ſpiſſandi, refrigerandiq́ue natura ad eadem ualens, ſed inefficacior.

Polygoni cõſideratio.

Polygoni uires ex Gal.

POLYGONON mas, quod ab Italis uulgò uocatur Coreggiola, & Centinodia, in campis, ædificiorum areis, & uijs publicis frequens ubiq; naſcitur. Fœmina uerò, quæ non adeò frequens eſt, & copioſa, in ijsdem locis inuenitur. Mari polygono Proſerpinacæ nomen tribuit Apuleius, quòd humi cauliculis repat. Polygoni meminit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi eius uires reddidit his uerbis. Polygonum, inquit, uti adſtrictionem quandam obtinet, ita ſanè uincit in eo aqueum frigidum, ut uidelicet ſecundi ſit ordinis medicaminum refrigerantium, aut etiam quodammodo in initio tertij. Proinde ſanè quibus ſtomachus feruet æſtu, ſòris frigidum illitum prodeſt: uelut etiam eryſipelata, & calidas phlegmonas iuuat. Porrò tale cùm ſit, & fluxiones repercutit, & hac ratione uidetur eſſe exiccatorium. Quare cùm herpetum, tum ulcerum, aliorumq; bonum eſt remedium: efficaciſſimum autem inflammatione, & fluxione laborantium partium. Eſt & cruentorum uulnerum glutinatorium. Sed & uerum ulceribus prodeſt: & ſi uel plurimum inſit puris, hoc tamen etiam deſiccat. Easdem ob facultates & proſluuium muliebre ſiſtit, & dyſenteriam, & ſanguinis reiectiones, & undecunq; aliunde immoderatiores impetus. Refert Dioſcorides, quòd & urinam prouocet exhibitum ſtillicidio ſeu ſtranguria affectis. non tamen affectum exactè diſcriminat, in quo ipſum dari expediat. Porrò mas ad omnia dicta, quàm fœmina, ualidioris eſt effectus.

† Impreſſi codices Græci tum Venetijs, tum Baſileæ hic malè habent ἐπιμηκέσερα, hoc eſt, mitiora, cùm legendum ſit ἐπιμηκέσερα, id eſt, longiora. Hoc præterea loco in ijs addendum eſt μαλακώτερα, hoc eſt, molliora. Huic, & alteri lectioni adſtipulatur Oribaſius, quem ſecuti uidentur interpretes.

convallaria polygonatum k

Πολυγόνατον. POLYGONATVM. CAP. V.

Polygonati conſider.

POLYGONATVM naſcitur in montibus, frutice cubito altiore, foliis lauri, latioribus, & læuioribus, ſapore mali cotonei, aut punici, cum quadam adſtrictione. Flores per ſingulos foliorum exortus promit, candidos, foliis numeroſiores, incepta à radice ſupputatione. Radicem habet albam, mollem, longam, crebrò geniculatam, denſam, graueolẽtem, digitum craſſitudine æquantem. Quæ vulneribus efficaciter illinitur: quinetiam maculas in facie delet.

Manardi erratum.

POLYGONATVM Hetruſcis uulgò Fraſinella nominatur. Alij uerò Italiæ populi quaſi à Græcis docti, id Ginochietto uulgari ſermone appellare didicerunt, ac ſi geniculatam radicem dicerẽt. Mulieres è Polygonati radicibus aquam ſtillatitiam ſtudioſè conficiunt, qua ad faciem detergẽdam, poliendamq; pro fuco utuntur. Sunt præterea, qui Polygonatum ſigillum ſanctæ Mariæ, & qui ſigillum Salomonis uocitent: uerùm ipſe quidem harum nomenclationum cauſam adhuc aſſequi non potui. Nec deſunt etiam, qui aſſerant, ueluti Manardus Ferrarienſis, eam plantã Polygonatum eſſe, quam nomine Secacul deſcribunt Mauritani. Sed ij haud dubiè, meo iudicio, fallũtur: ſiquidem perſpicuum eſt, Serapionem fidelem Dioſcoridis interpretem nullis ſuis Secacul repræſentare notis, quæ à Dioſcoride Polygonato tribuuntur. Huc accedit, quòd Serapio eo in loco nunquam Dioſcoridem citat, ut ſui moris eſt in alijs ſimplicibus medicamẽtis, quæ ipſi Dioſcoridi refert accepta. Illud inſuper, ſi particulatim libeat percurrere, Manardi errorem manifeſtè deprehendet, quòd Serapio non folia lauri ſuo reddidit Secacul, ſed piſorum inſtar. Neq; Polygonatum, & ſecacul eisdem uiribus pollere cõſtat inter authores: quandoquidem illud Græci commendant ad uulnera, & ad maculas in facie delendas. Hoc autem Arabibus laudatur ad prolifici ſeminis ubertatem, & ad uenerem conciliandam. Qua in re nonnulli falſa Manardi opinione ducti, ſe deluſos inuenerunt, qui Polygonati radices ſaccharo conditas ad uenerem excitandam auidiſſimè deuorarunt, nullo tamen rei ſucceſſu.

Polygonati uires ex Gal.

De Polygonati uiribus diſſeruit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, hunc in modum. Polygonatum miſtam habet tum facultatem, tum qualitatem: habet enim adſtrictionis pariter & acrimoniæ, & amaritudinis quippiam, & indicibilis cuiusdam inſuauitatis. Quocirca nec admodum eſt uſui, ſed tantùm quòd radicem eius quidam uulneribus illinunt. Sunt etiam qui næuos maculasq; in facie illo detergunt.

Κληματίς.

CLEMATIS.

CLEMATIS ALTERA.

Κληματίς. CLEMATIS. CAP. VI.

CLEMATIS humi serpit. læto, pinguique solo prouenit, uiticulas spargens crassitudine iunci, exiguas: folio lauri figura, & colore, multò minora. Ea cum caulibus in uino pota alui profluuia, & dysenterias sedant: subdita in pesso cum lacte, & rosaceo, aut cyprino, cruciatibus vuluæ medentur: dolores dentium commanducata finit. imposita serpentium morsibus iuuamentum præstat. Fertur etiam contra aspidum ictus ex aceto pota opitulari. Gignitur in terrenis.

Κληματίς ἑτέρα. CLEMATIS ALTERA. CAP. VII.

EST & altera Clematis, quæ uiticulosum emittit ramulum, rubescentem, lentum: folium gustu admodum acre, ac exulcerans. repit per arbores, ut smilax. Semen tritum pituitam, bilemque detrahit, in aqua aut hydromelite potum. Folia eius illita, lepras purgant. Cum lepidio conditur ad cibos.

CLEMATIS, *quæ primo loco describitur, aliquibus* Vinca peruinca *dicitur, nobis uulgò appellatur* Prouenca, *cuius fronde mulieres pueris, ac puellis uirginibus, funestas texunt corollas. In hac siquidem nullam reperi notam, quæ Clematidi primi generis reclamare uideatur. Quamobrem eorum sententiam explodendam putauerim, qui nostratem* Peruincam chamædaphnem *esse sibi persuadent, quam uulgò* Laureolam appellamus. *Nam hæc uirgas emittit cubitales, singulari stipite à radice exeuntes, rectas, tenues, læuesq; : semen rotundum, rubens, inter folia residens, quæ facie laurina æmulantur. Porrò Clematis, quam secundo loco reddidit Dioscorides, nimirum à prima quàm maximè dissidet. Et sanè, ut ex quibusdam notis, quæ probè adstipulari uidentur, colligi potest, hæc nostris* Vitalbis *uulgò uocatis plurimùm facie respondet. quandoquidem hæ uiticulis exeunt rubentibus, ac lentis: sólijs sunt smilaci similibus, quæ si linguam consulas, & uehementer acria, & exulcerantia deprehendes. Ambiunt hæ mirè inuoluendo sese sepes, repuntq; per arbores non aliter, atq; smilax. quin & earum semen aluum efficaciter deijcit. Quo fit, ut mihi omnino persuaserim, nostratem* Vitalbam *esse Clematidem alteram contra eorum opinionem, qui acrem Clematidem eam plantam putant esse, quæ nascitur in sepibus, flores proferens candidos, calathi effigie, quos quidam rei herbariæ imperiti* Ligustra falsò uocant, *falsò inquam quoniam Dioscoridi ligustrum arbuscula est, non herba, ut superius libro primo monuimus. Fuchsius tamen medicus doctissimus nostratem* Vitalbam, *uitem nigram esse existimat. Sed errat, mea quidem sententia, ut infrà suo loco dicemus. Floris alterius Clematidis figuram non repræsentauit*

Clematidum consider.

Quorundam error.

Fuchsij error.

repræsentauit Dioscorides: tametsi Vitalba uocata florem album, & odoratum proferat, sitq; alia huic similis, quæ purpureum florem promit, facie tamen ab altero diuersum. Cæterùm herba, quam quidam FLAMMVLAM dicunt, fŏlijs, floribus, ac semine nihil ab hac clematide differt, quemadmodum nec acerruno gustu. Attamen neq; sepibus circumuoluitur, neq; arbores scandit, cùm rectícaulis assurgat. Plures autem hæc ex se mittit caules bicubitales, subrubentes, & in his fŏlia similacis, quibus intolerabilis inest acrimonia, unde Flammulæ sibi nomen asciuit. Ex hac ego sæpius aquam elicui demisso uitreo organo in calentis aquæ balneo, quæ eadem, qua herba ipsa, pollebat acrimonia. Hanc compertum est efficacissimam esse in morbis frigidissimis. Flammula (ut Platearius est autor) excalfacit, siccatq; ordine tertio. Sed quòd imposita carnem non secus exulceret, ac ignis, calidam ordine quarto rectius crediderim. Sunt qui Flammulam quartanarijs edendam præbeant magno (ut ferunt) iuuamento. Alij eius oleũ commendant, ischiadicis, articulorum, iliumq; doloribus, urinæ angustijs, & renum calculis, in quibus morbis aut calidum illud inungunt, aut clysteribus infundunt. Id autem præparant hoc modo. Flammulæ fŏlia tenuissimè concisa in rosaceum imponunt, quod uitreum uas exceperit, ac inde per æstatem insolant obturato uase. Datur etiam in cibis hisce morbis affectis, trium drachmarum pondere. Sed ut iam ad Clematidum uires reuertamur, ea de his subijciam, quæ Galenus libro VII. simplicium medicamentorum adnotata reliquit. Clematidis fŏlia, inquit, acrem & adurentem siue causticam facultatem obtinent, adeò ut & lepras excorient. Fuerit itaq; in quarti ordinis excalfaciendi initio. Vocatur autem clematis & daphnoides, quod quidam myrsinoides, alij polygonoides appellitant. Cæterùm id nec exulceratorium est, nec acre, sicut quòd antè dictum est, imò profluuijs, & dysenterijs cum uino potum prodest, dentiumq; dolores mansum mitigat: tum uteri quoq; doloribus in pessŏ admotum, usui est, tantum abest, ut perinde urat, ac ulceret, ceu illud superius. Sed summè nobis suspiciendus Pamphilus ille, sicuti in reliquis nugatur de ijs, quæ nunquam uidit, literis ea mandans, sic hæc ambo in unum confudit. At Dioscorides utriusq; in quarto meminit, & eius quæ simpliciter uocatur Clematoides, idq; in fine libri, & alterius, sed in principio. Quamobrem necesse non est, me etiam describere species ambas, sicut nec in alijs feci. hæc Galenus de utraq; Clematide. Ex quibus palàm est exulcerantis Clematidis caput ab aliquo curioso ex huius quarti libri calce, ubi commodè inter deuum deijcientia medicamenta, sibi locum adinuenerat, exemptum fuisse, & hîc alteri Clematidi adiunctum ob eam, quam inuicem habent nominis conuenientiam.

Flammulæ historia, & uires.

Clematidum uires ex Gal.

Πολεμώνιον. POLEMONIA. CAP. VIII.

POLEMONIA, alij philetæriam, Cappadoces chiliodynamin appellant, ramis exilibus, utrinque pinnatis: fŏlijs paulò quàm rutæ maioribus, ac longioribus, calaminthæ, aut sanguinariæ proximis: quibus in summis velut corymbi dependent, nigro semine: radice cubitali, albicante, radiculæ simili. nascitur in montosis, & asperis. Bibitur in uino radix contra serpentes, & dysenteriam: & ex aqua aduersus urinæ difficultatem, & coxẽdicum cruciatus. datur ex aceto drachmæ pondere lienosis. Eadem scorpionis plagæ alligatur. Tradunt eum, qui radicem gustauerit, à scorpione non feriri: eumq; si ictus sit, nihil molesti passurum. Dentium dolorem mansa mitigat.

Polemoniæ consider.

CREDO equidem me iam sæpe uidisse Polemoniam in altioribus, & asperioribus uallis Ananiæ montibus, tenui, & quadrangulari caule, utrinq; pinnato: fŏlijs effigie nepetæ: corymbis quadantenus dependentibus, nigro semine refertis: radice prælonga, albicante. Hinc itaq; non facilè adducor, ut credam, quemadmodum censet Brasauolus, eam esse Polemoniam, quam nostrum Hetruriæ uulgus appellat Lauaneſe: alij uerò Galegam, alij Rutam caprariam nominant. Quandoquidem hæc omnibus ferè notis fœnum græcum refert, in cuius ramorum summitatibus cornicula dependent, in quibus semen recluditur subrubeum, non autem corymbi. Radix illi inest breuis. Nascitur læto solo, & plerunq; in scrobium marginibus, alijsq; uliginosis locis: non autem in montibus asperis, ubi nasci Polemoniam tradidit Dioscorides. Cæterùm Fuchsius libro primo de compositione medicamentorum, eam Polemoniam putat esse, quam officinæ Ben album uocant. Sed ab eo, pace uiri eruditissimi, planè dissentio, quòd hoc ramulis non sit utrinq; pinnatis: quòd corymbos nullos proferat, sed siliquam, uel calycem ocimoidis modo: quòd denique non solùm in montibus, & asperis proueniat, sed ubiq;, præsertim in pratis. De Polemonio differens Galenus libro VIII. de simplicium medicamentorum facultatibus, sic inquit. Polemonium quidam philetærium, quidam (uelut Cappadoces) chiliodynamon: tenuium partium est, & desiccandi uim obtinet. Quamobrem quidam radicem eius cum uino ad ischiadicos, dysenteriam, lienemq; induratum potui exhibent.

Fuchsij opin.

Polemonij uires ex Gal.

Σύμφυτον. SYMPHYTVM. CAP. IX.

SYMPHYTON petræon nascitur in petris, ramis tenuibus, paruis, origano similibus: capitulis, & † folijs thymi: lignosum totum, odoratum, gustu dulce, † saliuam ciens: longa radice, subrusa, digitali crassitudine. Decoctum in aqua mulsa & potum, pulmonis uitia purgat: sanguinem reijcientibus, & renum malis ex aqua datur: ad dysenteriam, rubraque fœminarum profluuia in uino decoctum: ad conuulsa uerò & rupta, ex aceto mulso bibitur. Quin & commanducatum sitim sedat, faucibus asperis subuenit, uulnera recentia, enterocelasque conglutinat, & illitu cohibet. Carnes autem cum symphyto decoctæ coalescunt. Est & alterum symphyton, quod aliqui

qui pecton uocant. id caulem emittit bicubitalem, aut maiorem, crassum, leuem, angulosum, vt sonchi inanem: circa quem breui interuacante spatio, folia exeunt angusta, bugloſſo proxima, oblonga, hirsuta: caule secundum angulos quosdam striato: folijs tenuibus, ex alarum sinu prodeuntibus: in quibus flores lutei, & circa caulem uelut verbasci semina emicãt. Tam caulis, quàm folia aspera lanugine horrent, tactuque pruritum concitant. Radices demittuntur foris nigræ, intus candidæ, uiscosæ. quarum est usus. Tritæ, & potæ cruentis excreationibus, ruptisque prosiciunt: recentia vulnera illitæ conglutinant. carnes quoque si concoquantur, cogunt additæ. Inflammationibus præsertim sedis, cum senecionis folijs, vtiliter illinuntur.

SYMPHYTVM PETRAEVM.

officinale

SYMPHYTVM ALTERVM.

QVANVIS *in nostris commentarijs, quos multo antè tempore Italicè conscriptos edidimus, ingenuè confessus essem, me non antea adinuenisse Symphytum primi generis petræon cognominatum; id tamen postea reperi mense Septembri suis floribus emicans, longè à Goritia circiter uiginti millia passuum, in latere magni montis Vipaci paulò supra arcem, ac deinde in alijs ipsius montis partibus, alijsq; lapidiæ locis, præsertim eo tractu, qui uulgò Sclauis dicitur Gabernich, nullis prorsus deficientibus notis, quæ illi à Dioscoride tribuuntur. Est profectò planta, præsertim ubi floruerit, uisu iucundissima, ita ut maxima cum uoluptate ad se uidendum uiatorum oculos alliciat, argumento quidem quòd etiam uiribus polleat insignibus.* Porrò *Symphytum alterum, quod secundo loco reddidit Dioscorides, nulli dubium est, quin ea sit herba, quæ hodie passim Consolida maior nominatur, quam etiam nonnulli herbariorum Alum falsò appellant. Quippe quòd eius notæ singulæ Dioscoridis historiæ ad unguem hærere deprehendãtur. Hæc frequentissima nascitur in pratis, floribus non modò luteis, ut Dioscorides inquit; sed & candidis, & purpureis, eadem sanè facie, ac forma.* Cæterùm *hallucinantur, meo quidem iudicio, qui Symphytum petræum putant eam esse plantam nullis non cognitam, quam officinæ Solidaginem minorem uocant. Siquidem eam nihil prorsus Symphyti petræi notis respondere, omnibus rei herbariæ etiam mediocriter gnaris euidentius est, quàm ut à me indicari deceat. Neq; etiam statuendum censeo idem Symphytum esse eam aliam herbam, cuius folia auersa parte purpurascunt, quæ ab herbarijs uulgò Consolida media nuncupatur, ab aliquibus uerò Laurentina, & à Senensibus Morandola.* Harum modò dictarum stirpium etsi nusquam, quod hactenus inuenerim, meminerint Græci, aut Mauritani; eæ tamen *mirum in modum prodesse existimantur disruptis, fractisq; internis, & externis corporis partibus. Idcirco utiliter dantur potandæ ab alto deuolutis, ac etiam ijs, qui interna, intestináue uulnera acceperint: nanq; illa, sint uel exterius, uel interius illata, mirificè sanant. Tradidere nonnulli, qui rerum experimenta profitentur, Consolidam mediam uocatam potu sanguinis grumos in uentriculo, uel in alia corporis parte concretos disijcere, & dissoluere. Illita uerò folia,*

Symphytorũ consider.

Quorundam errores.

Solidaginis minoris, & mediæ uires.

rò fòlia, uel eorum ſuccum efficax medicamentum eſſe prædicant ulceribus omnibus in ore manantibus, exedentibuſq; ac etiam teſtium, pudendorumq; uirilium, & muliebrium. His omnibus facultatibus ea quoq; prædita eſt, quam Soldaginem minorem uocant, ut quidam exiſtimant. Etenim ubi uulnera glutinare, adſtringere, & reprimere ſit opus, minorem uſurpant, quam etiam altera longè præſtantiorem eſſe ſæpenumero compertum eſt. Recenſetur præterea Germanis inter Symphyti genera quædam ipſis uulgaris herba, quam SANICVLAM appellant. Exit hæc fòlijs pentaphylli maioribus: radice candida, tam miro naturæ ipſius artificio nodulis, ac lacinijs quibusdam elaborata, ut non parum admirentur, qui tantum naturæ opus diligenter intuentur. His utuntur in potionibus ad enterocelas, et ad interna uulnera, præſertim ad ea, quæ in thoracis cauitatem penetrauerint. Plura inſuper Saniculæ oſtendunt genera, quorum unum fòlia fert plătaginis magnitudine, ſed craſſiora, ueluti fabariæ uulgò uocatæ, lacinijs circùm magno artificio factis à natura, colore in album flaueſcente. Id genus copioſè naſcitur in agro Goritienſi monte Saluatino. Hoc cæteris præferunt ad enterocelas, & thoracis uulnera, ſi quotidie in potu ſumatur: quin & ad alia uulnera, tam intus ſumptum, quàm exterius illitum. His aliam deniq; annumerant Solidaginem, quam uulgus medicorum Conſolidam regalem, & ipſi ſua uulgari lingua Ritterſporn uocant, quod ſonat nobis Sperone da caualliere, & Latinis equitis calcar. Huic ſunt caules cubiti altitudine: fòlia oblonga, tenuia: flores planè purpurei, magnitudine uiolæ: è quorum baſi corniculum eminet, antiqui calcaris effigie, unde illi à Germanis inditum eſt nomen. Laudantur flores ad rubentes, & inflammatos oculos triti, & aqua roſacea illiti. Herba auxiliatur ardoribus, tuſsi, inflammationibus, uenenis, uomitionibus, bilioſis affectibus, ſuppreſſæ urinæ, calculoſis, iſchiadicisq; : quin & aluum citat. Verùm hoc Solidaginis genus magis, quantum equidem reor, Cuminum ſyluestre, quod à Dioſcoride ſecundo loco deſcribitur, repræſentat, quàm aliam quámuis plantam, ut ſuperius in Cumini commentatione diximus. Meminit utriusq; Symphyti Galenus libro VIII. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, ubi ita ſcriptum reliquit. Symphytum petræum ex contrarijs conſtat uiribus: habet enim incidendi uim quampiam, qua collectum in thorace, & pulmone pus expurgare poteſt. Habet etiam quandam contrahendi uim, qua eiectionibus ſanguinis auxiliatur: & tertia ad eas ineſt humiditas quædam non immodicè calida, per quam guſtantibus dulce apparet, & odorata iucundum. Commanducatum ſitim extinguit, & arteriæ aſperitates ſanat. Porrò ſecundùm omnium dictarum uirium miſtionem ſimul digerere abunde poteſt, ſimulq; corpora contrahere, & conſtringere. proinde enterocelis imponitur, & ad conuulſa, & rupta cum oxymelite bibitur. Porrò qui ipſum in uino decoctum ad dyſenteriam, & rubrum profluuium exhibent, utuntur tanquam deſiccante, & contrahente. Qui uerò ad nephritin remouendum dolorem, tanquam expurgante, & incidente. Symphytum uerò alterum, puta magnum, ſimilem dicto uim habet: non tamen guſtantibus dulce eſt, nec odorantibus odoratum. Sed his ſanè à modò ſcripto diuerſum eſt. Cæterùm quatenus uiſcoſitatem quandam, & mordacitatem obtinet, ſcillæ ſimile eſt. Vtuntur eo ad omnia, ad quæ iam dicto.

Saniculæ unũ genus.

Saniculæ aliud genus.

Solidago alia.

Symphyti utriuſque uires ex Galeno.

† Ne quis commoueatur, quòd nos hìc fòlia adiecimus præter Ruellij, & Marcelli interpretationem. Id enim ratione fecimus, quoniam in Aldino codice hoc loco φύλλα, hoc eſt, fòlia habetur. Tum uerò quia fòlia thymi pulchrè illi herbæ quadrant, quam uerum Symphytum petræum cenſemus.

† Illud præterea hoc in loco adnotandum eſt, quòd ubi communis lectio habet τῶ γνέλου πρωλητικόν, hoc eſt, ſaliuam prouocans, in Oribaſio legitur συντηκτικόν, quod eſt adſtringens.

ὁλόστιον. HOLOSTIVM. CAP. X.

HOLOSTION quadrantalis herba eſt puſilla, tribus quatuórve digitis ſupereminens extra terram: fòlijs, uiticulisque coronopo, aut gramini proximis, guſtu adſtringentibus: radice alba, prætenui uſque in capillamenti ſpeciem, longitudine quatuor digitorum. naſcitur in collibus terrenis. Vſus eius ad rupta in uino pota: nam & carnes coguntur decoctionibus addita.

Holoſtij cõſideratio.

HOLOSTIVM etſi à nemine, quod equidem ſciam, cognoſcatur in Italia; eam tamen plantam illi conſimilem eſſe crediderim, quam libro ſecundo in Coronopi mentione à Goritienſibus ideo Serpentinam uulgò uocari diximus, quòd mirum in modum ſerpentium morſibus opituletur. Hæc ſiquidem herba eſt exigua, humi procumbens, quæ fòlijs, cauliculisq; coronopi modo exit, guſtu adſtringentibus: radice tenui, lignoſaq;. Naſcitur ipſa quoq; in collibus, ac etiam fabuloſis locis. Ex his utiq; quiſpiam facilè poſſet hanc herbulam pro holoſtio habere: quamuis hoc ego pro certo affirmare non auſim. Recenſetur Holoſtium inter ſymphyti genera. Sed hallucinantur haud dubiè qui credunt eam herbam eſſe Holoſtium, quam Piloſellam herbariorum uulgus appellat. nam quanquam Piloſella dicta frequens naſcatur in collibus; fòlia tamen edit oleæ proxima, albicantibus pilis horrida, unde illi nomen. Iiſdem ueſtiuntur pilis & caules, qui humi ſerpunt, ac reptant, è quibus poſtea prodeunt flores aureo colore. Radicibus mittitur breuibus, & tenuibus. Sed hæc eius delineatio nihil prorſus Holoſtio competere uidetur. Piloſellæ plura ſunt genera, quorum unum naſcitur inter ſaxa Saluatino monte in comitatu Goritienſi: fòlijs in terram ſpàrſis, longis, echij inſtar, pilis innumeris, lanugineq; obductis: caule duûm palmorum longitudine: flore cyani ſimilitudine, maiore tamen. Præſtat hæc planta ad uulnera glutinanda: quinetiam ad enterocelas, tam illita, quàm pota. Hanc nobis Piloſellam maiorem liceat appellare, quando nondum conſtet, an ueteribus Græcis, aut Latinis cognita fuerit, à quibus nomen mutuari poſſimus. Tota Piloſellæ planta uehementer adſtringit: quapropter huius rei non ignari paſtores maximè cauent, ne ouium greges in illis paſcuis immorentur, ubi huiuſce plurimum gignitur. Quandoquidem depaſcentes oues tanta alui adſtrictione afficiuntur, ut inde facilè emoriantur. Hinc didicerunt medici, eam mederi dyſenteriã, &

Quorundam error.

Piloſellæ deſcriptio, & uires.

cis, & uteri profluuijs: quin & uulnera glutinare tam scilicet exterius, quàm interius illata, cœliacisq; magno esse præcipuè caluariæ. Cæterùm ut ad Holostium nostra redeat oratio, ingenuè fateor nullam hactenus plantam se mihi obtulisse, quæ magis Holestium referat, quàm ea, quæ Serpentina, ut diximus, à Goritiensibus uulgò uocatur. Holestium (ut author est Galenus libro VII. simplicium medicamentorum) desiccandi uim habet cum adstrictione: quamobrem ipsum ad rupta potui exhibent. Holestij uires ex Galeno.

Στοιβή. STOEBE. CAP. XI.

STOEBE vulgaris est notitiæ. Cuius semen, & folia stringunt. quapropter decoctum dysentericis infunditur: auribus quoque purulentis instillatur, Illita folia oculis ab ictu cruentis prosunt, & erumpentis sanguinis impetus cohibent.

STOEBEN Dioscoridis tempore omnibus uulgò cognitam fuisse, illud maximo argumento est, quòd eam nullis prorsus notis repræsentauerit. Hinc certè nobis faciesitur negotium, quo minus scire possimus quænam sit illa inter tot plantas, cuius nomina, & facultates ignorantur. Plinius libro XXI. cap. XV. Stœben inter aculeatas herbas retulit (id quod à Theophrasto libro VI. cap. IIII. de plantarum historia mutuatus est) sic inquiens. Quædam sunt herbæ, quæ spinas in folio habent, & in caule, ut phleos, quod aliqui Stœben appellauere. Idem libro XXII. cap. XI. Stœbe, inquit, quam aliqui phleon uocant, decocta in uino præcipuè auribus purulentis medetur: itè oculis ictu cruentis: hæmorrhoidi quoque, & dysenteriæ infusa. hæc Plinius. Ex quibus equidem uerbis planè asserere ausim, Phleon, & Stœben eandem plantam esse. Hanc in Orchomeno lacu nasci semine placentaceo, & molli, colore rubido, author est Theophrastus lib. IIII. cap. XI. de plantarum historia. Hinc itaq; Matthæi Syluatici error manifestè deprehenditur, qui in suis pandectis Stœben eam herbam interpretatur, quam uulgus Scabiosam nominat. cuius, quod sciam, nec Græci, nec Mauritani meminerunt. Quanquam non desunt, qui Scabiosam eam esse contendant, quæ ab Aëtio uocatur Psora, quam tamen is nomine tantùm expressit, nulla adiecta descriptione, ex qua aliquid certi constitui possit. Cæterùm Scabiosam uocatam non esse Stœben illud abunde ostendit, quòd hæc solijs constet laciniatis, subhirsutis: caulibus tenuibus, cubitali altitudine, atq; etiam maiore: in quorum cacumine flores emicent in cæruleo albicantes: & in pratis, & campestribus proueniat. At Stœbe folia fert aculeata, & in lacubus, stagnis, paludibus, alijsq; locis aquosis nascitur. Vnde Aristophanes comicus rectè in comœdia ranas inter se loquentes adducit, quæ admodum lætabantur, quòd totam consumpsissent diem inter cyperum, & phleum saltantes. Sed quoniam nusquam reperio ueteres SCABIOSAE *meminisse, ne à nobis quoq; silentio prætermissa in posterum deperdatur, hic eius facultates explicabo. Pollet in primis hæc aduersus scabiem, unde illi nomen: in quem usum non modò eius decoctum quotidie potandum præcipiunt; sed & herbæ ipsius succo, per se, aut in unguentis addito, scabiosa corpora illinunt. Prodest omnibus pectoris uitijs, & respirationi inseruientibus organis: quippe quæ & eorum inflammationes purulentas disijciat, & omnia pectoris excrementa expurget. Anthracibus, siue carbunculis pestiferis utiliter illinitur: adeò ut illita hos lethales abscessus trium horarum spatio prorsus abolere existimetur. Sed iam ad Stœbes uires redeamus, de quibus Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, disseruit his uerbis. Stœbes fructus, & folia maximo sunt usui, adstringendi uim habentia mordacitatis expertem. Sed & desiccant euidenter in tertio ferè ordine incipiente. Quamobrem decoctum eorum dysentericis injicitur, & auribus pure fluentibus, tum uulnera magna conglutinat. Euidentius hæc præstat cum uino atro austero: ualenter enim desiccat omnes præter naturam humiditates. Præterea folia uiridia, si illinantur, uim habent erumpentis sanguinis supprimendi: deniq; & oculorum ex ictu suffusiones illita iuuant.*

Stœbes consideratio. Matthæi Syluatici error. Scabiosæ mentio, & uires. Stœbes uires ex Gal.

Κλύμενον. CLYMENVM. CAP. XII.

CLYMENVM caulem fert fabæ, quadratum: folia plantaginis: folliculis supra caulem sese inflexis, ut in polyporum cirris. Probatissimum est è montibus. E frutice toto cum radice succus exprimitur: qui ad sanguinis reiectiones, in potu efficax est: cœliacos, rubraq; fœminarum profluuia, refrigerando infrænat: sanguinem naribus erumpẽtem supprimit. Trita folia, aut siliquæ recentibus vulneribus imposita, ea ad cicatricem perducunt.

SI CAVLES, itemq; flores herbæ, quæ Saponaria uulgò uocatur, Clymeni delineationi responderent, quemadmodum folia illi quadrare uidentur, quippe quæ plantagini prorsus referant imaginem, cum Ruellio utiq; sentirem, fatererq; Saponariam legitimum esse Clymenon. At certè neq; caulis, quem rotundum profert, & per interualla geniculatum, neque flores illi quicquam adstipulari deprehenduntur. Quamobrem quænam herba Clymenum in Italia hodie referat, hactenus non satis compertum habeo. Hanc (ut Plinius memoriæ prodidit lib. XXV. cap. VII.) inuenit rex Clymenus, unde & nomen herbæ. Quo in loco idem Plinius clymeno perperàm illa omnia reddidit, quæ Dioscorides periclymeno assignauit. Huius nusquam, quod inuenerim, meminit Galenus, sicut nec post ipsum Paulus. Clymeni cõsideratio.

Περικλύμενον. PERICLYMENVM. CAP. XIII.

PERICLYMENON simplex fruticat, ex interuallis parua folia habens, ipsum amplectentia, subcandida, hederacea: inter folia surculi exeunt, in quibus baccæ hederæ similes: flos fabæ, candidus, aliquantùm rotundus, & quasi in folium procumbens: semen durum, & quod difficilè euellatur: radice rotunda, crassa. Nascitur in aruis, ac sepibus, cõuoluens se adminiculis proptèr assidẽtibus. Semen eius postquàm ematuruit collectum, & in umbra siccatum, si drachmæ pondere detur in vino, quadragenis diebus, lienem absumit, lassitudinem discutit: sed urinam ciet, statim à sexto die cruentam. orthopnœæ, & singultui prodest: partum accelerat. Folia sunt eisdem viribus prædita: quæ tricenis septenis diebus epota, sterilitatem facere produntur: perunctis ex oleo, febrium algores abigunt.

Periclymeni consider.

SVNT *qui* Periclymenum perperàm Caprifolium *appellent: officinæ* Matrisyluam *uocant: nos uerò, quòd propinquat uinciat plantas, uulgò appellamus* Vinciboſco. *Cæterùm id potißimùm nos ad credendum impellit, uulgatam* Matrisyluam *esse* Periclymenon, *quòd non solùm omnes huiusce ætatis rei herbariæ peritißimos in hanc sententiam deuenisse compererim; sed quòd etiam ex notis, quas illi reddidit* Dioscorides, *ita esse cognouerim. Quandoquidem* Matrisylua *unico tantùm caule fruticat, qui ex interuallis gemina tantùm folia mittit, ipsum amplectentia, subcandida, hederaceaq;. Flos ei fabæ non dißimilis, candidus, cùm adoleuerit, in folium procumbens. Semen hederaceum, prædurum, & quod difficilè euellitur, in surculis quibusdam connexum, qui inter folia erumpunt. Constat præterea eius caulem, qui ab radice simplex assurgit, arbuscułis, & fruticibus mirè sese conuoluere, ubi in sepibus, & frutetis nascitur, adeò ut sæpe tam pertinaciter inhæreat, ligetq; adminicula, ut in ea manifestum imprimat uestigium: unde à nobis meritò* Vinciboſco *dicitur. Porrò plane, meà quidem sententia, hallucinantur, qui* Caprifolium, *&* Matrisyluam *seu* Periclymenum *idem esse existimant: in quorum numero esse deprehenduntur* Ruellius, *&* Fuchsius, *alioqui uiri doctißimi. In hunc autem lapsum hos fortasse deduxit* Matthæus Syluaticus pandectarum author. *Siquidem is suum* Caprifolium Matrisyluam *nominat, cùm tamen, ut subinde legitur, nil aliud* Syluatico Caprifolium *fuerit, quàm* Dioscoridi pyxacantha, *seu* lycium, *nõ autem* periclymenum, *de quo seorsum sub titulo* Matrisyluæ Syluaticus *ipse disseruit. Quodsortè non animaduertentes ij,* Caprifolium, *&* Periclymenum *idem esse putarunt.* Cæterùm Matrisylua *in eorum unguentorum usum uenit, quæ ad capitis uulnera parantur. Nanq; hac in re efficacißimum est medicamentum. quanuis è ueteribus neminem hactenus inuenerim, qui* Periclymenon *ea ui pollere, memoriæ prodiderit. Hanc etiam herbam commendauit* Ioannes de Vigo *clarißimus chirurgicus, ad crurum ulcera, quòd eam ad hoc (ut ipse inquit) utilem esse tradiderit* Galenus *libro* VIII. *simplicium medicamentorum. Veruntamen id non legitur in meo* Galeno: *nam loco citato* Galenus *de* Periclymeno *ita scriptum reliquit.* Periclymeni *tum fructus utilis est, tum folia, adeò uehementer incidentis, simul & excalfacientis facultatis, ut si plusculum bibantur, urinam sanguinolentam efficiant: principio quidem urinam tantùm mouent: porrò foris cum oleo illita excalfaciunt. Iuuant & lienosos, & difficulter spirantes. Competens potionis mensura est, drachmæ unius pondus cum uino. Porrò desiccat quoque semen. Et quidam aiunt, si copiosiùs bibatur, sterilitatem omnino bibentibus afferre. Sed & sunt qui certum dierum numerum ad talem potionem præfiniunt, ut* Dioscorides, *qui septem & triginta eos tradi refert. Hic etiam urinam cruentam reddi à sexto die memorat.*

Quorundam error.

Periclymeni uires ex Gal.

TRIBVLVS TERRESTRIS.

TRIBVLVS AQVATICVS.

Τρίβολος. TRIBVLVS. CAP. XIIII.

TRIBVLI genus vnum terrestre, folijs ad effigiem portulacæ, tenuioribus: viticulis † in terra stratis: spinis secundum folia rigidis, præduris. iuxta amnes, & rudera nascitur. Est & alterum genus, aquis familiare, quod in fluminibus natum comam exerit, aculeos condens: folijs latis, & pediculo longo: caule parte summa, quàm ima crassiori: adsunt ei & capillamenta quædam spicacea: semen durum, ab altero non abhorrens. Vterque refrigerantis, & inspissantis est naturæ: ideo inflammationes omnes cataplasmate adiuuat. ulcera in ore erumpentia, putredines, gingiuas, tonsillasque persanat. Succus ex his colligitur ad oculorum medicinas. Semen dum recens bibitur, calculosis iuuamentum affert. Drachma terrestris tribuli pota, illitáve, ictos à uipera recreat: contra uenena cum uino aptissimè bibitur. decoctum eius sparsum pulices necat. Thraces qui ad Strymona amnem habitant, uirenti tribulo equos saginant: & è dulci semine & esculento panem, quo uescuntur, faciunt.

ETSI *unum duntaxat, Tribuli terrestris genus descripserit Dioscorides; duo tamen eius genera à Theophrasto redduntur libro* VI. *cap.* V. *de plantarum historia, his uerbis. Tribulo peculiare est, ut fructum gerat aculeatum. Eius duo sunt genera: uni folium est ciceris, alteri aculeatum. Vtrunque terrestre, & surculosum: serius germinat, cui in folijs sunt aculei, magisq; hoc apud septa uillarum erumpit. Semen præcoci sesamæ figura cernitur: alteri, hoc est serotino, rotundum, nigrum, siliquis inclusum. Hæc duo terrestris genera Theophrasto. Tribulum, cui folia portulacæ Dioscorides assignauit, memini me uidisse Venetijs in maris litore propè diui Nicolai sacellum. At hunc, cuius hìc figuram exprompsimus, Pisis misit ad me Lucas Ghinus Forocornelienſis medicus rei herbariæ peritissimus.* Tribuli consideratio.

Ruellius Tribulum aculeatum Theophrasti eam plantam esse arbitratur, quam Hetrusci uulgò uocant Cacatreppola, ea fortasse ratione ductus, quòd prope torrentium, & fluminum ripas proueniat. Verùm cùm lateat nos foliorum effigies, quæ à Theophrasto illi tribulo non redditur, atque etiam constet hanc plantam surculos non mittere, neque siliquam ferre, in qua intus claudatur semen, cogor omnino à Ruellio dissentire. Nostrates seplasiarij huius radices melle, & saccharo condiunt, eryngij eas esse existimantes. Qua in re haud dubiè illi falluntur, ut superiori libro in eryngio ostendimus. Sed ad Tribulos redeamus. Aquaticum genus in plerisq; Italiæ fluminibus, & lacubus prouenit, præsertim in agro Mantuano, & Ferrariensi: neq; solum in dulcibus aquis gignitur; sed etiam in mari. Hos Ruellij error.

tribulos

tribulos Venetijs in foro uendunt, quos marinos appellant, ut qui in lacunis illis uicinis enati inueniantur. Ex his porrò qui peregrè proficiscuntur, uerticillos faciunt, quibus suas preces enumerant, colloq; gestant, ut maiorem præ se ferant religionem, ne dicam hypocrisim. Nonnulli fructu, qui castaneis refert similitudinem, sub cineribus calidis cocto, non secus, atq; illis pro bellarijs uescuntur. Tribuli uires ex Galeno. *Tribuli utriusq; facultates perstrinxit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Tribulus ex humida essentia modicè frigida, & sicca non mediocriter & ipsa frigida componitur. In terrestri tamen superat terreum frigidum, quod & adstringens ostendimus: in aquatico uerò aqueum. Propter utrunq; itaq; & contra phlegmonarum generationes, & omnino contra omnes influxus congruunt. Porrò terrestris fructus cùm tenuium sit partium, potus lapides in renibus comminuit.*

† *Hoc in loco ita equidem legunt uulgata Græca exemplaria, sed Oribasius libro XII. itemq; uetustus Dioscoridis codex habent μαυρὰ. qua uoce Tribulum terrestrem uiticulis longis repræsentant. Id quod etiam satis planè pictura demonstrat.*

Σαξίφραγον. SAXIFRAGA. CAP. XV.

Saxifragæ cõsideratio.

Plantæ saxifragæ dictæ.

Saxifraga alba.

† Sarxiphagon aliqui sarxiphragon, alij empetron, Romani saxifragam vocant. frutex est surculosus, in petris, & asperis locis nascens, epithymo similis. Coctus in vino, mox potus, febricitantibus opitulatur: stranguriæ prodest, singultum sedat, calculos vesicæ frangit, & urinam ciet.

Licet *omnibus huius ætatis rei herbariæ peritis satis superq; persuasum esse non ignorem, hoc Saxifragæ caput Dioscoridi illegitimum esse, quòd Latina nomenclatura contra scriptoris morẽ Græcè proferatur; tamen cùm in omnibus ferè Græcis exemplaribus habeatur, id mihi quoq; dissimulandum non putaui: eaq; maximè ratione, quòd eam plantam habet, nonnũq; Italia. cuius usus præcipuè expetitur ad renum, & uesicæ calculos comminuendos, & ad urinam remoratam ciendam. Enascitur Hetruria pluribus locis è durissimis erumpit saxis, filijs capillaribus, epithymo non dissimilibus, præsertim Argentario promontorio in maritimis nostris. Inuenitur quinetiam in agro Goritiensi quibusdam saxis enascens, iuxta Sontij fluminis ripam, quà Salicano rure itur Canalum. Cæterùm sunt & alia herbarum genera, quæ sub Saxifragæ nomenclatione uulgaribus demonstrantur, nempe Trichomanes, Adiantum, Asplenum, Filipendula, Massiliense seseli, Pimpinella quæ hircum redolet, & aliæ plures herbæ: quæ ideo Saxifragæ nomine insignitur, quòd omnes urinam cieant, & calculos frangant pellantq;. Est porrò alia quoq; planta Germanis herbarijs notissima, quam Saxifragam albam cognominant. Prouenit hæc mense maio saxosis, arenosis, asperis, sitientibusq; locis: filijs humi procumbentibus, exiguis, rotundis, in ambitu serratis, uulgaris terrestris hederæ modo; pinguioribus tamen, & mollioribus. Caulem profert tenuem, iunci modo, hirsutum, cubitalem: in cuius cacumine flores prodeunt albi, candidis uiolis non absimiles, qui mense Iunio absq; semine decidunt. Radix huic exilis, granulis quibusdam cohærens, coriandri magnitudine, quæ partim albicant, partim uerò rufescunt, & pro semine seruntur, amaro gustu. Folia cùm radice in uino decocta urinam cient, renum, & uesicæ calculos pellunt. Idem præstant & granula, quæ radicibus adhærent, si tusa deuorentur.*

† *Qui postremò impressi sunt Græci Dioscoridis codices non hic, sed in fine separatim scriptum habent hoc caput de Saxifraga, inter ea relatum, quæ in hoc authore adscititia censentur. Hoc dictum sit, ut omnibus constet, illud non solùm Latinè, sed etiam Græcè scriptum reperiri.*

Λειμώνιον. LIMONIVM. CAP. XVI.

Limonion folia habet betæ, tenuiora, & longiora, decem, sæpe plura: caulem tenuem, rectum, lilio æqualem, seminibus rubris scatentem, quæ gustata adstringunt. Semen tritum, & ex uino acetabuli mensura potum, dysentericis, cœliacisque prodest: rubra fœminarum profluuia sistit. Nascitur in pratis, & palustribus.

PROVENIT

LIMONIVM. LIMONIVM ALIVD.

PROVENIT Limonium, nullis prorsus reclamantibus notis, innumeris ferè plantis in paludibus, quæ Tiberi fontibus irrigantur, ac etiam Tergestino tractu. Plinius libro XX. cap. VIII. Limonium syluestrem betam uocari tradit. Sed huic, ut in beta notauimus, refragatur Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus, ubi se nullam unquam syluestrem betam nouisse scribit: nisi quis pro ea rumicem accipiat. Limonij uires memoriæ prodidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Limonij semen utpote austerum, cœliacis, dysentericis, & sanguinem spuentibus cum uino exhibent. Iuuat & profluuium muliebre. Satis autem est acetabuli mensura. Limonij consideratio. Limonij uires ex Gal.

Λαγώπους. LAGOPVS. CAP. XVII.

LAGOPVS herba sistit aluum in vino pota: aut in febri, ex aqua. Eadem inguini alligatur in inflammatione. Nascitur in segetibus.

SANÈ tam paucis Lagopum perstrinxit Dioscorides, utpote qui ne ullam quidem eius imaginis notam designauit, ut arduum æquè, atque difficilè sit asserere, quinam statuendus sit in tam ingenti plantarum multitudine, quarum nulla apud homines extat cognitio. Cæterùm Matthæus Syluaticus parum rectè, meo quidem iudicio, tradidit Lagopum eam esse herbam, quam herbariorum uulgus Caryophyllatam appellat: quandoquidem hæc non gignitur in segetibus, sed in montibus, & in uijs iuxta septa. quòd mirum in modum sepibus opacari gaudeat. De hac ueteres, quod sciam, nihil memoriæ prodiderunt. Nisi fortasse fuerit Geum à Plinio descriptum libro XXVI. cap. VII. cui radiculas reddidit tenues, nigras, & bene olentes. Lagopi consideratio. Syluatici opinio explosa.

PORRÒ CARYOPHYLLATA planta est non uulgaris, neque utribus inefficax, argumento quòd eius radices manifestum caryophylli spirent odorem. Ea recentiores utuntur pota ad thoracis interna uulnera. Quin & eius succum admixta ærugine cuniculosis, contumacibusq; ulceribus utiliter injiciunt. Eadem olfactu spiritus recreat, & frigidum roborat cerebrum. Epota prodest cœliacis, dysentericis, fœminarum profluuijs, & cruenta expuentibus. Tam intus sumpta, quàm foris illita enterocelis auxilio est. Temperamentum ei excalfaciens, & exiccans, ut manifesto sunt indicio eius radices: quippe quæ gustu odoratæ, adstringentesq; deprehendantur. Quibus qualitatibus non modò attenuare, discutere, & adstringere ualent; sed etiam roborare. Caryophyllatæ uires.

Sed, ut ad nostrum institutum reuertamur, Germanorum uulgus Lagopum appellat herbam, quæ folia habet trifolio similia, oblonga: caulem tenuem, rotundum, hirsutumq;: semen in paniculis paruis, muscosis, lanuginosisq;: cui non obscura adstringendi uis inest. Proinde sunt è Germanis, qui ea utantur ad detergendam sedem in dysenteria.

teria. Nascitur hæc quidem in segetibus. uerùm an ea legitima sit Lagopus non ausim affirmare: nullus enim, quod
Lagopi uires ex Galeno. *sciam, Lagopi faciem repræsentauit. Lagopi uires scriptas reliquit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, his pauciſsimis uerbis. Lagopus facultatis est desiccantis, adeò ut fluxus alui probè exiccet.*

Μήδιον. MEDIVM. CAP. XVIII.

MEDION in saxis, & opacis nascitur. folia habet iridis: caulem tricubitalem, & in eo florem grandem, purpureum, rotundum: semine cnici, minuto: radicem dodrantalem, crassitudine baculi, gustu acerbo. Quæ trita in farinam, & ex melle decocta, rubros menses fœminarum sistit, eclegmate per aliquot dies sumpto. Semen in uino potum, menstrua pellit.

Medij consideratio. MEDION *in Media duntaxat nasci quibusdam proditum est. Quòd si ita se res haberet, mirum profectò non esset, si non proueniret in Italia, ubi ipsum hactenus fateor me non reperisse, aut uidisse. Sunt qui eius folia intubo similia faciant, non autem iridi, ut communis habet lectio, quibus etiam Oribasius adstipulatur. Et certè factis potuit esse librariorum lapsus, ut qui uocabulorum affinitate decepti ἴριδι pro σέριδι in Dioscoride scripserint.* Medij uires ex Galeno. *Medij facultates tradidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Medij radicem contrà atq; semen ipsum, temperatam esse contigit. nam illa quidem austera est, & fluxiones cohibet cùm alias, tum profluuium muliebre quod uocant. At semen tantùm abest, ut tale quid efficiat, ut etiam menses cieat, utpote quod tenuium partium, & incidentis est facultatis.*

Ἐπιμήδιον. EPIMEDIVM. CAP. XIX.

EPIMEDIVM, caulis est non magnus, hederæ foliis, denis atque duodenis, neque florem, neque fructum ferens: radice tenui, nigra, graui odore, gustu fatuo. nascitur in humidis. Folia cum oleo trita, impositio cataplasmate, mammas increscere non sinunt. Radix conceptum adimit. Folia trita quinis drachmis, post menstruas purgationes, quinque diebus in uino pota, præstant mulieribus, ne concipiant.

Epimedij consideratio. QVI *Epimedium in Italia, quantum mihi perquirere licuit, hoc tempore cognoscat, demonstretq; hactenus reperi neminem. Quare putauerim alijs in regionibus hanc plantam prouenire: uel si fortasse nascatur in Italia, nondum ad nostram peruenisse cognitionem.* Opinio cuiusdam medici explosa. *Non tamen nos fugit medicum esse in Italia materiam medicam profitentem, cuius nunc nomen libet silentio dissimulare, qui Epimedium eam plantam esse censet, quæ à triquetra foliorum figura quibusdam recentioribus Trinitas appellatur, idq; illis constanter affirmat, & persuadet, qui maiorem forsan ei fidem præstant, quàm ipsi Dioscoridi. Sed quòd his apertè hallucinetur, etsi unicuiq; mediocriter etiam in re herbaria uersato perspectum esse possit, pro alijs tamen iam nobis ostendendum est. Quod facilè constabit, si expendatur utriusq; plantæ descriptio: siquidem Epimedium, Dioscoridis testimonio, caulis est non magnus: folia habet hederæ similia, denа aut duodena. Trinitas uerò nullo constat caule, sed foliis tantùm, modò uicenis, modò tricenis, modò quadrigenis, pluribusq; à radice cyclamini modo exeuntibus. Præterea Trinitas primo statim uere florem edit cæruleum, mox semen. Epimedium uerò, Dioscoride autore, neq; florem, neq; semen profert. Adde quòd Trinitas radice nititur multifida, odore non ingrato, & sapore adstringente. Radix uerò Epimedij tenuis describitur, graui odore, & insipido ac fatuo gustu. Ex quibus omnibus, ni fallor, harum plantarum discrimen luce clariùs ostenditur, & medici illius opinio uana apertissimè exploditur. Cæterùm Plinius libro XXVII. cap. IX. Epimedij historiam ad uerbum ferme à Dioscoride mutuatus est: cui item Galenus suam acceptam referre potest libro VI. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit.* Epimedij uires ex Gal. *Epimedij uis est moderatè refrigeratoria cum aquea humiditate. quare nullam habet insignem qualitatem. Mammas cataplasmate impositum rectas seruare potest. Aiunt uerò epotum concipiendi spem adimere.*

Ξιφίον. GLADIOLVS. CAP. XX.

XIPHION, alij phasganon, alij machæronion, Romani gladiolum uocant. nomẽ inde accepit, quòd folium gladij præbeat speciem. Iridi simile erat, nisi minus, & angustius uideretur, & gladij modo mucronatum, neruosumque. In caulem exit cubitalem, in quo purpurei flores, in ordinem digesti, inter se distant: rotundo semine: radicibus geminis, vna paruorum bulborum modo, super alteram insidente, quarum inferior gracilis est, superna uberior. nascitur in aruis. Superior cum thure illita, admisto uino, spicula & aculeos è corpore extrahit: panos cum lolij farina, & hydromelite discutit: qua de re huiusmodi emplastris inseri solet. menses impositа trahit. Superiori radice ex vino pota, venerem stimulari, & inferiore sumpta sterilescere tradunt. Superiorem quoque utiliter infantium enterocelis, cum aqua potui dari præcipiunt.

GLADIOLVS.

SPARGANIVM.

NASCITVR *Gladiolus, quem Græci xiphion uocant, frequens in Hetruria, & in comitatu Goritiensi, in pratis, & in aruis inter segetes: unde Segetalis plerisq; dicitur. huius flores nostri uulgò appellant Monacuccie. Folia ei iridis, breuiora tamen, & angustiora, lineis neruorum modo striata, mucronataq;. Caule attollitur cubitali, succoso: in quo flores emicãt purpurei, paribus inter se spatijs distantes, qui etiam iridis flores forma effigieq; plurimùm æmulantur, quanquam Gladiolo minores sunt, & uno tantùm colore constant. Prodit ex his semen (ut Dioscorides inquit) rotundum. Radicibus cohæret geminis, rotundis, pressisq; uerticillorum modo, una super alteram insidente, albicantibus, bulbosisq;. Hæ obteguntur capillaceo inuolucro, in nigrum purpurascente, ueluti croci radices. Cæterùm quanuis tradiderit Dioscorides, quòd superior radix magnitudine inferiorem superat; plerunq; tamen contrarium uidetur. Plinius porrò hac in historia à Dioscoride dissentit: siquidem Gladiolum, quem in aruis nasci scribit Dioscorides, in paludibus is & aquosis inueniri existimat. Ex quo facilè crediderim, Plinio illum uocari Gladiolum, quem passim officinæ Acorum nominant. Gladioli meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Xiphij radix, & maximè altera, quæ superior est, attrahentem, digerentem, & exiccantem scilicet facultatem etiam possidet.*

Gladioli historia.

Plinius à Dioscoride dissentiens.

Gladioli uires ex Gal.

Σπαργάνιον. SPARGANIVM. CAP. XXI.

SPARGANION, aliqui xiphidion uocant. folia habet gladioli, sed arctiora, & in terram magis procumbentia: in summo caule ueluti pilulæ prominẽt, in quibus semen. Contra serpentis uenena, radix cum uino datur.

EXISTIMAT *Ruellius eam plantam esse Sparganium, quæ in aquosis locis prouenit, quam herbariorum uulgus Spatulam fœtidam appellat. Verùm hæc, ut in proxima commentatione dicetur, nil aliud est, quàm Dioscoridis xyris. Quare mihi planè refellenda uidetur in hoc Ruellij opinio. Siquidem herba hæc, quam ideo Spatulam fœtidam cognominant, quòd grauem exhalet odorem, folia quidem habet gladioli; sed latiora, longioraq;, minimè in terram procumbentia. Adde etiam quòd illa in summo caule non pilulas, quæ semen contineant, sed folliculos, aut siliquas profert. Syluaticus Spatulam fœtidam describens, eius historiam Paulo Aeginetæ perperàm acceptam refert: id enim ipse in Paulo nusquam potui reperire. Sed ad Sparganium nostra redeat oratio. Vidimus hoc primùm in agro Romano apud Tolpham prope aluminis fodinas ad pedem montis Ronconi, & deinde in alijs plerisq; locis, foliis gladioli arctioribus: pilulis in caulis cacumine platani proximis, herbaceo colore, in quibus semen continetur. Sanè quàm paucis de Sparganio disseruit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Sparganium & ipsum desiccantis est facultatis.*

Sparganij cõsideratio.

Syluatici erratum.

Sparganij facult. ex Gal.

Ξυρίς. XYRIS. CAP. XXII.

XYRIS folia habet iridis latiora, & in cacumine mucronata: quorum medio caulis erumpit, satis crassus, cubitalis, ex quo siliquæ triangulares dependent: in quibus purpureus flos, in medio puniceus: semen in folliculis, simile fabis, rotundum, rubrum, acre:

XYRIS.

ANCHVSA PRIMA.

radix longa, geniculata, rusa. Contra capitis vulnera, fractaque efficax est: aculeos, & spicula omnia, citra molestiam extrahit, adiecta floris æris tertia parte, & radicis centaurij, ac mellis quinta: tumoribus, & collectionibus illita cum aceto medetur. Radix ex passo bibitur, ad conuulsa, rupta, coxendicum dolores, strangurias, & alui profluuia. Semen tribus obolis potum, vrinam uehementiùs impellit: & cum aceto, lienem absumit.

Xyridis consideratio.

Xyridis uires ex Galeno.

Xyris *pluribus locis prouenit in Italia, præsertim in Hetruria, nullis deficientibus notis, quas ei tribuit Dioscorides. Eam uulgus Spatulam fœtidam appellat, quòd eius folia, si manibus atterantur, grauem & ingratum reddant odorem. Sunt qui huiusce succo utantur ad scabiem, uitiliginem, & lichenas.*

Hanc memoriæ prodidit Galenus libro VIII. *simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita disserit. Xyris tenuium partium, attractoriæ, digerendi, ac nimirum etiam desiccandi est facultatis, cùm radix, tum multò etiam magis eius fructus: qui quidem & urinam ciet, & lienes induratos sanare potest.*

Ἄγχουσα. ANCHVSA.
CAP. XXIII.

Anchvsa, quæ alio nomine calyx, aut onoclea appellatur, folia habet lactucæ, in acumen fastigiata, hirsuta, aspera, nigra, multa, ab radice quoquo uersum humi sparsa, spinis horrida: radici crassitudo digitalis, quæ æstate prouenit, & manus inficit sanguineo colore. læto solo nascitur. Radix adstringit: ad am-

ANCHVSA ALTERA.

busta, &

ANCHVSA TERTIA.

busta, & uetera ulcera, ex oleo & cera efficax est: igni sacro cum polenta medetur: lepris, & uitiliginibus illinitur ex aceto: partus extrahit, vuluæ indita. Eius decoctum renum uitijs, lieni, & bile suffusis datur; & si febris sit, ex aqua mulsa. Sistunt aluum folia in uino pota. Radice pigmentarij utuntur ad unguentorum spissamenta. Est & altera, quam aliqui alcibiadion, aut onochiles appellarunt. Hæc à priore distat, quòd minora habeat folia, sed simili modo aspera: ramulos exiles, in quibus flos purpureus in puniceum uergens cõspicitur: radices habet rubras, prælongas, quæ messibus sanguineum succum fundunt. in sabulosis nasci tur. Vis ei, folijsque inest, quæ contra uirus cùm reliquorum serpentium, tum maximè uiperarum auxilietur, siue cibo, siue potu, siue alligatu: nam si quisquam mandens, in serpentis os inspuat, eum necabit. Est & alia huic haud dissimilis, semine puniceo, minore. Cuius semen manducatum, si in serpentis fauces inspuatur, eam interficiet. Radix acetabuli mensura cum hyssopo, & nasturtio pota, latas uentris tineas excutit.

Anchusarum consider.

Tria sunt Anchusæ genera, quæ hic à Dioscoride describuntur: quanquam Plinio libro xxii. cap. xx. quartum quoq; genus additur, quod pseudanchusam ob id appellatã ait, quoniam primo aliarũ generi quadantenus similis est, hirsutior tamen hæc lanuginosior, & minus pinguis, foliis tenuioribus, & languidioribus. Sed hanc nusquam equidem uidi, cùm tamẽ alias omnes locis compluribus in Italia inuenisse me certò sciam. Anchusæ omne genus in toto ferè caule purpureos explicat flores à uulgari bugloſſo non longè dissimiles, quanuis Anchusis magis subrubentes, magisq; expansi spectentur. Galenus inter Anchusas Lycopsim quoque recenset libro vi. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Anchusæ quadruplex species est. Quarum onoclea quidem radicem habet admodum refrigerantem, & desiccantem, tum adstringentem, & subamaram, tum quæ sufficiat extenuandis, & extergendis humoribus bilioſis, corporibusq; condensandis. Cæterùm folia habet imbecilliora quidem radice, adstringunt tamen & ipsa, & desiccant. Porrò lycopsis cognominata refrigerat, & desiccat, magisq; radix eius, quàm onocleæ adstringit. At onochelos calidior est, & magis medicata. nam pluſculum habet & gustu ipso protinus acrimoniæ. Hac uerò etiam calidior est parua, quæ & amarior, & magis etiam medicata est. Anchusæ non omnes easdem uires obtinent. Nam onoclea quam uocant, radicem habet simul adstringentem, & subamaram, corporibus condensandis, & modicè extenuandis idoneam: tum abstergendis quoq;, & abluendis bilioſis, & salsis succis. Dictum enim suprà est, quòd qualitas acerba mista amaritudini ea præstare queat. Sic sanè regio morbo, & lienosis, & renum affectibus est utilis. Sed & refrigerare idonea est. et sanè cum polenta illita iuuat erysipelata, & abstergit non modò epota, sed & foris imposita. Proinde uitiligines, & lepras sanat cum aceto. At radicis quidem hæc opera sunt, & operum facultates, quas diximus. At folia ipsius herbæ radice quidem sunt imbecilliora, non tamen aliena sunt à resiccatione, & adstrictione. Itaq; etiam profluuium sanant pota cum uino. Et quæ Lycopsis nominatur eodem modo erysipelatis congruit, & radicem habet quàm onoclea magis adstringentem. At onochili, & alcibiadij cognominatæ uis magis est medicata. Nam & gustu protinus maiorem habet acrimoniam, & eos qui à uiperis morsi sunt, admodum iuuat tum illita, tum suspensa, tum esa. Reliqua uerò, nempe quarta, quæ parua est, & ferè nomine caret ex illis sola, alcibiadio quidem persimilis est, uerùm & amarior, & magis medicaminosa: ac proinde ad latos lumbricos idonea, oxybaphi mensura cum hyssopo, & nasturtio epota.

Anchusarum uires ex Gal.

Λύκοψις. LYCOPSIS. CAP. XXIIII.

Lycopsis, quæ & anchusa à nonnullis uocatur, folijs est lactucæ, longioribus, asperioribus, latioribusque, crassis, ad radicis caput recidentibus: caule longo, recto, scabro, hirsutis adnatis, multis, cubitalibus: flore in ijs paruo, purpurascente: radice rubra, & adstringente. nascitur in campestribus. Cum oleo radix illita, vulneribus medetur: & cum farina hordeacea, ignibus sacris: sudores peruncta mouet, adiecto oleo.

Ego quoq; unà cum Ruellio, & Fuchsio uiris doctissimis, crederem Lycopsin eam esse plantam, quam officinæ legitimi Cynogloſsi uice passim usurpant, uocantq; Cynogloſſam; si tamen hæc radice rubra, non autem candida nitetur:

Lycopsis confideratio.

retur: si foliis uirescceret asperis, non autem læuibus, ad terram recidentibus, non sursum spectantibus: si caule assurgeret scabro, non molli: si denique Plinius huic sententiæ non prorsus refragaretur. Porrò cùm Plinium uideam libro XXVII. cap. XI. de Lycopsi seorsum tractasse, & similiter de hoc Cynoglossi genere priuatim scripsisse libro XXV. cap. VIII. cogor omnino, ut ingenuè dicam, ab illis dissentire. Potius enim adducor, ut credam, Lycopsin herbam esse anchusæ non absimilem: quam ideo non temerè Galenus, & Aëtius eum secutus in anchusarum genere retulerunt, ut superiori commentatione diximus. Lycopsin, quam ego legitimam esse existimo, uidi sæpius in campestribus, sitientibus, aridisq; locis enatam, anchusæ adeò similem, ut uix ab ea discerni possit. Cæterùm quoniam in huius libri quarti progressu, Deo iuuante, nobis de Cynoglosso disserendum est suo proprio capite; idcirco disputatio quòdnam uerum sit Cynoglossum, & nunquid illud esse possit, quo officinæ uulgò utuntur, in illud tempus cómodius differetur. Lycopsis, ut Plinius est author loco citato, foliis est longioribus, quàm lactuca, crassioribusq;: caule longo, hirsutis adnatis, multis, cubitalibus: flore paruo, purpureo. nascitur in campestribus.

Ἔχιον. ECHIVM. CAP. XXV.

Echij considerationis.

ECHION folia habet prælonga, aspera, aliquantùm tenuia, anchusæ proxima, minora tamen, subrubra, & pinguia, spinulis tenuibus horridula: caulículos exiles, numerosos: minutaque utroque latere folia, expansa, pinnataque, nigra, in summo caule proportione minora: flores secundum folia purpureos, in quibus semina capiti uiperarum similia insunt: radit nigricat, digito tenuior. Quæ non percussis modò à serpentibus ex uino prodest; sed eos qui antea biberint, feriri non patitur. Folia, & semen idem præstant munus. Lumborum dolores sedat: in uino, aut sorbitione sumpta, lac extrahit.

ECHION à uiperis omnino nomen adinuenit (uipera enim Græcis ἔχις dicitur) uel quòd semen proferat capitibus uiperinis simile, uel quòd uiperarum morsibus præstantissimum sit medicamentum. Hanc herbam ab Alcibio quodam fuisse inuentam auctor est Nicander in theriacis, & proinde à posteris cognomine Alcibiacum appellatum. Is enim dum secus aream dormiret, à uipera in extremo inguine ictus est. excitatusq; à somno ex hac herba succum commanducando palato & dentibus expressit, hausitq; in corpus. Mansæ uerò herbæ reliquum uulneri superimposuit contra dolorem, quo medicamẽto liber euasit. Vnde postea Echio nomen inditum est Alcibion ab eo, qui primus ostenderat, quantum uiribus polleret contra uiperarum ictus. Numenius scriptor grauissimus duo Echij genera inuentri scriptum reliquit. quorum alterum Ocimoides appellari inquit, quòd folia ocimo similia habeat: alterum uerò, quod folio est spinis horrido, priuatim Echion nominari. Id sanè quod in theriacis ante ipsum scripserat Nicander. Quibus uidetur etiam Dioscorides adstipulari, quippe qui Echio statim subiecerit ocimastrum. His quoq; subscribit Plinius libro XXV. cap. IX. sic inquiens. Echios duûm est generum: altera foliis coronata, pulegio similis: altera lanugine distinguitur spinosa, cui & capitula uiperæ similia sunt. Sed tamen ignorasse Plinium Alcibion, & Echium idem esse, satis manifestum est: siquidem is libro XXVII. cap. V. Alcibios, inquit, qualis esset herba, apud authores non comperi. Ex cuius uerbis illud facilè colligi potest, quòd scilicet Plinius non satis accuratè Nicandrum legerit. Cæterùm non parua admiratio eum capiet, qui in Echio diligenter opus prudentissimæ naturæ perspexerit, nempe quòd ipsum genuit uiperinis capitulis, ut ita apud homines, quorum potissimùm curam gerit, testatum relinqueret, eam herbam præstantissimam esse ad huiuscemodi lethalium ferarum morsus. Echium, quòd ubiq; ferè proueniat, aridis præsertim locis, sæpe in Hetruria, in agro Tridentino, & Goritiensi uidimus, semenq; eius uiperinum decerpsimus ad antidota. Herba est anchusæ, quæ secundo loco Dioscoridi redditur, non absimilis. Vocant quidam siluestre Buglossum. Flores profert hæc in rubeum purpurascentes inter minuta folia à medio caule ad summum, è quibus semen prodit nigrum, hirsutis, spinosisq; inuolucris inclusum, uiperarum capitibus simile. Non inuenio Galenum ullam Echij mentionem fecisse in libris, quos de simplicium medicamentorum facultatibus edidit. Paulus tamen eius uires describit Dioscoridem secutus libro VII. ubi hæc refert. Echion, alij doriada, nonnulli alcibiadion uocant. Spinosa herba est, quæ non modò à serpente commorsis cum uino pota auxiliatur; sed præsumentes quoq; ictu nihil molestum pati sinit.

Plinij lapsus.

Echij uires ex Paulo.

Ωνηρος ἰδ.

Ὠκιμοειδές. OCIMASTRVM. CAP. XXVI.

ERINVS.

OCIMOIDES, Latini ocimastrum uocant, folia fert ocimi, & ramos dodrantales, hirsutos: siliquas hyoscyamo similes, semine, ut gith, nigro prægnantes. Vim habet semen in uino potum, qua uiperarum, cæterarumq; serpentium morsibus medeatur. Datur ischiadicis, cum melle, uino, myrrha, & pipere. Radice nititur tenui, & superuacua.

OCIMASTRVM, *siue sylueſtre Ocimum idipsum nobis appellare liceat, passim copiosè nascitur in Italia, præsertim inter segetes prope septa, & in agrorum marginibus, foliis sanè satiuo similibus: ramulis hirsutis, quadratis, dodrantali, uel cubitali longitudine: in quorum summo flores emicant candidi, quandoq; uerò purpurei, id quod silentio præterijt Dioscorides: e quibus uascula erumpunt hyoscyami figura, capaci uentre, arctis faucibus, per ambitum denticulatis, uiperinis capitibus similia: in quibus semen includitur nigrum, melanthio ferme simile. Hæc uascula ita à natura facta pueri nostrates colligũt, ubi exaruerint: siquidem, cùm semen exciderit, ijs intus sufflantes acutissima edunt sibila: sic enim natura pueris interdũ ludendi præbuit instrumẽta. Meminit huius Nicãder in theriacis inter echij genera, sic inquiens. Echij genera duo: alterũ spinoso folio, anchusæ simile: alterum minoribus foliis, & purpureo flore, aspero lanuginosoq; caule, capitulis uiperarum figura. Ocimastri uires tradidit Galenus in calce libri VIII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Ocimoides quidam Philitæriũ cognominant. Radix superuacanea est. At semen tenuium partium, & desiccantis citra mordacitatem facultatis est.*

Ocimastri cõsideratio.

Ocimastri uires ex Gal.

Ἔρινος. ERINVS. CAP. XXVII.

ERINVS nascitur apud fontes, & fluuios, foliis ocimi, sed minoribus, parte superna diuisis: surculis quinis, senisve, dodrantalibus: flore candido: semine nigro, & acerbo: folia, & caules lacteo succo turgent. Semen drachmis duabus in quatuor mellis cyathis oblitum, oculorum fluxiones cohibet. Succus cum sulphure, & nitro instillatus, aurium dolores sedat.

ETSI *nonnulli Dioscoridis codices habeantur, in quibus non legitur Erinum aliquo lacteo succo turgere; non desunt tamen et in quibus planè oppositum scriptum inueniatur, quorum lectio mihi magis probanda uidetur non infirmis, ut arbitror, nixus rationibus. Quippe quòd herbam hãc apud aquarum riuulos uiderim, legerimq; lacteo succo manantem, adeò ut eo manus inficeret. Quòd præterea Plinio reddatur Erinus herba lactaria, seu lacte madens libro XXIII. cap. VII. ubi de ea hæc memoriæ prodidit. Herba, inquit, quam Græci Erinon uocãt, reddenda est in hoc loco propter gentilitatem. Palmo alta est, cauliculis quinis, ferè ocimi similitudine, flos candidus: semen nigrum, paruum, quod tritũ cum melle Attico oculorum epiphoris medetur. Manat lacte multo, & dulci. Herba perquàm utilis aurium dolori, nitri exiguo addito. Folia resistunt uenenis. hæc Plinius. Cæterùm Erini facultatis aduersus uenena non meminit Dioscorides, quanquam Nicandro, ut quæ ad id præstet, addatur in antidotis. Galenus hanc herbam non Erinum, sed Echinon appellat: neq; id sanè mirum est, quandoquidem in uetustis aliquot Dioscoridis codicibus Echinos legitur. De qua differens ipse Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit.*

Erini consideratio.

Erini uires ex Galeno.

sic inquit. Echini herbæ semen acerbus est: ac proinde repellentis, & exiccatoriæ facultatis. Vtuntur eo ad oculorum, & narium fluxiones.

Ἄγρωστις. GRAMEN. CAP. XXVIII.

Graminis historia ex Pli.

GRAMEN geniculatis serpit ramulis, à quibus radices spargit dulces, articulis præcinctas: folia acuminata, dura, & ut arundinis paruæ lata, eaque iumenta, & boues pascunt. Trita radix illitu vulnera conglutinat. Decoctum eius in potu, torminibus medetur, & vrinæ difficultatibus: calculosa etiam vesicæ excrementa comminuit. Est & arundinaceum gramen, priore multò maius, quod iumenta necare traditur, præsertim in Babylone, idque iuxta uias nascitur. Quod in Parnaso monte gignitur, densius fruticat: folijs hederaceis: flore odorato, candido: semine paruo, non inutili: radicibus quinis, aut senis, digitali crassitudine, candidis, mollibus, & admodum dulcibus. Succus si in vino cum melle pari, & myrrhæ dimidio decoquatur, adijcianturque piperis, & thuris tertiæ portiones, probatissimum erit oculorum medicamentum: id in ærea pyxide reconditur. Decoctum radicis idem, quod herba, præstat. Semen vehementius vrinam impellit: aluum, uomitionesque sistit. Natum in Cilicia gramen, quod incolæ Cinnam appellant, boues inflammat, si eo virenti sæpe pascantur.

PLVRA, *ac uaria sunt Graminis genera: siquidem præter hæc tria, quorum meminit Dioscorides, alia quoq; tria aculeati generis Plinio redduntur lib. XXIIII. cap. XIX. naturalis historiæ, his uerbis. Gramen ipsum, inquit, est inter herbas ubertatissimum: geniculatis serpit internodijs, crebroq; ab ijs, & ex cacumine nouas radices spargit. Folia eius in reliquo orbe in exilitatem fastigiantur. In Parnaso tantùm hederacea specie densius, quàm usquam fruticante: flore odorato, candidoq;. Iumentis herba non alia gratior, siue uiridis, siue in fœno siccata. Tunditur aspersa aqua. Succum quoque eius in Parnaso excipi tradunt propter ubertatem: dulcis enim hic est. In uicem eius in reliqua parte terrarum succedit decoctum ad uulnera conglutinanda. Quod & ipsa herba tusa præstat illita, tueturq;, & ab inflammationibus placat. Decocto adijcitur uinum, ac mel ab aliquibus, & thuris, & piperis, myrrhæq; tertiæ portiones. Rursusq; coquitur in æreo uase, ad dentium dolores, & epiphoras. Radix decocta in uino torminibus medetur, & urinæ difficultatibus, ulceribus ueficæ: calculos frangit. Semen uehementius urinam impellit: aluum, uomitionesq; sistit. priuatim autem draconum morsibus auxiliatur. Quod è graminum genere septem internodia habet, efficacissimè capiti contra dolores adalligatur. Sunt qui & aculeatum gramen uocant trium generum, eùm in cacumine aculei sunt plurimùm quini, dactylon uocant. Hos conuolutos naribus inserunt, extrahuntq; sanguinis ciendi gratia. Altero, quod est aizoo simile, ad paronychia, & pterygia unguium, & cùm caro unguibus excreuerit, utuntur cum axungia.*

Tertium genus, quod tenuius est, nascitur in parietibus, & tegulis. Huic caustica uis est. Sistit ulcera, quæ serpunt. Gramen capiti circundatum, sanguinis è naribus fluxiones sistit. hæc Plinius de graminibus. Cæterùm hinc omnibus planè perspicuum esse puto, Gramen, quod in Babylone, quodq; in Parnaso monte prouenit, non gigni in Italia: quanquam illud primum, ac uulgatum genus nobis passim frequentissimum nascatur. Neq; illud quoq; omnibus non cognitum & uulgare est, cui in cacumine caulium quini sunt aculei, ueluti digiti, quos pueri naribus inserunt extrahuntq;, ut sanguinem eliciant. Hanc herbam Hetrusci ab effectu uulgò appellant Sanguinella, alij Capriola. De qua latius in Coronopo diximus, ubi Leoniceni, & Ruellij sententiam reprobauimus, qui hanc & Coronopum Dioscoridis unam & eandem herbam esse asseruerunt. Verùm de Coronopo seperatim disseruit Plinius libro XVII. capite III. suæ naturalis historiæ. Sed iam Graminibus suas reddamus uires ex Galeno, qui de ijs agens libro VI. simplicium medicamentorum, ita scriptum reliquit. Graminis radix mediocriter frigida est, & sicca, mordacitatem quandam exiguam, & partium tenuitatem obtinens. At herba ipsa primo quidem excessu refrigerat, in humiditate uerò, & siccitate moderata. Porrò semen alibi quidem imbecillum est, in Parnaso uerò desiccatorium, & tenuium partium, & subacerbum. Gramen esculentam habet radicem, ubi mollis fuerit, dulcem quidem instar aquæ, sed acre quiddam exiguum, & subacerbum obtinentem. Hæc herba planè aquea gustantibus est. Ex quibus apertum est, radicem modicè esse tum frigidam, tum siccam: ac proinde cruenta ulcera glutinare. At ipsa herba illita, non uehementer refrigerat, in medio constituta humiditatis, & siccitatis. Porrò mordacitas & tenuitas, quæ radici inest, exigua est.

Graminis uires ex Gal.

gua eſt quidem, ſed interdum tamen lapides frangere aſſolet, ſi quis eam decoctam ebibat. At ſemen alterius quidem imbecillum eſt, eius uerò quæ in Parnaſo naſcitur, urinam ciet: & fluxus uentris, & ſtomachi reſecat: uis enim eius eſt exiccatoria, tenuium partium, & ſubacerba.

SIDERITIS PRIMA.

SIDERITIS ALTERA.

SIDERITIS TERTIA.

Σιδηῖτις. SIDERITIS. CAP. XXIX.

SIDERITIN aliqui heracleam uocant. folia habet marrubij, ſed longiora, ſatis ad frondem quercus, aut ſaluiæ accedentia, minora tamen, & aſpera: caules edit quadratos, dodrantem altos, aut etiam maiores, non iniucundi guſtus, aliquantumque ſubſtringentis: in quibus per interſtitia orbiculatæ uertebræ, ut in marrubio ſpectantur: & ſemen in eis nigrum. naſcitur in petroſis. Illita folia, ſuapte ui vulnera ſine inflammationis periculo iungunt.

Σιδηῖτις ἑτέρα. SIDERITIS ALTERA. CAP. XXX.

ALTERA Sideritis binûm cubitorum ramulis, exilibus: folio filicis, numeroſo, utrinque per oras diuiſo, pediculo longo, prodeuntibus è ſummo alarum ſinu ſurculis, longis, tenuibus: capitulo in cacumine orbiculato, aſpero: in quo ſemen continetur, quàm betæ rotundius aliquantò, ac durius. Huius uis, foliorumque ad vulnera, præcipua eſt.

Σιδηῖτις τρίτη. SIDERITIS TERTIA. CAP. XXXI.

SIDERITIN aliam esse tradunt, quam Crateuas heracleam uocat, in macerijs, & uineis nascentem: folijs, ab una radice multis, coriandro similibus, circa coliculos dodrantales, læues, teneros, subcandidos, atque subrubicundos: flore puniceo, paruo, gustanti amaro, & lento. Huius eauis est, ut quanuis recenti vulneri imposita, sanguinem supprimat.

Sideritidis cõsideratio.

TRIA Sideritidis genera præter Achilleam, de qua sequenti capite dicetur, hic à Dioscoride repræsentari cõstat. Quorum etsi illam, quæ secundo loco describitur, antea in nostris Italicis commentarijs me nunquam inuenisse, ac uidisse tradiderim; eã tamen hoc anno Pisis ad me misit Lucas Ghinus Forocornelienſis uir rei medicæ peritissimus. Reliqua uerò genera iandiu nouisse nos putamus, quòd ea omnibus notis suam quæq; historiam sequi deprehenderimus. Cæterùm nemini mirum sit, quòd tam uaria effigie primæ Sideritidis fòlia reddiderit Dioscorides, ut qui ea modò marrubij, modò quercus, modò saluiæ figura depingat. Quippe eorum longitudo saluiæ accepta referatur oportet: scabrities deinde superficietenus, ac subalbidus color tum eidem saluiæ, tum marrubio: quercui postremò, quæ in ambitu est diuisura. Sed ea mihi quidem nihil prorsus primæ Sideriti adstipulari uidetur, cuius imaginem expressit Fuchsius in suo insigni de stirpium historia commentario. Siquidem perspicuum est, quòd eius pictura non solùm nõ præ se fert fòlia, & caules, quæ Sideritim ueram referant; sed etiam flores eius spicati in cacumine, non in caulibus inter fòlia marrubij modo, planè ueræ Sideriti refragari conspiciuntur. Ruellius porrò Sideritim hanc nonnullis herbam Iudaicam appellari tradit. Verùm si is Iudaicam illam intelligit, cuius libro 11. meminit Auicenna, nullo modo erroris culpa uacare potest. Nam Auicennæ Iudaica herba nil sanè aliud designat, quàm eruum. Sunt tamen aliqui, qui herbam Iudaicam, itemq; Paganam eam nominant, quæ herbarijs, & medicis quibusdam VIRGA aurea dicitur, caule rubente, bicubitali, læui: fòlijs oliuæ latioribus, circàm minutissimè serratis, in superficie læuibus: floribus in summitate caulium spicatis, colore aureo, non tamen anthemidis modo rotundis, radiatisq;, ut eam minus rectè depingit Fuchsius. flores ij, ubi maturuerint, in pappos abeunt. Hanc chirurgici in Germania, alijs quibusdam additis, ijs feliciter potandam exhibent, quibus intrinsecus inflicta sint uulnera, & ad fistulas. Quinetiam eam in unguenta, quæ ad id conficiuntur, utiliter addunt. nam, ut ipsi referunt, glutinandis uulneribus tam intrò in corpus sumpta, quàm exterius illita, efficax admodum est medicamentum. Extulit hanc Arnaldus inter recentiores clarissimus author, ad urinam ciendam, comminuendosq; calculos. quod tamen apud alium scriptorem hactenus mihi non licuit reperire. Pota hæc alui fluxiones cohibet: id quod etiam præstat clysteribus infusa. Eius decocto sanantur oris ulcera, firmanturq; dentes. Idem gargarizatu anginam, & columellæ inflammationem arcet, et faucium morbis medetur. Veruntamen hæc, ni ad institutum nostrum redeamus, non erit Sideritis primi generis, ut fortasse Ruellius existimauit. Sideritidis uires memoriæ prodidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Sideritis habet quidem etiam abstergendi quandam facultatem: sed plurima eius pars humida est, & mediocriter frigida: paucula uerò inest adstrictio. quare phlegmonem sedat, et glutinat. Hæc Galenus, de una tantum Sideritide scribens. Sed cuius ex tribus meminerit, non facile est decernere.

Fuchsij errata.

Ruellij opin. reprobata.

Virgæ aureæ facies, & uires.

ACHILLEA.

Sideritidis uires ex Gal.

Achilleæ consideratio.

Ἀχίλλειος. ACHILLEA. CAP. XXXII.

ACHILLEA, quibusdam Achillea sideritis, dodrantales, aut maiores gerit scapos, fusorum effigie, minutulis folijs circundatos, ex obliquo crebras incisuras habentibus, coriandri similitudine, subfuluo colore, lentis, odore multo, non insuaui, uerùm medicato: umbella in cacumine rotunda: floribus candidis, purpureis, & aurum æmulantibus. prouenit læto solo. Trita coma sanguinolenta glutinat, & ab inflammationum periculo tuetur: erumpentem sanguinem inhibet, & cruenta vuluæ profluuia in uellere. Decocto quoq; insident fœminæ fluxione vulua laborantes. ad dysenteriam bibitur.

QVI uulgaris usus Millefòlium Achilleam esse existimat, haud dubiè, mea quidem sententia, decipiuntur. Siquidem id (ut infrà latius dicemus de Stratiote millefòlio differentes) filia non propter

profert crebris ex obliquo sectionibus, coriandri similitudine, sed auicularum pennas æmulantia. Porrò tametsi constet, Millefolium umbella coronari modò alba, modò purpurea, modò aurea; non tamen propterea colligendum est Millefolium, & Achilleam unam & eandem herbam esse. Quandoquidem non putauerim ego fuisse Dioscoridis institutum (ut Ruellio placet) quòd hæc Achillea umbellam ferat candidam, illa uerò purpuream, alia deniq; auream: sed quòd omnibus in uniuersum Achilleæ plantis eadem insit umbella, quæ tantùm prædictis coloribus distincta spectetur. Nascitur in Hetruria planta, nascitur & in Goritiensi agro, scapis ferè cubitalibus: foliis coriandri proximis, odore quadantenus graui, non tamen ingrato: umbella in cacumine rotunda, amplaq;, colore in purpura candicantia, punctis quibusdam aureis depicta, quam semper putaui esse legitimam Achilleam. Atq; in hac persistam sententia, donec quis certiorem plantam protulerit: quòd hæc mihi planè omnibus notis Achilleam Dioscoridis repræsentare uideatur. Cæterùm in hunc fortè errorem, ut crederent nostrum millefolium esse Achilleam, illos deduxit Plinius, qui libro XXV. cap. V. Achilleam Latinis millefolium uocari tradidit. Veruntamen is, quantum uidere est, eo in loco non Achilleam hanc describit, sed eam omnino plantam, quam Dioscorides myriophyllum appellat. Quare paulò post hæc uerba subiunxit. Sed alij, inquit, fatentur ueram Achilleam esse scapo cæruleo, pedali, sine ramis, ex omni parte singulis foliis rotundis eleganter uestitam. Ex quibus uerbis liquidò apparet dubitasse Plinium, qualis legitima esset Achillea: & ideo ita indeterminatè locutum fuisse, ut nihil in eo perpetuum statui posset. Serapio, auctoritate Constantini, Achilleam, quòd (ut ipse ait, licet falsò) rubeum succum fundat, Sanguinem draconis appellat. sed fortasse hic interpretis lapsus sinus factus est. Siquidem succum rubeum fundere Achilleã non tradidit Dioscorides: neq; etiam (ut omnes compertum habent) lacryma, quam officinæ Sanguinem draconis appellant, herbæ succus est, sed Arabicæ cuiusdam magnæ arboris gummi, uel, ut aliqui uolunt, draconis animalis est sanguis ab elephante collisi. Cuius loco illius plurimum uendunt impostores, quem hirci sanguine cum resina quáuis, sorbis siccis, aliisq; nonnullis adulterant, & in rotundas placentas conformant. Achilleæ meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic de eius uiribus scribens. Quidam etiam uocant Achilleam sideritin, quæ propositæ quidem, quod ad iam dicta attinet, uiribus est non dissimilibus: cæterùm adstrictione exuperat. quare ad sanguinis eruptiones, dysenterias, & muliebre profluuium congruit.

Multorum error.

Serapionis lapsus.

Achilleæ uires ex Gal.

Βάτος. RVBVS. CAP. XXXIII.

Rvbvs notitiæ vulgaris. Vim habet siccandi, & adstringẽdi: capillum tingit. Ramorum decoctum, potu aluum sistit, & fœminarum profluuia. præsteris morsui accommodatissimum. Gingiuas firmant, & oris vitijs medentur folia commanducata: cohibent vlcera quæ serpunt: vlceribus in capite manantibus, oculisque procidentibus, remedio sunt: condylomatis, & hæmorrhoidibus folia illinuntur. cardiacis, & stomachi doloribus, trita conuenienter imponuntur. Caules cum folijs tunduntur, exprimiturque succus, mox sole cogitur, singulari remedio contra omnia, quæ modo dicta sunt. Mori in rubo nascentis quàm optimè maturi succus, ad oris medicamenta conuenit. Sistitur aluus præmaturi cibo, necnon flore in vino poto.

Βάτος ἰδαία. RVBVS IDAEVS. CAP. XXXIIII.

Idaevs Rubus appellatus est, quoniam copiosus in Ida prouenit. Est autem longè tenerior priore, ac minoribus spinis horrens: quanquam & sine spinis inueniatur. Insuper eadem præstat, quæ supradictus. Cæterùm flos cum melle oculorum collectionibus illinitur. ignem sacrum extinguit, stomachicisque ex aqua bibendus datur.

Rvbi *uulgaris plantæ, plura apud nos reperiuntur genera. quod etiam testatum reliquit Theophrastus libro III. cap.* XVIII. *de plantarum historia. Alius nanq; arboris instar crassescens, in altum attollitur: alius sepibus, frutetisq; implicatur: alius humi serpit, radicaturq; graminis modo, quem ideo humirubum appellant: alius deniq; alijs modis in syluis, & montibus uagatur. In montibus siquidem Tridentinis, præsertimq; Ananiensibus Rubi quoddam genus nascitur, rubra proferens mora, fragis non dissimilia, nullis intus osiculis, quæ ab incolis uulgò uocantur Ampomele, gustui per æstatem non inuucunda. Iis maximè delectantur ursi: qui hac de causa eo potissimùm tempore, quo illa*

Ruborum cõsideratio.

Opinio quorundam reprobata.

illa matureſcunt, à uenatoribus captantur. Hoc rubi genus ſunt è recentioribus, qui pro certo crediderint eſſe Idæum rubum. Sed equidem nõ uideo, quomodo illorum ſententia prorſus rectè probari poſſit: nam ſi Idæus rubus dictus eſt (ut interpretatur Dioſcorides) quòd in Ida proueniat, hinc nimirum colligi poſſe putauerim, ut Plinius lib. XXIII. cap. XIIII. non temerè fortaſſe collegiſſe uidetur, quòd is in Ida tantùm, non alias naſcatur, quemadmodum etiam radix, quæ Idæa dicitur, & dictamnum in Creta. niſi fortè quis Idæum pro montano accipiat. Fuchſius rubi mora (ut libro primo in liguſtri mentione diximus) uacinia eſſe putat. Sed quare ab eo diſſentiam, ibidem diffuſius oſtendi, quòd

Rubi uires ex Galeno.

ſcilicet uacinia flores, non fructus eſſe exiſtimem. Rubi uires deſcripſit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Rubi folia, germina, flos, fructus, & radix qualitate adſtringente participant, eáq; non obſcura. Sed hoc inter ſe differunt, quòd folia, mollia potiſſimùm, & recens nata, plurimum in ſe habent ſubſtantiæ aqueæ, parum uerò adſtrictionis: eadem ratione & germina. Itaque ſi mandantur, aphthas, & alia oris ulcera ſanant. quin & alia uulnera glutinare ualent. Eſt enim eorum temperies & ex terrea frigida eſſentia, & aquea tepida. At fructus, ſi quidem maturus fuerit, non parum habet ſucci calidi temperati, qui dulcis eſt, uti monſtrauimus. Proinde ob hoc, & propter modicam adſtrictionem, eſui non inſuauis eſt. At immaturus à frigida ſubſtantia terrea uincitur: & propterea acerbus eſt, & ualde exiccatorius. Et ſanè uterq; ſiccatus reconditur, ualidius quàm recens deſiccans. Sed & flos eandem fructui immaturo facultatem poſſidet: utraq; ad dyſenterias, & uentris profluuium, tum robur deperditum, & ſanguinis expuitiones, idonea remedia. Porrò radix præter adſtrictionem non paucam in ſe habet ſubſtantiam tenuem, propter quam & lapides renum comminuit.

Ἑλξίνη. HELXINE. CAP. XXXV.

Helxines cõſideratio.

Helxine cognomento ciſſampelos, folijs eſt hederæ, minoribus: ramulis exilibus, quibus complectitur quodcunque contigerit adminiculum. Naſcitur in ſepibus, vinetis, & ſegetibus. Foliorum ſuccus potu deijcit aluum.

Quorundam opinio.

Nvlli certè dubium eſſe putauerim, quin Helxine cognomine ciſſampelos, quaſi hederaceam uitem dixeris, ſpecies ſit Conuoluuli. Sed quæ ea ſit, non facilè explicari poteſt. Verùm cùm eam reddiderit Dioſcorides folijs hederæ ſimilibus, minoribus tamen: ramulis exiguis, quibus quodcunq; contigerit complectatur: naſcaturq; in ſepibus, uineis, & ſegetibus, ſatis mihi declaraſſe uidetur, eam eſſe Helxinen, quæ quidem in aruis tum ſegetes ipſas, tum linum, tum legumina omnia irretit, ac uincit, & in uineis, palis, & uitibus circumuoluitur. Hanc Hetruſcum uulgus ſuo idiomate nominat Vilucchio minore, Tridentinis uerò Minutola dicitur. Quanquam non deſunt, qui putent Helxinen eam eſſe herbam, quæ crebra reuolutione ſepta, & uicinos implicat frutices, flores illos candidos æſtate oſtentans, quos noſtri uulgò appellant Campanelle. Hanc Plinius conuoluulum uocat libro XXI. cap. V. ubi eam his uerbis depingit. Eſt, inquit, flos non diſſimilis lilio in herba, quam Conuoluulum uocant, naſcens per frutecta, nullo odore, nec crocis intus, candorem tantùm referens, ac ueluti naturæ rudimentum lilia facere condiſcentis. Sunt qui aberrantes hanc herbam, & eius florem liguſtrum uocent: in qua appellatione deceptus fuit Seruius grammaticus. Hunc errorem exploſimus libro primo, ubi ueri liguſtri mentionem fecimus.

Helxines uires ex Gal.

Helxinen perpaucis perſtrinxit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Helxine, quæ & ciſſampelos nuncupatur, digerendi facultatem habet.

Ἐλατίνη. ELATINE. CAP. XXXVI.

Elatine folia habet helxinæ ſimilia, minora, rotundiora, piloſa: tenuibus, & dodrantalibus ramulis, quinis, ſenísve, à radice folioſis, guſtu adſtringentibus. naſcitur in ſegetibus, & cultis. Oculorum fluxionibus, & inflammationibus auxiliatur, folijs cum polenta tritis, & impoſitis. Eadem cocta ſorbitionis uſu dyſenteriam ſiſtit.

Elatines conſideratio.

Svnt qui uelint Elatinen eam eſſe plantam, quam quidam Numulariam uocant. Alij uerò non hanc uolunt, ſed eam quam nos uulgò uocamus Solbaſtrella, officinæ Pimpinellam, & alij quidam Sanguiſorbam dicunt. Sed mihi quidem, ut dicam quod ſentio, neutrorum placet opinio. Siquidem Numularia in primis nõ fert folia piloſa, neq; in ſegetibus, neq; in cultis prouenit, ſed plerunq; in ſcrobiũ marginibus, præſertim uligine madentibus. Deinde Pimpinella uocata ramulis exit longè pluribus, quàm ſenis in terram procumbentibus, et folia habet undiq; in ambitu lacinata, aſteriſci

asteriſci modo. Ruellius porrò Elatinen in Gallia uulgò Rapiſtrum uocari ait, eoq; ut rapo ſyluestri in uernis acetarijs rura uti. Verùm ſi rapiſtrum id Hetruſcis eſt, quod Gallis, certò ſcio, Elatinen eſſe non poſſe. Quæ tamen quòd naſcatur in Italia, nec negare quidem, nec affirmare auſim, cùm hactenus plantam non uiderim, quæ illam legitimè referat. Galenus de Elatine quàm breuiſſimè diſſeruit libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Elatine modicè tum refrigerat, tum adſtringit. Elatines uires ex Gal.

Εὐπατόριον. EVPATORIVM. CAP. XXXVII.

EVPATORIVM fruticoſa herba eſt, vnicum efferens caulem, lignoſum, nigricantem, rectum, tenuem, hirſutum, cubitalem, interdum ampliorem: ſolijs per interualla quinqueſolij, aut cannabis potius ſimilibus, quinquepartitò, aut amplius diuiſis, nigricantibus & ipſis, per ambitum ſerratis: ſemen medio caule erumpit, piloſum, deorſum ſpectans, quod ſiccatum ueſtibus inhæret. Contrita huius folia, & cum ſuillo adipe impoſita, vlceribus, quæ ægrè cicatricem trahunt, medentur. Herba, aut ſemen in uino potum, dyſenteria, iecinoris uitijs, & ſerpentium ictibus liberat. Nec deſunt, qui aberrantes argemonem hanc appellarint, cùm tamen longè alia ſit, uti expoſuimus.

SVMVNT *nonnulli, imò uniuerſa ferè ſeplaſtariorum turba legitimi Eupatorij uice quandam aſpectu inſignem plãtam, quæ plerunq; in uliginoſis locis, & in ſcrobium marginibus enaſcitur, tricubitali longitudine, ſolijs cannabinis æmulis, maioribus tamen, ſubalbidis, hirſutis, & amaro guſtu: caule ſubrubeo, rotundo, firmo, hirſutoq;, multis alarum cauis, multisq; adnatis referto. Huic flores in umbellam exeunt, non tamen ſimul cohærentem, ſed diuulſam, origani uulgaris modo, colore in purpuram albicante, qui matureſcentes in pappos abeunt. Radix, quæ in plures diuaricatur partes, illi inutilis eſt, nulliusq; in medicina uſus. Et quanquam ij ſciunt, legitimum Græcorum Eupatorium eam eſſe plantam, quæ uulgò Agrimonia uocatur, eorum fortè imitatione, qui Dioſcoridis ætate eandem perperàm argemonem appellabant; cùm tamen animis imbibitos tandiu errores reijcere nequeant, uel potius nolint, difficilè quidem adduci patiuntur, ut uulgarem Agrimoniam Græcorum medicamentis, quæ Eupatorium excipiunt, admiſceant.* Eupatorij cõfideratio. *Non tamen hæc propterea dicimus, quòd omni ex parte illius Eupatorij uſum damnemus, cùm id proprium ſit Auicẽnæ Eupatorium; ſed ut unumquodq; ſuo reddatur authori. Palàm etenim eſt, ut ex foliorum amaritudine, & odoris præſtantia, quo huius Eupatorij tota redolet planta, percipi poteſt, id & obſtructiones aperire, & craſſos, lentosq; humores mirificè incidere poſſe. Veruntamen nunquam eò deueniam, ut aſſeuerem, hoc apud Græcos legitimi Eupatorij nomen ſibi aſciuiſſe: tantum illud abeſt, ut etiam à nullo, quantum equidem inuenerim, ueterum ſub alio nomine poſteritatis memoriæ prodítum ſit, præterquàm ab Auicenna. Ruellius tamen neſcio qua ratione ductus in ſuis de natura ſtirpium commentarijs non ſine magno errore ſibi perſuaſit, uulgare hoc Eupatorium dubio procul hydropiper eſſe à Dioſcoride libro ſecundo deſcriptum. Sed nos ibi in noſtra hydropiperis commentatione Ruellij errorem latius exploſimus, quàm ut hìc quicquam ſuperſit addendum.* Eupatorium Auicennæ. *Cæterùm Meſues quoque habet ſuum peculiare Eupatorium, quod, ut ex eius deſcriptione apparet, à prædictis longè diuerſum eſt. Id nanq; plures ab radice emittit caules: ſolijs minori centaurio ſimilibus, per ambitum laciniatis: floribus aureis, in umbellam cohærentibus, helichryſi modo. Hoc noſtratibus Senenſibus uulgò uocatur herba Giulia. Huius comam mulieres per noctem uino albo macerant, ac ſubinde dilutum pueris potandum præbent dimidij cyathi menſura ad necandos uermes admirabili ſucceſſu. Naſcitur hæc in campeſtribus: atque, ut mea fert opinio, ea eſt planta, quæ Dioſcoridi ageratum dicitur: quippe quæ omnibus notis illi reſpondeat. Hinc itaq; addiſcant Mauritanorum ſequaces, cùm tres habeantur plantæ nomine Eupatorij, in medicamẽtis à Meſue relictis ſuum interponere Eupatorium: in Auicennæ remedijs ſuo item uti: & in Græcorum compoſitiones Agrimoniam uulgò uocatam addere. Sed animaduertant uelim, ne in hoc Valerij Cordi diſpenſarium ſequantur, quòd perperàm, meo quidem iudicio, ſcribat in confectione pilularum aggregantium, quin & in ſyrupo de Eupatorio, pro ipſius Meſuis Eupatorio admiſcendam eſſe Gratiolam. Siquidem hæc præterquàm quòd aluum magno incommodo deijciat, nullis etiam planè notis, ac reliquis facultatibus illam repræſentare deprehenditur. Nempe ſua dejectoria ui, qua magno cum impetu uentrem ſoluit, iecur imbecillum, atq; infirmum reddit.* Eupatorij meminit Galenus lib. VI. *ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcribit. Eupatorium herba tenuiũ partium, incidendi extergendiq; facultatem citra manifeſtam caliditatem obtinet. quocirca obſtructiones iecoris expurgat. Ineſt ei & adſtrictio modica,* Eupatorij uires ex Gal.

Potentillæ descriptio & uires.

dica, propter quam robur uisceri addit. hactenus Galenus. Est & herba Agrimoniæ non dissimilis, quæ nonnullis POTENTILLA uocatur, tametsi hirsutioribus sit foliis, supernè uirentibus, infernè uerò albicantibus. Cauliculos profert, qui humi repunt, pilosellæ uocatæ modo: aureis floribus ornatur, singulari pediculo pẽdentibus, ranunculo hortensi æmulis. Radice nititur exterius purpurascente, interius uerò candicante. Nascitur in uliginosis locis, & propter semitas. Vniuersa hæc planta adstrictoria, & exiccatoria facultate pollet. Idcirco mulierum profluuia, & dysenterias cohibet, & uulnera recentia agglutinat. Prodest item & sanguinem reijcientibus. Pudendorum, & oris ulcera sanat. Firmat commotos dentes, stringitq; gingiuas, & dentium dolorem mulcet, si eius decocto os sæpius colluatur.

Πεντάφυλλον. QVINQVEFOLIVM. CAP. XXXVIII.

QVINQVEFOLIVM ramulos fert festucarum similitudine, tenues, dodrantales, in quibus semẽ: folia menthæ, quina singulis pediculis, rarò plura, in ambitu serrata: florem ex candido pallescentẽ, auri æmulum. Nascitur in riguis, & aquarijs ductibus. Subrubram habet radicem, oblongam, ueratro nigro crassiorem. plurimis pollet remedijs. Ius radicis decoctæ ad tertias, si in ore cõtineatur, dentium dolores sedat: putrida oris ulcera, collutione sistit: arteriæ scabritiem, gargarizatu læuigat: contra alui profluuia, & dysenterias auxiliatur: item articulorum, coxendicumq; cruciatibus potum. Cocta in aceto, & illita, serpentia ulcera cohibet: strumas, tumores, duritias, abscessus, & collectiones discutit: ignes sacros, reduuias, condylomata, psorasque sanat. Teneræ radicis succus, contra iecinoris, pulmonumq; uitia prodest: item aduersum uenena. Cum hydromelite autem, uel diluto uino, & piperis exiguo, bibuntur folia contra febrium circuitus: in quartana quidem, quaternûm ramulorum folia: in tertiana uerò, ternûm: in quotidiana, unius. Ea quoq; folia tricenis pota diebus, comitialibus prosunt. Foliorum succus tribus cyathis aliquot dies potus, celerrimè regio morbo medetur. Illita cum melle & sale, tam vulneribus, quàm fistulis remedio sunt: enterocelicis auxilium præstant. Quinquefolium sanguinis profluuia & potu, & illitu sistit. Ad expiationes, castimonias, & incantamenta inciditur.

Quinquefolij genera.

TAMETSI unius tantùm Pentaphylli, siue Quinquefolij meminerit Dioscorides; nos tamen quatuor eius genera uidimus in Italia. Quorum utiq; primum à Dioscoridis historia nihil prorsus dissentit. Secundum à primo differt, quòd foliis sit albicantibus, hirsutis, & flore candido. Tertium folio erumpit paruo, subalbido, per terram repit. Vltimum uerò folia fert uiginea, in partes quinque diuisa, quod aliqui Diapensiam, alij Sanículam appellant. Hunc in cauliculorum summitatibus, & adnatorum fastigijs, capitula prodeunt subalbida, facie fragis similia. Primum prouenit in riguis, & scrobium marginibus, cauliculis tenuibus, floribus aureis, è quibus subinde semen oritur. Pediculos è se emittit, & in singulis quina folia oblonga, menthæ ferè æmula, in ambitu tamen magis serrata. Radix illi subrubens apparet, quod quanuis negat Brasauolus; id tamen alijs, ut mihi eam effodienti uerum esse deprehendetur. Hæc in plures radiculas diuiditur, elleboro nigro crassiores.

Manardi erratum.

Hinc autem mirari subit Manardum Ferrariensem utrum alioqui huius nostræ ætatis ingenio, & doctrina insignem: quippe qui tam facilè sibi persuaserit, id legitimum esse Quinquefolium, quod Græci heptaphyllon, officinæ uerò herbariorumq; uulgus Tormentillam dicunt. Siquidem hæc septem ex uno tantùm cauliculo profert folia: Pentaphyllum uerò quinq;, unde & illi nomen. Hoc radices elleboro similes habet, crassiores tamen, oblongas: illa uerò admodum breues, strumosas, simulq; in unum compactas globum. Gignitur hæc plerunq; in incultis, sticulosisq; locis, in altis præsertim montibus: illud uerò in campestribus, & prope aquæductus, & in riguis. Quæ sanè omnia apertè declarant, hac in re Manardum cæcutiisse. Cæterùm nunquam admiratus sum Plinium in hoc (in quo tamen à Leoniceno, ut arbitror, immeritò reprehenditur) quòd libro XXV. cap. IX. tradiderit reperiri Quinquefolium, quod fraga gignendo commendatur. Quandoquidem (ut paulò antè diximus) Quinquefolij genus est, quod à quibusdam Diapensia nominatur, in cuius summis cauliculis capitula spectantur fragis non dissimilia. Verùm etsi asserat Brasauolus in Veronensi agro nasci Fragariam, cui quinq; unicuiq; pediculo insunt folia, & quæ fraga gignit, in cibis gratissima, putetq; de hac intellexisse Plinium, quòd à Verona, ut ipse inquit, fuerit oriundus; non tamen ita planè eum à calumnia uindicari posse putamus, cùm Suetonius Tranquillus suo de illustrium uirorum

uirorum catalogo, Plinium Nouocomensem fecerit, non Veronensem. Quarta hac Quinquefolij specie Germaniæ chirurgici maximè utuntur ad intrinseca uulnera, enterocelas, & fistulas, eius puluerem, uel decoctum potui exhibentes. Quinetiam ad morbos omnes, ubi adstringenti, solidantiq; medicamine sit opus. Est tamen non ignorandum, hoc non esse Saniculam illam, quæ etiámnum quinis exoritur foliis, radice alba, miro naturæ artificio laciniata, de qua superius in symphyti mentione disseruimus: sed aliud longè differens. Quinquefolij uires retulit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Pentaphylli radix, inquit, desiccat uehementer, minimùm uerò acris est. Quare in multo est usu, uelut alia quoq; omnia, quæ cùm sint tenuium partium, citra morsum desiccant. Est enim hæc radix desiccatoria ex tertio quodammodo ordine, minimum habens euidentis caliditatis. hæc Galenus. Quinquefolij uires ex Galeno.

Cæterùm quoniam Pentaphyllum Fraga nobis in mentem redegit, cùm ea sint tam cibis, quàm medicamentis idonea, ideo & res, & locus mihi expetere uidetur, ut hic tum plantæ, tum fructus eius uires perstringamus. FRAGARIA itaq; planta est nemini ferè non cognita, adeò ut hoc nomine superuacuum putem, eius faciem repræsentare. Refrigerat ordine primo, siccatq; secundo. Folia, & radix uulnera, & ulcera sanant: muliebres fluxus, & dysenterias cohibent, urinam cient, & lieni conferunt. Herbæ, & radicum decoctum potum, auxiliatur iecinoris inflammationibus, mundatq; renes, & uesicam. Idem ore contentum, collutionisq; modo agitatum, gingiuas roborat, dentes commotos firmat, & destillationes sistit. At Fraga præter id quòd gustui æstate in cibis arrideant, biliosis, æstuantibusq; uentriculis prosunt, siticulosisq; sitim sedant. Vinum, quod ex ijs elicitur, ulcusculis, quæ in facie à caliditate proueniunt, mirificè medetur: itemq; uaros, & oculorum nubeculas, calidasq; defluxiones impositum tollit. Neq; etiam hic silentio dissimulanda uidetur Euphragia, quam nobis Fraga nunc ob uocabulorum uicinitatem ad memoriã reuocarunt, cùm & ipsa miris ad oculorum morbos uiribus prædita sit: etsi à ueteribus Græcis nusquam, quod legerim, descripta reperiatur. Est itaq; EVPHRAGIA tenuis planta, quæ ad palmi altitudinem assurgit: foliis minutis, crispis, per ambitum serratis, gustu adstringentibus, paululumq; amaris: caule exit tenui, rubentiq;: flore inter purpuram & aurum albicante, quem emittit abeunte æstate. nascitur in pratis. Præstat hæc quocunq; modo sumatur tam in cibis, quàm in medicamentis recens, uel exiccata ad omnia impedimenta, quæ oculorum claritati officiunt, præsertim cùm in cibis diutius sumitur. Fit ex ea uinum uindemiarum tempore, uuis & musto, macerata, de quo Arnaldus in hunc modum disseruit. Euphragiæ uinum, inquit, fit ad oculos ponendo herbam in musto donec fiat uinum. Cuius usu oculi senum reiuuenescunt, & aufert impedimentum eorum, & defectum uisus in quocunq; cuiusuis ætatis homine, præsertim ubi pinguedo, & pituita redundent. Et est qui permansit nihil uidens per longum tempus, & infra annum, eius usu restitutus est ad uisum. Ipsa enim herba calida est & sicca: & habet hoc à proprietate, quòd quando puluis eius comeditur cum ouorum uitellis, idem mirificè præstat, uel quando puluis idem recipitur cum uino. Et supersunt testes fide digni, qui fecerunt in se ipsis, & qui non poterant legere sine ocularijs, & legerunt postmodum absq; ipsis, etiam literam subtiliorem. Et usus uini Euphragiati non habet par in proficiendo uisui. Si autem uinum esset nimis forte, temperetur cum aqua fœniculi: & si opus est, addatur zuccharum necessarium. Hæc Arnaldus in libro de uinis. Euphragiæ delineatio, & uires.

PHOENIX.

Φοίνιξ. PHOENIX. CAP. XXXIX.

PHOENIX folia habet hordei, sed breuiora, & angustiora: spicam lolio similem: calamos digitorum sẽnûm, radici aduolutos: septenas octonásve spicas. In aruis, tectisque recenter illitis nascitur. Harum uiriũ compos, vt in uino austero pota alui profluuium, & emanantem vulua sanguinem sistat, vrinæ impetus infrænet. Sunt qui adalligatam in puniceo uellere, & suspensam, sanguinem supprimere prodant.

PHOENIX Hetruscis syluestre Lolium dicitur, quòd spicas proferat lolio similes. Nascitur frequens in uicis secus uias, in agrorum marginibus, & in templorum plateis: quæ quidem nulla prorsus repugnante nota Dioscoridis descriptioni adstipulari deprehenditur. Plinius libro XXII. capite XXV. Phœniceam herbam ita à Græcis appellatam, à Latinis lolium murinum uocari ait, quòd fortasse mures derodent spicas illius, quæ in ædificiorum tectis prouenit. Hæc frequentissima uisitur Goritiæ in cœmeterio diui Francisci, & Venetijs in litore maris prope sacellum diui Nicolai. In summa eius uber ubiq; prouentus. Phœnicis cõsideratio.

Ἰδαία ῥίζα. IDAEA RADIX. CAP. XL.

IDAEAE radici folia sunt ea, quę ruſco: adhærent ijs veluti exigui capreoli, è quibus flos. Radix ſpiſſandi naturam habet, his conueniens, quibus adſtrictione opus eſt. Pota, citam aluum, menſesque, & omnem abundantiam ſanguinis ſiſtit.

Idææ radicis conſider.

IDAEA *radix hodie, quod ſciam, ad nos non conuehitur: nec quenquam hactenus reperi, qui ſcribat, ubi hæc planta proueniat: etſi cognomine natale eius ſolum facilè indicari uideatur, quòd ſcilicet in* Ida *monte, qui ad Troadem ſpectat, naſcatur: uel in eo eiuſdem nominis, qui in Creta habetur, ut etiam* Idæo *rubo euenire ſuperius dictum eſt.*

Idææ radicis uires ex Gal.

Huius uires tradidit Galenus libro VI. *ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Idæa radix guſtu admodum acerba eſt: ac ſi opere periculum facias, eandem uim præſeret, nimirum ſanguinis profluuia, alui fluxus, dyſenterias, profluuium mulierum, & quæcunq; eius ſunt generis tum pota, tum foris impoſita curans.*

Ῥοδία ῥίζα. RHODIA RADIX. CAP. XLI.

GIGNITVR Rhodia radix in Macedonia, coſto ſimilis, leuior, inæquabilis: quæ contrita roſas redolet. Vtiliſsima capitis doloribus, ſi madefacta fronti, & temporibus cum roſacei momento imponatur.

Rhodiæ radicis conſider.

RHODIA *radix planta eſt non omnibus planè uulgarè, & cognita in Italia: etſi ea facilè in Apennino, & Gargano montibus naſci, & inueniri poſſit. Quæ in noſtro horto Goritiæ uiret, iandiu eam Gratio Styriæ oppido Petrus Salicetus medicus clariſsimus, & in ſimplicium facultate non imperitus, ad nos primùm uidendam miſit: quam tamen poſtea frequentiſsimam reperi in monte magno ſupra Vipacum, qui circiter uiginti millia paſſuum à Goritia diſtat. Cæterùm quoniam paucis ſanè notis eam perſtrinxit* Dioſcorides, *ut ab omnibus facilius & cognoſci, & reperiri poſſit, nos non temerè facturos duximus, ſi eius hiſtoriam hic diffuſius tradamus. Radix itaq; Rhodia caules emittit rotundos, quadantenus concauos, cubitales, à quibus circunquaq; folia prodeunt longiuſcula, in acutum deſinentia, portulacæ, aut ſedi inſtar pinguia, minutimq; per ambitum ſerrata. In caulium cacumine umbellam profert, uiridem tithymali cyparißij modo, ſed quæ, ubi defloruerit, rubeſcat. Radix ei inæqualis, ſtrumoſa, eraſſa, qualis coſto, læui cortice quæ recens eſt, exterius ſplendeſcens, & intus ſubalbida: quæ uerò ſicca eſt, lenis percipitur, intus rubens, & foris ſquamoſa. Manſa hæc recens, aut trita odore mirum in modum roſas refert: unde meritò à Rhodia nomen. Præterea omnium radicum uiuaciſsima eſt: quippe quæ è terra effoſſa, niſi locis perquàm ſiccis reponatur, poſt multos menſes rurſus plantata ſtatim repullulat. Naſcitur in altiſsimis montium rupibus ſaxoſis, præruptisq; locis, ubi uix tantum terræ circùm habet, ut illi inhærere poſſit. Valet hæc ad capitis dolores à quacunq; cauſa prouenientes, ſi recens contuſa, & roſacea aqua perfuſa, ubi calidus ſit affectus, aut cum amaraci aqua, ſi frigidus ſit morbus, fronti temporibusq; illinatur. Cerebrum roborat odoris iucunditate, conuenitq; (ut diximus) omni capitis dolori, utpote quæ temperatis ſit qualitatibus prædita: id quod indicat roſaceus eius odor, quo mirificè redolet.*

Rhodiæ radicis uires ex Galeno.

Rhodiæ radicis meminit Galenus libro VIII. *ſimplicium medicamentorum, ſic de eius uiribus ſcribens. Rhodia radix ea uidelicet, quæ in Macedonia naſcitur, tenuium partium, & diſcutientis eſt facultatis. In caleſaciendo uerò ſecundi receſſus cenſenda eſt, aut certè tertij incipientis.*

Ἵππουρις. EQVISETVM. CAP. XLII.

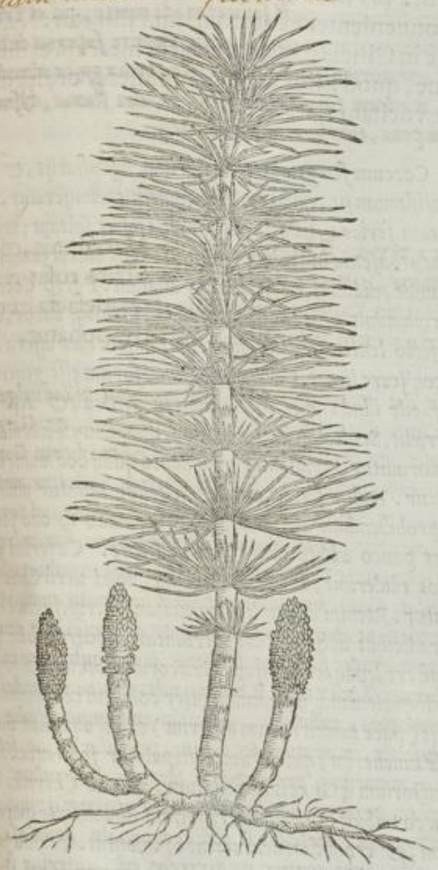
EQVISETVM in riguis, & ſcrobibus naſcitur. cauliculi prodeunt inanes, geniculati, in ſi farcti, rubeſcentes, leniter ſcabri: & iuncea circa eos folia, crebra, exilia. In ſublime attollitur, vt cinos arborum caudices ſcandens, obuolutumque dependet, comis multis, nigris, ut equorum cauda: radix lignoſa, dura. Vis herbæ ſpiſſare: quare ſanguinem naribus erumpentem ſuccus ipſe ſiſtit: prodeſt dyſentericis in uino potus: urinam cit. Sanguinolenta vulnera glutinantur, tritis foliis, & illitis. Radix cum ſua herba tuſim, orthopnœam, ruptaque adiuuat. Foliis in aqua potis, diſſe-

tis, dissectiones vesicæ, & intestinorum, enterocelæque in vnum coalescere, cogique feruntur.

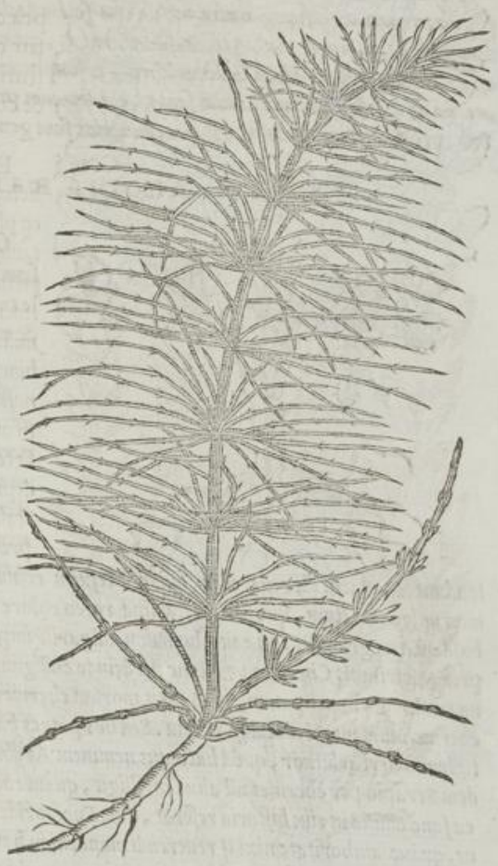
Alterum Equisetum caulis est rectus, cubito maior, inanis: comis per interualla breuioribus, candidioribus, & mollioribus. Id cum aceto tritum, vulneribus remedio est, eademque fungitur facultate.

EQVISETVM PRIMVM.

equisetum maximum flauescente

EQVISETVM ALTERVM.

EQVISETVM officinis, et herbarijs plerisq; uerbum Græcum reddentibus Cauda equina nominatur. Vtrunque eius genus uulgaris est notitiæ. Alterum, quòd aspero sit caule, à quibusdam uulgò Asperella uocatur. Expetitur hæc mulieribus ad stagnea uasa detergenda, illustrandáq;, necnon etiam materiarijs fabris, ijs præsertim, qui torno opera sua conficiunt: siquidem huius herbæ scabritia illæ suis uasis splendorem, nitoremq; conciliant: isti uerò similiter suorum operum ruditatem expoliunt. Primum autem Caudam equi omnes ferè appellant, quòd facie equorum caudas referat, unde & Græcis Hippuris dicta est. Profert hæc, cùm primùm è terra erumpit, quoddam tenerrimum germen, oblongum, iuglandium uulo non absimile. Hoc rura nostra uulgò uocant Paltrufalo, in cibumq; assumunt, ieiunij quadragesimalis tempore. Etenim illud prius elixant, mox farina circumspergunt, & oleo in sartagine frigunt, manduntq; piscium uice. Ex quo cibo aluus quandoq; eorum adeò constringitur, & constipatur, ut in colicruciatum facilè incurrant. Sunt qui primum hoc Equiseti germen siccum asseruent per annum, quo subinde æstate utantur ad dysenteriam. Quippe quod aqua calida nocte maceratum eo modo decoquunt, quo dictum est, & in cibum magno successu exhibent. Vtrunq; Equisetum eleganti admodum pictura expressit Fuchsius clarissimus in suis magnis de stirpium historia commentarijs. Sed nescio qua postea ratione ductus, is in paruo libro, in quem plantarum imagines duntaxat depingi, & imprimi curauit, primi generis Equisetum pro Polygono fœmina aperto lapsu reddiderit. Equiseti meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ubi eius uires retulit his uerbis. Hippuris, inquit, adstringentem cum amaritudine facultatem possidet, ac proinde ualenter, simulq; citra mordacitatem exicçantem. Itaq; uulnera maxima cataplasmate imposita conglutinat, etiam si præfectos esse neruos contingat: præterea uocatas enterocelas glutinat. Cæterum ad sanguinis reiectionem, ad profluuium muliebre, potissimum rubrum, ad dysenterias, & ad alios uentris fluxus generosum est remedium herba ipsa aut ex aqua, aut ex uino pota. Sunt qui de ea scriptum reliquerunt, quòd nonnunquam etiam uesicæ, ac tenuium intestinorum uulnera succus ipsius sanauerit. Prodest etiam profluuio sanguinis ex naribus, tum fluxui obnoxijs in uentre affectibus ex austerorum uinorum quopiam potus: ac si febre teneantur, ex aqua.

Equiseti consideratio.

Fuch. lapsus.

Equiseti uires ex Galeno.

Κόκκος βαφική. COCCVM INFECTORIVM. CAP. XLIII.

Cocci infecto rij consid.

Coccvm, quo infectores vtuntur, frutex est surculosus, paruus, cui grana ceu lentes adhærent, quæ electa congeruntur. Optimum gignitur in Galatia, & Armenia: deinde Asia, & Cicilia: vltimum ex omnibus Hispanicum. Vis huic spissandi: vulneribus, neruisq; præcisis, conuenienter ex aceto tritum illinitur. Nascitur quoque in Cilicia è quercubus, cochlearum exilium similtiudine, quod illius regionis mulieres ore legunt, & coccum vocitant.

Monachorũ opin. explosa.

Etsi *Coccum seu granum tinctorium seplasiarijs, & infectoribus notißimum sit, quòd & medicamentis admisceatur, & eo plurima tum sericea, tum lanea stamina infici soleant; nescio tamen an eius arbuscula in Italia proueniat. Nos autem eam, cuius picturam damus, uidimus ex Byzantio allatam. Porrò Coccum tinctorium communis usus constat rotunda, inanisq; bacca, quæ nullam profectò lentis faciem refert, ut Dioscorides asserit. Vt hinc planè conijcere liceat, Coccum hoc diuersorum esse generum, nostrumq; facilè illud esse, quod Plinius in Attica, & Aphrica prouenire tradit, Scolecion ideo uocatum, quoniam ex eius medulla tenues exoriuntur uermiculi: argumento quòd hoc inane uisu deprehendatur. Huius puluere non infeliciter utuntur mulieres Italicæ ad prohibendum aborsum, ipsum grauidis in ouo sorbili propinantes pauco addito thure, uel mastiche. Cæterùm contendunt Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, aliud esse Coccum, aliud uerò Chermesinum uulgò uocatum, quo serica stamina roseo colore inficiuntur. Etenim asserunt ij legitimum chermesinum è quibusdam fieri granulis, quæ ut plurimùm uulgari Pimpinellæ radicibus adhærentia reperiuntur, uocariq; hæc propriè Mauritanis Chermes: & hinc isti deinde colligunt, minimè credendum esse, quòd Græcorum coccum uulgò grana tinctorum nuncupatum, sit Mauritanorum chermes: quandoquidem magna omnino inter colorem coccineum, & chermesinum intercedat differentia. Sed hos patres hallucinari (pace tamen eorum dixerim) ex eo equidem euidentißimum fieri arbitror, quòd hactenus neminem Arabicæ sectæ inuenerim, qui eorum adstipuletur sententiæ. Siquidem Serapio per chermes nil aliud intelligit, quàm coccum tinctorium à Græcis appellatum, cùm de Chermes agens ea sanè omnia in eius historia referat, quæ Dioscorides suo cocco tribuit. Quapropter scirem libentißimè qua ratione, quáue authoritate nixi ij reuerendi monachi in hanc uanam, & erroneam deuenerint opinionem. Verùm non eò id negauerim ego nostrum Chermesinum à cocco minimè differre, quòd certò sciam, aliud esse coccum, aliud chermesinum, unde & infectores differentiæ causa coccum Granam nuncupant, Chermesinum uerò, quod è pimpinellæ radicibus decerpitur: sed negauerim quidem Mauritanorũ Chermes nostri usus Chermesinum esse, quòd nil aliud Chermes esse putem, quàm Coccum, cuius hic meminit Dioscorides. Chermesinum nouum iampridem conuehitur in Italiam ex Hispanijs ab occidentali India importatum, quod cùm copiosißimum afferatur, Chermesina stamina nunc uilescere cœperunt.* Cocci seu Grani infectorij uires descripsit Galenus lib. VII. simpl. medic. his uerbis. *Granum tinctorium adstringentem, simulq; amaram facultatem posßidet. Vtraque sine morsu desiccat. proinde ad ingentia uulnera congruit, præsertimq; neruorum. Sed tunc ipsum quidam cum aceto terunt, alij cum oxymelite.*

Grani tinctorij uires ex Galeno.

Τραγιον. TRAGIVM. CAP. XLIIII.

Tragivm nascitur in Creta tantùm insula, lentisco semine, folio, & ramis simile, singulis tamen minoribus: succus ei lacteus, gummi non dissimilis. Semen, folia, lacrymaque illitu spicula è corpore eijciunt: omnia quoque corpori impacta, euocant: pota stranguriæ medentur, calculos uesicæ frangunt, menses trahunt. modus in sumptione est, drachma vna. Fama est syluestres capras sagittis confossas, eius herbæ pabulo spicula excutere.

Τραγιον ἕτερον. TRAGIVM ALTERVM. CAP. XLV.

Est et alterum Tragium, quod tragoceros aliqui vocant: folia scolopendrij habet, & radicem syluestris raphani, tenuem, candidam. Quam crudam vel coctam esse dysentericis prodest. Folia autumno, hirci virus olent: exinde sibi tragij nomen adoptauit. Prouenit in montibus, & præcipitijs.

TRAGIVM, quod in Creta tantùm nasci tradit Dioscorides, quodq; in uniuersum lentisco simile facit, Plinius libro XIII. capite XXI. ipsum fruticem terebintho similem reddidit, & libro XXVII. capite ultimo, idem iuniores prodiderit, quòd ab alijs autoribus non minus fortasse hac in re cæcutientibus mutuatus est. Hoc ætate nostra non defertur, quod sciam, in Italiam. Quo fit, ut id mihi hactenus, sicut & cæteris herbarum studiosis, ut ferme sum credi derim, quàm arbusculam, cùm eius radix tam cruda, quàm cocta in cibum ueniat, sitq; syluestri raphano proxima. Veruntamen nondum reperi qui plantam mihi demonstraret, foliis scolopendrio similibus, quæ hirci uirus oleant. Ex quo adducor, ut ab ijs planè dissentiam, qui putant Tragium hoc eam esse plantam, quam quidam Pimpinellam, quidam uerò ab odore Saxifragiam hircinam appellant. Quandoquidem huic scolopendrij folia non insunt, nullusq; eius ad dysentericos usus, tametsi ad ciendam urinam, expediendosq; uiscerum infarctus plurimùm præstet. Tragij consideratio. Opinio reprobata.

HVIVS PIMPINELLAE duo habentur genera. Maior radice nititur longa: foliis circunquaq; solo procumbentibus, dissectis, per ambitumq; serratis: caule quadrangulari: floribus in umbellã cohærentibus, tenuibus, albicantibus. Minor caule exit rubenti: foliis minoribus, minus dissectis, minutiusq; serratis. Vtraq; tamen hircum redolet. Radix, in qua uis tota consistit, excalfacit, siccatq; ordine secundo completo, aut sanè tertio incipiente. Præterea pellit. Prodest expressus è radicibus succus ex uino haustus, deleterijs medicamentis, & uenenosorum animalium morsibus. Qua ratione non desunt, qui ad pestilentiam, radicem hanc miris laudibus efferant. Est & alia Pimpinella, quæ à nostris uulgò SOLBASTRELLA nominatur, nullis non cognita, utpote quæ acetarijs frequentissimè inseratur. Verùm hæc ab antedictis longè distat uiribus, etsi foliorum facie satis inter se conueniant. Siquidem ultima hæc gustata non leuiter adstringens percipitur, & lentoris copiam præbet. Vnde facilè conijcitur, eam esse adstrictoriæ facultatis. Hinc itaq; fit, ut muliebre profluuium efficacissimè sistat: dysenteriam, & cæteros alui fluxus cohibeat: quin & bilioſas uomitiones reprimat. Herba ipsa uulnera, & ulcera sanat: misceturq; unguentis, quæ tum ad capitis uulnera, tum ad carcinomata parantur. Hanc Matthæus Curtius clarissimus ætatis nostræ medicus, contagiosis, pestilentibusq; febribus maximè commendauit. Sunt qui eam Elatinen esse putent. Sed ijs, meo quidem iudicio, aberrant, ut suprà etiam in sua mentione docuimus. Tragij meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi hæc de eius uiribus tradit. Tragij, inquit, folia semen, & lacryma trahentis, digerentiq; sunt facultatis. Est uerò & tenuium partium, & facultate in principio tertij ordinis calida. Corpori infixa extrahit, lapides frangit, menses mouet drachmæ pondere potum. Porrò in Creta sola nascitur tragion lentisco simile. Cæterùm alterum Tragium hoc minus, cuius folia scolopendrio similia sunt, uisitur quidem multis in locis: sed nõ parum habet facultatis adstringentis, ut & ad fluxionum affectus conueniat. Pimpinellæ genera, & uires. Pimpinellæ uulgaris uires. Tragij uires ex Galeno.

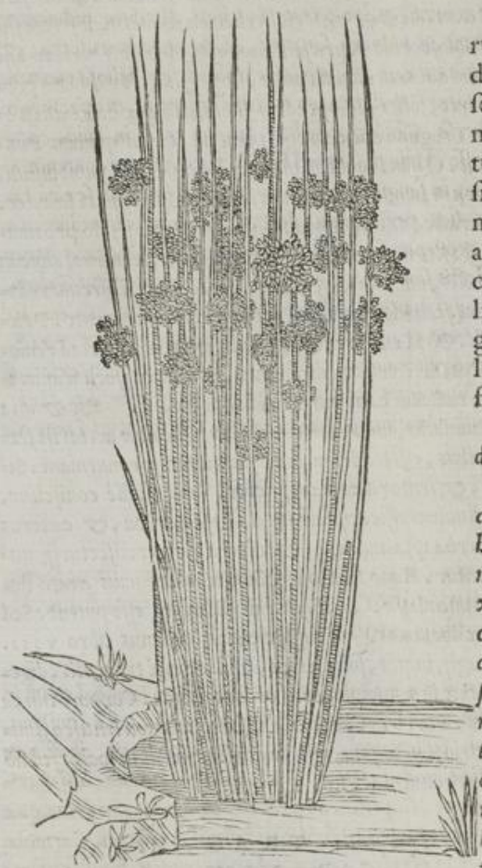
Τραγος. TRAGVM. CAP. XLVI.

EST etiam herba tragos, quam aliqui scorpion, aut traganon uocant: maximè in maritimis nascens, palmum alta, aut amplior, fruticosa, humilis, oblonga, sine foliis: pusillis circa ramos acinis, rufis, multis, magnitudine tritici, acuto cacumine, gustu multùm adstringente. Racemorum acini decem ex uino poti, cœliacis, & fœminis fluxione uuluæ laborantibus, auxiliantur. Tunduntur à plerisque, & in pastillos digesti asseruantur: quibus utuntur, cùm opus est.

TRAGVM aliquibus Scorpion uocari non modò tradidit Dioscorides; sed etiam Plinius libro XXVII. cap. ultimo, his uerbis. Est & herba Tragos, quam aliqui Scorpion uocant, semipede alta, fruticosa, sine foliis: pusillis racemis, rubentibus, grano tritici, acuto cacumine, & ipsa in maritimis nascens. Et libro XXI. cap. XV. Spinosarum, inquit, multæ species. In totum spinosa est asparagus, scorpio: nullum enim folium habet. Id quod ante ipsum posteritatis memoriæ prodiderat Theophrastus libro VI. cap. primo de historia plantarum, cùm inquit. Aculeatorum alia ex toto aculei sunt, ceu corruda, et scorpius: hæc enim nullum præter aculeum folium gerunt. Hinc itaq; omnibus abunde constare arbitror, herbam, cuius hìc effigiem damus, legitimum esse Tragum. Ea siquidem in maritimis nascitur (plurima enim in Tergestino litore prouenit, & ad Argen- Tragi consideratio.

tarium promontorium in Hetruria) nulla prorsus reclamante nota ex ijs, quas rei herbariæ authores Trago reddiderunt. Huius tamen nusquam, quod inuenerim, meminit Galenus in simplicium medicamentorum censu.

Σχοῖνος. IVNCVS. CAP. XLVII.

Iunci consideratio, & uires ex Galeno.

Ivnci duo genera. vnum lævis nominati: alterum acuti, qui in mucronem fastigiatur. Cuius etiam duo asignantur genera. vnum sterile: reliquum fert semen nigrum, rotundum, & crassiore constat calamo, carnosioreque. Tertius est iuncus, qui uocatur oloschœnos, prioribus carnosior, asperiorque: is similem supradicto fructum in cacumine parit. Semen utriusque tostum, ex diluto vino potum, sistit aluum, & rubra fœminarum profluuia: vrinam cit, capitisque dolores facit. Quæ proxima sunt radici folia tenera, conuenienter illinuntur aduersus phalangiorum morsus. Aethiopici iunci semine somnus allicitur: sed modus in potione seruandus est, ne sopor fiat.

Ivncvs *omne genus uulgaris est notitiæ: quandoquidem propter stagnantes aquas omnes eius reperiuntur species. Iunci generum meminit Galenus libro* VIII. *simplicium medicamentorum, ubi de ijs ita scriptum reliquit. Schœnos lenis, hoc est, Iuncus lævis, quædam oxyschœnos, alia oligoschœnos nuncupatur. Gracilior, duriorq; oxyschœnos: crassior, laxiorq; oligoschœnos. Fructus oligoschœni somnum affert. At oxyschœni duæ sunt species: altera sterilis, cuius quidem in medicina nullus usus est: altera uerò semen fert, cuius etiam semen somnum conciliat, sed minus quàm oligoschœni: quanquam tamen hoc caput tetet. Vtrunq; si frictum cum uino bibatur, uentris fluxus desiccat, & muliebre profluuium rubrum sistit. Ex quibus clarum est, quòd composita eorum temperies est ex terrena uidelicet essentia leuiter frigida, & aquea leuiter calida: ut & inferna desiccare possint, & sensim frigidos ad caput uapores submittere, quibus somnolentos efficiant.*

LICHEN.

Lichenis consideratio.

Lichenis genera ex Plin.

Λειχὴν. LICHEN. CAP. XLVIII.

Lichen, qui saxis est familiaris, aliquibus bryon appellatur, asperginosis petris adhæret, ut muscus. Is illitus sanguinis profluuia sistit, inflammationes arcet, impetigini medetur. Iuuat regio morbo correptos, cum melle illitus: oris, & linguæ defluxiones inhibet.

Lichen *procul dubio ea est planta, quam officinæ, & herbarij hodie Hepaticam uocant. Hanc autem Græci Lichena appellarunt, quòd lichenas serpentis morbi genus, imposita sistat, & sanet. Lichen in asperginosis, & rorulentis prouenit locis, nudis petris adhærens, muscí modo. Folio constat suppingui, cartilagineo, prope radicem angusto, in latum se pandente, triplici uel quadruplici lacinio intersecto. Prodeunt à radice caulículi tenues, quibus capitula insunt parua, stellarum effigie. Lichenis Plinio libro* XXVI. *capite* IIII. *duo produntur genera, quæ his uerbis depingit. Lichen, inquit, herba omnibus his præfertur, inde nomine inuento. Nascitur in saxosis, folio uno ab radice lato: caule uno, paruo, longis folijs dependentibus. Hæc delet & stigmata: teritur cum melle. Est aliud genus Lichenis petris tantum adhærens, aut muscale, qui & ipse illinitur. Hic & sanguinem sistit uulneribus insessus, & collectiones illitus. Morbum quoq; regium cum melle sanat.*

sanat ore illito, & lingua. Qui ita curantur, aqua salsa lauari iubentur, ungi oleo amygdalino, hortensibus abstinere. hæc Plinius. Cæterùm est herba Lichen non longè dissimilis, quæ in quercuum, aliarumq; syluestrium arborum caudicibus nascitur, in opacis præsertim syluis. hæc tamen aridior, & ambitu latior, superiore parte uirescens, inferiore uerò pallescens, maculis quibusdam referta, adeò ut formam pulmonis referat: unde plerisq; PVLMONARIA *dicta est. Vtuntur hac nonnulli magis fortasse nomine, quàm ipsis uiribus freti, ad tabem, pulmonum ulcera, & cruenta sputa. Nec desunt, qui laudibus eam efferant ad uulnera sananda, ad pudendorum ulcera, & ad utrunq; muliebre prosluuium, cui mirificè mederi aiunt. Quin & eam dysentericis exhibent, & biliosa euomentibus. Est & alia herba, quæ etiam Pulmonaria uulgò nominatur, ab illa tamen maximè differens, in opacis proueniens, folio bugloßi, aspero, hirsuto, albis maculis circumsperso. Caulem gerit hæc ineunte uere, in cuius cacumine flores erumpunt purpurei, perinde ac in uulgari cynoglosso. Huic plantæ rei herbariæ periti non contemnendas uires tribuunt, ad pulmonis ulcera sananda. Qua in re, itemq; in sanguinis reiectione mirabili fuc cessu se eam exhibuisse mihi sæpius retulit Iulianus à Marostica Teruisiensis medicus peritissimus: decoquitur enim ad medias, dantúrque decoctum potandum addito saccharo: uel succus ex ea expressus serapij modo cum saccharo paratus. Præstant hæc omnia herba ipsa, & flores, quoquo modo à tabe affectis sumantur decocta. Lichenis meminit Galenus libro* VII. *simplicium medicamentorum, sic inquiens. Lichen, qui in petris nascitur, est uelut muscus quidem, sed recte ex plantarum genere censeri potest. Sic autem nominatus uidetur, quòd lichenas seu impetigines curet. Extergentem, ac modicè refrigerantem facultatem habet, utranq; uerò resiccantem. Abstergentem quidem, atq; exiccantem à petra obtinet, refrigerantem uerò ab humore aqueo: nascitur enim in humidis, & grauiter olentibus saxis. Porrò quod ex talibus substantijs componitur, aduersum esse inflammationi, nihil mirum est. Cæterùm an sanguinis prosluuia sistat, ut refert Dioscorides, id neutiquam dicere queo.*

Pulmonariæ depictio, & uires.

Pulmonaria alia.

Lichenis uires ex Gal.

Παρωνυχία. PARONYCHIA. CAP. XLIX.

PARONYCHIA exiguus frutex, in petris nascens, peplo similis, minor longitudine, maioribus folijs. Illita paronychijs, atque fauis remedio est.

PARONYCHIA *non modò in saxis gignitur; sed etiam in ueterum ædificiorum parietibus, folijs peplo, aut rutæ similibus, aduersa parte pallentibus, paruisq; maculis refertis, phyllitidis uel hemionitidis modo. Hanc aliqui parietum Rutam, alij Saxifragam appellant. Copiosissima prouenit hæc in ingenti sylua, quæ in itinere est, quo Goritia discedentes petunt Labacum Carniolæ urbem, ubi & in saxis, & siccis arborum truncis frequentissima uisitur. Meminit Paronychiæ Galenus libro* VIII. *simplicium medicamentorum, ita de ea scribens. Paronychia ab effectu nominata est: sanat enim paronychias, & ut refert Dioscorides, fauos quoq;. Vis eius est tenuium partium, & exiccatoria morsu uacans: talia enim sint oportet, quæ paronychias sanant. Porrò satis constat tale esse idoneum ad digerendos affectus omnes, qui digeri postulant. Siquidem eiusmodi sunt, quæ cùm ex tertio sint ordine excalfacientium, & desiccantium, uelut & hoc, essentiæ insuper tenuium partium sunt.*

Paronychiæ consider.

Paronychiæ uires ex Gal.

Χρυσοκόμη. CHRYSOCOME. CAP. L.

CHRYSOCOME palmi altitudine fruticat: coma specie corymborum, hyssopo simili: radice hirsuta, ueratri nigri modo, tenui, cyperum æquante: gustu non iniucundo, ex dulci austero. in petrosis, opacisque nascitur. Radix excalfacit, & adstringit: his conueniens, quos iecur, aut pulmonis inflammatio malè habet. contra purgationes uuluæ, decocta cum hydromelite assumitur.

QVI *Chrysocomen in Italia mihi ostenderet, hactenus reperi neminem. Quamobrem in eo naturæ uiridario, plantis compluribus nobis incognitis referto, quod tantùm in sui ipsius usum colit natura, ne omnibus exuta medicamentis, suis etiam languoribus mederi nequeat, eam & uirescere, & florescere omittamus, donec nobis, aut alijs compertam in communem quoq; cognitionem, & usum prodere contingat. Interim tamen, ut nostrum institutum sequamur, uires eius ex Galeno subijciam, quas ipse libro* VIII. *simplicium medicamentorum, ijs uerbis descripsit. Chrysocome uocatur & chrysites. Radix uincentes acrem simul, & adstringentem qualitates habet: quare neq; multi usus est. Vsui tamen est decocta in melicrato in peripneumonijs, & morbis hepaticis. Sed & menstruæ purgationis prouocandæ uim quandam obtinet.*

Chrysocomes consid.

Vires ex Galeno.

Χρυσόγονον. CHRYSOGONVM. CAP. LI.

CHRYSOGONVM densè fruticat, quernis folijs, flore coronarij verbasci: radix vt rapum extuberat, intus ruberrima, foris nigra. Quæ trita cum aceto, atque imposita, muris aranei morsibus auxiliatur.

CHRYSOGONVM, nisi aliunde in Italiam deferatur, inter plantas, quæ minimè cognoscuntur, & ipsum perpetuò recensendum esse putauerim: uel nobis in abditissimis naturæ hortis, ubi delitescit, inuestigandum erit. Id siquidem hactenus mihi neq; inuenire, neq; ab alijs compertum uidere licuit in Italia.

Ἑλίχρυσον. HELICHRYSVM. CAP. LII.

Helichrysi cõsideratio.

Fuchsij error.

HELICHRYSON, quidam chrysanthemon, nonnulli & id amaranton vocãt, quo deorum simulacra coronant. Ramulum habet candidum, uirentem, rectum, firmũ: folia intercedentibus spatijs angusta, abrotono similia: comam aureæ lucis, in orbem: umbella rotunda, veluti siccis corymbis dependentibus: radice tenui. Nascitur in asperis, & torrentium alueis. Contra serpentium ictus, coxẽdicum dolores, vrinæ stillicidia, ruptaque, coma è vino pota opitulatur: ciet menses. Sanguinem cõcretum ventris ac vesicæ absumit, pota cum mulso: ieiunis, trium obolorum pondere, sistit destillationes, data in vino albo diluto. Vestibus inseritur, vt eas ab erodentium iniurijs tueatur.

HELICHRYSON *copiosè prouenit in Hetruria in pratis gracili solo, incultisq; locis, siticulosis collibus, necnon etiam in fluminum alueis. Caule constat recto, æquali, ac ligneso, cubitalem longitudinem non excedente: foliis per internodia emergentibus, abrotoni æmulis: comantibus in cacumine floribus, aureo colore fulgentibus, & in orbem umbellæ modo coherentibus, corymbacea facie, ueluti myriophylli, uel agerati: qui exiccati aureum colorem diutius retinent. Proinde commodè hyeme, quòd eo tempore flores deficiant, puellæ siccum Helichrysum coronamentis suis inserunt, quemadmodum & Amarantum purpureum, quod nostris Hetruscis uulgò dicitur Fiorucllato. Helichrysum depinxit Fuchsius in suis clarissimis de stirpium historia commentarijs, folio echij aculeato, & floribus hupebbalmi. Qua in pictura ipsum deceptum suspicor, quòd ea Helichryso minimè respondere deprehendatur. Helichrysi meminit Plinius lib. XXI. capite XXV. ubi de eo disseruit his uerbis. Heliochrysum, inquit, quod alij Chrysanthemon uocant, ramulos habet candidos: folia subalbida, abrotono similia: ad solis repercussum aureæ lucis in orbem ueluti corymbis dependentibus, qui nunquam marcescunt. qua de causa deos coronant illo. Quod diligentissimè obseruauit Ptolemæus rex Aegypti. Nascitur in frutetis.* Helichrysi uires ex Gal.

Helichrysi meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. *Amarantum facultatis est incidentis, & extenuantis. Coma igitur eius menses cum uino pota educit: & grumos sanguinis liquare creditur, non solùm in uentre, sed & in uesica: sed tunc potus cum mulso bibenda. Et omnes simpliciter fluxiones, pota desiccat, stomacho infesta. hæc Galenus.* Amarãti purpurei mentio, & uires. *Cæterùm cùm Helichrysum tam Dioscoridi, quàm Galeno Amarantum dicatur, opportuna nobis sese offert occasio, ut hic* AMARANTI *purpurei, quod ut paulò antè diximus, à nostris uulgò uocatur Fiorucllato, historiam, & uires tradamus, præsertim quòd puellis gratissimum sit hyeme in suis texendis corollis, utpote quod tam recens, quàm siccum purpureum, ac flammeum colorem diutius conseruet. Hoc itaq; folia profert ocimi maiora: caulem crassum, pinguem, subrubentem: florem spicatum, admodum purpureum. qui quanquam diu siccatum (ut supra dictum est) asseruatur, haudquaquam tamen suum deperdit colorem. Amarantum hoc, quantum equidem reor, memoriæ prodidit Plinius lib. XXI. capite VIII. cùm sic inquit. Amaranto non dubiè uincimur. Est autem spica purpurea, uerius quàm flos aliquis, & ipse sine odore. Mirumq; in eo gaudere decerpi, & lætius renasci. Prouenit augusto mense: durat in autumnum. Alexandrino palma, qui decerptus asseruatur. Mirumq; postquàm defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiscit, & hybernas coronas facit. Summa eius natura in nomine est, appellato quoniam non marcescit. Hactenus de amaranto Plinius. Huic facultas ineſt (ut recentiorum quorundam fert opinio) frigida & sicca: proinde flos eius potus*

cœliacos,

cœliacos, & dysentericos iuuat. Mensium abundantiam cohibet, & albas uteri fluxiones. Quinetiam cruenta expuentibus prodest, præsertim si in pulmone, uel pectore, uas aliquod fractum fuerit.

Χρυσάνθεμον. CHRYSANTHEMVM. CAP. LIII.

CHRYSANTHEMON aut caltha, nõnullis buphthalmos. herba est tenera, fruticosa, læues proferens caules, & multifida folia: flores supra modum splendentes, luteos, orbem oculi imitantes, unde buphthalmi nomen traxit. propter oppida nascitur. cuius caules oleris uice manduntur. Flores cum cerato triti, steatomata discutere prodũtur. Regio morbo correptis, colorem bonum breui reddunt, si sequente longo balnei usu, post exitum ebibantur.

Chrysanthemi consider.

QVANQVAM *non desunt, qui crediderint Buphthalmum, & Chrysanthemum unam, & eandem plantam esse, quòd paribus notis inter se certare uideãtur; tamen si particulares quædam notæ in utrisque diligenter expendantur, facilè inter has plãtas discrimen aliquod notari deprehendetur. Quòd cùm optimè sciret Dioscorides, diuersis libris, diuersisq; capitibus de his speciatim disseruit. Quod utiq; minimè fecisset, si compertum habuisset, nullam inter eas intercedere differentiam. Quæ tamen hinc cognosci potest, primùm quòd Buphthalmo folia insint fœniculo similia, quæ planè capillaria constant: Chrysanthemo uerò tenera, multifida, minutimq; per ambitum laciniata. Deinde Chrysanthemi caules in cibis mãdi aliorum olerum modo scribit Dioscorides: id quod de Buphthalmo agens silentio præterijt. Præterea flores Buphthalmo reddidit anthemidi similes: Chrysanthemo uerò luteos, & uehementer splendentes. Cæterùm de horum uiribus differens, Buphthalmi flores, cum cerato tritos, tumores, duritiasq; discutere tradidit in uniuersum, & affirmanter locutus. Verùm postea de Chrysanthemo scribens, huius flores, inquit, steatomata discutere produntur, particulariter, & dubiè locutus. Hæc sanè harum plantarum manifesta discrimina faciunt, ut credam, quòd aliquis antiquorum curiosus, nimisq; sciolus Buphthalmum, & Chrysanthemum unam tantùm referre plantam fortè existimans, omnia in Chrysanthemo adiecerit, & confuderit, quæ libro tertio de Buphthalmo memoriæ prodidit Dioscorides. quemadmodum imprudenter de Ruta & Hyperico, Asaro & Bacchari ab alijs factum esse in præcedentibus ostendimus.*

Chrysanthemi caput restitutum.

Hoc itaq; argumento fretus crediderim ego hoc modo Chrysanthemi caput esse legendum. Chrysanthemon herba est tenera, fruticosa. læues proferens caules, & folia multifida: flores luteos, admodum splendentes. Eius caules manduntur olerum modo. Flores cum cerato triti steatomata discutere produntur. Hinc itaq;, sic Chrysanthemi capite restituto, facilè patebit, quantum aberrauerint ij, qui Chrysanthemum cum Buphthalmo confuderunt. Chrysanthemon, cui nulla prorsus ex modò traditis reclamet nota, frequentissimum prouenit in Senensi agro prope Montem nigrum oppidum ita appellatum, esturq; ibi à rusticis ueluti beta, & brassica. Buphthalmum uerò etsi antea à me non usum in nostris commentarijs Italica lingua conscriptis confessus essem; ad nos tamen hoc anno uerum Patauio allatum esse superius in sua mentione indicauimus. quod etiam postea accepimus Pisis à Luca Ghino medico clarissimo, & rei herbariæ peritissimo, omnibus prorsus adstipulantibus notis, quæ illi tribuuntur. Quo factum est, ut certius ausim affirmare Chrysanthemi historiam auctam, deprauatamq; esse in Dioscoride. Credidit Leonardus Fuchsius Fuchsij error. *medicus doctissimus in suo de plantarum historia commentario, Chrysanthemum illud esse ranunculi genus, quod flore apij, luteis floribus, in pratis plurimum nascitur. Qua in opinione quantum, pace eius dixerim, hallucinetur, euidentius omnibus esse puto, quàm ut à nobis ostendi debeat. Chrysanthemi meminisse Galenum in libris de simplicium medicamentorum facultatibus, hactenus incompertum habeo.*

Ἀγήρατον. AGERATVM. CAP. LIIII.

AGERATON fruticosa herba est, palmari longitudine assurgens, simplex, humilis, origano maximè similis: umbellam gerit, in qua flos bullis aureis emicat, helichryso minor. Nomen ei inditum est, quoniam diutissimè flos in sua coloris specie conseruetur. Vis decocti feruens: huius ustæ nidor urinam cit, & uuluæ duritias emollit.

NASCITVR

AGERATVM.

AGERATVM ALIVD.

Agerati consideratio.

NASCITVR *Ageratum passim in uniuersa Hetruria, foliis origano proximis: floribus aureis, in umbella emicantibus, helichrysi modo. Hanc herbam Mesues Eupatorium existimat, ut superius in Eupatorij commentatione abunde diximus. Ea à nostris Senensibus uulgò appellatur herba Giulia. Agerati utres paucis perstrinxit Galenus libro* VII. *simplicium medicamentorum, sic inquiens. Ageratum digerit, & inflammationes leuiter quodammodo resoluit.*

Vires ex Gal.

Περισταιών. VERBENACA. CAP. LV.

PERISTEREON, siue verbenaca, nascitur in aquosis. Nomen ex eo duxisse uidetur, quòd columbæ circa hanc perquàm libenter uersari soleant. Dodrantis altitudine, & interdum amplius adolescit. Folia è caule prodeunt incisa, & subalbida. ea singulari ramo, radiceque sola, constare sæpius inuenitur. Folia cum suilla adipe recenti, aut rosaceo imposita, vuluarum dolores finire putantur: ignem sacrum illita ex aceto reprimunt: putrida vlcera cohibent: vulnera glutinant, veteraque ex melle ad cicatricem perducunt.

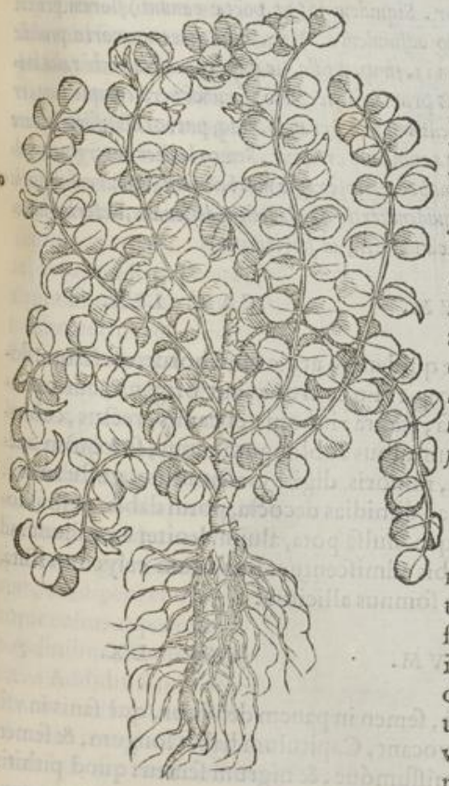
Ἱερὰ βοτάνη. SACRA HERBA. CAP. LVI.

SACRA HERBA, quæ & peristereon nominatur, ramulos emittit cubitales, aut maiusculos, angulosos, in quibus ex interuallis folia quercus, sed minora, angustioraque, eisdem diuisuris in ambitu, colore aliquatenus cæsio: radix longa, tenuis: flores purpurei, graciles. Folia cum radice in vino pota, illitáve aduersus serpentes pollent. eadem drachmæ pondere cum thuris obolis tribus in vini veteris hemina, quadragenis diebus, ieiuno ore, contra regium morbum biburtur: veteres tumores, & inflammationes mitigant: sordida vlcera purgant. Tota in vino decocta, tonsillarum crustas abrumpit: oris nomas gargarizatu cohibet. Aiunt si aqua spargatur triclinio qua maduerit, lætiores conuictus fieri. Datur potandum in tertianis febribus tertium à terra geniculum, cum foliis circundantibus: quartanis quartum. Sacram vocant herbam, quoniam multùm ad amuleta, expiationesque commendetur.

VERBENACA.

ASTRAGALVS.

VERBENACA Hetruscis uulgò Verminacola, alijs uerò Italis Berbena, & Berbenaca dicitur. Huius (ut ex his duobus capitibus elici potest) duo habentur genera, quæ hoc tantùm inter se differunt, quòd alterum caulibus in altum attollatur, rara ex interuallis proferens folia. Alterum uerò resupinatis caulibus humi procumbat, & numerosioribus folijs constet. Nec sanè alia inter hæc tum foliorum, tum florum deprehenditur differentia. Verbenacæ consider.

Hinc fit, ut in suo insigni de stirpium historia commentario Fuchsium uirum alioqui eruditissimum, aperte errasse existimem: quippe qui discriminis causa Verbenacæ rectæ florem luteum tribuat. Quod tamen in Dioscoride mihi nunquam licuit inuenire: quemadmodum neq; in Plinio, qui utranq; Verbenacæ speciem libro XXV. capite IX. his uerbis descripsit. Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet quàm hierabotane, aliqui peristereon, nostri uerbenacam uocant. Hæc est, quam legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac Iouis mensa uerritur, domus purgantur, lustranturq;. Genera eius duo sunt: foliosa, quam fœminam putant: mas rarioribus folijs. Ramulis utriusq; plures, tenues, cubitales, anguloſi. Folia minora, quàm quercus, angustioráq;, diuisuris maioribus: flos glaucus: radix longa, tenuis. Nascitur ubiq; in planis aquosis. Quidam non distinguunt, sed unum omnino genus faciunt, quoniam utraq; eosdem effectus habeat. Vtraq; sortiuntur Galli, & præcinunt responsa. Sed magi utiq; circa hanc insaniunt. Hac perunctos impetrare quæ uelint existimant, febres abigere, amicitias conciliare, nulliq; non morbo mederi. Colligi circa canis ortum debere, ita ut ne luna, aut sol conspiciatur, fauis antè, & melle terræ ad piamentum datis. Circumscriptam ferro effodi sinistra manu, & in sublime tolli: siccari in umbra separatim, folia, caulem, radicem. hæc Plinius. Ex quibus uerbis, ut arbitror, facilè deprehendi potest error Fuchsij Brunfelsium fortè secuti, quòd in suis de plant. historia commentarijs primò editis, pro Verbenaca fœmina eam plantam depinxerit, quæ à Dioscoride, cæterisq; antiquis scriptoribus Erigeron, siue Senecio nuncupatur, tametsi mutata sententia libro primo de compositione medicamentorum in ultima methodo, rectam uerbenacam perperàm, meo iudicio, alteram sinapi speciem esse contendat. Fuch. error.

Cæterùm haud nescius Galenus nullum, uel paruum inter utrasq; uerbenacas discrimen esse, breuiter de earum uiribus sub una tantùm specie disseruit libro VIII. simplicium medic. sic inquiens. Verbenaca ideo peristereon appellata est, quòd in ea peristeræ, hoc est, columbæ uersentur. Vim habet adeò desiccantem, ut uulnera conglutinet. Et libro secundo de compositione pharmacorum secundum locos, de antiquo capitis dolore scribens, sic inquit. Omnium porrò longè maximè discutit, & perfectè corroborat uerbenaca recta, maximè uiridis: imò & arida cùm radicibus, & simul cum serpyllo, oleo incocta. Conijcienda etiam ad ea crocodilitadis maximæ iuxta aquas nascentis radix. Quin & ipsam per se uerbenacam, si oleo incoxeris, caputq; inde rigaueris, omni capitis dolori antiquo ex frigiditate, aut ex crassis humoribus oborto medeberis. Verbenacæ uires ex Gal.

Ἀστράγαλος. ASTRAGALVS. CAP. LVII.

ASTRAGALVS paruus est à terra frutex, folijs, & ramis ciceri similis: flore purpureo, paruo: radice rotunda, raphani modo grandi, quæ adnatas appendices firmas habet, nigras, præduras, veluti cornua, inter se implicatas, gustu adstringentes. Nascitur in ventosis, opacis, & in niualibus. eo Memphis Arcadiæ scatet. Aluum sistit radix in uino pota: urinam mouet: uetustis ulceribus sicca efficaciter inspargitur: sanguinem supprimit. ægrè propter duritiam tunditur.

ASTRAGALVS

Astragali conſideratio.

ASTRAGALVS *frequens naſcitur in agro Tridentino, in uallis Ananiæ montibus, folio ciceris maiore, floribus purpureis: radice raphani æmula, adnatis appendicibus firmis, nigris, præduris, inter ſe implicatis, & guſtu adſtringentibus. Aſtragalus aliter à Plinio, quàm à Dioſcoride deſcribitur. Plinius ſiquidem libro* XXVI. *capite* VIII. *Aſtragalum his notis repræſentauit. Aſtragalus, inquit, folia habet longa, inciſuris multis, obliqua, circa radices: caules tres, aut quatuor: florem hyacinthi: radices uilloſas, implicatas, rubras, præduras. Naſcitur in*

Astragali uires ex Gal.

petroſis, apricis, & iiſdem niualibus, ſicut Pheneo Arcadiæ. Meminit Aſtragali Galenus libro VI. *ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcriptum reliquit. Aſtragalus frutex eſt exiguus, radices habens adſtrictorias: quamobrem etiam in numero eſt non inſtrenuè exiccantium. Nam ulcera uetera cicatrice obducit, & aluum fluxu tentatam ſiſtit, ſi quis in uino decoctam radicem bibat. Plurimus huius fruticis prouentus eſt in Pheneo Arcadiæ.*

Υάκινθος. HYACINTHVS. CAP. LVIII.

Hyacinthi cõſideratio.

Hyacinthi uires ex Gal.

HYACINTHVS folia habet bulbi: dodrantalem caulem, læuem, minimo digito tenuiorem, herbacei coloris: comam procumbentem, florum purpureorum plenam, incuruam: radicem quoque bulbaceam. Quæ, vt creditur, pueris cum vino albo illita, pubertatẽ coërcet, & non patitur erumpere: ſiſtit aluum pota, & vrinam impellit: phalangiorum morſibus auxiliatur. Semen adſtringentius eſt, theriacis expetitum: regium morbum emendat, cum vino potum.

HYACINTHVS *in uniuerſum in campeſtribus inter ſegetes, & in ſyluis prouenit: foliis, & radicibus bulbaceis: caule dodrantali, uiridi, tenui, læuiq; : floret cum uiolis circa finem Martij, & Aprilis initium: florentem emittit comam, ab ipſo caulis medio usq; ad ſummum purpureis circundatam floribus, qui matureſcentes ad terram incuruantur, perdurantq; diu antequam contabeſcant. Hetruſcis noſtris Hyacinthi uulgò uocantur Cipolle canine. Flores primo ſtatim exortu noſtrates pueri colligunt ob purpurei coloris præſtantiam. Cæterùm ſcire conuenit, quòd Hyacinthus hic non eſt ille, quem ex Aiacis ſanguine editum poëtæ fabulantur, in cuius flore ipſius Aiacis nomen primis literis expreſſum legitur. Siquidem is (ut poëtæ canunt) florem profert rubentem, lilio adſimilem. Hyacinthi uires memoriæ prodidit Galenus lib.* VIII. *ſimp. medic. ſic inquiens. Hyacinthi radix bulboſa eſt, ordinis primi in deſiccando: ſecundi uerò completi, aut certè tertij incipientis in refrigerando. Itaq; pueros diutiſſimè ſeruare impuberes illita cum uino creditur. Semen leuiter exergit, & adſtringit: quamobrẽ & ipſe regio morbo laborantibus exhibetur in uino, ordine quidem tertio quadantenus deſiccans, cæterùm in medio conſiſtens caliditatis, ac frigiditatis.*

Μήκων ἐροιάς. PAPAVER ERRATICVM. CAP. LIX.

PAPAVER erraticum, quod rhœada vocant, vere quidem in aruis cum hordeo naſcitur: flore protinus deciduo, vnde & nomen apud Græcos accepit. Folia erucæ, aut origano, aut cichorio, aut thymo ſimilia ſpectantur, ſed longiora, diuiſa, ſcabra: iunceus ei caulis, rectus, cubitalis, aſper: flos ſyluestris anemones, puniceus, interdum albus: oblongum caput, ſed quàm anemones minus: ſemen ruſum: radix longa, ſubalbida, minoris digiti craſsitudine, guſtu amara.

Huius capita quinque, aut ſex in vini cyathis tribus ad dimidias decocta, potui dabis, quibus ſomnus accerſendus eſt. Semina acetabuli menſura ex aqua mulſa pota, aluum leniter emolliunt: ad idem præſtandum mellitis placentulis, & dulciarijs libis admiſcentur. Folia cum calycibus illita inflammationes ſanant: eorundem fotu, & perfuſione ſomnus allicitur.

Μήκων ἥμερος. PAPAVER SATIVVM. CAP. LX.

E' SATIVI papaueris genere, quod hortenſe eſt, ſemen in panem denſatur, qui ſanis in vſu ſit: eo etiam ex melle pro ſeſama vtuntur: thylacitin vocant. Capitulum habet longum, & ſemen candidum. Syluestre verò caput habet inſidens, demiſſumque, & nigrum ſemen: quod pithitis nominatur:

PAPAVER ERRATICVM. PAPAVER SATIVVM.

nominatur: nonnullis tamen & ipsum rhœas dicitur, quoniam eius scapo lacteus succus emanat. Tertium magis syluestre, & ad medicinas valentius, multò his longius, productiore capitulo.

Omnium in commune natura refrigeratrix. quare si capita ipsa, & folia decoquantur in aqua, somnum fotu conciliabunt. Bibitur decoctum contra vigilias. Calyces cum polenta triti, & cataplasmatis admisti, ignibus sacris, & inflammationibus prosunt. Tunduntur quoque virides, & digeruntur in pastillos, qui siccati ad usum reconduntur. Capita quoque per se in aqua coquuntur ad dimidias, iterumque adiecto melle, dum humor coëat in eclegmatis lentorem. Id medicamentum in tussi, arteriæ fluxionibus, & cœliacorum affectu, doloris leuamentum præbet. efficacius tamen redditur, addito hypocistidis succo, & acacia. Papaueris nigri semen tritum cum vino bibitur, contra citam aluum, & fœminarum profluuia. in peruigilijs fronti, temporibusque illinitur ex aqua. Opium eius magis refrigerat, inspissat, siccatque. Sumptum erui magnitudine, dolorem finit, concoquit, & somnum allicit: tussi, atque cœliacorum valetudini auxiliatur: verùm si copiosius hauriatur, nocet, cùm lethargicos efficiens interimat. Ad dolores capitis cum rosaceo perfusum, efficax est: aurium dolori cum amygdalino, myrrha, & croco instillatur: inflammationibus oculorum cum torrefacto oui luteo proficit: igni sacro, & vulneribus cum aceto: podagris, cum lacte mulieris, & croco. somnum accersit subditum sedi pro balano. Optimũ habetur graue, & densum, gustu amarum, odoratu soporiferum, quod facilè aqua diluitur, læue, candidum, neque asperum, neque grumosum, quod inter colandum non vt cera coëat, & in sole diffundatur: dein admotum lucernis, non atra luceat flamma: extinctum denique odoris uim conseruet. Sed opion glaucio, gummi, aut syluestris lactucæ succo adulterant. Verùm glaucio fucatum, in dilutione croci colorem reddit: lactucaceo succo fictum, exiliter spirat, & asperius spectatur: gummi uitiatum splendescit, & infirmum est. Nec desunt, qui eò dementiæ deuenerint, vt adipem ei admiscerent. Fictili nouo torretur ad oculorum medicamenta, dum mollius, atque rufius appareat. Diagoras, vt Erasistratus author est, usum eius damnauit, oculorum lippitudinibus, & aurium vitijs infundi uetans, quoniam uisus aciem hebetaret, & soporem gigneret. Addidit Andreas, illitos eo protinus excæcari, si non adulteraretur. Mnesidemus usum duntaxat olfactandi probauit, quoniam ad conciliandum somnum conueniret: alioqui nobis ut noxio interdicit. Quæ commentitia esse experimento deprehenduntur: siquidem effectus, uirium huiusce medicamenti fidem faciunt. Quare non alienum fuerit scriptis mandare, quónam

Opium.

modo is excipiatur succus. Aliqui capita ipsa, & folia tundunt, & prælo exprimunt, terentesque in mortario digerunt in pastillos: id meconium uocatur, multùm opio ignauius. Porrò opij faciundi ratio hæc est. Cùm ros in eo exaruerit, cultro decussatim in stellas, ne penitus adigatur, ex obliquo in rectum summam cutem incidere oportet, lacrymam exeuntem digito in concham abstergere: nec multò pòst redire, ut concreta inueniatur: etenim quæ tum, aut postero die etiam offenditur, in uetere pila teri debet, & in pastillos cogi. cùm tamen inciditur, retrocedendum est, ne uestibus succus deradatur.

Papaueris erratici consideratio.

SPECTANTVR Maio mense Papauera erratica rubentibus floribus nitentia, in aliquibus campestribus locis adeò numerosa, ut deceptis oculis, campi uideantur coccineis uelaminibus uestiti. Horum flores non desunt, qui affirment lateris dolori, qui Græcis πλευρῖτις dicitur, mirificè mederi: in quem usum eos siccatos in puluerem redigunt, & in potu exhibent. Ab hoc experimento nonnulli medicorum edocti, ex ipsorum florum recentium succo ter, aut quater iterato diluto, serapium conficiunt: quo postmodum magno, ac prospero successu in pleuriticis utuntur. Tridentina rura Papaueris erratici folia prima statim germinatione olerum modo decoquunt, sumuntq; in cibum caseo, & butyro admistis. Nec mirum sanè, cùm etiam Theophrasti ætate (ut ipse scriptum reliquit lib. IX. cap. XIII. de plantarum historia) eadem sumerentur in cibis. Loco enim citato ita de eo scribit Theophrastus. Papauer erraticum uocatum non absimile intubo erratico constat: quare in usum uenit cibarium. Nascitur in aruis potissimùm inter hordea. Florem rufum producit: caput pollicaris unguis magnitudine. Legitur ante hordei messem, atque uiridius etiam. purgat inferius. hæc Theophrastus.

Papaueris satiui consideratio.

Sed iam de Papauere satiuo, siue domestico nobis differendum est. Videtur Dioscorides cum satiuo duo sylvestris Papaueris genera tradidisse, et hoc nomine hæc ab illo distinxisse. Quæ in re animaduertendum est, ne aliquis fortasse decipiatur, quòd omnes hæ papauerum species ab agricolis seruntur. Verùm illud duntaxat, mea quidem sententia, hortense appellauit Dioscorides, quod albo constat semine, quoniam hoc frequentius in uiridarijs, & hortis prope ædes seritur. Cætera uerò sylvestria nominauit, non quòd sponte, & per se nascantur (seruntur enim omnia) sed quòd asperiora, hirsutioráq; proueniant tum caule, tum capitibus, tum etiam foliis: quòd præterea nigrum, asperumq; proferant semen: quòd denique serantur in campestribus segetum, & leguminum modo. Rem autem se ita habere testari uidetur Plinius libro XIX. capite VIII. cùm sic inquit. Papaueris satiui tria genera. Candidum, cuius semen tostum in secunda mensa cum melle apud antiquos edebatur. Hoc & panis rustici crustæ inspergitur adfuso ouo inhærens, ubi inferiorem crustam apio, githq; cereali sapore condiunt. Alterum genus Papaueris nigrum, cuius scapo inciso lacteus succus exprimitur. Tertium genus rhœam uocãt Græci, id nostri erraticum dicunt. Sponte quidẽ, sed in aruis cum hordeo maximè nascitur. hactenus Plinius. Papauere candido passim abundat Hetruria. Vtrisq; uerò nigris scatet uniuersa Insubrium tellus: sed præcipuè apud gentes, quæ Tridentinas incolunt ualles, ubi Papauera hæc copiosè seruntur in campis, & inter legumina, præsertim inter fabas. Illis quidem eius semine uescuntur homines, immisto placentulis, quas ex pasta foliosa multiplici inuolucro conficiunt. Comedunt illi quidem hasce placentas ad saturitatem usque: nec ob id tamen unquam (quod mirum alicui fortasse uidebitur) diuturniore somno capiuntur, neq; ueternosi fiunt. Quin nec illi etiam, qui Stiriam, superioremq; Austriam incolunt, in uetternum incurrunt: etsi oleum è nigri papaueris semine expressum in cibis continuè assumant, oliuarum olei uice. Ea demum experientia fecit, ut intrepidè quandoq; ausus sim Papaueris seminis cremorem hordei decocto expressum in ardentissimis febribus ad sitim extinguendam, somnumq; conciliandum etiã largiùs exhibere. Hinc præterea factum est, ut eum metum excusserim, & deposuerim, quem mihi olim præceptorum meorum graues admonitiones incusserant, & ingesserant.

Papaueris succi, siue Opij facultas.

Cæterùm ex incisis Papauerum capitibus opos, siue succus manat, qui in Opium uocatum addensatur, ut scitè docuit Dioscorides. Et quanuis Opium quarto excessu frigidum statuatur; tamen si ex sapore, & effectu rerum temperamenta, & qualitates cognoscuntur, opium nostri usus (quantum equidem deprehendere potui) non modò gustu amarum percipitur; sed etiam acre, adeò ut paululum in ore detentum linguam, & palatum exulceret. Vnde haud dubiè colligi posse putauerim, calidissimas illi inesse qualitates. Cuius rei fidem augere potest, quæ ex eo prodit odoris grauitas. Veruntamen ne impudentis, atq; arrogantis nomen subeam, quòd in hoc omnium ferè medicorum sententiam destruere uelim, eorum iudicio rem hanc æstimandam relinquam, qui ante nos opij tum qualitates, tum facultates diligentissimè expenderunt. Sed fortè ea acris, amaraq; facultas in opium facile inuecta tur ex glaucij adulteratione, quod illi sæpius admiscent, ut Dioscorides adnotauit. Illudq; argumento esse potest, quòd aqua colliquatum croceum colorem reddat. Adde quòd opium, quod hodie ad nos conuehitur, non est illud uerum & legitimum è lacryma, quæ ex inciso papaueris capite exierit, concretum, sed potius hoc è foliorum, & capitum contritorum succo confectum est: idq; meconium uocatum erit, opio longè deterius.

Papauerũ uires ex Gal.

Papauerum uires memoriæ prodidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Papauer alterum Rhœas nuncupatur, quòd celeriter flos eius defluat. Alterum domesticum, quandoquidem colitur. Quin & alteræ duæ sunt præter has species sylvestris papaueris: alterum uelut incidentem calycem sustinens: alterum longiorem quàm illud calycem obtinens, totum autem procerius, ac squalidius. Ab hoc succus defluit, atq; hinc est, quòd hanc speciem quidam Rhœada nominent. Porrò omnium facultas refrigeratoria est. Cæterùm satiui semen, quod & thylacite cognominant, mediocriter somnum conciliat, uisu candidum: proinde pani ipsum inspergunt, ac melle maceratum edunt. At eius, quod primo loco recensuimus, cuius florem celeriter decidere posuimus, ualidius semen refrigerat, ita ut nequaquam eo quis innoxiè solo uti possit, sicut satiuo siue domestico melli admiscens. Admodum uerò, si ita sumptum sit, somnum conciliat. Cæterùm pusillum eius inspergunt ijs, qui ex melle conficiuntur bellarijs, atq; placentis, panibusq;. Porrò tertio loco

tio loco dicti semen atrum etiam medicamentosum est, admodum refrigerans. At quod quarto loco positum est, omnium est medicatissimum, tum in semine, tum in calyculis, tum in foliis, tum in succo. Validè enim refrigerat, ad stuporem usq; & mortem perducens. quare medici quò probè eo utantur medicamentis miscētes, frigiditatis uehementiam retundunt. Est enim ex quarto, & ultimo refrigerantium ordine. Porrò quo pacto maximè ex methodo mistionem facere oporteat, non est præsentis tractationis proprium. Et lib. 11. de comp. medic. secundum locos, de dolore capitis agens citra manifestas causas oborto, ita de opio disserit. Rarò, inquit, cogimur pharmacis ex opio uti, cùm uidelicet præ doloris uehementia homo de uita periclitatur. Quanquã et tunc solidæ partes ex eius usu offendantur, adeò ut post hæc correctione opus habeant. Sic & ex opio collyria multis detrimento fuerunt, adeò ut debilem oculum reddiderint, & uisus hebetudinem, amblyopiam Græcis appellatam, induxerint: uelut etiam auditus grauitatem inducunt quæcunq; ad uehemētem auriū dolorem ex papaueris succo sunt composita. Idem Galenus lib. 111. eiusdem tractatus, de aurium inflammationibus agens, sic inquit. Pharmaca ex papaueris succo omnia sensum stupefaciūt: & ob id sanè uti esse debent medici, ne temerè, aut inconsultè ad usum opij se conferant. Sed ratio, qua id corrigendum, administrandumq; sit, ex ipso Galeno colligi potest, libro VIII. de comp. pharmacorum secundum locos, ubi ita scriptum reliquit. Calefacientia miscentur, quæ refrigerantium stupefactionem deducere possunt, cùm illa ipsa per se tardi transitus existant. Hæc igitur ubi quis inaudiuerit, quantitatem consideret simplicium pharmacorum, quæ in compositione miscentur. Ex hac enim sciet num magis, an minus efficere posit compositum pharmacum, ea quæ promittit. Si nanq; refrigerantia plura apparuerint, sensum affectorum magis obtundit, & quantum caloris in ipsa particula fuerit, etiam hunc extinguit. Vbi uerò calfacientia fuerint aucta, minus quidem hæc efficiet ipsum pharmacum, innocentius autem reddetur. Nosse enim oportet, corpora uiuentium mortificationi simile quippiam perpeti ab omnium ex opio, hyoscyamo, & mandragora compositorum pharmacorum usu: nimirum causis dolorem infligentibus insensibilibus factis, & multi sanè qui assiduè talia accipiunt, ad immedicabilem frigiditatem particulas perducunt.

Μήκων κερατίτις. PAPAVER CORNICVLATVM. CAP. LXI.

PAPAVER ceratites, id est, corniculatum, folia habet candida, hirsuta, verbasco similia, in ambitu syluestris papaueris more serrata: caule non dissimili: flore pallido: calyculo fœni græci, in corniculorum modum inflexo, vnde nomen mutuatur: semine papaueris, pusillo, nigroque: radice per summa cespitum, nigra, crassa. nascitur in maritimis, & asperis. Radici ea vis inest, vt in aqua decocta ad dimidias coxendicum, & iecinoris affectus potu sanet. prodest his, qui crassa quædam, & araneosa cum lotio reddunt. Aluum leniter purgat semen, acetabulo in aqua mulsa poto. Crustas emarginant, illita ex oleo folia floresq;: argema ac nubeculas iumentorum, peruncta abstergunt. Sunt qui glaucium hoc papaueris genere factitari existimarunt, falsi quadam foliorum cognatione.

Μήκων ἀφρώδης. PAPAVER SPVMEVM. CAP. LXII.

ALIVD Papaueris genus aphrodes, id est, spumeum vocatur, ab alijs heracleum, caule dodrantali: folijs admodum paruis, radiculæ similibus: fructu inter ea candido. nam herbula alba est, & spumea tota: radice in summo cespite. Legitur æstate semen, cùm integrè adoleuit, deciditque exiccatum. Datum acetabuli mensura in aqua mulsa, vomitione expurgat. priuatim huiusmodi purgatio, comitialibus prodest.

PAPAVER corniculatum in maritimis nostris Senensibus Crassetano, & Orbetellano agro, & circa Herculis portum Argentario promontorio, itemq; in Adriatici maris litore non longè à Timauo fonte, & Tergesto saxoso litoris tractu, ubi sæpius ipsum legimus, frequentissimum prouenit: quanquam etiam in alijs Italiæ locis nascitur, sed quod potissimùm in hortis, & uiridarijs ad publicum omnium commodum, & spectaculum fuerit satum. Huius meminit Theophrastus libro IX. capite XIIII. de plantarum historia, sic inquiens. Papaueris quoq; syluestris genera plura notantur: quoddam enim corniculare appellatum: quoddam autem nigrum est, folio constans uerbasci nigri,

Papaueris corniculati consider.

nigri, sed minus nigro: cauli altitudo cubitalis: radix breuis, per summáq; cespitum: fructus inflexi, ut cornicula figurantur. Legitur circa messes. Aluum purgare potest: folium albuginem oculis aufert. nascitur iuxta mare, saxosis locis. hæc ille. Credidere nonnulli Glaucium, quod Mauritanis memithe uocatur, fieri è corniculati Papaueris succo. Verùm ij (ut Dioscorides est author) procul dubio decipiuntur. Cæterùm Papauer spumeum, quod aliqui heracleum uocant, nondum mihi compertum est, neq; etiam hactenus aliquem reperi, qui illud legitimum ostenderet. Quo fit, ut ipsum quoq; inter tot alias nobis incognitas plantas relinquere malim, quàm aliquod incertum proferre, ut quidam faciunt. Veruntamen non mihi uidetur silentio prætereundus fatalis ferè Plinij lapsus, in Papaueris spumei mentione lib. xx. cap. xix. Quippe qui huius papaueris folia speciem passerum auium repræsentare tradiderit, deceptus nimirum duplici eiusdem nominis Græci significatione. Στρούθιον enim Græcis non modò passerem auiculam significat; sed & plantam eam, quam Latini radiculam, siue lanariam herbam appellant: cui quidem Dioscorides, non autem auiculis, quas passeres Latini dicunt, Papaueris spumei folia similia reddidit. Quemadmodum & Theophrastus, qui de eo loco citato ita scriptum reliquit. Papauer heraclion nuncupatum folio constat strutbij, hoc est radiculæ, qua linteis candorem conciliant: radice candida, in summa terræ cunte: fructu albo. Huius radix purgare superius nata est. Non desunt, qui contra comitiales ea utuntur in uino mulso. hæc Theophrastus. Papaueris corniculati meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, de eius uiribus in hunc modum disserens. Papauer corniculatum nominatum quidem est à semine leuem inuersionem habente, ueluti & fœnum græcum, ut bouis cornu uideatur esse simile. Vocatur porrò à quibusdam paralium, quandoquidem ut plurimùm iuxta mare nascitur. Vim habet incidendi, & abstergendi. Itaq; radix herbæ in aqua decocta ad dimidium, hepaticos affectus adiuuat. Porrò folia, & flores sordida admodum, & maligna ulcera iuuant. Sed ab his abstinere oportet, ulceribus tam expurgatis: adeò enim abstergere ualent, ut & puræ quoq; carnis nonnihil eliquent. Hoc uirium robore non sordes duntaxat, sed & crustam ulceribus detrahit. Papauer uerò Herculeum, quod & aphrodes, hoc est, spumeum uocatur, eo quòd totum sit candidum, & spumosum, exile est. Semen habet pituitam expurgans.

Papauer spumeum.

Plinij lapsus.

Papaueris corniculati uires ex Gal.

Ὑπήκοον. HYPECOVM. CAP. LXIII.

Hypecoi consideratio.

Hypecoon, aliqui hypopheon vocant. nascitur in segetibus, aruisque, foliis rutæ, exilibus ramis. Natura eadem, quæ papaueris succo.

Hypecovm *ijs facilè sese offeret, qui inter segetes & legumina ipsum perquirere non grauabuntur. Hoc pro silustri ruta olim Petrus Spezzalancia Clesij uallis Ananiæ oppidi pharmacopola compater meus, mihi ostendere solebat. Quandoquidem id prouenit in aruis, foliis rutæ paulò maioribus, caulibus exiguis, mollibus, leuibusq;: floribus luteis, tenuibus: capitulis tenui inuolucro contectis, atro intus semine. Meminit huius Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, his prope uerbis. Hypecoon, inquit, refrigerandi uim habet, ex tertio ferè refrigerantium ordine, adeò ut parum absit à papauere.*

Ὑοσκύαμος. HYOSCYAMVS, SIVE APOLLINARIS. CAP. LXIIII.

Hyoscyamvs frutex est caules emittens crassos: folia lata, oblonga, diuisa, nigra, hirsuta: flores è latere caulis, ordine prodeunt, tanquam punicorum cytini, scutulis septi seminum plenis, ut papaueris. Tres eius differentiæ. Vna semine nigro, floribus penè purpureis, smilacis foliis, cytinis præduris & spinosis. Alterius semen subflauum ut irionis, flores lutei, folia & siliquæ simpliciores. ambo insaniam gignunt, & soporem: ideo in communi usu damnantur. Tertium genus, ut quod mitissimum esset, medici recepere: pingue, lanuginosum, molle, candidi floris seminisque, in maritimis ruderibusque nascens. cuius occasio si non adsit, rursum usurpari oportet. niger, ut deterrimus, improbatur. Recenti semine, caulibus, foliisque tusis succus in sole exprimitur, & exiccato humore, usus ad annum usque prorogatur: nam facilè corruptionem sentit. Extrahitur etiam ex sicco semine seperatim in aqua calida tuso, & expresso. Liquamentum autem succo lacteo præstantius est, & magis dolores finit. Contusa herba recens, addita trimestri farina, digeritur in pastillos, & reconditur. Liquamentum

HYOSCYAMVS.

PSYLLIVM.

mentum primum, & quod à sicco semine exemptum est, collyrijs, quæ doloris sensum auferunt, commodissimè inseri solent. contra acutas, calidasq; fluxiones, dolores aurium, atque vuluæ mala prosunt: cum farina autem, aut polenta, oculorum pedum, cæterarumque partium inflammationes placant. Semen eadem præbet: tussi, destillationibus, oculorum fluxioni, & doloribus efficax: contra mensium abundantiam, & erumpentem aliunde sanguinem, oboli pondere cum papaueris semine, & aqua mulsa bibitur: podagris subuenit: testibus inflatis, mammisque tumentibus à partu, tritum ex uino illinitur. Alijs quoque cataplasmatis, quæ doloris leuamẽtum præstant, admisceri solet. Folia omnibus medicamentis dolorem sedantibus, per sese, & ex polenta utilissimè imponuntur. recentia ad mitigandos omne genus dolores oblinuntur: cum uino terna, quaternáve pota sanant algidas febres, quas epialos uocant. Cocta olerum modo folia, si acetabuli mensura manduntur, mediocrem insaniam gignunt. idem efficere tradunt, si colo ulcus sentiente, infundantur. Radice in aceto decocta, dentes in dolore colluuntur.

Hyoscyami consideratio.

ETSI *tria Dioscoridi Hyoscyami tradantur genera; id tamen solùm mihi uidere licuit, quod aureum florem profert, & semen in uasculis subflauum potius, quàm nigrum: nam reliqua, quanquam diligenter inquisiuerim, qui mihi ostenderet, hactenus reperi neminem. Hyoscyami meminit Scribonius Largus, inquiens. Altercum, quod Græcis hyoscyamus uocatur, qui biberint, capitis grauitate, & uenarum distentione laborant, mentẽq; abalienantur cum quadam uerborum altercatione: unde & nomen apud Latinos. Hoc idem equidem testari possum, quòd uiderim in Ananiæ uallis montibus pueros, qui Hyoscyami semen comederant, adeò destipientes factos, ut parentes, & uicini eos crederent à cacodæmonibus uexatos esse. Hinc est, quòd eius regionis incolæ Hyoscyamum uulgari sermone appellant Di sturbio, ut quod mentem maximè turbet. Aues, quæ huius herbæ semen ederint, præcipuè quæ in gallinaceo habentur genere, non multo pòst tempore pereunt, quemadmodum & pisces. Hyoscyamus uidetur Græcis dicta, quasi faba suilla: propterea quòd (ut Helianus inquit) huius herbæ pastu resoluantur, & conuellantur apri. Sed remedium nouere, aquas enim statim adeunt, & cancros uenantur, atq; ita protinus saluti restituuntur.*

Hyoscyami uires ex Gal.

Hyoscyami uires recensuit Galenus libro VIII. simplicium medicament. his uerbis. Hyoscyamus, cui semen atrum est, insaniam, ac soporem affert. Huic autem is, cui semen mediocriter flauum est, propinquam facultatem obtinet. Verùm utrique fugiendi sunt, ut inutiles, & uenenosi seu deleterij. Cæterum cuius semen, ac flos candidus est, ad sanationes uel maximè idoneus est, ex tertio quodammodo ordine refrigerantium. Porrò flos eius quidẽ, cui semen est nigrum, mediocriter purpureus est: eius uerò, cui est subflauum, leuiter mâli colorem refert.

Ψύλλιον. PSYLLIVM. CAP. LXV.

PSYLLION folijs est coronopo non dissimilibus, hirsutis, longioribus. sarmentosa fœni modo in totum herbula, ramis dodrantalibus: coma à medio caule exoritur, duobus tribúsve conuolutis in cacumine capitulis: in his semine duro, nigro, pulicum simili, unde & nomen. in aruis, & incultis nascitur.

Vis ei ad refrigerandum, inſpiſſandum, & molliendum conueniens: articulorum morbis, parotidibus, tuberculis, tumoribus, luxatis, illitum auxiliatur: imponitur in dolore capitis, cum roſaceo, aqua, aut aceto: enterocelis infantium, & prominenti umbilico, illitum ex aceto medetur. Teritur acetabuli menſura, & in aquæ ſextario madefactum, ubi concreuit aqua, illinitur: ſiquidem uehementer refrigerat, & in feruentem aquam deiectum calorem reprimit. contra ignes ſacros efficax eſt. Fama eſt, ſi uirens domum importetur, non ſinere in ea pulices gigni. Cum adipe tuſum ſordida ulcera, & quæ cacoëthe uocantur, expurgat. Succus uermiculoſis auribus, aut fluxione laborantibus, ex melle prodeſt.

Pſyllij conſideratio.

PSYLLIVM, *quod & Pulicariam herbam nuncupant, ubiq; ferè prouenit, ſed in maritimis frequentius. Seplaſiæ ſemen recondunt ad glutinoſos liquores conficiendos, quibus in infrigidandis inflammationibus, prohibendiſq; calidis defluxionibus, & ad extinguendam ſitim, læuigandamq; linguam, & faucium ſcabritiem, in ardentiſſimis febribus utuntur medici: quinetiam ad aluum emolliendam.* Pſyllij uires retulit Meſues inter ea medicamenta, quæ deiectoria ui pollent, *ubi hæc ad ſenſum ſaltem habet.* Pſyllium *de his eſt, quæ temperamentum immutant, & quæ emolliendo aluum citant. Huius ſeminis tria habentur genera, candicans, ſubflauum, & ad purpuram uergens. Præſtantius perfectè maturum, ponderoſum, & quod in aquam demiſſum ſtatim imum petit. Contrarijs conſtat cum utribus, tum ſubſtantijs: ea ſiquidem, quæ in medulla continetur, calida eſt, & ſicca ordine quarto, admodum acris, incidens, exulcerans, ſepticæ, & deleteriæ facultatis. Quæ uerò in cortice reſidet, teſte Ruſo, infrigidat, humectatq; tertio exceſſu. Infunditur pſyllij ſemen in aqua fontana frigida, agitaturq; rudicula tandiu, quouſq; aqua lentorem contrahat, percolaturq; deinde à ſeminibus, & admiſcetur oleo, aut ſyrupo uiolaceo. hoc enim modo pſyllium potu aluum mirificè emollit, & deijcit. Verùm ſi frixum prius ſemen roſaceo admiſtum eodem modo agitetur, tunc ſumptum dyſentericis remedio eſt, & cæteris alui fluoribus, præſertimq; ijs, qui deiectorio medicamento exuperante hauſto ſuperueniunt, ſed præcipuè acri, quale eſt ſcammonium. Cæterùm maximè animaduertendum eſt, ne* Pſyllij *ſemen (id quod tamen deteſtantur recentiorum quidam) tuſum in puluerem potandum exhibeatur. Quippe quod, attrita medullari ſubſtantia, uentriculum, & inteſtina exulcerat: iecur, & ſanguinem inflammat, & omnia deniq; uiſcera lædit. Integri ſeminis dilutum eo modo, quo diximus, paratum bilem deijcit: eaq; propter ardentiſſimis febribus, intolerabili ſiti, inflammatis ualde ſpiritibus, & faucium, & pectoris aſperitatibus mirificè medetur. In aceto diu agitatum inflammatione, igni ſacro, & herpete laborantibus auxiliatur, exterius illitum: priuatim prodeſt capite dolentibus fronti impoſitum, ſi tamen dolor à cauſa calida fuerit excitatus. Hæc ex Meſue decerpſimus.*

Pſyllij uires ex Meſue.

Pſyllij uires ex Galeno.

Pſyllij uires *Psyllij uires paucis perſtrinxit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Pſyllij ſemen admodum utile eſt, ex ſecundo refrigerantium ordine: in deſiccando uerò, & humectando medium quodammodo eſt, & ſymmetrum.*

Στρύχνος κηπαῖος. SOLANVM HORTENSE. CAP. LXVI.

HORTENSE Solanum frutex eſt cibis idoneus, exilis, puſillus, multis concauus alis: folio nigro, maiore quàm ocimi, & latiore: fructu rotundo, uiridi, qui poſt maturitatem nigricat, aut fulueſcit. herba innocentis guſtus. Natura ei refrigerandi: quare ſolia ulceribus quæ ſerpunt, & ignibus ſacris, conuenienter cum polline polentæ illinuntur. ægilopia, capitisque dolores, trita & impoſita per ſe ſanant: æſtuanti ſtomacho auxiliantur: parotidas cum ſale detrita illitu diſcutiunt. Valet ſuccus eius aduerſus ignem ſacrũ, atque ulcera quæ ſerpunt, cum ceruſſa, roſaceo, & argenti ſpuma: ad ægilopas cum pane: infantium aduſtioni, quam ſyriaſin vocant, cum roſaceo perfuſus proficit: in collyrijs, aquæ vel oui vicem exhibet, contra acutas fluxiones illitus: aurium dolori inſtillatus prodeſt. menſium abundantiam ſiſtit in uellere ſubditus. Succus ſuluo gallinarum cortalium ſimo ſubactus, & linteo appoſitus, ægilopijs præſentaneo eſt remedio.

Στρύχνος ἁλικάκαβος. SOLANVM HALICACABVM. CAP. LXVII.

EST ET aliud Solanum, quod peculiari nomine halicacabon, aut phyſalida, id eſt veſicariam vocant, folijs antedicto ſimilibus, verùm latioribus: cuius cau-

les, poſtea-

les, poſteaquàm adoleuerunt, prona terram ſpectant: folliculis orbiculatis, veſiculis ſimilibus, in quibus ſemen continet ſuluum, rotundum, læue, acinorum vuæ figura: quo coronarij vtuntur, corollis intexentes. Vim, vſumque hortenſis ſolani habet: verùm cibis nequaquam expetitur. Regium morbum purgat, ſemine poto, & vrinam pellit. Ex utraque herba ſuccus extrahitur, qui ſiccatus in vmbra reconditur, ad eadem valens.

SOLANVM HALICACABVM. SOLANVM SOMNIFERVM.

Στρύχνος ὑπνωτικός. SOLANVM SOMNIFERVM. CAP. LXVIII.

Solanvm ſomniferum, aliqui etiam halicacabon appellant, fruticat multis ramis, denſis, caudicoſis, fructu contumacibus, pinguium foliorum, cotoneæque mali ſimilium plenis: flore grandi, rubro: fructu in folliculis crocato: radice grandi, ſubrubro cortice veſtita. naſcitur in ſaxis, non procul à mari. Radicis cortex, in vino drachmæ pondere potus, ſomnificam vim habet, opio mitiorem. Semen vehementer vrinam cit. Corymbi duodecim hydropicis dantur: ſi quid numero adijciatur, alienationem mentis faciunt. Remedio eſt aqua copioſa mulſa, potui data. Succus paſtillis inſeritur, & medicamentis, quæ doloris leuamentum præbent. decoctus in vino, ſi in ore contineatur, dentium doloribus auxiliatur. Radicis ſuccus, cum melle illitus, oculorum hebetudines tollit.

Στρύχνος μανικός. SOLANVM FVRIOSVM. CAP. LXIX.

Solanvm manicon aliqui perſion, alij thryon appellauere. Huic folium erucæ ſimile, maius aliquantò, ſatis acantho, quem pæderota vocant, accedens: caules à radice proceros emittit decem aut duodecim, vlnæ altitudine adoleſcentes: caput in cacumine oliuæ figura, ſed vt platani pilulæ hirſutius, verùm maius, latiusque: florem nigrum: poſtquàm eo exuitur, racemus exit rotundus, niger, denis aut duodenis acinis conſtans, ſimilibus hederæ corymbis, vt vuæ mollibus: radice firmatur candida, craſſa, caua, cubitali. gignitur in montibus, vento perflatis, & plataneatis. Radix drachmæ vnius pondere pota ex vino, facit ſpecies vanas, imaginesque non iucundas obuerſari: ſed duplicatus hic modus, ad tres vſque dies mentis alienationem affert: quadruplicatus interimit. Remedio eſt aqua mulſa copioſiùs pota, & vomitione reiecta.

Solani generũ consider.

E' QVATVOR *Solani generibus, quæ hìc à Dioscoride describuntur, etsi in commentarijs, quos antea Italico sermone conscripsi, me duo tantùm genera nouisse prodiderim, hortense scilicet, & quod aliqui Halicacabum, alij Vesicariam uocant; hoc tamen anno tertium, quod Somniferum appellant, Pisis ad nos misit uir rei medicæ eruditione clarus Lucas Chinus Forocornelienſis: idq; mihi planè omnibus notis legitimo respondere uidetur. Verùm quartum Solani genus, quod Manicum cognominant, hactenus me non uidisse fateor. Cæterùm errant, mea quidem sententia, qui eam plantam, quam herbariorum uulgus Solatrum maius nominat, Veneti uerò uulgò Herba bella donna, Solanum somnificum Dioscoridis esse existimant. Siquidem id fructum non profert in folliculis croceum, tametsi eius baccæ largiùs sumptæ interficiant, facto inexpugnabili somno, ut quandoq; accidit pueris, qui discriminis ignari eas uuæ uice deuorarunt. Vnde quamuis hæ plantæ uiribus conuenire possint; facie tamen inter se maximè*

Fuchsij error.

distant. Horum sententiæ adstipulatus est Fuchsius medicus alioqui peritissimus, in suo magno de stirpium historia commentario. Sed cùm in hoc se manifestè errasse deprehendisset, in suo postea paruo plantarum libro, hanc herbam in Mandragoras reposuit, eamq; Mandragoræ speciem uoluit esse, quam Dioscorides Morion uocari tradit, lapsus, ni fallor, de uno in alterum errorem. Mandragora siquidem nomine Morion, folia fert mandragoræ mari similia, dodrantali longitudine, terræ procumbentia, circa radicis summum. Id quod manifestum præbet indicium, hanc perpetuò caule uiduam esse, quemadmodum cætera mandragoræ genera. nam pediculi, quibus mandragoræ fructus sustinentur, caules dici non possunt. Hinc itaq; fit, ut plantam hanc, quæ uulgò Bella donna uocatur, in nullo Mandragoræ genere legitimè referendam putem: cùm hæc folia emittat hortensi Solano maiora, palmi mensuram nunquam excedentia, minimè candicantia, nec huni strata, sed in caulibus exeuntia, adnatis plurimis refertis, bicubitalibus, & ligni modo præduris. Quinimò crediderim ego, hanc esse Solani quintam speciem, antiquis scriptoribus incompertam. Nam, quantum equidem longa experientia comperi, uaria ac diuersa Solani reperiuntur genera.

Solani historia ex Theophrasto.

Somnifici, & manici Solani meminit Theophrastus lib. IX. cap. XII. de plantarum historia, sic inquiens. Solanorum genera duo. Alterum somnificum, radice rubra, sanguinis modo, sed candida cùm siccescit: fructu coccorubriore: folio tithymalo simili, aut malo dulci, sed piloso, & parte ima magno. Huius corticem radicis tundentes admodum, & in uino meraculo madefacientes dant, atque ita dormire faciunt. Nascitur in rupibus, & sepibus, atq; sepulchris. Alterum genus insanire facit. id alij Bryoron uocant, alij perisson. Constat radice candida, & longa ad cubitum, atq; caua. Dabitur eius radicis drachmæ pondus, si ut quis ludat, seq; pulcherrimum putet, placuerit: at si magis insaniat uis, drachmis duabus opus est: sin autem nunquam insania solui malueris, tres dabis: & quatuor, si interimendum sit. Habet folium erucæ proximum, maius tamen: caulem longitudine ferè quatuor cubitorum: caput gethyi, sed maius, atque pilosius: nec fructui platani absimile constat.

Vesicariæ genus aliud.

Est & aliud Vesicariæ genus, quod hac tempestate scenas, attegias, tuguria, & pergulas inumbrat: quinetiam ædium fenestras topiario opere contexit, & opacat. Constat hæc folijs oblongis, per ambitum laciniatis: floribus candidis, è quibus uesiculæ prodeunt, in quibus semen includitur album, pisi similitudine, in cuius medio ueluti humani cordis effigies uisitur, obsignata nigro colore. Nec sine ratione id à natura factum conijci potest, quod fortasse huiusce cordis nota nobis insinuet, hanc stirpem ad cordis affectus maximè præstare. quemadmodum & in Echio herba contra uiperarum morsus celeberrima, semen uiperinis capitibus simile procreauit.

Stramonia.

Refertur etiámnum inter Solani genera alia quædam planta STRAMONIA *multis uocata, adeò Solano similis, ut nil aliud, quàm ipsum repræsentet, uerum eius folia copium redolent. Flores, qui suauem lilij odorem spirant, gerit hæc albos, æmulos conuoluuli illius, qui compluribus rei herbariæ imperitis Ligustrum falsò dicitur. Fructus ei circunquaq; spinosus, umbilicatusq;, colore uiridi. Folia solanum quadantenus referunt, maiora tamen. Quo factum est, ut quidam existimauerint, hanc uiribus solano*

Solanorũ uires ex Gal.

non dissimilibus præditam esse. Solani singulis generibus uires reddidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Solanum esculentum, quod in hortis nascitur, notum est omnibus, utuntur; ad omnia ea, quæ refrigerari, & adstringi postulant: potest enim hæc duo ordine secundo. Cæterorum uerò non esculentorum unum quidem nuncupatur Halicacabum, fructum habens rusum, acino uuæ tum figura, tum magnitudine adsimilem: quo etiam ad coronas utuntur. Alterum autem fruticosum, ὑπνωτικὸν, hoc est, somnificum: & tertium est præter hæc, quod μανικόν, id est, furiosum appellitant. Halicacabum igitur in foliorum facultate hortensi solano simile est, fructum habens ciendæ urinæ idoneum: proinde multis compositis facultatibus, quæ ad iecur, ad uesicam, & renes accommodantur, miscetur. Solani uerò somnifici cortex radicis, si cum uino bibatur, sommum accersit drachmæ pondere sumptus. Sed & ad cætera quoq; papaueris succo persimilis est: nisi quòd eousque imbecillior est, ut ipse tertij habeatur ordinis refrigerantium, cùm hic in quarto sit constitutus. Huius solani semen urinam ciendi uim habet. Verùm si plus duodecim corymbis hauseris, dementiam furiámue adscisces. Porrò quod reliquum est ex dictis Solanis, ad medicationes, quæ intrò in corpus adhibentur, inutile est. Nam si quatuor eius drachmæ sumptæ fuerint, mortem inferent: si pauciores insaniam. Vna certè innoxiè sumitur: cæterùm nec ipsa utile quid obtinet. Verùm si foris corpori emplastri modo illinatur, ulcera maligna, & depascentia curat. Sed ad talis radicis cortex optimus est, desiccans secundo ordine iam completo, & tertio incipiente: refrigerans uerò secundo incipiente.

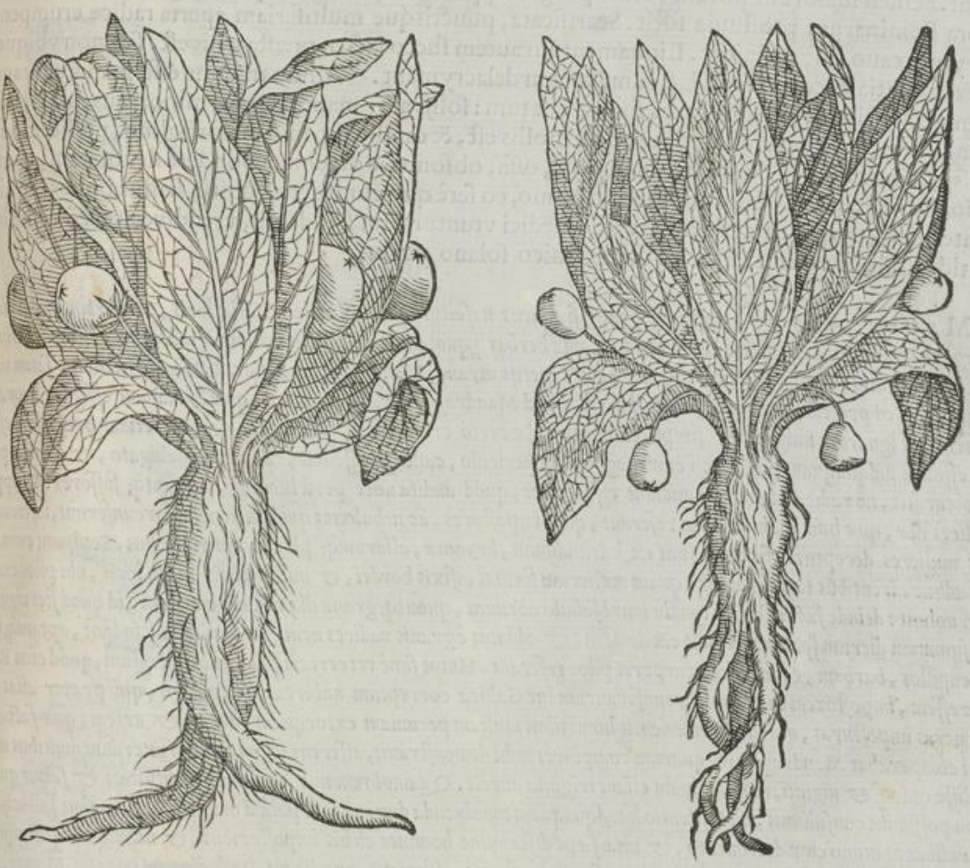
Δορύκνιον. DORYCNIVM. CAP. LXX.

DORYCNION Crateuas halicacabon, aut caleam vocat. frutex oleæ nuper prodeunti similis. Nascitur in petris non procul à mari, ramis cubito minoribus: folijs oleæ similibus colore, minusculis,

nusculis, firmioribus, præter modum scabris: flore candido: siliquis in cacumine, ceu ciceris, densis, rotundis: quinis intus aut senis seminibus, exigui erui magnitudine, læuibus, firmis, versicoloribus. radix ad digiti crassitudinem, & cubiti longitudinem adolescit. Id somniferum esse constat. Copiosius haustū mortem adfert. Nec defuere qui dicerent, semen in amatoria expeti.

DORYCNIVM, *Crateuæ testimonio, inter saxa in maritimis nascitur, foliis cùm forma, tum etiam colore oliuæ proximis. Verùm mihi hactenus non contigit ipsum inuenire, aut inuentum uidere: quanuis in eo quoq; inquirendo multum laboris insumpserim. Cæterùm hallucinantur, meo quidem iudicio, qui putant Dorycnium esse eam Vesicariam, quæ semine est rotundo, albo, macula cordis effigie insignito: cuius historiam inter Solani genera præcedenti capite retulimus. Siquidem hæc Dorycnio omnibus ferè notis repugnare deprehenditur.* Dorycnij cõsideratio. *Dorycnij memi-nit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita scribit. Dorycnium temperamento papaueri simile est, & mandragoræ, & ijs qui sic refrigerandi uim habent: excellit aquea frigiditate admodum efficaci. Quamobrem modicum quidem soporem conciliat: largius uerò sumptum interimit.* Vires ex Galeno.

MANDRAGORA MAS. MANDRAGORA FOEMINA.

Μανδραγόρας. MANDRAGORAS. CAP. LXI.

MANDRAGORAM, aliqui antimelum, alij circæam vocant, quoniam videatur radix ad amatoria conducere. Duo eius genera. niger, quæ fœmina existimatur, thridacias appellatus, angustioribus foliis, ac minoribus quàm lactucæ, virosis ac graueolentibus, in terra sparsis: mâla gerit sorbis similia, pallida, odorata, in quibus semen veluti pyrorum: radicibus inhæret bene magnis, binis, ternisve, inter se conuolutis, nigris foris, intus albis, crasso cortice vestitis: caulem non fert. Alter candidus, qui mas dicitur, nonnullis morion vocitatur. huius folia magna, alba, lata, læuia vt betæ: mâla quàm alterius duplò maiora, colore in crocum inclinante, iucundè cum grauitate quadam olentia, quorum pomorum cibo aliquantùm opiliones soporantur: radix alterius similis, maior & candidior, orbata & hæc caule. Succus fit è cortice recentis radicis tuso, & prælis subiecto: qui insolatus, vbi concreuerit, fictili reconditur. Mâlis quoque succus depromitur, sed aliquantò ignauior. Delibratur radix, & traiectus lino cortex, ad vsum suspenditur. Aliqui radices in vino ad tertias coquunt, & defæcatum ius seruant, cyathoque vno utuntur in

tur in peruigilijs, & doloribus, & ante sectiones, vstionesque, ne sentiantur. Succus duobus obolis ex mulso potus, vt ueratrum, per vomitiones bilem atram, pituitamque extrahit: verùm potu largiore vita adimitur. Medicamentis ocularibus, & his quæ dolores finiunt, pessis quoque emollientibus, admiscetur: semioboli pondere inditus, per se menses, & partus expellit: subditus sedi pro balano, somnificus est. Radix ebur emollire fertur, quæ senis horis cum eo decocta sit: & ad accipiendam quam effingere optaueris formam ipsum facilè præstat. Folia recentia conuenienter oculorum inflammationibus, & collectionibus, quas vlcera citarunt, cum polenta illinuntur: duritias omnes, suppurationes, strumas, & tubercula discutiunt: stigmata sine exulceratione delent, si quinis, senisve diebus sensim perfricentur. Folia seruantur in murijs eosdem ad vsus. Trita radix ignibus sacris ex aceto, & serpentium ictibus ex melle, aut oleo medetur: strumas, atque tubercula cum aqua disipat: articulorum cruciatus, cum polenta sedat. Fit citra coctionem vinum è cortice radicis, ad hunc modum. Ternæ minæ in vini dulcis metretam conijciuntur. Dantur ex eo terni cyathi, ijs qui secari, aut amburi debent, vt antè dictum est: siquidem nullo tunc afficiuntur dolore, sed veterno quodam presi torpescunt. Mâla soporem afferunt olfactu, & etiam si mandantur: item expressus ex eis succus. nimio tamen odore percusi, obmutescunt. Semen mâlorum potum vuluas purgat: appositumque cum sulphure ignem non experto, rubra fœminarum profluuia sistit. Scarificata, punctisque multifariam aperta radice erumpens lacryma, cauo vase recipitur. Liquamentum autem succo lacteo præstantius est. sed non vbique, vt experientia docet, radices lacteum succum delacrymant. Alium tradunt esse mandragoram, nomine Morion, in opacis iuxta specus enatum: solijs albi mandragoræ, minoribus, albis, dodrantalibus, radicem ambientibus: quæ mollis est, & candida, paulò maior palmo, pollicemque crassitudine æquat. Tradunt eam in pane, offa, obsonióve drachmæ pondere deuoratam, vsum rationis intercipere. obdormiscit enim homo, eo ferè quo comederit habitu, sensus impos, ternis quaternisve, ex quo data est, horis. Hac medici vtuntur cùm scindendi, vrendíve necessitas adest. Antidotum esse volunt radicem, cum manico solano potam.

Mandragoræ utriusq; cõsideratio.

MANDRAGORAE *utrunque genus frequens nascitur in compluribus Italiæ locis, præsertim in Apulia Gargano monte, unde radicum cortices, & poma herbarij quotannis ad nos conuehunt. Habentur & in uiridarijs spectaculi gratia. etenim Neapoli, Romæ, & Venetijs utranq; Mandragoram in hortis & uasis fictilibus satam uidimus. Sed profectò uanum ac fabulosum est, quòd Mandragoræ radices ferant, quæ humanam effigiem repræsentent, ut ignarum uulgus, & simplices mulierculæ certò credunt, & affirmant. Quibus etiam persuasum est, eas effodi haudquaquam posse, nisi cum magno uitæ periculo, cane qui effodiat, radicibus adalligato, & auribus pice obturatis, ne radicis clamorem audiant effodientes, quòd audita uoce periclitentur, pereantq; fossores. Quippe*

Mandragoræ humana forma factitia.

radices illæ, quæ humanam formam referunt, quas impostores, ac nebulones quidam uenales circunferunt, infœcundas mulieres decepturi, factitiæ sunt ex harundinum, bryoniæ, aliarumq; plantarum radicibus. Sculpunt enim in his adhuc uirentibus tam uirorum, quàm mulierum formas infixis hordei, & milij granis, ijs in locis, ubi pilos exoriri uolunt: deinde facta scrobe tandiu tenui fabulo obruunt, quousq; grana illa radices emittant: id quod fieri uiginti ad summum dierum spatio. Eruunt eas demum, & adnatas è granis radices acutissimo cultello scindunt, aptantq; ita ut capillos, barbam, & cæteros corporis pilos referant. Huius sanè rei certam fidem facere possum, quòd cùm Romæ essem, impostorem quendam circunforaneum lue Gallica correptum nobis curare contigit, qui præter alias innumeras imposturas, quibus circumuentis hominibus multam pecuniam extorquent, docuit & artem, qua factitias sibi comparabat Mandragoras. quarum complures mihi demonstrauit, asserens unam tantùm interdum duatribus uendidisse quinq; & uiginti, nonnunquam etiam triginta aureis. Quamobrem nos, qui omnium utilitati & saluti quantum possumus consulimus, hæc silentio haudquaquam inuoluenda duximus, ut palàm omnibus fiat, quibus fallacijs ac fraudibus maximo cum detrimento, & uitæ sæpe discrimine homines ab his impostoribus, & nebulonibus decipiantur. Qui ut antiquorum quoq; authoritate suas imposturas adstruant, prædicant Pythagoram uocasse Mandragoram Anthropomorphon, quòd eam humanam formam reddere uoluerit. Verùm sciendum est, non sine ratione Mandragoram ita à Pythagora dictam fuisse. quippe quòd in uniuersum omnes ferè Mandragoræ radices à medio ad imum bifurcatæ proueniant, adeò ut crura hominum modo habere uideantur. Quapropter si eo effodiantur tempore, quo fructum gerunt, qui mâli instar super folia ad terram procumbentia breui pediculo appensus, parum à radice distat, hominis, cui brachia desint, effigiem quadantenus repræsentant. Hanc quidem rem nulli, quod sciam, uel pauci sunt, qui rectè acceperint. Quin potius pleriq; huius sententiæ ignari adducti sunt, ut Pythagoræ, & Columellæ id maximè uitio uerterint, ut qui eos de Mandragora fabulatos esse crediderint. Cæterùm tertium Mandragoræ genus, quod Dioscorides Morion appellari tradit, in opacis iuxta specus proueniens, qui mihi ostenderet in Italia, hactenus

Hermolai tutela.

reperi neminem. Brasauolus, itemq; Fuchsius Hermolaum immeritò, meo quidem iudicio, damnant, quòd uirum bonum in ea sententia fuisse uelint, ut putauerit mâla illa, quæ Insubribus MELANZANE *uulgò uocantur, nostris uerò Hetruscis Petranciani, esse huius tertiæ Mandragoræ fructus. Sed quòd hæc non fuerit certa ac firma Hermolai sententia, eius uerba abunde testari poterunt, quæ in suis corollarijs de Morio ita scripta inueni. De Morio, inquit, mandragora nihil habeo quod addi possit ijs, quæ à Dioscoride notantur. Sed quoniam mala terrestria & cauna Mandragoræ fructus appellantur, in mentem subeunt, quæ uulgò Melanzana uocitamus, hoc est, ut ipse puto, mala*

mala inſana: de quibus nihil ueteribus ſcriptum fuiſſe iam deſino mirari, quòd multa huiuſmodi reperio, ſicut hercle multa quondam fuere, quæ modò uel ignorantur, uel certè non habentur. Mala ergo inſana è frutice uulgari ſunt, paſſim naſcente, ut melones, & cucurbitæ: pari quoque cultu, foliis propè ficulneis: flore oblongo, ſpecioſo, candido. Manditur uulgò pomum ex oleo, ſale, pipere, fungorum modo coctum. Hæc ad uerbum Hermolaus. Ex quibus equidē omnibus palàm fieri arbitror, quòd perperàm tum Braſauolus, tum Fuchſius hac in re Barbarum inſimulauerint. Sunt è noſtratibus, qui Malis inſanis ueſcantur ad uenerem excitandam. Quod fortè ideo præſtant, quoniam flatus gignunt, concoctuq; contumacia exiſtunt. Verùm cùm frequentius manduntur (ut teſtis eſt Auicenna) bilioſos generant humores. Quinetiam pariunt uiſcerum obſtructiones, carcinomata, elephantiaſin, capitis dolores, triſtitiam, & iecinoris & lienis inſarctus: unde poſtea diuturnæ proueniunt febres, & habitus malus. Hinc itaq; fit, ut Auerroem mirari ſubeat, quòd libro v. collectaneorum, mala inſana commendauerit ſuo quodam modo parata. Iam & aliud horum genus importari cœpit, preſſum, orbiculatorum malorum modo, melopeponum more ſectum, colore primùm uiridi, deinde ubi maturitatem ſenſerit, in quibusdam plantis aureum, in quibusdam uerò rubeum uiſitur. Ideoq; uulgò appellantur POMI d'oro, *hoc eſt, mala aurea. Eduntur & hæc quemadmodum illa. Mandragoræ uires deſcripſit Galenus libro* VII. *ſimp. medic. his uerbis. Mandragora uincentem habet facultatem refrigeratoriã, adeò ut tertij ſit ordinis refrigerantium. Veruntamen & caliditatis cuiusdam particeps eſt, & in pomis humiditatis: proinde ſoporem conciliandi uim ea habent. Radicis cortex, cùm ſit ualentiſſimus, non tantùm refrigerat; ſed & deſiccat. reliquum quod intus eſt, imbecillum exiſtit.*

Mâlorum inſanorũ uires.

Mâla aurea.

Mandragoræ uires ex Galeno.

ACONITVM PRIMVM.

ACONITVM SECVNDVM.

Ἀκόνιτον. ACONITVM. CAP. LXXII.

ACONITVM, aliqui pardalianches, alij cammoron, alij thelyphonon, alij myoctonon, alij theriophonon uocant. Folia habet cyclamini, aut cucumeris, tria aut quatuor, minora, & ſubhirſuta: caulē palmo altum: radix ſcorpij caudam æmulatur, & alabaſtri modo ſplendet. Torpeſcunt, ut fama eſt, ſcor-

ACONITVM TERTIVM.

piones

ACONITVM QVARTVM.

piones admota radice, stupentq; : qui rursum ellebori contactu, excitantur. Oculorum medicamẽtis leuandi doloris gratia adijcitur. Enecat pantheras, fues, lupos, & feras omnes, in carnibus obiectum.

Ἀκόνιτον ἕτερον. ACONITVM ALTERVM. CAP. LXXIII.

Est et alterum Aconitum, quod aliqui cynoctonon, alij lycoctonon appellant. Huius genera sunt tria: vnum, quo utuntur uenatores: alia duo in usum suum uertere medici. è quibus tertium, quod Ponticum nominatur, plurimum in Italia, montibus Iustinis exilit, à priore distans, quoniam folia faciat effigie platani, crebriore diuisura, longiora, & multò nigriora: caulem filicis pediculo similem, nudum, cubitali altitudine, aut ampliorem: semen in siliquis oblongis recõdit: radices in modum squillæ marinæ cirrorum nigrescunt. Quibus ad uenationem luporum utuntur: insertæ siquidem crudis carnibus, & deuoratæ lupos enecant.

Aconiti genera, & consideratio.

Dioscoridis locus suspectus.

Dvo dioscoridi *produntur Aconiti genera, quanquam postremum triplici distinguit differentia. Primum, quòd pardos enecet, Pardalianchen: alterum uerò, quòd canes, luposq; conficiat, Cynoctonon, Lycoctononq; uocari ait. Hic (ut diximus) in tria genera distribuit: ueruntamen postremum tantùm describens, duorum priorum historiam, & uires silentio præterijt. Quo fit, ut Hermolai, & Marcelli sententiam probandam putem: qui non temerè quidem suspicãtur, in altero capite plura desiderari, quibus & priorum historia, & quònam pacto tum medici, tum uenatores ijs antiquitus uterentur, palàm fieret. Huius diminutæ lectionis illud non parum suspicionem auget, quòd in tertio genere, quod Ponticum appellauit, nihil sit ab ipso Dioscoride prætermissum. ex quo quis fortè conijcere potest, in cæteris quoq; eum quicquam non prætermisisse. Tertium hoc genus passim in Italia omnibus ferè montibus nascitur, foliis quæ platani quadantenus æmulantur, magis tamen per ambitum serratis, albis quibusdam maculis respersis: caule filicis, bicubitali: floribus subluteis, acutis galericulis facie similibus: è quibus siliquæ prodeunt, semen continentes: radice multiplici, ac nigra. Habetur & aliud genus ijsdem ferè foliis, & caule, floribus tamen melinis, ranunculo non dissimilibus, longè tamen maioribus, adeò ut syluestres rosas hic æquet amplitudine. Hoc Tridentini montes scatent, ubi rura nõ modò Lupariam, sed et Vulpariam ipsum passim nominant, utpote quod præter lupos, uulpes etiam interimat. Quin & canes occidit, & feles, & mures, & omnia deniq; animalia, quæ suo exortu tanquam cæca producuntur. Primum genus thelyphonon appellatum, quo uenatores pantheras, & pardos interficiunt, sæpius legimus in Tridentinis montibus. Huius generis est & illud, quo utuntur quidam in Romano, et Neapolitano agro, lupis eo tantùm cædem procurantes. Radices eius pluries uenales uidimus Romæ in Aurelio ponte iuxta molem Adriani: quandoquidẽ non desunt, qui eas expetant, ad mures, canes, & lupos enecandos. Primi generis Aconiti, quod thelyphonum uocant, meminit Theophrastus lib. IX. cap. XIX. de plantarum historia, ubi ita scribit. Thelyphonum, quod alij scorpionem appellant, quia radicem scorpioni similem habet, admotum, scorpionem occidere tradunt: & eum reuiuiscere posse, si elleboro candido linatur. Enecat idem & oues, & boues, & iumenta, & ad summam omnes quadrupedes eodem die, si genitalibus folium, uel radicula imponatur. Proficit potum contra scorpionum ictum. Folium habet cyclamino simile: radicem, ut dictum est, scorpionis effigie. Nascitur graminis modo, & geniculis constat. loca amat umbrosa. Quòd si uera sint, quæ de scorpione narrantur, iam & reliqua eiusmodi haudquaquam incredibilia, & fabulosa dici debent. Hæc Theophrastus de thelyphono. qui alterius quoque Aconiti mentionem fecit cap. XVI. eiusdem uoluminis, sic inquiens. Aconitum nascitur in Creta, atq; Zacyntho: sed plurimum, optimumq; in Heraclia Ponti. Constat id folio intubaceo, radice tum specie, tum colore nuci proxima. uim illam mortiferam in hac esse, folium, & fructum nihil nocere affirmant. Fructus herbæ est, non humilis materiæ: herba ea breuis est, & nihil superuacui habens, sed frumento similis: semen non spicæum. Nascitur ubiq;, & non in Aconis solùm, à quibus habet appellationem: is autem uicus est Periandinorum. Amat autem loca potissimùm saxosa. Pascitur eo neq; pecus, neq; ullum animal. Præparari ad afficiendum modo quodam enarrant, nec nosse quenquam: quamobrem medicos, quantam eam ponere nesciant, pro putrefactorio uti. Hæc ille de secundo Aconiti genere. quod duorum alterum Dioscoridi esse potest, & illud fortasse, quod (ut ipse inquit) in usum suum uertere medici. Sed & de tertio Aconiti genere dissensisse Theophrastum equidem crediderim, cùm eodem loco paulò pòst hæc uerba subdit. Aliud quoq; uenenum uim diuer-*

nariam enecandi sortiens compertum affirmant: esse nanq; radiculam quandam, quæ eodem die posit occidere: fo-
lium hanc habere ellebori, notamq; omnibus esse. hactenus Theophrastus. In quo nihil moueor, quòd huic Aconito,
quod tertium suspicor, ueratri folia tribuerit. nam & Dioscorides nigro ueratro folia platani reddidit, quemadmo-
dum etiam tertio Aconitorum generi. Fuchsius in suis claris de stirpium historia commentarijs, primi generis A- Fuchsij error.
conitum eam plantam esse censet, quam herbariorum uulgus HERBAM Paris appellat. Sed is planè, mea senten- Herba Paris.
tia, aberrat: siquidem hæc uno tantùm constat caule, rotundo, duorum palmorum altitudine: è cuius medio quatuor
erumpunt folia, eodem ambitu, crucis instar patentia, sanguineæ uirgæ simillima: alia præterea quatuor eodem modo
prodeunt prope caulis summitatem, sed hæc minima sunt, & longiuscula: in quorum medio purpureus, uinosusq;
extat globulus, acino uuæ similis, in quo semen concluditur album, minutum, copiosumq;, halicacabi modo. Radix,
quæ illi subest tenuis, in capillares fere particulas dissecta, pallescit, nulla scorpionis caudæ effigie, nec alabastri modo
aliqua ex parte nitet, ut primum Aconiti genus à Dioscoride repræsentatur: cuius folia (ut etiam Plinius lib. XXVII.
cap. IIII. est autor) præter id quòd cyclamino, aut cucumeri similia sunt, nunquam, quod uiderim, in caulis medio
suam habent originem, sed statim ab ipsa radice exeunt, hirsuta, humiq; recumbentia. Semen huic nullum, quod sciam,
à rei herbariæ scriptoribus redditur. Sed ex herbæ Paridis acino semen colligitur, cui non modò nulla deleteria uis
inest; sed etiam contra uenenficia præstantissimum est medicamentum. Noui enim ego quosdam, quorum aliqui mor-
dicm in puluerem hausto drachmæ pondere, pristinæ sanitati omnino restitutos esse. Porrò idem Fuchsius in suis Fuchsij error
paradoxis nil aliud Aconitum esse putat Mauritanis, & præsertim Auicennæ, quàm Napellus. Qua in re rursus, alius.
meo quidem iudicio, fallitur. quippe quòd reperio Auicennam de utroq; Aconiti genere scriptitasse, & alterum ap-
pellasse strangulatorem adib, alterum uerò strangulatorem leopardi, quæ nomina eadem sunt, quæ apud Græcos ly-
cotonos, & pardalianches: atq; eundem prius magna differentia specialim de Napello egisse constat. Præterea NA- Napelli hi-
PELLVS radicem Aconitis longè dissimilem profert: sicuti & folia, quæ potius artemisiam, quàm cyclaminum, storia, & ui-
& platanum referunt. Flores idem edit purpureos, qui anteaquàm debiscant, mortui hominis caluariam repræsen- res.
tant, debiscentes uerò pandunt sese urticæ mortuæ modo. Caules ei bicubitales, & aliquando maiores: semen par-
uum, nigrum, corniculis conclusum breuibus. Quæ certè omnia & harum plantarum discrimen apertè ostendunt,
simul & Fuchsij sententiam refellunt. Hinc itaq; colligendum putauerim, Aconitum cuiusq; generis nullam habere
cum Napello cognationem. Napelli uis in necandis hominibus adeò immanis, sæuaq; existit, ut nullis ferè antidotis
occurri possit, nisi quàm primùm, & statim succurratur, quod tamen Aconitum sumentibus non euenit. Napelli im-
manitatem uidimus nos Romæ anno à Christo nato 1524. mense nouembri in Capitolio Clementis VII. Pont. max.
anno primo. Nam cùm decreuisset experiri olei cuiusdam præstantissimi uires, quod Gregorius Carauita Bononien-
sis chirurgicus tunc præceptor meus contra deleteria medicamenta, & uenenosorum animalium quoruncunq; mor-
sus parauerat, iussit Pontifex uenenum dari duobus latronibus, quos leges damnauerat, quò suorum facinorum pœnas
luerent, laqueo uitam finire, ut in ijs olei huius experimentum fieret. Horum alterum, qui plurimum Napelli sumpse-
rat dulciarijs panibus cõmixtum, pontificij medici statim oleo inungendum præbent, qui post tertium diem sæpius oleo
perunctus euasit incolumis: quanquã non sine magna formidabilium symptomatũ accessione. Alterum uerò, cui longè
minus uenenati panis exhibuerant, oleo inungi uetant, ut assumpti ueneni effectum, sæuitiamq; cernerent. Id quod illis
rei exitus facilè comprobauit: quandoquidè paucis post horis obijt infelix, ijs omnibus incõmodis, cruciatibus, et sym-
ptomatibus correptus, quæ ab epoto Napello prouenire scribit Auicenna. Cæterùm idem quoq; Fuchsius loco su- Auicennæ de
prà citato Leoniceni testimonio nixus in Auicennam acerrimè inuehitur: nec sanè cum, ut nostri recentiores, prin- censio.
cipem, sed tyrannum, & homicidam nuncupat, eosq; pariter detestatur, qui eius sectantur doctrinam. quippe quòd
Auicenna scripserit (ut ipse inquit) Napellum perniciosum esse uenenum: mox subdiderit, quòd linitum, & bibi-
tum delet albaras cutanei morbi genus. Qua in re non possum non admirari Fuchsium uirum alioqui ingenio & eru-
ditione clarum, quem etiam hoc nomine plurimùm diligo, quòd in tam celebrem & antiquum scriptorem paulò acrius
& immodestius egerit. Hominum enim eruditorum partes esse semper existimaui, etsi eas usquequaque seruare non
potuerim, ut non uanis contentionibus, neque conuitijs aliorum scripta refellant, sed rationibus, ijsq; probatissimis,
præsertim cùm eos accusant, qui multis antè seculis è uita decesserunt, nec amplius à calumnijs se tueri possunt. Qui
præterea considerare debent, an in quo aliquem reprehendunt, in eo proprius sit authoris lapsus, an interpretis, aut
librarij, anteaquàm ullum iurgijs potius, quàm rationibus inuadant. Quippe relictis tam Mauritanorum, quàm Græ-
corum sectis, quarum uni magis quàm alteri addictus esse nolo, mihi quidem non uidetur existimandum, quòd Aui-
cenna uir sanè singulari doctrina, & admirabili ingenio ab omnibus recentioribus nostris maximè commendatus, eo-
dem in loco sibi omnino contraria scripserit in ueneno tam sæuo, cui exitiales formidandasq; uires tribuit. Cuius rei
firmissimum præbet indicium scriptura Auicennæ ab Andrea Bellunensi castigata, in qua nusquam legitur Napel-
lum bibitum albaras delere, sed quòd hoc efficit quædam eius confectio in potu sumpta. Verba enim Auicennæ secun-
dum castigationem Bellunensis ita sonant. Napellus delet albaras linitum, sicut & confectio eius dicta alberzacali in
potu sumpta. Ex quibus uerbis plura mihi sese offerunt conijcienda, ut tuear Auicennam, aut quòd confectio illa
tam exiguam Napelli partem excipiat, aut ea, quam recipit, adeò antidotis correcta sit, ut non solùm necem non in-
ferre posit, sed ne tantillum quidem obesse. Aut quòd Napellus in illam additus, is fortè est, quem Auicenna appel-
lat Napellum Moysi, aliqui uerò Antoram. quandoquidem hæc planta antidotum sit admodum efficax contra Napel-
li uenenum, præsertim quòd dicat Auicenna, inesse similiter huic plantæ uim ad albaras, & lepras: aut in eadem con-
fectione fortasse mus ille interponitur, qui Napelli radicibus uictitat, à nobis pluries inuentus in Ananiensibus monti-

bus, quòd etiam mus iſte Napellus Moyſi ab Auicenna dicatur, quoniam iiſdem contra Napelli uenenum polleat utri-
bus, quibus & eiuſdem nominis planta. Hæc fortaſsis fuſius, quàm decebat, perſecuti ſumus. Sed tamen eò conſilio
id libenter feeimus, primùm ut quantum per nos fieri poſſet, Auicenna à calumnia uindicaretur. Deinde ut ingenuè
dicerem quod de ijs omnibus ſentio, qui optimos etiam quoſque authores, præſertim Arabas, lacerant ac diſcerpunt,
quorum plerisq; magna eſt habenda gratia: tantum abeſt ut eos odio perpetuo proſequi debeant. Verùm cur id fa-
ciant, non uideo, niſi quòd tutum ſit in mortuos inuehi, quando hodie pauci ſint, qui eos tueri uelint. Cæterùm exi-
ſtimarunt Manardus Ferrarienſis, & Leonicenus, quòd Napellus, & Toxicum Græcis uocatum inter ſe differant.
Aconiti uires ex Galeno. *Sed quantum & iſti uiri grauiſsimi aberrauerint, inferius libro ſexto in toxici mentione latius oſtendemus. Aco-*
nitorum uires tradidit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcriptum reliquit. Aconitum pard-
lianches putrefaciendi facultatem obtinet, & lethale eſt. Itaq; in cibo potuq; fugiendum: attamen ad putrefacien-
dum externas corporis partes, aut circa ſedem idoneum eſt. Herbæ uerò radix ad hæc utilis eſt. Quod autem Lyco-
ctonon uocatur, ſimilem alteri facultatem habet, ſed peculiariter lupos, ſicut illud pardos, interficere conſueuit.

Κώνειον. CICVTA. CAP. LXXIIII.

Cicutæ conſideratio.

Cicutæ uires ex Galeno.

Cicvta caulem edit geniculatum, vt fœniculi, grandem: folia ſerulæ, anguſtiora, graui odoratu: rami, mox vmbellæ in ſummo prodeunt: flores quoq; albicantes, & ſemen aniſo candidius: radice non alta, concaua. Cicutæ lethale venenum ineſt, ſuaque vi refrigeratoria necat. Remedio eſt vini meraculi potus. Succus exprimitur contuſis cacuminibus, priuſquàm ſemina, & comæ ſiccescant, qui ſole denſatur in paſtillos. Multus ad medendi rationem vſus eſt aridi: commodè miſcetur collyrijs, quæ leuandi doloris gratia temperantur: ignes ſacros, & vlcera quæ ſerpunt, illitu reſtinguit. Herba cum coma trita, & teſtibus circumlita, libidinum imaginationes in ſomno compeſcit, ſed genitale reſoluit. lac puerperarum mammis appoſita extinguit: in virginitate mammas coëcet, & increſcere non patitur. pueris præſtat, vt eorum teſticuli cibum non ſentientes intabeſcant. Efficaciſsima uis Creticæ, Megarenſi, mox Atticæ, & in Chio, & Cilicia naſcenti.

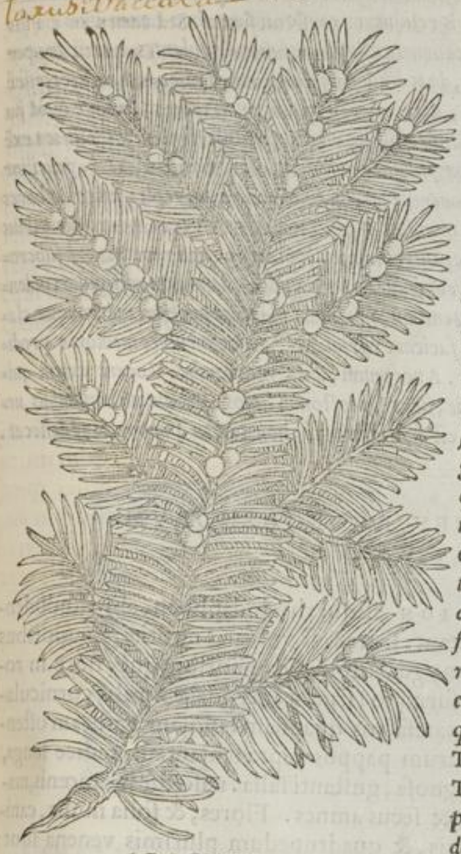
Cicvta uulgaris notitiæ eſt planta, utpote quæ plerunque prope urbium, & oppidorum mœnia proueniat, ſerulæ adſimilis, odore tamen admodum graui. Maxima uis Cicutæ, ut Plinius refert, quæ naſcitur in terra Parthorum, mox Laconicæ, Creticæ, Aſiaticæ. In Græcia uerò Megaricæ, deinde Atticæ. Cæterùm in Italia conſtat Cicutam non adeò exitialem eſſe. Eam in Hetruria ſi aſini depaſcantur, profundiſsimo ſomno, & torpore capiuntur, ita ut non tantùm ſtupidi, ſed planè mortui uideantur. Id quod aliquando ruſticos huius rei ignaros fefellit: nam dum aſinis, quos mortuos credebant, pellem ad uſum detraherent, accidit mirum, quòd in medio fere operis aſini experrecti ſunt, non ſine magno excoriantium terrore, atq; ingenti ſpectantium riſu. Cicutæ breuiter meminit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, ubi tantùm omnibus notum eſſe ſcribit, quòd ea extremè refrigerantis ſit facultatis. Et in libro quòd animi mores corporis temperaturam ſequantur, Cicutæ potu illam fieri amentiam tradidit, quam à Cicuta ipſa Græci conion appellant. Hoc nobis contigit uidere, ut latius libro ſexto explicabimus, in quibuſdam, qui imprudenter Cicutæ radices paſtinacæ uice decoctas comederant.

Σμίλαξ. TAXVS. CAP. LXXV.

Smilax à Græcis, taxus à Latinis appellatur, arbor abietis magnitudine, & foliorum eiuſdem figura. in Italia, & Narbonenſi Gallia Hiſpaniæ contermina naſcens. Auiculæ quæ Italicæ taxi baccas deuorant, denigrantur: & qui ederint eaſdem homines, alui profluuio corripiuntur. Narbonæ tam præſentis eſt veneni, vt ſi qui dormiant ſub ea, aut in eius vmbra ſubſideant, lædantur, & ſæpenumero moriantur. quare de taxo hæc traduntur, vt ab ea caueamus.

taxus baccata

TAXVS.

APOCYNVM.

NASCITVR Taxus frequens in Ananiæ uallis montibus, saxosis ac præruptis locis, inter abietes, & piceas, quibus folio, ac forma non longè dissimilis uisitur: quanquam hæc illarũ proceritatem non nisi rarissimè æquet. Baccas fert rubentes, agrifolij modo, dulces, uinosasq; : quas quandoq; mandentes tum pastores, tum qui in syluis arbores cædunt, statim in febres incidunt, & dysenterici fiunt, sanguine & spiritibus inde admodum inflammatis. Ligni materies, quòd rufescat, quàm plurimis intercursantibus uenis, incorruptaq; sit, lignarijs fabris maximè expetitur, & plurimi fit, præsertim concinnandis mensis, & hastis, telisq; conficiendis. Quamobrem Germani huius arboris asseres ad sua construenda hypocausta non exigua sibi comparant pecunia. Taxi meminit Theophrastus lib. III. cap. x. de plant. histor. sic inquiens. Taxus quoq; genere simplex, procera, auctu insignis, similisq; abieti, nisi quòd nõ pariter excelsa, magisq; alis sinuata est: folio quoq; abieti similis, sed pinguior, molliorq; ligno. Quæ in Arcadia nascitur, nigro ligno, aut puniceo cõstat: quæ autem in Ida, flauo admodũ, & cedro simili. propter quod uendentes fraudare dicuntur, tanquam cedrũ uendunt. Totum enim cor esse, cortice detracto: corticem similem cedro habere tum scabritia, tum colore: radices breues, graciles, per summaq; cespitum. rara hæc circa Idam. At in Macedonia, Arcadiaq; uel fructum abunde proferre, rotundum, faba paulò maiorem, colore rufum, tactu mollem. Aiunt, quòd si iumẽta folia comederint, emoriuntur: si ruminantia, nihil patiuntur. Fructus & ab aliquibus hominibus manditur, suauisq; est, atq; innoxius. hactenus Theophrastus. Cuius sentẽtiæ illud obstare uidetur, quòd nostra Taxus fructum ferat non innoxium, ut ipse ait, sed noxium, ut suprà diximus. Taxi Plinius quoq; meminit lib. XVI. cap. x. ubi de ea ita scribit. Abieti, & piceæ similis etiámnum aspectu est Taxus, minus uirens, gracilisq; , & tristis, ac dira, nullo succo, ex omnibus sola bacciferа. Mas noxio fructu: lethale quippe baccis, in Hispania præcipuè, uenenum inest. Vasa etiam uiatoria ex ea uinis in Gallia factis mortifera fuisse compertum est. Hanc Sestius similacem à Græcis uocari dixit: & esse in Arcadia tam præsentis ueneni, ut si qui dormiant sub ea, cibúmue capiant, moriantur. Sunt qui & taxica hinc appellata dicant uenena, quæ nunc toxica dicimus, quibus sagittæ tingantur. Repertum innoxiam fieri, si in ipsam arborem clauus æreus adigatur. hæc Plinius. Foliorũ fumo mures necantur. Taxi præterea nocumenta tradidit Dioscorides libro sexto, ubi de noxijs medicamentis pertractat. quò cùm peruentum fuerit, de ijs diffusius nobis disserẽdum erit. Taxi uires quàm paucis reddidit Galenus libro VIII. simplicium medic. sic inquiens. Smilax, aut taxus arbor est uenenosæ facultatis.

Taxi consideratio.

Taxi historia ex Theophr.

Ex Plinio.

Taxi uires ex Galeno.

Ἀπόκυνον. APOCYNVM. CAP. LXXVI.

APOCYNON, siue cynocrambe, brassica canina, frutex est longis uiticulis constans, malè olentibus, lentis, uitiliumque modo obsequiosis, fructu ferè inuictis: folio hederæ, molliore tamẽ, & per extremum acutiore, lento, graui odore: id luteo succo turget. Siliquæ ceu fabarum, folliculari specie, digiti longitudine protenduntur: semine intus duro, paruo, nigro. Folia cum adipe in panes coacta, canes, lupos, vulpes, & pantheras enecant, in cibo data, & protinus eorum coxendices resoluunt.

Apocyni consideratio.

APOCYNON, quod & Brassicam caninam appellant, etsi iandiu mihi quidem incognita fuerit, adeò ut inter alias incompertas stirpes in amplissimo naturæ uiridario posteris reliquerim explorandam; hoc tamen anno è Pisis medicus eruditione, & in re herbaria clarus, Lucas Ghinus Forocornelienſis duas ad me misit plantas, quarũ una per omnia Dioscoridis Apocynon repræsentat. Scribit enim uir ille, duas à quodam nobili amico siliquas dono accepisse è Syria allatas, quarum alteri inscriptum erat Periploca repens, alteri uerò Periploca non repens, fortasse quòd ita Syri eas plantas nominent. Subdit præterea, has siliquas rhododendri siliquis admodum fuisse similes: inter quas tamẽ hæc erat differentia, quòd repentis Periplocæ siliqua ea sanè longitudine constabat, qua & rhododendri, gracilior tamen erat: alterius uerò breuior. E` longiori fata plantam proueniſſe ait, quæ nõ modò humi repit; sed & arbores quantúmuis proceras scandit: è breuiori uerò aliam, quæ notis omnibus Apocynon refert. Vtraq; porrò non minus lacte turget, ut scribit, quàm tithymali omne genus: uerùm id repenti omnino album ineſſe: non repenti uerò subcroceum. Hinc itaq; fit, ut huic uiro planè subscribam, et alteram, cui omnes prorsus notæ adamußim adstipulari uidentur, Apocynon esse certò credam. Neq; hanc facilè mutabo sententiam, nisi aliam plantam proferri uidero, quæ clarioribus notis, quàm hæc, cuius picturam exhibemus, Apocynon faciem exprimat. Apocyni uires memoriæ prodidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Apocynum, aut Cynocrambe. Vocant autem quidam eam Cynomorum, quandoquidem canes celerrimè interimit, sicut Lycoctonon lupos. Est autem hominibus uenenum, herba multùm grauiter olens: proinde omnino calida est non instrenuè, non tamen proportione desiccat. Itaq; illita admodum digerentis est facultatis.

Apocyni uires ex Gal.

Νήριον, ἢ Ῥοδόδενδρον. NERIVM, SEV RHODODENDRVM. CAP. LXXVII.

NERION aliqui rhododaphnen, alij rhododendron vocant. frutex est vulgaris notitiæ, longioribus quàm amygdala folijs, crassioribusque: flore in rosam conformato: fructu amygdalæ simili, corniculato, qui patefactus quandam lanosam naturam ostendit, spinarum pappos repræsentantem: radice longa, acuta, lignosa, gustanti salsa. nascitur in amœnis, maritimis, & secus amnes. Flores, & folia mulis, canibus, asinis, & quadrupedum plurimis venena sunt: hominibus verò contra serpentium morsus præsidio, è vino pota, cò magis ruta addita. Imbecillę etiam animantes, vt pecus, & capræ, si aquam bibant, in qua folia ea maduerint, moriuntur.

Nerij cõsideratio.

NERIVM, quòd flores rosarum effigie proferat, lauriniscq; foliis constet, Græcorum quidam Rhododendron, alij Rhododaphnen appellant. Italis Oleandro uulgò dicitur. Vidimus nos hoc primùm ad Benaci ripas, & in Argentario promontorio in maritimis nostris. Planta est lauri facie, spectabilis, & usu non iniucunda, præsertim cùm roseis emicat floribus. Horum similitudine deceptus quondam fuit Lucius Apuleius sub asini me tamorphosi, dum rosas quæreret, quarum pastu in pristinam formam restituendus erat. Nam cùm procul uidisset Nerium suis floribus refertum, ratus eos esse ueras rosas, cò aperto ore accurrit tanta auiditate, ut parum defuerit, quin eas primo occursu imprudens deuorarit. Verùm is, ut qui in plantarum historia, & uiribus earum indagandis diligentißimus author exiuit, non immemor Nerij flores depastos asinis uenenum præsentaneum esse, ita deceptus labra submouit, demißisq; ad terram auribus abijt. Nerij uires descripsit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Nerium, aut Rhododaphne notus omnibus est frutex. Foris quidem corpori illitus, discutiendi uim obtinet. Intrò autem in corpus assumptus, perniciosus, ac uenenosus non tantum hominibus est; sed plerisq; etiam pecudibus. hæc Galenus. Quæ maximè repugnant Dioscoridis, & Plinij placitis: quippe qui Nerium potum commendauerint hominibus contra serpentium uenenosorum morsus. Nisi dicere uelimus, quòd Nerium sumptum secundum Galenum sit hominibus non demorsis pernicioſum: secundum uerò Dioscoridem idem ijs remedio sit, quos serpentes momorderint. Idq; ea ratione fiat, qua & cantharides (ut inquit Auicenna) à cane rabido demorsis medentur, & euphorbium à scorpionibus ictis, & alia deniq; lethalia medicamenta alijs item uenenis aduersantur, ut inferius libro sexto latius dicetur. Siquidem mihi non uidetur uerisimile, quòd præter rationem id prodiderit Dioscorides in simplicium materia omnium facilè princeps.

Nerij uires ex Galeno.

Conciliatio Dioscoridis cum Gal.

MVRTEA.

Μυκῆτες. FVNGI. LXXVIII.

FVNGORVM differentia duplex: aut enim manduntur, aut perniciales sunt. Multis de causis venenosi gignuntur, vbi videlicet clauus ferreus, in quo sit rubigo, aut panni marcor adfuerit: aut si iuxta serpentis cauernam, arborésve, quæ priuatim pariunt noxios fructus, erumpant. Continent qui tales sunt, nescio quod strigmentum, concretamque pituitam, terraque eruti, quàm celerrimè computrescunt, atque marcore vitiantur. Sed qui veneno imbuti non sunt, suauem in iuribus gratiam habent: largius tamen sumpti nocent, & ægrius concocti strangulant, aut choleram morbum citant. Remedio est nitri potus, aut lixiuium cum acida muria, aut feruefactæ saturciæ, aut origani iusculum: debellantur etiam gallinacei fimi potu ex aceto, aut eiusdem delinctu cum melle multo. Corpus alunt, sed ægrè dissoluuntur, cùm magna ex parte integri ipsi cum recrementis alui deijciantur.

TAMETSI *duo tantùm Fungorum genera hic uideatur recensere Dioscorides, ad fungos duntaxat innoxios, & perniciales respiciens; tamen, ut omnibus palàm est, plura ac diuersa eorum, quæ in cibis expetuntur, discrimina notantur. Horum inter omnes Italiæ regiones feracissima est Hetruria, ubi illi Fungi cæteros antecellunt, qui uulgò dicuntur Prignoli: ij siquidem singulis annis primis Aprilis imbribus erumpunt, neq; solùm odorem eximium spirant, gustuique gratissimi sunt; sed etiam omnino innocui habentur. Secundum uerò locum apud nostros Hetruscos tenent ij, qui uulgò Porcini, hoc est, suilli nuncupantur: quippe qui prius elixi, ac demum farina circumliti, et oleo uel butyro frixi, magnam cum palato ineant gratiam. Verum hi non adeò tuti sunt, quòd in suo genere pernicioſi plures, quàm in alijs reperiantur. Cæterùm periculosi ac malefici à peritis, & oculatis uiris facilè dignoscuntur, cùm à terra & cortice purgantur, inciduntur q; decoquendi. Nam cultello dissecti illicò (ut Plinius inquit) dilutus eis aduenit rubor, rancidus subinde aspectus, liuidus intus color, rimosa stria, pallidum per ambitum labrum: postremò accedit nigredo, & ita protinus computrescunt. Quamobrem rectè scribit Auicenna libro IIII. fen VI. eos nocentiores esse, qui nigri, uel uirides, uel in nigro purpurascentes uisuntur. Proinde amens quidem, & planè stupidus, & stipes fuerit is, qui tam repentinas mutationes uiderit, & non cognouerit his notis eorum uirus patefieri. Sed accidit plerunq;, ut illos potissimùm Fungi interimant, aut saltem in magnum discrimen adducant, qui eos super ferrea craticula, aut prunis, calentibusq; cineribus assatos deuorant. Hoc enim modo decocti, cùm in taleolis non fecentur, non tam facilè cognosci possunt, ut ij qui dissecti parantur. Ad hæc non semper officiunt Fungi, quòd per se lethiferi sint, sed quòd copiosius, quàm par sit, ingerantur. Quandoquidem cùm lenti admodum, crassissimiq; succi existant, arteriarum oscula usqueadeò obstruunt, ut conclusis intus spiritibus suffocent. Quod cùm probè norint agrestes in Hetruria mulieres, rarissimè fungos mandunt, nisi allio, & pipere adiectis. Asseruantur Fungi muria, præsertim qui uulgò Porcini dicuntur: nanq; hoc modo parati innocentiores redduntur amisso lentore. Præter hæc multa alia fungorum genera apud nos inueniuntur, ut ij qui nobis uulgò appellantur Prataiuoli, Turini, Boleti, Orcelle, Cardarelle, Manine, Ordinali, Parigiole, Vescie di lupo, & complura alia, quæ, cùm nihil uel parum ad rem faciant, silentio inuoluenda duximus. Cæterùm Fungi non tantùm humi proueniunt, sed et in arborum caudicibus, qui omni ferè periculo uacant (dummodo non sint arbores noxiæ) quòd è cortice prosiliant, cui nec ferrum, nec tabefactus pannus, nec serpentis cadauer subesse potest. Ex hoc genere quidam, præter agaricum, laricibus innascuntur in Ananiensibus montibus triginta librarum pondere, aureo colore, per ambitum dissecti, in cibis gratissimi, nullo amarore præditi, licet agaricus ab eadem arbore productus sit amarissimus. Hìc certè mirari subit, quòd tanta hominibus incesserit gulæ libido, luxus, & incontinentia, ut adeò inconsultò, auidéq; fungis uescantur, in quibus sæpius immatura mors delitescit. Tanta hodie intercessit gratia Fungis cum mensis in Italia, ubi eorum frequentissimus est usus, ut Neapoli inuenti sint lapides, qui defossi, & in cellis uinarijs translati, terra aliquantulum operti, et subinde tepida aqua insperſi, intra quatriduũ fungos non ingratos procreant. Hos et Romæ, et Neapoli uidimus, ubi magna seruantur diligentin, nempe*

Fungorũ genera, & consideratio.

Fungorũ alia genera.

Fungi lucernarum.

quorum merito quolibet tempore fungos edant. Sunt & lucernarum Fungi, qui in ellychnio fiunt, præsertim cùm aër humorem contraxerit, & ad pluuiam præparatur. Fungus itaq; lucernarum, meo quidem iudicio, fuerit is carbonis globulus, qui fungi faciem repræsentans, in ellychnij extremitate concreſcit, & flammæ lumen obumbrat.

Cornarij opinio exploſa.

Neq; enim in hoc ſubſcribam Cornario, uiro alioqui ingenio & doctrina celebri, qui in commentarijs, quos in tertium Galeni librum de compoſitione medicamentorum ſecundum locos edidit, cenſet fungum illum eſſe ellychnium lucernarum ex quodam fungi genere factum, quod facie (ut ipſe inquit) marinas æmulatur ſpongias. Siquidem apud ueteres nusquam me legiſſe memini, è fungis ellychnia fieri: cùm tamen legerim apud Virgilium, & Plinium, cùm fungi generantur in lucernis, futuræ pluuiæ eſſe præſagium. Nanq; Virgilius libro primo Georgicorum, ubi futuræ pluuiæ ſigna recenſet, id apertiſſimè teſtatur, ijs carminibus.

Tum cornix plena pluuiam uocat improba uoce,
Et ſola in ſicca ſecum ſpatiatur arena.
Nec nocturna quidem carpentes penſa puellæ
Neſciuere hyemem, teſta cùm ardente uiderent
Scintillare oleum, & putres concreſcere fungos.

Eorum porrò generationis cauſam ſcitè quidem reddidit Seruius Grammaticus in commento hiſce uerbis. Nam (ut inquit Plinius) cùm aër humidus eſſe cœperit, fauilla, quæ cum fumo ſolet egredi, prohibita aëris craſſitate in lucernis reſidet, & quasdam uelut fungorum imitatur imagines. hæc ille. Sed præterea ipſe Plinius Virgilio, & nobis quoq; adſtipulatur libro XVIII. cap. ultimo, cùm ita ſcribit. Pallidi nanq; ignes, murmurantesq;, tempeſtatum nuncij ſentiuntur: pluuiæ etiam, ſi in lucernis fungi. hactenus Plinius. Ex quibus omnibus luce clarius fieri puto, hac in re Cornarium cæcutiuiſſe.

Fungorum uires ex Gal.

Fungorum uires memoriæ prodidit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Fungus frigida, humidáq; admodum planta eſt. quamobrem etiam proximè ad deleteriam, enecantemue facultatem accedit: & ſanè inter eos ſunt qui interficiant, potiſſimùm qui ex natura miſtam habent qualitatem putredinoſam. Et libro ſecundo de alimentorum facultatibus, idem de fungis ita diſſerit. Inter fungos Boleti, ſi bellè in aqua elixi fuerint, propè accedunt ad cibos inſipidos. Non tamen ſic ſolis ipſis uulgò utuntur, ſed adparant uariè & condiunt, ut alia omnia, quæ nulla inſigni qualitate ſunt prædita. Alimentum autem ex ipſis eſt pituitoſum, & frigidum uidelicet, prauiq; eſt ſucci, ſi quis ipſis largius utatur. Omnium igitur fungorum ij minimùm ſunt noxij. Secundi autem poſt hos ſunt Amanitæ. Reliquos uerò tutius eſt omnino ne attingere quidem: multi enim ex ipſorum eſu interierunt. Equidem noui quendam, cui poſt Boletorum non ſatis elixorum (qui innocentiſſimi eſſe putantur) uſum largiorem, os uentriculi preſſum, ac grauatum, coarctatumq; fuit, difficilemq; habuit reſpirationem, & in animi deliquium incidit, ſedoremq; frigidum ſudauit, ac demum ſeruari ægrè, ſumptis ijs quæ humores craſſos incidunt, potuit: cuius generis eſt oxymeli ipſum per ſe, & cum hyſſopo, & origano ipſi mediocriter incoctis. Is enim tum hæc ſumpſit, tum nitri ſpumam ipſis inſperſam: poſt quæ fungos, quos comederat, uomuit, qui iam quodammodo in ſuccum pituitoſum, frigidumq; admodum ac craſſum erant mutati.

COLCHICVM.

Κολχικόν. COLCHICVM. CAP. LXXIX.

Colchicon, aliqui ephemeron, ſunt qui agreſtem bulbum uocant. Autumni exitu florem edit croci, candicantem: ab eo tempore folia bulbi, ſed pinguiora: caulem palmo altum, ferentem ruſum ſemen: radicem foris è nigra ruſeſcentem, quæ delibrata, candida, & mollis ſpectatur, lacteo ſucco madet, atque guſtatu dulcis inuenitur: bulbus eius mediam habet rimam, fiſſuramque, qua flos erumpit. plurimum in Meſſenia, & Colchis enaſcitur. Ea comeſa, fungorum more, ſtrangulando enecat. Hanc autem depinximus, ne à quoquam imprudenter pro bulbo deuoretur: mirum enim in modum ſaporis uoluptate imperitos allicit. Remedio ſunt eadem, quæ fungis: bubulum etiam lac potum auxiliatur. itaque cùm adfuerit, non aliud deſideratur auxilium.

Ἐφήμερον.

Ἐφήμερον. EPHEMERVM. CAP. LXXX.

EPHEMERON, aliqui syluestrem irin appellãt. Folia habet lilij, sed tenuiora: caulem parem: florem candidum, amarum: semen molle: radicem unam, digitali crassitudine, longam, adstringentem, odoratam. nascitur in syluis,& opacis. Huius radix dentibus præcipua, si decoćto colluãtur. Folia in uino cocta, discutiunt tumores, & tubercula, quæ nihil adhuc humidi contraxerunt.

Colchici, & Ephemeri cõsideratio.

EPHEMERI *duo genera constituisse uidetur Dioscorides. unum, quod Colchicon, & agrestem bulbũ: alterum, quod Irin syluestrem cognominant. Quod primo loco describitur, usqueadeò perniciosum affirmant, ut uno die sumptum interficiat: unde illi Ephemeri nomen. Ea autem ratione illud se depinxisse tradit Dioscorides, ne ab aliquo imprudenter bulbi uice deuoretur: mirum enim, inquit, quantum saporis uoluptate imperitos alliciat.*

Mauritanorũ & sequacium error.

Verùm cùm hoc diuinum Dioscoridis institutum non animaduerterint, uel fortè neglexerint Mauritani, & eos secuti medici superioris nostræ ætatis, non modò seipsos, & sequaces miserè deceperunt; sed & cæteris omnibus errandi ansam facilè præbuerunt. Siquidem Colchicum ephemerum deleterium medicamentum, si eius notæ diligentissimè expendantur, nil aliud, meo quidẽ iudicio, repræsentare deprehendetur, quàm candidum illum bulbum, quem uulgò officinæ Mauritanos secutæ falsò Hermodactylum appellant. Sed quantum detestandus sit error is, & abolenda praua, ac perniciosa hæc consuetudo, quantúmue discriminis, & incommodi nostris corporibus hinc immineat, æstimabunt ij, qui rectè diligenterq; ea perpenderint, quæ non solùm Dioscorides, & Galenus; sed & Paulus, & Nicander, & Plinius de Colchico ephemero posteritatis memoriæ prodiderunt. quippe qui affirmauerint, id deuoratum eadem die homines interimere. Quem effectum etsi hac tempestate ab hoc manifestè præstari non constet experimento in his, qui ipsum in medicamentis assumunt; id tamen non alia de causa fieri putauerim, quàm quòd fortasse in Italia, ut in Colchide, mortiferum non proueniat: aut quòd ea, quæ sumitur quantitas, exigua sit, neq; ad perdendum sufficiens. Sed non propterea dubitandum est, quin hoc sumentibus grauia & periculosa incommoda inferre ualeat.

Serapionis lapsus.

Erroris occasionem dedisse uidetur Serapio, utpote qui confusè uno tantùm capite de utroq; Ephemero, & de Hermodactylo scripserit, nomine duntaxat Hermodactyli omnibus inscripto, immemor, uel potius ignarus, apud Græcos, à quibus tamen quicquid ferè boni habet, mutuatus est, eas plantas inter se maximè differre. Quòd autem in hoc deceptus Serapio has herbas turpiter confuderit, fidem manifestam facit Paulus Aegineta, qui libro VII. de Ephemeris, & de Hermodactylo separatim tanquam de diuersis disseruit: & primùm de Hermodactylo, sic inquiens. Hermodactyli radix & per se, & ipsius decoctum uim habet purgandi: priuatim arthriticis tunc, cùm humores defluunt, exhibetur. uerùm stomacho nimis quàm aduersatur. Mox paulò inferius, sex tantùm interiectis capitibus, de Ephemeris ita scribit. Ephemeron non uenenum illud, sed quod Iris syluatica nominatur, mistæ potestatis est, & repellentis, & discutientis per halitum. hactenus Paulus. Ex quibus sanè palàm fit, non modò Hermodactylum cũ Colchico nullam habere cognationem; sed etiam hac in re planè hallucinatum fuisse Serapionem, quem secuti cæteri Mauritani, qui post ipsum libros conscripserunt, atq; etiam ex nostris pleriq;, qui superiore ætate claruerunt, ut cæci cæcos sequentes omnes in hanc erroris foueam inciderunt, & posteros hucusq; in hunc pessimum & detestandum usum pertraxerunt. Iam itaq; resipiscant tum medici, tum seplasiarij, qui Colchicum suis medicamentis, & catapotijs inserunt, & ipsum iam non secus ac scopulum euitent, utpote quod, omnium probatissimorum authorum testimonio, mortiferum sit medicamentum.

Hermodactyli coniectura.

Quæ autem radix nobis hodie Hermodactylus dici possit, difficile quidem fuerit decernere, quòd ex probatis rei herbariæ scriptoribus hactenus neminem inuenerim, qui notis ullis eius tradiderit historiam. Verùntamen, si ex uocabuli etymo coniicere licet, nil aliud significare uidetur Hermodactylus, quàm digitũ Hermi, aut Hermetis. Vnde factum est, ut aliquando cogitauerim, an illa bulbacea radix, quæ manus humanæ formam refert, quámque uulgò Christi palmam appellant, ad Hermodactylum accedere posset, quòd bulbacea sit, quemadmodum & Colchicum, quòdq; sumpta non modò uomitiones, sed et aluum cieat, ut testis est Nicolus Florentinus, qui hac radice pluribus factis uomitionibus, Biliotum quendam quartanarium curauit. Hæc in medium proferre libuit, non quòd ita esse certò asserere ausim, sed ut rei herbariæ studiosis res hæc melius æstimanda proponeretur. Nec illud sanè hoc loco prætereundum duxi, quòd Hermodactyli Actuario, & Nicolao Myrepsico, qui albi, & rubri Hermodactyli meminere, nil aliud repræsentant, quàm Behen album, & rubeum Mauritanis appellatum. Siquidem ex descriptione

Aureæ

aureæ Alexandrinæ apud Nicolaum, & diamoschi antidoti apud Actuarium id liquidò constat. Sed non ob id dicendum est, hermodactylum Pauli, & Serapionis idem cum illis esse: his nanq; alterius generis radix est, quæ uim habet deiectoriam ad articulorum defluxiones præcipuam. Cæterùm Ephemerum, quod syluestrem Irin appellant, in Ananiensibus montibus tam in pratis, quàm in syluis copiosè nascitur, ubi indigenis uocatur uulgò Giglio matto, hoc est, Lilium stultum. Huic certè, nisi me fallit iudicium, omnes prorsus notæ conueniunt, quæ alteri Ephemero à Dioscoride tribuuntur. Hinc itaq; fit, ut in hoc Fuchsius, uir alioqui doctissimus, apertè erraſſe deprehendatur, qui plũtam uulgò Lilium conuallium uocatam Ephemerum alterum, & non lethale esse contendit. Quandoquidem illud filia lilio latiora, non autem angustiora, & dissimilia profert: caulem non lilij modo, sed gracilem, & staminis instar tenuem: radicem item exilem, quæ capillaribus diuiditur fibris, tantum abest, ut digiti crassitudinem æquet, qualis in Ephemero requiritur. Præterea neminem adhuc reperi, qui tradat Ephemerum flores ferre suauiter olentes: cùm tamen Lilij conuallij dicti flores adeò iucundũ spirent odorem, ut eius gratia ab omnibus maximè expetantur: id quod nunquam silentio præterijsset Dioscorides in re herbaria grauissimus author, præsertim quòd ea nota fuisset Ephemero insignis, & notabilis. Ex his igitur colligendum esse putauerim, non solùm Fuchsium in aperto errore uersari; sed reliquos etiam, qui Lilium conuallium uocatum Ephemerum esse contendunt. Sed ad Colchicum reuertamur. Floret hoc autumni tempore, floribus croco æmulis, nullis tamen emissis foliis, nisi appetente uere, quo tempore subrubeum gignit semen, quibusdam folliculis inclusum, iuglandium similitudine. Verùm hoc tempore radix ei dulcis non est, quemadmodum in autumno, sed lacte prægnans, & amara inuenitur. Quare hic cogimur dicere, & fateri, quòd hoc non obseruauerit Dioscorides, uel saltem, quòd indictum id omiserit. Porrò in communem illam hallucinationem antè explosam deducti sunt & patres illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt: quippe qui nullam faciant differentiam inter Colchicum, & Hermodactylum, idq; apertè asserunt. Quorum etiã auctoritate freti pharmacopolæ adduci possunt, ut cum maximo humanæ uitæ detrimento colchicum catapotijs immisceant. Quare cautè meo consilio seplasiarij, neq; facilè fidant ijs, quos magis decet libros sacros, quàm medicos euoluere, ut animabus potius, quàm corporibus mederi sciant. Cæterum colchici floribus, ut audio, utuntur Turcæ, cùm inebriari uolunt: eos enim uino macerant, coq; poto adeò stupidi redduntur, ut in ecstasin abeant. Vtriusq; Ephemeri meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Ephemerum non illud lethale seu deleterium, quod & Colchicon uocant, sed alterum, quod & Irin agrestem cognominant, folia, & caulem lilio similem obtinet: radicem oblongam, non rotundam ceu colchicum, digiti potissimùm crassitudine: est autem adstringens, & boni odoris. Ex quibus palàm fit, quòd mistæ sit facultatis, temperaturæq;, nempè repellentis, & halitu digerentis. Testificantur uerò id opera, quæ particulatim edit. Siquidem non inefficaciter radix eius in dentium doloribus colluitur: & folia tuberculorum tum augmento, tum uigori congruunt. Oportet autem ea in uino decocta, priusquàm pus moueas, illinere.

Fuchsij erratum.

Monachorũ hallucinatio.

Ephemeri uires ex Gal.

ΕΛΞΙΝΗ. HELXINE. CAP. LXXXI.

Helxines cõsideratio.

Helxines uires ex Gal.

Helxine nascitur in parietinis, sepibus, & macerijs. folia ei mercurialis insunt, hirsuta: caulículi subrubentes, & circa eos ueluti semina aspera, adhærentia uestibus. Folia refrigerandi, spissandíque naturam habent. qua ex causa sanant illitu sacros ignes, adusta, condylomata, panos incipientes, tumores, inflammationesque. Succus eius cum cerussa, ignibus sacris, & ulceribus quæ serpunt, commodè illinitur: imponiturque podagris cum hircino adipe, aut cerato cyprino: ueterem tussim emendat, instar cyathi haustus: tonsillis inflammationem sentientibus utiliter & gargarizatur, & oblinitur: aurium dolorem cum rosaceo, instillatus leuat.

Helxinen, quæ hic à Dioscoride describitur, officinarum uulgus Parietariam appellat, quòd in ædificiorum parietibus nascatur. Alij, quòd detergendis uitreis poculis sit aptissima, Vitreolam nominant. Hæc planta omnibus notissima est: quare superuacaneum esset, eam longiore historia repræsentare. Verùm alia ab hac, & longè diuersa est Helxine, quam Plinius libro XXI. cap. XVI. inter aculeata retulit, & depinxit his uerbis. Helxine rara uisu est, neq; in omnibus terris est: radice foliosa, ex qua media ueluti malum extuberat, contectum sua fronde. Huius uertex summus lacrymam continet, iucundi saporis, acanthicen mastichen appellatam. hæc Plinius. Helxines uires tradidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Helxinen aliqui perdicium nominant, alij paribenum, alij sideritin, sunt qui heracleam appellitent. Cæterùm uis ei tota est abstergendi, & leuiter constringendi cum humiditate subfrigidi.

gida. Quamobrem phlegmonas omnes in initio, & augmento sanat usque ad statum, & maximè si calidæ fuerint. Quinetiam incipientibus phygethlis cataplasmatis ritu illinitur. Succus quoque eius cum rosaceo ad aurium dolores phlegmonosos, mediocriter profuerit. Gargarizandum item nonnulli exhibent ad paristhmia. Sunt uerò etiam ex medicis quidam, qui ijs, qui diutina tussi uexantur, illam exhibuerint. Certè cuidens extergendi experimentum præbet & in uasis utreis.

Ἀλσίνη. ALSINE. CAP. LXXXII.

ALSINEN, aliqui anthyllion, nonnulli myosota uocant, quoniam musculorum aures folia imitantur. Lucis, opacisque gaudet, unde alsine dicta est. Hæc erat eadem, quæ helxine, nisi humilior esset, & folijs minoribus, nec hirsuta. cùm teritur, odorem cucumis reddit. Vim refrigerandi, adstringendiq; obtinet: oculorum inflammationibus cum polenta illinitur. Succus aurium doloribus infunditur. quin & emendat omnia quæ helxine, id est, muralis herba.

ALSINE ea nimirum herba est molliuscula, quæ Hetruscis Centone, alijs uerò Pauarina, alijs Pizza gallina, alijs Centouice uulgò appellatur. Et quanuis Dioscorides unam tantùm Alsinen repræsentauerit; plura tamen eius reperiuntur genera. Porrò habentur quædam Dioscoridis exemplaria, in quibus caput hoc legitur in calce libri secundi statim post Muris auriculæ mentionem. Sed nos, ut eo in loco latius diximus, hanc suam ueram ac germanam sedem esse censemus. Alsines consideratio.

Alsines meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ita de eius uiribus scribens. Alsine, aut Myosota similem helxinæ facultatem obtinet, nempe refrigerantem, & humectantem: est enim essentiæ aqueæ frigidæ: quare & citra adstrictionem refrigerat. Quocirca ad feruentes phlegmonas, & mediocria erysipelata competit. Vires ex Gal.

Φακὸς ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων. LENS PALVSTRIS. CAP. LXXXIII.

LENS palustris inuenitur in aqua non fluente, muscus lenticulæ similis, refrigeratoriæ naturæ. Propter quod conuenienter collectionibus, igni sacro, & podagris illinitur per se, & cum polenta: glutinat & procidentia puerorum interanea.

PALVSTRIS lens, quam officinæ, & herbariorum uulgus Lenticulariam appellant, notior omnibus est, quàm ut pluribus describi mereatur. Ea plerunq; stagnantibus aquis innatat, ijsq; præsertim, quæ urbes, & oppida cingunt. Lentis palustris non nisi temperamentum prodidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Lenticula palustris humidæ, frigidæq; temperaturæ est, utrinque ex secundo quodammodo ordine. Lentis palustris consid. Facultas ex Galeno.

Ἀήρωον

SEDVM MAIVS.

SEDVM MINVS.

Ἀειζωον μέγα. SEDVM MAIVS. CAP. LXXXIIII.

SEMPERVIVVM magnum ideo nominatur, quoniam perpetuò folia uireant. cuius caules cubiti altitudinem implent, interdum excedunt, pingues, craſsitudine pollicari, uirentes, characiæ tithymali modo inſecti: folia pinguia, carnoſa, longitudine pollicari, in cacumine linguæ ſimilia, alia in terram conuexa, alia in capite ſtantia inuicem, ita ut ambitu effigiem imitentur oculi. naſcitur in montibus, & teſtaceis: ſupra domicilia etiam ſeritur. Eius uis refrigerare, & adſtringere. Medentur igni ſacro, nomis, ulceribus quæ ſerpunt, oculorum inflammationibus, ambuſtis igni, podagris per ſe, & cum polenta illita folia. Succus capiti in doloribus, cum polenta, aut roſaceo perfunditur: datur in potu contra phalangiorum ictus, dyſenteriam, aluique profluuia: teretes tineas potus in uino excutit: ſubditus in uellere, mulierum abundantiam ſiſtit. Succus oculorum lippitudinibus, ſanguinis uitio conceptis, inungitur.

Ἀειζωον μικρόν. SEDVM MINVS. CAP. LXXXV.

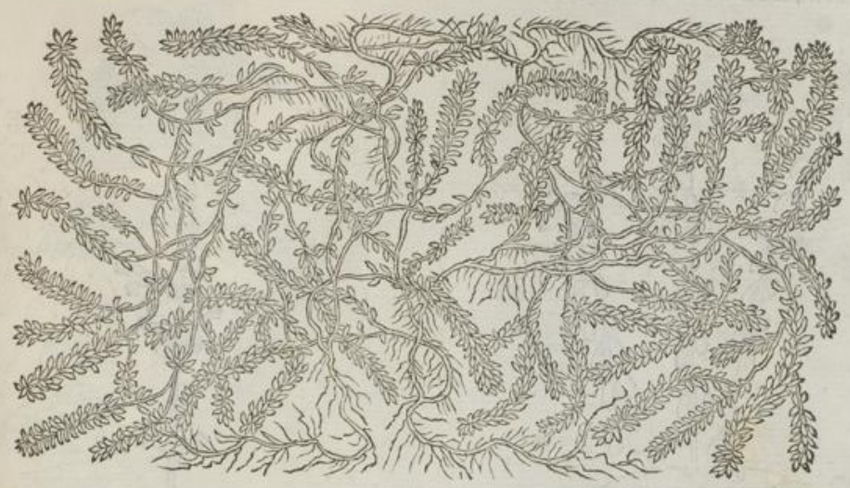
SEMPERVIVVM paruum in petris, parietinis, & macerijs, necnon ſcrobibus opacis naſcitur, caulibus ab una radice multis, tenuibus, crebrò foliatis: exilibus folijs, rotundis, pinguibus, mucronatis: caule à medio emicante, palmum alto, umbellam, herbidosque flores, & tenues gerente. Folia eiſdem cum priore uiribus prædita ſunt.

Ἀειζώου εἶδος τρίτον. SEDI GENVS TERTIVM. CAP. LXXXVI.

TERTIVM uidetur ſemperuiui genus, quam aliqui andrachnen agriam, aut telephion uocauerunt, Romani illecebram, puſillis, craſsioribusque folijs, hirſutis, portulacæ proximis. naſcitur in ſaxis. Vis ei excalfactoria, acris, exulcerans. illita cum axungia ſtrumas diſcutit.

EX TRIBVS

sedum acre h: SEDI GENVS TERTIVM.

EX TRIBVS Sedi, siue Semperuiui generibus, quæ hoc loco à Dioscoride pinguntur, primum, & alterum omnibus nota sunt. Vtrunq; officinæ Semperuiuum appellant, addita maioris, & minoris differentia. quanuis non desint, qui minus Vermicularem, Crassulamq; herbam uocent. Minoris duo uisuntur genera. Alterum, cuius Dioscorides meminit, foliis crassioribus, longioribus, rarioribusq;, facie nucleis pineis à putaminibus repurgatis similibus, unde quibusdam uulgò etiam Pignola dicitur. Caules fert tenues, pluresq;, in quorum cacumine flores exeunt herbacei, seu subcandidi, umbellæ diuulsæ modo. Alterum foliis breuioribus, angustioribus, copiosioribusq;: floribus melinis, eodem ordine prodeuntibus. Hoc marem, illud fœminam recentiorum quidã existimant. At tertium, quod mihi iandiu incompertum extitit, cùm usque adeò excalfaciat, ut carnem exulceret impositum, à cæteris longè facultatibus dissidet. Huius uaria in Dioscoridis codicibus legitur historia: cæterùm nos Aldinum exemplar secuti, hinc ea abdicauimus, quæ adulterina censentur. Nec desunt qui crediderint, tertium hoc Dioscoridi esse spuriũ, quòd duorum tantùm meminerit Galenus. Veruntamen è Pisis hoc anno tertium Sedi genus, gustu sanè acerrimo, adeò ut linguam exulceret, ad me misit Lucas Ghinus Forocornelienſis medicus rei herbariæ peritissimus. qui illi plantæ hæc uerba subiecerat, quæ hìc referam eius humanitate fretus. Visitur, inquit, in uiridario Illustrissimi Ducis Florentiæ quoddam tenuissimi Sedi genus, gustu nil minus acerrimo, quàm ranunculi omne genus. quod etiam in antiquis ædificiorum parietibus, & saxorum rimis prouenire conspexi. Hoc, meo iudicio, tertium est sedum. Sed cùm Dioscoridis uerba hoc loco obscura sanè, & intellectu difficilia habeantur, tandiu unà cum alijs plerisq;, qui hac simplicium facultate maximè delectantur, plurimum laboris impendi, ut tertium Sedum consequi possem, cui folia inessent hirsuta, & facie portulacæ similia. Cæterùm cùm postea attentius, diligentiusq; Dioscoridis uerba perpenderem, sic Latinè sonare uidentur. Est & tertium sedi genus, quod portulacæ respectu, folia edit pinguiora, densioráq;, &c. Quibus cùm hunc dederim sensum, qui, mea sententia, propriam Dioscoridis mentem explicat, tertium hoc sedum facilè mihi sese obtulit cognoscẽdum, ut omnibus quoq; idipsum euenire haudquaquam dubitauerim, qui Græcam dictionem παχέα densa, non hirsuta exposuerint, interpretatiq; fuerint πρὸς τὰ τῆς ἀνδράχνης ad folia portulacæ collata. Nam huiusce tertij sedi folia, portulacæ foliis comparata, ijs densiora, crassioráq; facilè cernuntur. Hactenus amicus ille. Cuius certè sententiæ non possum non adstipulari. quippe quæ doctissimis rationibus nitatur, & ipse sit apud me grauis testis. Semperuiui mentionem fecit Theophrastus libro XVII. cap. XIIII. de plantarum historia, sic inquiens. Semperuiuo datum à natura est, quòd humidum, uirideq; semper durare ualeat. Folio carnoso, læui, atque oblongo id constat. Planis parietinis nascitur, necnon & in tegulis, cùm terræ confluuium quoddam arenaceum factum est. hæc Theophrastus. Sedi uires descripsit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, his uerbis. Aeizoon utrunq;, tum maius, tum minus, desiccat quidem leuiter, quandoquidem & mediocriter adstringit, omnis alterius uehementis qualitatis expers: quare in eo plus cæteris abundat essentia aquea. Cæterùm non mediocriter refrigerat: est enim ex tertio ordine, & recessu refrigerantium. Hinc etiam ad erysipelata, & herpetas, & phlegmonas à fluxione natas accommodatur.

Sedi genera, & consider.

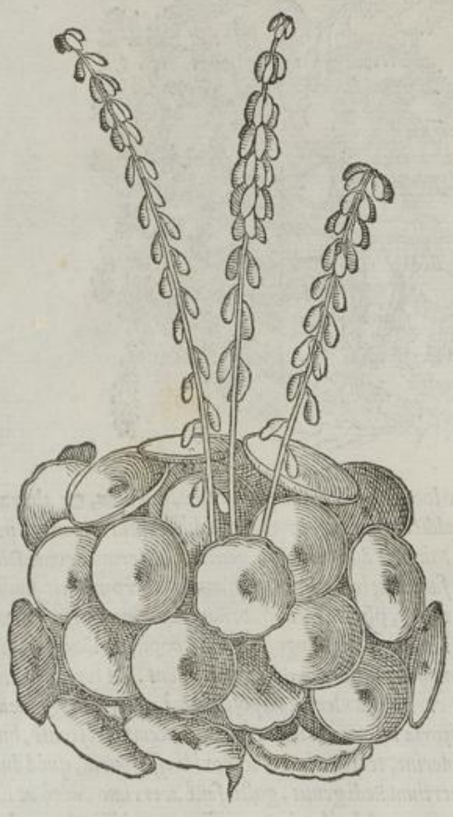
Sedi uires ex Galeno.

Κοτυληδών. VMBILICVS VENERIS. CAP. LXXXVII.

COTYLEDON, siue umbilicus Veneris, folio est in acetabuli formam tornato, ineuidenter concauo, breui in medio cauliculo, in quo semen ineſt: radice oliuæ modo rotunda. Succus cum uino circumlitus, instillatúsve contecta genitalia nudat: inflammationibus, sacris ignibus, strumis, pernionibus, illitu auxiliatur: stomachi ardorem refrigerat. Folia cum radice comesa, calculos frangunt, urinam cient: hydropicis ex melle dantur. Herba utuntur ad amatoria.

Κοτυληδών

VMBILICVS VENERIS. VMBILICVS VENERIS ALETR.

Κοτυληδὼν ἑτέρα. VMBILICVS VENERIS ALTER. CAP. LXXXVIII.

EST ET alterum vmbilici Veneris genus, cymbalion aliqui uocant, pinguibus foliis, latioribus, ligularum modo, denſis circa radicem, medium oculi ambitum deſcribentibus, ut in maiore ſemperuiuo, adſtringentis guſtus: cauliculo tenui, in quo flores & ſemina hyperici: radice maiuſcula. Facit eadem, quæ ſemperuiuum.

Vmbilici Veneris utriuſq; conſid.

VMBILICVS *Veneris, quem primo generi aſsignant, frequens naſcitur in uniuerſa fere Hetruria, ſaxis, & uetuſtis ædificiorum parietibus. Huius folia, quòd fictilium operculis ſimilia ſint, uulgò Senenſes appellant Copertaiuole. Alterum uerò eius genus à quibusdam Cymbalion uocatum, uidimus primum in Foroiulienſium ciuitate Auſtriæ, in hortulo quodam excellentiſsimi medici Iuliani à Maroſtica Teruiſienſis. Hanc porrò plantã in pluribus montibus ſaxis inhærentem inuenimus. Cui, meo quidem iudicio, omnes prorſus conueniunt notæ, quæ alteri umbilico Veneri tribuuntur.*

Officinarum error.

Cæterùm apud Inſubres officinæ legitimæ Cotyledonis, ſiue umbilici Veneris loco, herbam quandam in parietinis, & macerijs naſcentem uſurpant, quæ ex ijs eminet, & comæ modo dependet, caule tenui, foliis hederaceis, per ambitum mucronis inſtar laciniatis. Hanc fortè, quòd Cymbalaria uulgò uocetur, putãt à cymbalio corruptè nomen traxiſſe, & ideo uerum Veneris umbilicum eſſe. Sed euidentius errant, quàm ut oſtendi debeat.

Fuchſij hallucinatio.

Fuchſius quoq;, cuius uiri alioqui eruditi pace dixerim, in hac re hallucinatus deprehenditur, quòd in paruo ſuo libro, in quo plantarum duntaxat imagines expreſsit, pro utroq; umbilico Veneris eas nimirum plantas depinxerit, quæ nonnullis uulgò Fabariæ, & Fabæ craſſæ appellantur: quas tamen prius in ſuo de ſtirpium hiſtoria commentario pro telephio oſtenderat. Verùm tam prima, quàm altera eius opinio, ut dicam quod ſentio, mihi planè reprobanda uidetur.

Vmbilici Veneris uires ex Galeno.

Vmbilici Veneris meminit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Cotyledon facultatis miſtæ eſt, nempe humidæ, ſubfrigidæ, & cuiusdam obſcurè adſtringentis, & cum ea leuiter amarę: unde refrigerat, repercutit, abſtergit, & diſcutit. Itaque phlegmonas eryſipelatodes, & eryſipelata phlegmonode curat: & maximè ſtomachi ardore æſtuantis admodum utile eſt epiplaſma. Putantur folia cum radice manducata calculos confringere, & urinam mouere.

Ἀνακλύφ.

VRTICA PRIMA.

VRTICA SECVNDA.

VRTICA TERTIA.

Ἀκαλύφη. VRTICA. CAP. LXXXIX.

DVO VRTICAE genera. Altera ſylueſtrior, aſperior: latioribus, nigrioribusque folijs: ſemine lini, ſed minore. Altera non æquè aſpera, minuto ſemine. Folia utriuſque illita, canis morſibus addito ſale, medentur: gangrænas, carcinomata, ſordida ulcera, & quæ cacoëthe uocantur, item luxata, panos, tubercula, parotidas, ſuppurationesque ſanant: lienoſis cum cerato imponuntur: faciunt ad profluuia narium cum ſucco trita, & naribus indita: menſes ciunt eadem detrita cum myrrha, & impoſita: procidentes vuluas recentia contactu reſilire cogunt. Semen potum ex paſſo uenerem ſtimulat, & vuluæ ora patefacit: cum melle delinctum orthopnœæ, lateris & pulmonum inflammationibus prodeſt: thoracem expurgat. erodẽtibus medicamentis admiſcetur. Cocta cum conchis folia aluum emolliunt, urinas mouent, inflationes diſcutiunt: decocta cum ptiſana, uitia pectoris extrahunt: mulierum menſes euocant, cum myrrhæ modico pota. Inflammatione turgentem vuam, gargarizatus ſuccus reprimit.

Vrticæ conſideratio.

VRTICA *adeò uulgaris notitiæ eſt, ut non modò interdiu; ſed etiam noctu in tenebris ſolo tactu ab omnibus facillimè cognoſcatur. Proinde operæpretium non eſt, ut hic pluribus eius faciem depingamus. Veruntamen ignorandum non eſt, quòd etſi Dioſcoridi duo tantùm Vrticæ aſſignentur genera; tria tamen in Italia reperiuntur. Siquidem præter Vrticas à Dioſcoride traditas, alia eſt, quam aliqui ſylueſtrem appellant, cæteris acrior, & mordacior, folijs paruis, hirſutioribusq; caulibus.*

Vrticæ uires ex Galeno.

omnibus & hæc nota. Vrticæ uires memoriæ prodidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Vrtica, & huius herbæ tum semen, tum fòlia (nam hæc potißimùm in usum ueniunt) digerentis sunt facultatis, adeò ut & phymata, & parotidas sanent. Sed & quiddam flatuosum obtinent, quo & uenerem extmulant, & maximè ubi cum musto semen bibitur. Porrò quòd non uehementer calfaciat, sed admodum tenuium sit partium, testimonio est crassorum, uiscosorumq; humorum ex pectore, pulmoneq; eductio, tum quòd partes, quas contigerit, pruriant. Cæterùm flatuosum eius, cuius particeps esse dicta est, dum concoquitur, nascitur: non enim actu flatuosa est, sed potestate. Ventrem autem modicè subducit, duntaxat abstergendo, ac ueluti titillando, non purgando. Et gangræ-
nosa, & cancrosa, & in totum quæ exiccari citra mordicationem postulant, ea conuenienter sanat. nimirum cùm subtilium sit partium, & temperaturæ siccæ, non tamen tantum habens caliditatis, ut iam mordicet. Et libro II. de alimentorum facultatibus, idem de urtica ita scribit. Vrtica, herbarum agrestium una etiam hæc est, tenuium par-
tium uim obtinens. Iure itaq; nemo ipsa, ut alimento utitur, nisi maxima prematur fame. Vtilis autem est, ut obsoniũ

Cardiacæ historia, & uires.

ac medicamentum, quod aluum deijcit. hactenus de urtica Galenus. Sed quoniam herba illa, quam hodie herbarij CARDIACAM nominant, nunc ob cognationem, quam cum Vrtica habere uidetur, mihi in mentem uenit; ideo nõ alienum puto, quòd hic de ea quoq; aliquid disseramus. Hæc itaq; urticæ proxima est, tametsi fòlijs, quæ prope terram prodeunt, rotundioribus constet, ranunculi modo per ambitum laciniatis. Ei caulis est quadrangulus, in quo bina ubiq; fòlia paribus interuallis exeunt, oblonga, urticæ similia, sed per ambitum serratiora. Flores, qui in purpura albicant, urticæ fœtidæ, de qua sequenti capite dicturi sumus, non dißimiles profert, minores tamen: qui uerticillato ambitu marrubij modo caulem circundant in ipso fòliorum exortu. Radix in rubro palleſcit, alijs pluribus paruis radicibus adnatis. Prouenit ubiq; iuxta semitas, circa sepes, & post urbium mœnia. Gustu usqueadeò amarescit, ut facilè existimari possit ad secundum excalfacientium ordinem, & ad tertium siccantium accedere. Præstat hæc, ut recentiores quidam tradunt, ad cordis affectus, unde etiam apud uulgares nomen accepit. Medetur item conuulsis, ac resolutis. Obstructiones aperit, quas causa frigida induxerit: urinam cit, & menses. Pectus à pituita detergit, & lumbricos necat. Cæterùm in puluerem contrita, & cochlearis mensura ex uino hausta, difficilè parientibus mirum in modum opitulatur.

Γαλίοψις. GALIOPSIS. galeobdolon ? CAP. XC.

Galiopseos consider.

Opinio quorundã reprobata.

Fuchsij erratum.

Galiopsis, frutex in totum caulem, & folia habet urticæ, læuiora, & quæ grauem odorem trita reddant: flore purpureo, tenui. nascitur circa sepes, ædificiorum areas, ac semitas ubique. Folia, caules, semen, succusque, duritias, & carcinomata dissipant: strumas, panos, & parotidas discutiũt. Oportet bis die tepidum ex aceto cataplasma imponere, & eius decocto fouere. ad putrescentia, gangrænas, & nomas, cum sale efficaciter illinuntur.

Galiopsin eam equidem plantam crediderim esse, quam nos in Italia Vrticam fœtidam appellamus, quæ ubiq; frè prouenit, in ædificiorum areis, in plateis, iuxta semitas, & circa hortorum sepes, odore ingrato: unde & fœtidæ cognomen aduenuenit. Quãdoquidem hæc fòlijs, et caule constat urticæ similibus, tactu tamen nõ mordentibus: floribus item purpureis, tenuibusq;.

Hinc itaq; fit, ut ij, mea quidem sentẽtia, in errore uersentur, qui putant Galiopsin esse herbam illam uulgarẽ, quæ officinis, & herbariorum uulgo Scrophularia maior, Millemorbia, Ferraria, atq; etiam Castrangula dicitur: hoc fortasse argumento nixi, quòd ea flores edat, qui galeæ similitudinem referunt. Sed eorum error ex eo, ut arbitror, apertè diluitur, quòd Scrophularia maior dicta folia non proferat urticæ admodum æmula, nec ea graui odore præditа sentiantur. Adde quòd huic radix subsit magna, alba, undiq; strumosa, unde fortè Scrophulariæ nomen traxit, adeò notatu digna, ut non uideatur uerisimile, quòd eius faciem non depictam reliquisset Dioscorides, quando sensisset hanc herbam esse Galiopsin. Huc etiam illud accedat, quòd illa ut plurimùm in scrobium marginibus, in riguis, & uliginosis locis nascitur, non autem (ut Dioscorides inquit) circa sepes, & in ædificiorum areis. In hac sententia fuisse inuenio Fuchsium uirum alioqui eruditum, qui à galea, cuius effigiem Scrophulariæ flores repræsentant, hanc sibi nomen asciuisse existimat. Id quod mihi planè non uidetur esse rationi consentaneum, quòd non sit ex more Græcorum ueterum præsertim, apud quos nulla uerborum inopia fuit, ut ex Latinis, & Græcis dictionibus plantarum, & aliarum rerum nomina componãt: galeam enim

enim Græcum nomen non esse constat. Ex his igitur adducor, ut in hoc neq; Fuchsio, neq; alijs adstipulari possim, quorum potius sententiam ex suprà dictis reprobandam esse censeo. Est præterea alia planta Vrticæ fœtidæ non absimilis, quæ à lacteis maculis singula folia in longum percurrentibus Vrtica lactea à nostris Senensibus uulgò cognominatur, quam rectius fortè quis Galiopsin dixerit, si à γάλα, quod uocabulum Græcis lac significat, Galiopsin dictam esse statuat. Quòd autem res hæc ita esse possit, ex Dioscoridis ordine coniectura quadam colligi posset. nam quòd statim post Galiopsin Galion descripserit, cui ex eo nomen inditum esse tradidit, quòd in cogendo lacte coaguli uicem expleat, uidetur innuisse, inter utrunq; magnam esse nominis cognationem. Hanc itaq; legitimam esse Galiopsin quasi affirmare non dubitarem, nisi Plinius libro XXII. cap. XIIII. eam Lamium appellari prodidisset, laudibusq; extulisset album, quod habet in medio folio, ad sacros ignes, & foliorum reliquum cum uniuersa planta, addita mica salis, ad contusa, incussáq;, ad ambusta, strumas, tumores, podagras, & uulnera. Quibus sanè Plinij placitis decernere cogimur, primam, quam Vrticam fœtidam diximus, esse Galiopsin: alteram uerò Plinij Lamium. Sed si sustinere uelimus hanc secundam esse ueram Galiopsin, dicere nobis liceat, Plinium non cognouisse Galiopsin. neque id fortasse temerè diceretur, quòd in multis alijs Plinius euidenter errasse deprehendatur. Cæterùm quanuis ex rationibus superius adductis perspicuum, ni fallor, factum sit, SCROPHVLARIAM non esse Galiopsin; ea tamen uiribus pollet non contemnendis. nanq; eius radix strumas, & hæmorrhoidas sanat. In quem usum radix effoditur autumnali tempore, & repurgata tunditur cum recenti butyro, operculatoq; fictili in uliginoso loco reponitur, ubi dimittitur per quindecim dies. Deinde lento igne butyrum illud liquefit, & percolatum asseruatur. quo prædicti morbi utilissimè illinuntur.

Vrtica lactea.

Lamium Plinij.

Scrophulariæ uires.

Γαλιον. GALION. CAP. XCI.

GALION nomen ex eo traxit, quòd in contrahendo lacte, coaguli uicem impleat. ramulum, foliumque habet aparinæ simillimum, rectum: florem in cacumine luteum, tenuem, densum, copiosum, odoratum. Flos igni ambustis illinitur, & sanguinis profluuia sistit. Cerato rosaceo galion admiscetur, insolatum usquedum albescat, & sic lassitudines reficit. Radix uenerem concitat. Nascitur in palustribus.

GALIVM *ubiq; copiosè nascitur prope sepes, & secus uias, foliis aparinæ minoribus: flore tenui, spicato, partim luteo, partim albo. Verùm non propterea omnibus nota est uis, quam coagulandi lactis habet: nam si ea pastoribus innotuisset, non minus apud eos huius herbæ inualuisset usus, quàm cinaræ apud Hetruscos, qui eius flore, ut dulcior suauiorq; caseus euadat, tum ouillum, tum etiam caprinum lac cogunt, ac spissant. Galio uires reddidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Galium inde adeò nomen sortitum est suum, quòd lac coagulet. Adsimile autem est aparinæ, facultatem obtinens exiccatoriam, & subacrem. Flos eius sanguinis profluuijs competere uidetur, & combustis mederi. Est autem boni odoris, & coloris lutei.*

Galij consideratio.

Galij uires ex Galeno.

Ἡγιγέρων. SENECIO. CAP. XCII.

SENECIO cauliculo est cubitali, subrubro: folijs continuis, per extremitates erucæ modo diuisis, sed minoribus multò: luteis floribus, qui celeriter dissecti uanescunt in pappos. Nomen uerò sibi uendicauit, quoniam flores capillorum ritu canescant. radice superuacua. Nascitur maximè in macerijs, & circum oppida. Folia cum floribus refrigerãt: quare illita cum uini modico, uel per sese, testium & sedis inflammationes sanant: quin & ex manna thuris medentur, cùm reliquis uulneribus, tum ijs quæ nerui acceperunt. Illi per se cum aceto pappi, idem munus præstant: uerùm recentes epoti, strangulant. Totus caulis, si coctus in passo potui detur, stomachi dolores à bili contractos persanat.

Senecionis cõsideratio.

SENECIO. vulgaris Li

Brunfelsij error. Senecionis facul. ex Gal.

SENECIO, quæ Græcè Erigeron dicitur, aliquibus vulgò Cardoncello, alijs uerò Spellicciosa uocatur. Planta est vulgaris notitiæ. Cauliculis exit (ut Dioscorides inquit) subrubentibus: foliis laciniatis, erucæ æmulis, minoribus tamen, & asperioribus: floribus luteis, qui dehiscentes in pappos abeunt. Nascitur passim, adeò ut etiam super urbium mœnia, & in parietinis proueniat. Hanc herbam Otho Brunfelsius esse Verbenacam supinam magno & aperto errore existimauit. Senecionis quàm breuem mentionem fecit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, eius tantùm facultatem referens his uerbis. Erigeron, siue Senecio facultatem mistam obtinet, simul refrigeratoriam, & modicè digerentem.

Θάλικτρον. THALICTRVM. CAP. XCIII.

Thalictri consideratio.

THALICTRON folia coriandri habet, pinguiora paulò: caulem rutæ crassitudine, in quo folia. Quæ trita illitu antiqua ulcera ad cicatricem perducunt. Nascitur maximè in campestribus.

Vires ex Gal.

THALICTRON, si Ruellio credimus, herbarij in Gallia Argentinam appellant, quòd argenteo micet colore tu, cæteris notis Thalictri picturæ adstipulantibus. Hæc (ut ipse scribit) inuenitur ubiq; sæpe in campestribus, & macerijs. Verùm cùm mihi hactenus non contigerit eam herbam uidere, idcirco Ruellij sententiam non austim probare, neq; etiam refellere. Thalictron Thalictron nominat Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus in hunc modum disserit. Thalictrum folia habet coriandro similia, caulem crassitudine rutæ. Vis ei ineſt exiccatoria citra morsum: itaque ulcera inueterata ad cicatricem perducit.

Βρύον θαλάσσιον. MVSCVS MARINVS. CAP. XCIIII.

MARINVS muscus nascitur in scopulis, testaceisque haud procul à mari, gracilis, capillaceus, caulis expers. Præcipua ei spissandi uis, & collectiones cohibendi, & podagras, quas refrigerare opus sit.

Musci marini consider. Corallina.

NON possum eorum non probare sententiam, qui dicunt Muscum marinum eam capillaceam esse plantam, quam officinæ Corallinam appellant. Hanc circunforanei in puluerem contritam in plateis uenditant ad puerorum uermes necandos, mirisq; laudibus efferunt. Qua in re nimirum cæteris præstat medicamentis: siquidem non modò interficit lumbricos, sed eos quoq; eadem die expellit, magna sæpe cum astantium admiratione, quòd quandoq; usus sit puer, qui ex assumpta huius pulueris drachma centum uermes excreuerit. Crediderim itaq; Corallinam hanc esse Muscum marinum, quòd certò sciam, eam ab ijs reperiri, qui corallia expiscantur, eorallijs, sicuti etiam scopulis, & piscium testis inhærentem, eo sanè modo, quo arboreus muscus arboribus ipsis innascitur. Is utiq; cæteris præfertur, qui corallijs adnascitur, unde ei nomen. Probatur secũdo loco, qui saxis adhæret, colore rubicundo: cinereus uerò improbatur. Sed marinum muscum hac pollere facultate non nouere ueteres: quandoquidem nusquam apud ipsos legerim marino musco interaneorum uermes necari. Meminit huius Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Muscus marinus compositus est ex terrena, & aquea essentia, utraq; frigida. Siquidem & gustum astringit, & calidis quibusuis illitus, ea euidenter refrigerat, & adiuuat.

Musci marini uires ex Gal.

Φύκος θαλάσσιον. FVCVS MARINVS. CAP. XCV.

E' PHYCI marini generibus, quoddam latum, & alterum sublongius, & rubens: tertium candidum, nascens in Creta, floridum valde, quod nulla corruptionis labe polluitur. Omnia vim habent refrigeratoriam, non podagræ modò, sed etiam inflammationibus, in cataplasmatis efficaciter vtilem: uerùm ijs uti humidis conuenit, priusquàm exarescant. Nicander puniceum aduersus serpentes dedit. Hoc fuco quidam putant mulieres suum colorem mentiri, cùm tamen sit radicula eiusdem nominis, qua sese fucant.

De fvco marino locutus est Plinius libro xiii. capite xxiii. ubi ita scriptum reliquit. Nascuntur in mari frutices, arboresq́; minores in nostro. Rubrum enim, & totus orientis Oceanus refertus est syluis. Non habet linguā alia nomen quod Græci uocant phycos, quoniam alga herbarum magis uocabulum intelligitur: hic autem est frutex. Et libro xxvi. cap. x. Tria, inquit, Phyci thalassij, id est, Fuci marini genera, latum, & alterum longius, quadantenus rubens: tertium crispis foliis, quo in Creta uestes tinguntur. hactenus Plinius. Cæterùm cùm Fuci genera mihi planè incomperta sint, quid de ijs dicam non habeo. Non tamen deest suspicio, quin Fucus marinus si Alga non est, in eius saltem genere recenseri posit et debeat: nam Theodorus in Theophrasto non aliter Fucum marinum interpretatur, quàm algæ nomine. Adde quòd & Plinius alijs in locis Fucum marinum algam maris aliquando uocauit, ut etiam adnotauit Marcellus. Sed non ob hoc existimauerim, Fucum marinum eam uulgarem esse algam, in qua Veneti uasa uitrea recondunt, ne inter uehendum collidantur, & confringantur. Quòd præterea Fucus marinus alga esse posit, illud argumento sit, quòd nullum aliud, quod sciam, apud Latinos nomen inuenerit. Algæ species est, quæ & Ulua dicitur, hoc tantùm inter se differentes, quòd hæc palustris, lacustris, fluuiatilisq́; sit: illa uerò tantùm in mari proueniat. Quod discrimen illo uulgari uersiculo indicatur. Fuci marini hist. ex Plin.

Alga uenit pelago, sed nascitur ulua palude.

Vnde etiam Virgilius libro sexto Aeneidis ita cecinit.

Tandem trans fluuium incolumes, uatemq́; uirumq́;,
Informi limo, glaucaq́; exponit in ulua. Et libro secundo eiusdem.
Limosoq́; lacu per noctem obscurus in ulua Delitui.

Fuci marini mentionem fecit Galenus libro viii. simplicium medicamentorum, his uerbis. Phycos humens etiāmnum, & uirens ex mari exemptus desiccat, & refrigerat ordine secundo: habet enim quiddam modicè acerbum. Fuci marini vires ex Gal.

Ποταμογείτων. POTAMOGETON. CAP. XCVI.

Potamogeton, folium betæ simile, hirsutum, paululum supereminens extra aquam. Refrigerat, & inspissat: pruriginibus utile, & contra ueterum ulcerum nomas. Nomen ex eo inditum est, quòd palustribus, & aquosis enascatur.

Potamogeton lacubus, & paludibus innasci amat, ubi folijs betæ proximis, super aquam expansis in compluribus locis emicare inuenitur. Hanc herbam nos sæpe uidimus, & legimus, priuatim in lacubus quibusdam in Ananiensium agro, quam ibi unà cum nymphæa aquis supernatantem deprehendimus. Potamogeton, ut testatur Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, adstringit, & refrigerat similiter polygono, sed essentia eius crassior, quàm polygoni est. Potamogetonis consid. Vires ex Gal.

Στρατιώτης. STRATIOTES. CAP. XCVII.

Stratiotes in aquis nascens, ijsdem supernatat, & sine radice viuit: vnde cognomentum traxit. Herba semperuiuo similis, ni maiora haberet folia. Quæ refrigerant: sanguinem, qui defluit à renibus, pota sistunt: vulnera, quæ inflammationem minantur, intumescere non sinunt: ignibus sacris, & tumoribus ex aceto illinuntur.

Non est profectò quòd miremur, si Stratiotes in Italia non prouenit. Quandoquidem ea, ut lib. xxiiii. capite xviii. Plinius testatum reliquit, est in Aegypto tantùm, & inundatione Nili nascitur, aizoo similis, ni maiora haberet folia.

Στρατιώτης χιλιόφυλλος. STRATIOTES MILLEFOLIVM. CAP. XCVIII.

STRATIOTES milleſolium exiguus frutex, palmi altitudine, aut amplius aſſurgit: foliis auium pulli pennas imitantibus, breui admodum, diſſectoque foliorum exortu. Folia ſylueſtre cuminum ſimulant, præſertim breuitate, atque ſcabritia, breuiora paulò: denſiore vmbella, & pleniore. Surculos in cacumine gerit exiguos, & capitula in modum anethi: flores paruos, & candidos. Naſcitur in aſperis agris, præcipuè circa ſemitas. Eximij vſus ad vlcera vetera, recentiáque, profluentem ſanguinem, & fiſtulas.

MILLEFOLIVM MAIVS.

MILLEFOLIVM MINVS.

Stratiotæ milleſoliæ conſideratio.

STRATIOTES *in hunc uſque diem* Milleſolij *cognomen retinet. Planta eſt officinis notiſſima, in incultis proueniens, in pratis, & circa ſemitas, lignoſis caulibus, dodrante maioribus, pluribus ab una radice prodeuntibus, quibus folia inſunt auium nouellarum pennis ſimilia, ſylueſtriq; cumino æmula. Flores eius denſiore umbella ſuſtinentur, candidi, etſi nonnunquam in purpura rubeſcant. Ex his utique notis palàm eſt, communis uſus* Milleſolium *nil aliud dici poſſe, quàm Stratioten, de quo hìc agitur, non autem, ut Braſauolus exiſtimat, Myriophyllum infrà à Dioſcoride deſcriptum. Siquidem Myriophyllum caulis eſt tener, ſingularis, unica nixus radice: foliis plurimis, lænibus, fœniculo ſimilibus. Quæ ſanè omnia, ni fallor, apertiſſimè oſtendunt, Braſauolum hac in re hallucinatum eſſe. Stratioten hunc, & ſuperiorem perſtrinxit Galenus lib.* VIII. *ſimplicium medicamentorum, ubi de utriuſq; utribus ita diſſerit. Stratiotes aquaticus quidem humida, & frigida facultate eſt: terreſtris uerò nonnihil habet adſtrictionis: proinde ſanè, & ulcera glutinare poteſt, & ulceribus eſſe utilis. Sunt qui eo & ad ſanguinis eruptiones utantur, & ad fiſtulas.*

Stratiotæ uires ex Gal.

Φλόμος. VERBASCVM. CAP. XCIX.

VERBASCVM differentias ſummas habet duas, hoc nigrum, illud album: in quo mas, & fœmina intelligitur. Fœminæ igitur folia ſunt braſsicæ, piloſiora multò, & latiora, candida: caulis albus, cubitalis, aut amplior, ſubhirſutus: flores albi, aut ex luteo palleſcentes: ſemen nigrum: radix longa, guſtu acerba, craſsitudine digiti. naſcitur in campeſtribus. Verbaſcum, qui mas appellatur, oblongius, albis folijs, & anguſtioribus, tenuiori caule. Sed nigrum prorſus albo ſimile eſſet, niſi nigriore, latioreque conſtaret folio. Sylueſtre folia fert ſaluiæ: altas uirgas, & lignoſas,

VERBASCVM PRIMVM.

Verbascum thapsus

VERBASCVM SECVNDVM.

VERBASCVM TERTIVM.

VERBASCVM SYLVESTRE.

VERBASCVM LYCHNITIS.

gnosas, & circa eas ramulos, quales marrubium: flores luteos, auri æmulos. Sunt & phlomides duæ, hirsutæ, rotundis folijs, humiles. Tertia lychnitis appellatur, ab alijs autem thryallis, folijs ternis, aut quaternis, uel paulò pluribus, hirsutis, crasis, pinguibúsque: apta ad lucernarum lumina. Radix priorum duarum adstringit: quare quod magnitudine ludicrum talum æquet, in alui profluuio, conuenienter ex vino datur. Decoctum ruptis, conuulsis, fractis, antiquæ tussi auxiliatur: dentium dolorẽ collutione mitigat. Verbascum, cui flos aureus, capillos tingit, & quocunque abijciatur, blattas in se contrahit. Cocta in aqua folia aduersus tumores, & oculorum inflammationes illinuntur: syderatis ulceribus ex uino, & melle, cum aceto autem vulneribus medentur: contra scorpionum ictus sunt auxilio. Sylvestris folia ambustis igni sunt cataplasmata. Aiunt in folijs eius, quam fœminam dicimus, aridos ficus omnino non putrescere.

Verbasci genera, & consideratio.

PRIMA *Verbasci genera, domestica scilicet duo, nulli non cognita sunt. Verum sylvestre, quod folijs saluiæ similibus, aureisq; floribus prouenit, non omnibus sanè notũ existimo. Viret tamen hodie Patauij in nobilissimo simplicium horto, quẽ ei commune studiosorum commodum Illustrissimus Venetorum Senatus construi curauit. Quin nec fortasse Lychnitim, cuius etiam figuram hìc damus, nouere multi. Reliqua uerò, qui mihi demonstrauerit in Italia, hactenus reperi neminem. Et quauis sint, qui putent, ut Ruellio, Fuchsio, & recentiorum alijs placet, eas uulgaris notitiæ plantas, quæ quibusdam Brachæ culi, officinis Primulæ ueris, Germanis claues sancti Petri, nonnullis uerò herbæ paralysis appellantur, esse Dioscoridis Phlomides, quæ hirsutis, rotundisq; folijs, humiles prosiliunt; eorum tamen sententiæ, licet eruditorum uirorum, haudquaquam adstipulari possum. Siquidem plantis ijs folia non insunt hirsuta, nec etiam rotunda, sed alteri læuia, alteri uerò crispa, lactucæ, aut dipsaci modo. Adde quòd florum, quos hæc Phlomidum genera proferant, nusquam, quod sciam, meminit Dioscorides, neque è ueteribus alius, qui Verbasci genera recenseat. Id quod in herba paralysi, meo quidem iudicio, silentio inuolucẽdum non fuerat, cùm hæc omnium prima suis aureis floribus emicet, uerõq; nomen pronunciet: unde illi officinæ nomen imposuerunt. His recentiores uim efficacem tribuunt ad articulorum dolores. Radicis earum decoctum ad renum, & ueficæ calculos commendant. Succum quoq; tum potum, tum externis illitum fractis, luxatisq; ossibus utilem esse tradunt. Quo item ex floribus expresso utuntur mulieres ad erugandam faciem, eiusq; maculas detergendas.*

Ruellij, & Fuchsij opinio reprobata.

Verbasci uires quædam.

Sed ad legitimam Verbasci genera redeamus. Hæc omnia in uniuersum, ut plurimis factis periculis constat, omnibus ferè sedis morbis mirificè subueniunt: adstringunt enim, et exiccant. Quamobrem seminis, & florum puluis, additis chamæmali floribus, & laricis resina, procidentem sedem suffitu cohibet, & tenasmum præcipuè dysentericis tollit. Verbasci fœminæ folia inter lapides contusa, si equi claudicantis ex clauorum noxa ungui prius excauato imponantur, mirum dictu quàm breui tempore is liber euadet. Radicis eiusdem succus, anteaquàm caulem proferat, duarum drachmarum pondere ex Cretico uino hausthus, in ipsa accessionis hora (ut Arnaldus refert) quartanam fugat, cum hoc tamen, quòd tribus, aut quatuor iteratis uicibus hauriatur. Succus tam florum, quàm foliorum asperis uerrucis illitus, eas facilè delet, etsi læuibus nihil proficiat.

Blattariæ historia, & uires.

Est & herba similis Verbasco, quæ BLATTARIA *Plinio nominatur libro* XXV. *cap.* IX. *ubi eam ijs uerbis depingit. Est similis Verbasco herba, quæ sæpe fallit pro ea capta, folijs minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abiecta blattas in se contrahit, ideoq; Romæ Blattariam uocant. hæc Plinius. Eundem uerò effectum Dioscorides illi Verbasci generi assignauit, quod folijs saluiæ, & floribus aureis descripsit. Porrò Blattaria passim ferè nascitur: folijs oblongis, per ambitum serratis: floribus tertium Verbasci genus maximè æmulantibus. Quibus decidentibus circa caulem folliculi exoriuntur parui, lini instar, duriores tamen, ac læuiores, in quibus semen continetur. De hac herba plures, quod inuenerim, facultates non produntur. Sed cùm ea gustu amara deprehendatur, hinc certò colligere licet, quòd eadem & aperire, & abstergere possit.*

Verbasci genera, & uires ex Galeno.

Verbasci genera, & uires memoriæ tradidit Galenus lib. VIII. *simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Verbascum, quoddam folijs album est, quoddam uerò nigrum. Et albi aliud quidẽ mas est, cuius folia angustiora: aliud fœmina, cuius maiora. Est præterea aliud Verbascum sylvestre cognominatũ, quod floribus constat aureis, & luteis. Sed & præter has species alia est, quã propriè phlomida, & thryallida nominant. Priorum itaq; duarum radix gustu acerba est, & fluxionis affectibus prodest: sed & ad dentium dolorem eam quadem*

dam colluunt. Attamen folia digerendi uim habent: sic & aliarum folia, & maximè eius, quæ aureos flores obtinet: qua etiam capillos rufant. Omnium enim folia desiccandi, & digerendi moderatè uim possident.

Αἰθιοπὶς. AETHIOPIS. CAP. C.

AETHIOPIS folia habet verbasco similia, perquàm hirsuta, densaq́; in orbem circa radicem imam redacta: caulem quadrangulum, † scabrum, similem apiastro, aut arctio, multis concauum alis: semen erui magnitudine, geminum, in uno conceptaculo: radices ab eodem cespite numerosas, longas, plenas, glutinosas gustu: quæ siccæ nigrescunt, duranturque, ut cornua possint uideri. Plurima nascitur in Ida monte Troadis, & in Messenia. Auxiliatur purulentis excreationibus, ischiadicis, pleuriticis, arteriæ scabritijs, decocta radix, & pota: quin & cũ melle, ecleg-matis uicem præbet.

Aethiopidis consider.

TAMETSI *iampridem existimauerim, Aethiopidẽ herbam in Aethiopia, & Ida Troadis tantum nasci, quòd eam inibi plurimam gigni testentur Dioscorides, & Plinius; hoc tamen anno legitima, ni fallor, Aethiopis ad me allata est Patauio ab erudito iuueni medico Ioanne Odorico Melchiorio Tridentino, quam, nulla prorsus reclamante nota, Aethiopidem referre deprehendi, ut eius pictura, quam hìc damus, pulchrè demonstrat.*

Aethiopidis uires ex Pau.

Aethiopidis non reperio meminisse Galenum in simplicium medicamentorum censu. quanquam eam memoriæ prodidit Paulus libro VII. ubi non plures de hac herba uires tradit, quàm quæ Dioscoridi acceptæ referri possunt, cùm ita scribat. Aethiopis similia uerbasco habet folia. Radicis decoctum potum auxiliatur ischiadicis, pleuriticis, & sanguinem reijcientibus: arteriæ etiam asperitates cum melle lenit.

† *Hoc loco in uulgatis Græcis codicibus legitur τραχὺν, hoc est, crassum. Quam uocem interpres Plinium fortè, ut solet, secutus omisit. Sed cur nos eam non adiecerimus, fecit Oribasius, quem in hoc Plinio adstipulari inuenimus.*

Ἄρκτιον. ARCTION. CAP. CI.

ARCTION, aliqui potius Arcturon uocant, similis est verbasco folijs, nisi quòd hirsutiora, & rotundiora sunt: caule longo, molli: semine cumini, paruo: radice tenera, alba, dulciq́ue. Decocta cum semine radix in uino, dentium dolorem mulcet, si contineatur ore decoctum: ambusta, pernionesq́; fouentur eodem: bibitur aduersus coxendicum dolores, & stranguriam è uino.

Arctij consideratio. Ruellij error.

CREDIDIT *Ruellius, Arction eam esse plantam, quæ & secus uias, & in scrobium marginibus nascitur, quamq́; officinarum uulgus Lappam minorem appellat. Sed Ruellius in hoc haud dubiè, meo quidem iudicio, fallitur, neq; audiendus est. Siquidem, ut diligenter notas expendentibus perspicuum fiet, Lappa minor aliud profectò non est, quàm xanthium inferius à Dioscoride repræsentatum. Etenim Lappa minor folio uerbasci, eoq; hirsutiore non uiuitur: neq; caulem profert longum, & mollem: quin nec semen cumino simile, neq; radicem teneram, ac dulcem. Ex quibus sanè notis repugnantibus Ruellij opinio euidentissimè refellitur. Nullam equidem hactenus herbam reperi, ac uidi, quæ Arctium legitimè referat.* Arctij uires ex Galeno.

Huius meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ubi de eo ita scriptum reliquit. Arction illud, quod uerbasco est simile, radice tenera, candida, dulci: caule oblongo, & molli: semine cymino simili, facultatis est admodum tenuium partium, & ob id exiccantis, extergentisque, tamen modicè. Quamobrem radix, ac semen eius cocta cum uino, quadantenus dolores dentium mitigant. Porrò ambusta, & chimethla, non horum modò decoctum perfusum, sed & caules teneriores sanare possunt.

Ἄρκειον. PERSONATA. CAP. CII.

PERSONATA folia habet cucurbitæ, maiora tamen, hirsutiora, nigriora, & crassiora: caulem albicantem, quanquam & interdum uidua caule reperiatur: radice intus candida, foris nigra. Hæc drachmæ unius pondere pota cum pineis nucibus, purulenta, & cruenta extussientibus auxiliatur:

PERSONATA.

Personatę cõsideratio.

Plinii tutela.

Fuchsij error.

Brasauoli hallucinatio.

PERSONATA ALTERA.

Personatæ uires ex Gal.

xiliatur: trita dolores à contorsionibus artuum contractos, illitu sedat. Folia utiliter antiquis ulceribus illinuntur.

PERSONATAM, *Plinio libro* XXV. *cap.* IX. *teste, quidam Arcion uocant, cuius folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Ex quibus Plinij uerbis planum fit, Personatam eam nimirum plantam repræsentare, quam officinæ uulgò Lappam maiorem uocant, quòd huic folia insint herbarum omnium maxima, longeq; cucurbitina excedentia: quòdq; hæc lappas grandiores ferat. Huius altera habetur species, quæ quidem foliis cucurbitas magis æmulatur, ijs tamen minoribus, in riguis, & scrobium marginibus proueniens, caule interdum nuda, non tamen perpetuò, quoniam ueris initio & caulem, & flores profert, licet ijs subinde confestim exuatur. Ex huius foliis nostrates rustici pileos sibi conficiunt, quibus à solis radijs se tuentur, dum Sirio ardente segetem uel metunt, uel triturant. Huius item meminit Plinius loco citato, ubi eam non quidem Personatam, sed Persolatam appellat, sic scribens. Persolatam, quam nemo ignorat, Græci uerò Arcion uocant. Folia habet maiora etiam cucurbitis, & hirsutiora, nigrioraq;, & crassiora: radicem albam, & grandem. Hæc Plinius de Persolata. Ex cuius notis facilè cognosci potest, Plinium hic secundũ Personatæ genus descripsisse. Quo fit, ut maximè redarguendum putem Leoniceum, utpote qui Plinium in hoc perperàm damnauerit, asserens non nisi unum Personatæ genus reperiri. Fuchsius, & recentiorum nonnulli non dubitant, quin hoc Personatæ genus sit Petasites. Sed omnes, pace eruditorum dixerim, in errore uersantur, ut proxima commentatione liquebit. Cæterum Brasauolus in suo simplicium examine Lappam credidit esse Dioscoridis Aparinen, in hoc euidentius hallucinatus, quam ut eius error explodi debeat, ut etiam ij dijudicare poterunt, qui in re herbaria etiam mediocriter uersati fuerint. De Personata sub alterius Arctij nomine disseruit Galenus libro* VI. *simplicium medicamentorum, his uerbis. Alterum uerò Arctium, quod Prosopida uocant, cuiusq; folia cucurbitæ simillima sunt, nisi quatenus tum maiora, tum duriora, discutit simul & desiccat, sed & adstringit mediocriter. Quamobrem folia eius ueteribus ulceribus mederi possunt.*

ΠΕΤΑΣΙΤΗΣ. PETASITES. CAP. CIII.

PETASITES pediculus est cubito maior, crassitudine pollicis, à quo prægrande folium, galeri modo amplum, ceu fungus dependet. Contra phagedænas, & ulcera quæ cacoëthe vocantur, efficaciter illinitur:

Petasitis cõsideratio.

Ruellij, & Fuchsij opinio.

QVANQVAM *scribit Ruellius, nasci Petasiten in Gallia; non tamen uideo, quomodo quis rectè eius sententiæ subscribere possit ac debeat. Quandoquidem is Persolatam, de qua superiori capite disseruimus, pro Petasite sumpsisse uidetur, quam etiam ipsum fortè secutus Fuchsius pro eadem depinxit. Sed quoniam Petasites pediculum fundit cubito proceriorem, à quo amplum folium, galeri figura, tanquam fungus, dependet, cui folium huius Persolatæ, uel Arctij generis minimè respondere deprehenditur; hinc fit, ut horum alioqui doctissimorum uirorum sententiam improbandam esse existimem. Nobis hactenus ueram Petasiten non licuit inuenire. Atq; adeò mea sententia est, quòd hæc non nascatur in Italia, argumento, quòd tam grande folium tandiu nunquam latere potuisset.*

Vires ex Galeno.

Petasiti uires pares reddidit Galenus libro VIII. *simplicium medicamentorum, sic inquiens. Petasites ex tertio est ordine desiccantium. Quamobrem ad maligna, quæ cacoëthe uocantur, & phagedænica ulcera, ea utuntur.*

Ἐπιπακτὶς.

Ἐπιπακτὶς. EPIPACTIS. CAP. CIIII.

FVMARIA. officinalis.

EPIPACTIS ab alijs elleborine, parua herba, exiguis folijs. Iocineris vitijs vtilis, & contra venena pota.

EPIPACTIDA *adeò paucis perstrinxerunt Dioscorides, ac cæteri, qui ante & post ipsum de plantarum historia scripserunt, vt difficilè admodum sit decernere, quænam planta sit hæc in Italia, vbi fortasse ea non prouenit. Nam, vt Plinius lib. XIII. cap. XX. commemorat, Epipactis in Asia, & Græcia nascitur. Verùm enimuero si Epipactis Elleborine ex eo dicta est, quòd cum elleboro nigro similitudinem habeat, eam equidem crediderim nasci in Gorittiensi agro. Quandoquidem imbi frequens quædam parua herba reperitur, cuius hic figuram damus, quæ folijs, floribus, & radicibus elleborum nigrum repræsentat. Epipactidis inter simplicia, quod inuenerim, non meminit Galenus. Sed Paulus idem quod Dioscorides, de eius uiribus tradidit.* Epipactidis considerat.

Καπνὸς. FVMARIA. CAP. CV.

FVMARIA fruticosa herbula est, prætenera, coriandro similis: folijs candidioribus, vndique numerosis, cineracei coloris: flore purpureo. Huius succus acris est: claritatẽ facit oculis, delacrymationémque: vnde nomen traxit. Illitus cum gummi, euulsas palpebras renasci prohibet. Commanducata herba bilioſam vrinam trahit.

FVMARIA, *herba uulgaris admodum notitiæ, officinis passim uocatur* Fumus terræ. *Fumariæ uerò nomen sibi asciuit, quòd eius succo oculis immisso, quibus mirificè claritatem conciliat, lacrymas, quemadmodum & fumus, cieat. Debet hæc Mauritanis longè magis, quàm Græcis, quòd illi eam pluribus commendauerint uiribus, nec eis quidem contemnendis, vt Serapionem, Auicennam, & Mesuem legentibus facilè patebit. Fumariæ Plinio duo traduntur genera libro XXV. capite XIII. vbi ita scriptum reliquit. Capnos prima, quam pedes gallinaceos uocant, nascens in parietinis, & sepibus, ramis tenuissimis, sparsisque, flore purpureo, uiridis, succo caliginem discutit: itaque in medicamenta oculorum additur. Similis & nomine, & effectu alia est Capnos fruticosa, prætenera, folijs coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Nascitur in hortis, & segetibus hordeaceis. Claritatem facit inunctis oculis, delacrymationemq;, ceu fumus, unde nomen accepit. Eadẽ euulsas palpebras renasci prohibet. hæc Plinius. Cæterùm qúænam altera sit Capnos, quæ etiã ab Aëtio describitur, superius libro tertio de Aristolochia, & Pistolochia differẽtes latius explicauimus. Eò igitur illos remittamus, qui plura de altero fumariæ genere scire desiderant.* Fumariæ conſideratio. Fumariæ genera ex Plin.

Porrò in nothis, & Dioscoridi adscriptis simpliciũ nomenclaturis reperio Capnon quibusdã Corydalion appellari. Vnde factum est, vt in suspicionem uenerim, an de Capno intellexerit Galenus libro XI. simplicium medicament. vbi de galerita scribens, quæ Græcis corydos dicitur, Corydalios herbæ meminit, sic inquiens. Adieci hæc sermoni, quòd uellem clarè hoc animal, nempe galeritam, manifestare, quos ferat in capite pilos erectos: quandoquidem expertus sum eius aduersus colicos utilitatem, uelimq; qui ipsum non norunt, ijs benè monstratum. Nam & ipsa Corydalis appellata herba colicis conuenit. Et hoc quoq; tibi obiter sit notatum. hactenus Galenus. Sed iam ad Fumariæ uires redeamus, quas primùm ex Mesue sic ad sensum referam. Fumaria Fumariæ uires ex Mesue.

maria inter mitiora, innocentioraq; recenſetur medicamenta, quibus deiectoria uis ineſt. uerùm nimia huius herbæ copia facit, ut eius quoq; auctoritas & pretium plurimùm diminuatur. Hæc non modò aluum ſoluit; ſed & uiſcera roborat, contrahitq; diſtentos eorum uillos. Omni prorſus noxa caret: quo fit, ut haurientibus nullum inferat incommodum. Roboratur deiectoria eius facultas, quòd non admodum ſit ualentior, additis myrobalanis, ſena, caprino ſero, infectorio cocco, aut uuis paſsis. Præſtat quæ uirentior, fòlijs extenſis, non ſanè criſpis, & quæ uiolaceo ſit flore. Colligi debet uerno tempore, & ex eo ſuccus exprimi. Sunt qui hanc in uniuerſum temperamento frigidam dixerint. Sed aberrarunt, quoniam in ipſa fòliorum ſuperficie reperitur & caliditas, quæ tamen eius frigiditatem non ſuperat. Siccat præterea ordine ſecundo, ſed ſemen calidum eſt. Deprehenditur ſanè eius caliditas ex amaritudine, & acredinis parte quadam modica, quæ guſtu percipiuntur. Quapropter attenuat, penetrat, obſtructiones aperit, ac deiectoriæ eſt facultatis. Sicuti frigiditatis, & acerbæ qualitatis adminiculo cohibet, aggregat, & roborat. Aluum facilè deijcit, bilem trahit, & aduſtos humores. Eius uis non modò ad hepar; ſed & ad uenas diffunditur. Quamobrem ſanguinem expurgat, omnibusq; incommodis medetur à bile, aut exuſtis humoribus prouenientibus. Proinde elephantiaſi medetur, aduerſus carcinomata efficax eſt: lichenas, & alia cutis uitia mirificè emendat: quin & omnibus morbis auxiliatur, qui ex uiſcerum infarctu originem ducunt. Roborat Fumaria uentriculum, iecur, & cætera interna uiſcera, biliоſasq; finit febres, quemadmodum & eas, quæ ex uaſorum obſtructione excitantur. Fumariæ meminit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus diſſerit his uerbis. Capnos, hoc eſt, Fumaria acris ſimul, & amaræ qualitatis eſt particeps, nec tamen planè expers eſt acerbæ. Quamobrem urinam biliоſam multam prouocat, ſanatq; iecinoris obſtructiones, & debilitates. Succus eius oculorum aciem acuit, non paulum trahens lacrymarum, uelut ipſe fumus: nam hinc ei appellatio indita. Plebeius quidam ea uti ſolebat ad ſtomachum roborandum, unaq; uentrem lubricandum. Siquidem herbam primùm deſiccatam condebat: porrò cùm uti uolebat, ſubductionis quidem gratia, melicrato inſpergebat: at roborare uolens ſtomachum, uino nimirum diluto.

Fumariæ uires ex Gal.

LOTVS VRBANA. LOTVS SYLVESTRIS.

Λοτὸς ἥμερος. LOTVS VRBANA. CAP. CVI.

LOTVM vrbanam alij trifolium vocant. naſcitur in hortis. Extractus ſuccus, addito melle, oculorum argema, nubeculas, cæterasque caligines diſcutit.

Λοτὸς ἄγριος. LOTVS SYLVESTRIS. CAP. CVII.

SYLVESTRIS Lotus, quam trifolium minus appellant, plurimum in Libya gignitur, caule bicubitali, & ſæpe maiore, alis multis: fòlijs trifolij pratenſis: ſemine fœni græci, multò minore, guſtu

re, gustu medicato. Vim calfaciendi, & leniter adstringendi obtinet: vitia cutis in facie, maculasque cum melle peruncta expurgat. Trita per sese, aut cum maluæ semine, in vino, aut passo bibitur aptissimè contra dolores, qui vesicam malè habent.

Loti vtriusq; consider.

NVLLA certè hactenus nobis sese obtulit herba, cui meritò subscribi posit: hæc est uera ac legitima Lotus sativa. Nam etsi non desint, qui putent, eam plantam esse Lotum urbanam, quam uulgares herbarij, & officinæ Melilotum falsò appellant, utpote quæ foliis constet trifolij effigie, nascaturq; non in pratis tantùm, sed etiam in uiridariis ac hortis; eorum tamen sententiam cur planè probem, aut refellam, nihil equidem habeo, cùm ij sua potius opinione duci, quàm rationibus aut auctoritatibus niti uideantur. Inclinat tamen animus ad credendum, quòd ita ut illi rentur, facilè esse posit. quandoquidem uulgaris Melilotus & in hortis prouenit, & folia trifolio proxima profert: quin & omnibus notissima est herba, quemadmodum Lotum urbanam olim fuisse aperte innuit Dioscorides, qui eam ut triuiali ex Loto in Melilotum. Vnde postea facilè factum esse potest, ut eadem legitimæ meliloti locum occupauerit. Syluestris uerò Lotus, quam copiosam in Libya gigni tradidit Dioscorides, an nascatur in Italia, non ausim affirmare. Equidem herbam quandam sæpius uidi, ac legi in incultis, & pratis nascentem, foliis trifolio æmulis, bicubitali caule, quàm plurimis adnatis, luteis floribus, è quibus cornicula prodeunt semine plena, fœni græci modo, odore non ingrato. Sed an hæc sit uera Lotus syluestris, nondum compertum, & exploratum habeo. Loti utriusq; uires reddidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Lotus domestica, quam quidam triphyllon, hoc est, trifolium nominant, ut mediocriter concoquendi uim possidet, sic etiam exiccandi: in caliditatis, frigiditatisq; coniugatione media quodammodo est, & temperata. Lotus autem agrestis plurima in Libya prouenit. Semen eius secundi est ordinis excalfacientium, habetq; nonnihil abstersorium.

Loti utriusq; uires ex Gal.

ΚΥΤΙΣΟΣ. CYTISVS. CAP. CVIII.

CYTISVS frutex est albus in totum, vt rhamnus, ramos spargens cubitales, & maiores: in quibus folia fœni græci, aut loti trifoliæ, minora, dorso medio prominente. Ea digitis trita erucum pane trita illinantur, decoctum potu vrinam ciet. Nonnulli, quòd apes alliciat, prope alueria serunt.

Cytisi consideratio.

CREDIDIMVS iandudum Cytisum, si tamen is in Italia proueniret, non aliam esse plantam, quàm eam Trifolij odorati speciem, quæ Romanis uulgò appellatur Tribolo, alijs uerò Trifoglio caballino, hoc est, Trifolium equinum, eo quòd equis gratissimum sit pabulum, cùm nulla sanè mihi occurreret planta, quæ magis notis omnibus Cytisum præ se ferre uideretur. In hanc opinionem me primùm deduxerat Plinius, quòd scripserit, iumenta degustato Cytiso hordeum spernere. Nam cùm certò scirem, equos adeò huius Trifolij genere auidos esse, ut eo magis delectẽtur, quàm hordeo, auena, & reliquis frugibus; idcirco uidebar non temerè adduci, ut crederem, hanc stirpem legitimum esse Cytisum, præsertim cùm pluribus constet notis, quæ Cytiso respondent. Huc præterea alia accedebat ratio, quòd cùm Dioscoridem uiderem de Cytiso inter herbas, non autem inter frutices, & arbores disserere, non aliud quidem mihi persuadere poteram, quàm quòd Cytisus esset herba potius, quàm arbor: præcipuè cùm palàm sit, iumenta herbas, & fœnum potius depasci, quàm arborum frondem. Siquidem eruo, et medica herbis antiqua ætas armenta, & pecora alebat, ac saginabat. His itaq; rationibus fretus (tunc enim plura neglexeram inuestigare) adductus eram, ut existimarem, illud Trifolij genus odoratum omnino esse Cytisum. Verùm enimuero cùm postea rem hanc accuratius, reliusq; expendissem, me in errore uersari deprehendi. Proinde in præsentia non grauabor priorem mutare sententiam, constanterq; affirmare, aliam ob illa planta Cytisum esse: nec eam quidem herbam, sed fruticem, qui cultura arboreſcat. Non enim is sum, qui opinionis alicuius sustinendæ gratia adeò pertinax esse uelim, ut falsum magis, quàm uerum tueri contendam. Sed quòd iure putem in aliamme deuenisse sententiam, facit in primis Galenus libro primo de antidotis, ubi Cytisum fruticem esse myrti magnitudine scribit, his uerbis. In Mysia quoq;, qua parte nostræ prouinciæ finitima est, tractus occurrit, quem Britton nominant, in quo mel Attico persimile magna cum admiratione conspexi. Extabat enim ibi quoque collis quidam non magnus, saxosus totus, thymo, & origano refertus: alibi locus erat Cytiso plenus. Apes plurimum mellis ex Cytisi floribus excerpere scriptores uno ore tradunt. Fruticosa uerò planta Cytisus est, eam altitudinem attingens, ad quam myrti crescunt. hæc Galenus. Est deinde Plinius, quem Galeno subscripsisse inuenio libro XII. cap. III. cùm inquit. Alterum est ebeni genus fruticosum, Cytisi modo, & tota India dispersum. Et libro XVI. capite XXXVIII. ubi inter arbores Cytisum enumerat, scribens. Tota ossea est, ilex, cornus, robur, Cytisus, morus, ebenus, lotus, & quæ sine medulla esse diximus. Accedit his etiam Columella, qui idem testari uidetur in calce libri V. ubi cùm longius de Cytiso disseruisset, demum inquit. Hactenus de arboribus præcepisse abunde est. Horum itaque probatorum authorum testimonio planum fieri arbitror, Cytisum arborescentem esse fruticem myrti modo, ut Galenus scriptum reliquit. Sed mihi quidem hactenus inter Italicos frutices, qui arboris instar adolescunt, nullũ contigit inuenire, qui legitimè Cytisum referret. Cæterùm nõ desunt, qui sibi persuadeant, atq; etiã scriptis tradant, se Cytisum uidisse, legisseq; in Italia in syluis, alijsq; syluestribus locis, qui per se tantùm proueniat. Sed equidem dubitauerim, ne & ipsi decipiantur: quandoquidem ij, quantum ex eorum scriptis colligi potest, Coluteam sic Theophrasto uocatã sumunt pro Cytiso. Neq; propterea illud dixerim, quòd putem cytisum sua

Cytisus frutex est, non herba.

Cytisi historia ex Col.

sponte non prouenire, cùm teste Columella lib. IX. cap. IIII. de re rustica, duplex sit cytisus, una satiua, et altera sua sponte: sed quòd scribat Plinius, raram esse in Italia. De satiua autem Cytiso diligentissimè scripsit idem Columella lib. V. de re rustica, capite ultimo, cuius hic uerba subijciam. Cytisum, inquit, in agro esse quàm plurimum maximè refert, quòd gallinis, apibus, capris, bubus quoq;, & omni generi pecudum utilissimus est, quòd ex eo citò pinguescit, & lactis plurimum præbet ouibus: tum etiam quòd octo mensibus uiridi eo pabulo uti, & postea arido possis. Præterea in quolibet agro, quamuis macerrimo, celeriter comprehendit: omnẽ iniuriam sine noxa patitur. Mulieres quidem si lactis inopia premuntur, Cytisum aridum in aqua macerari oportet, & cùm tota nocte permaduerit, postero die expressi succi ternas heminas permisceri modico uino, atq; ita potandum dari: sic & ipsæ ualebunt, & pueri abundantia lactis confirmabuntur. Satio autem Cytisi uel autumno circa idus Octobris, uel uere fieri potest. Cùm terram bene subegeris, areolas facito, ibiq; uelut ocymi semen Cytisi autumno serito. Plantas deinde uere disponito, ita ut inter se quoquouersus quatuor pedum spatia distent. Si semen non habueris, cacumina Cytisorum uere deponito, & stercoratam terram circumaggerato. Si pluuia non incesserit, rigato quindecim proximis diebus, simul atque nouam frondem agere cœperit, sarrito, & post triennium deinde cædito, & pecori præbeto. Equo abunde est uiridis pondo XV. bubus pondo uicena, cæterisq; pecoribus pro portione uirium. Potest etiam ante Septembrem satis commodè ramis Cytisus seri, quoniam facilè comprehendit, & iniuriam sustinet. Aridum si dabis, parcius præbeto, quoniam uires maiores habet, priusq; aqua macerato, & exemptum paleis permisceto. Cytisum cùm aridum facere uoles, circa mensem Septembrem, ubi semen eius grandescere incipiet, cædito, pauciq; horis, dum flaccescat, in sole habeto: deinde in umbra exiccato, & ita incondito. hactenus Columella.

Cytisi historia ex Plin.

Plinius quoq; Cytisi historiam copiosè prosequitur libro XIII. cap. XXIIII. ubi hæc habet. Frutex est & Cytisus ab Aristomacho Athenienſi miris laudibus prædicatus pabulo ouium, aridus uerò etiam suum: spondetq; iugero eius annua H — S. MM. uel mediocri solo reditus. Vtilitas quæ eruo, sed ocior satietas, perquàm modico pinguescente quadrupede, ita ut iumenta hordeum spernant. Non ex alio pabulo lactis maior copia, aut melior: super omnia pecorum medicina à morbis omni usu præstante. Quin & nutricibus in defectu lactis aridum, atq; in aqua decoctum, potui cum uino dari iubet, & firmiores, celsioresq; infantes fore. Viridem etiam gallinis, aut si aruerit madefactum. Apes quoque nunquam defore, Cytisi pabulo contingente, promittunt Democritus, & Aristomachus. Nec aliud minoris impendij est. Seritur cum hordeo, aut uere semine ut porrum, uel caule autumno ante brumam. Si semine madidum: & si desint imbres, satum spargitur. Plantæ cubitales seruntur scrobe pedali. Seritur post æquinoctia tenero frutice: perficitur triennio: demetitur uerno æquinoctio, cùm florere desijt, uel pueri uel anus utilissima opera. Canus aspectu, breuiterq; si quis exprimere similitudinem uelit, angustioris trifolij frutex. Datur animalibus post biduum semper: hyeme uerò quòd inaruit, madidum. Satiant equos denæ libræ, & portione minora animalia: obiterq; inter ordines allium, & cepe seri fertile est. Inuentus hic frutex in Cythno insula, inde translatus est in omnes Cycladas, mox in urbes Græcas, magno casei prouentu. Propter quod maximè miror rarum esse in Italia. Non æstuum, non frigorum, non grandinum, aut niuis iniuriam expauescit. hæc Plinius.

Opinio quorundam.

Cæterùm de Trifolio illo odorato, cuius superius mentionem fecimus, neq; Dioscorides, neq; Galenus, quod sciam, quicquam memoriæ prodiderunt. Non desunt, qui id uelint esse Theophrasto plantam Mel frugum appellatam, quam ipse inter loti genera recenset libro VII. cap. XIIII. de plantarum historia, ubi sic inquit. Quædam enim formis pluribus constant, quanquam nomen unum sortiantur, ut ita ferme æquinoca sint, ceu lotus. Huius enim genera plura redundant, folio, caule, flore, fructuq; discreta. Inter quæ uel illud redditur, quod Mel frugum appellatur, diuersum tum uiribus in usu cibario, tum quòd non eadem loca desideret. hæc Theophrastus. Quæ sanè illorum sententiam mihi probare non uidentur, quòd Trifolium odoratum minimè in cibis ueniat, & ijsdem in locis nascatur, in quibus lotorum omne genus uirescere conspicitur. Atqui Plinio libro XXII. cap. ultimo, nil aliud est Mel frugum, Dioclis testimonio, quàm panicum.

Cytisi uires ex Galeno.

Cytisi uires Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, reddidit his paucis uerbis. Cytisi folia digerendi facultatem obtinent aquæ temperatæ mistam, sicut & maluæ folia.

Λωτὸς αἰγύπτιος. LOTVS AEGYPTIA. CAP. CIX.

Est et in Aegypto lotus, quæ in campis flumine inundatis prouenit, caule fabæ: flore paruo, candido, lilio simili, quem tradunt occidente sole comprimi occludíque, ad ortum autem aperiri: adduntque, caput ipsum uespera aquis condi, & ad exortum solis emergere. Caput quale papaueris, maximum: & intus grana, ceu milij, quæ Aegyptij exiccant, & in panes cogunt. Radicem lotos hæc habet, mali cotonei similitudine, quæ cruda coctaque manditur: decoctaque lutei oui qualitatem exhibet.

Loti Aegyptiæ historia ex Theophr.

Longam satis historiam de Loto Aegyptia posteritatis memoriæ tradidit Theophrastus libro IIII. cap. x. de plantarum historia, cuius hic uerba referam. Qui Lotus, inquit, uocitatur, planis parte maxima prouenit, cùm rura inundantur. Huic natura caulis similis fabæ, & fructus eodem modo, uerùm minores, graciliores q;. Nascitur fructus in capite, modo quo in faba: flos candidus, lilijs foliorum angustia proximus: multi, ac densi promiscui exeunt. Sole occidente se comprimunt, caputq; integunt, ad ortum aperiuntur, & super aquam assurgunt: idq; facit, dum caput perficiatur, floresq; defluant. Capitis magnitudo quanta papaueris maximi, & percingitur incisuris non alio modo, quàm papauer: nisi quòd in his fructus frequentior habetur, qui milio nõ absimilis est. In Euphrate caput, floresq;

floresq; mergi referunt, atq; descendere usq; in medias noctes, tantumq; abire in altum, ut ne demissa quidem manu cæpere sit, diluculò deinde redire, & ad diem magis: sole oriente iam extra undas emergere, floremq; patefacere: quo patefacto amplius insurgere, ut planè ab aqua absit altè. Aegyptij capita ipsa aceruis putrefaciunt, ciùmq; tegumenta putruerint, in flumine lauando separant fructum, & siccantes, pinsentesq; panem faciunt, eoq; cibo utuntur. Radix loti Corsion appellata, rotunda est, cotonei mali amplitudine, cortice nigro, quali nux castanea tegitur. Corpus internum candidum: elixum, assumq; in specimen albuminis uertitur, gratum cibis: manditur etiam crudum, sed grauius decoctum seu aqua, seu pruna. Hactenus de Loto Aegyptia Theophrastus. Cæterum hanc, & supradictas Loti species Serapio sua lingua Handachocham indifferenter nominat. E` cuius semine oleum exprimitur Mauritanis ad articulorum dolores expetitum. Neq; enim fit Handachochæ oleum ex uulgaris trifolij semine, ut quidam aberrantes existimant, sed ex omnium Lotorum semine, & ex eo tantùm trifolio, quod asphaltiten Græci uocant. Loti Aegyptiæ breuiter meminit Galenus inter alias lotos, libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Loti Aegyptiæ semen in panes quidem cogitur.

Arabum Handachocha.

Lotus Aegyptia ex Gal.

MYRIOPHYLLON.

MYRIOPHYLLON ALIVD.

Μυριόφυλλον. MILLEFOLIVM. CAP. CX.

MYRIOPHYLLVM, siue millefolium, caulis est tener, singularis, unica nixus radice: plurimis foliis, læuibus, fœniculo similibus, unde nomen accepit. Caulis flauescit, uarius, ac ueluti ex industria deliniatus. nascitur in palustribus. Vulnera recentia ab inflammatione uindicat, si uel uiride, uel siccum ex aceto oblinatur: præcipitatis in potu cum aqua, & sale datur.

ETSI non desunt, qui uelint Myriophyllum, ut superius in Stratiotis millefolij commentatione diximus, esse uulgare Millefolium, quo omnes passim utuntur in Italia; tamen cùm hoc plurimis caulibus à radice prosiliat, foliis constet à fœniculo diuersis, nascaturq; in pratis & incultis, non autem in paludibus, hinc satis perspicuum fieri puto, hos qui ita sentiunt, in errore uersari. Equidem legitimum Myriophyllum me inuenisse, & sæpe uidisse credederim in uallis Ananiæ palustribus, unico tantùm caule, innumeris foliolis referto, capillaceis fœnieuli modo, odore non ingrato. Huius plantæ hic picturam damus, aliamq; appinximus ad nos Pisis missam ab eruditissimo uiro Luca Gbino. Myriophylli uires paucis perstrinxit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Myriophyllum usqueadeò desiccatoriæ est facultatis, ut uulnera glutinet.

Myriophylli consider.

Myriophylli uires ex Gal.

Μύῤῥις. MYRRHIS. CAP. CXI.

Myrrhidis cõsideratio.

MYRRHIS similima est cicutæ, caule, foliisque: radix ei oblonga, mollis, rotunda, odorata, cibo non insuauis. Quæ pota in uino, phalangiorum morsibus auxiliatur: cit menstrua, & partus secundos, purgátque à puerperio fœminas: subuenit & phthisicis cocta in sorbitione. Aiunt quoque eandem bis die térve potam ex uino, in pestilentia salutarem esse, & ne morbi contagia sentiantur, obstare.

Angelicæ historia, & uires.

GIGNITVR *in quàm plurimis Italiæ locis planta quædam cicutæ faciem repræsentans, minor tamen, minimeq; graueolens, Cicutaria nonnullis uocata, quam quidam censent legitimam esse Myrrhim. Sunt deinde, qui pro Myrrhide Angelicam uulgò appellatam accipiant. Alij uerò, ut Manardus, illud oleris genus intelligunt, quod Chærefolium uocant. Veruntamen hoc, meo iudicio, nullis notis Myrrhida refert, sicuti nec illa: tametsi huius radix à recentioribus in pestilentia miris laudibus cõmendetur. Quòd autem Angelica non sit Myrrhis, ex eo euidentissimum esse arbitror, quòd ei folia sint satiuæ pastinacæ similia, non quidem multifida, ueluti cicutæ. Cæterùm si Myrrhis in Italia prouenit, nulla sanè mihi hactenus sese obtulit planta, quæ magis illi respondeat, quàm hæc, cuius hic effigiem pictam exhibemus, quæ quidem longè ab Angelica differt. Sed quoniam* ANGELICAE *mentio incidit, ne tam præstantissimam plantam silentio prætereamus, hìc fusius de ea nobis disserendum est. Hæc itaq; planta cubitalem excedit altitudinem, caule geniculato, inani, multis alarum cauis referto: folia profert oblonga, per ambitum serrata, in nigrum uirescentia: flores albos, in umbellam cohærentes: è quibus semen prodit tenue, lentiũ modo compressum. Radix ei subest crassa raphani modo, quæ in plures diuaricatur ramos, gustu acris, & suauiter odorata. Excalfacit, pariterq; desiccat ordine secundo completo, aut tertio incipiente. Proinde aperit, attenuat, & discutit. Venenis mirificè aduersatur: quare pestilentiam arcet hausta, aut frequenter commansa. Ipsa per se sumpta pituitosos, lentosq; humores digerit. Idem præstat & radicis decoctum. quod etiam celerius ex frigore tussientibus auxiliatur: expectorat enim efficaciter crassam, lentamq; pituitam. Sanantur eodem ex aqua, aut uino interna uiscerum ulcera, concretusq; sanguis dissoluitur, & roboratur uentriculus. Radix in puluerem trita animi deliquijs, & cæteris cordis affectibus opem unice præstat. Valet ad rabiosorum, & uenenosorum morsus, exterius cum ruta imposita, & intrò in corpus assumpta. Hinc fit, ut recentiores quidam magna opinione hanc suis inserant antidotis.*

Myrrhidis uires ex Gal.

Myrrhidi iam suas reddamus uires ex Galeno, qui eas lib. VII. *simplicium medicamentorum, his uerbis descripsit. Myrrhis, quidam myrrham nominant. Radicem habet odoris iucundi, & dulcem, quæ menses mouet, & ea quæ in thorace, ac pulmone sunt, expurgat. Itaque ex secundo ordine fuerit excalfacientium, adiuncta quadam partium tenuitate.*

Μύαγρος. MYAGRVM. CAP. CXII.

MYAGRON, aliqui melampyron uocant, herba est furculacea: folijs rubiæ, pallidis, tripedanea: semen oleosum, fœno græco simile. Quod contusum igni torrent, peruncti sque uirgis ad lucernarum lumina utuntur. Hoc pingui, scabritias corporis læuigari, atque expoliri constat.

Myagri consideratio.

SCRIBIT *Ruellius, Myagrum frequentissimum nasci in Gallia, eiusq; semine agros bene subactos perinde quasi napis seri: quin & suæ sponte inter segetes inueniri. Ex semine autem oleum exprimi ait, quo non ad lumina tantùm lucernarum; sed ad ciborum quoque condimenta pauperes utuntur. Addit id à suis Cameliam, aut Camamiam uocari. Sed ipse nõ equidem Ruellio ausim subscribere: quandoquidem non pudeat fateri me hactenus Myagrum*

Quorundam error.

non uidisse in Italia, quod Dioscoridis delineationi respondeat. Cæterùm eos haud dubiè falli crediderim, qui putant, uulgare illud aurei coloris semen, quod aliqui Drodam, Drodellam alij, nonnulli uerò Dorellam dicunt, legitimum referre Myagrum. Siquidem hoc foliis rubiam non æmulatur, sed syluestrem erucam, ut quæ laciniata spectentur: nec

Myagri uires ex Galeno.

semen profert fœno græco simile, sed papaueris modo exile. Myagri semen, ut testatum reliquit Galenus libro VII. *simplicium medicamentorum, pingue est. Quare si tundatur, oleosum quid effundit, quod emplasticam uim obtinet.*

Ὀνάγρα. ONAGRA. CAP. CXIII.

ONAGRA, ſiue onothera, aut onuris frutex eſt arboris inſtar, prægrandis, amygdalino folio, ſed latiore, lilio non diſsimili: flore roſaceo, magno: radice candida, longa, cùm ſiccata eſt, uinum olente. naſcitur in montibus. Aqua, in qua radix maduerit, in potu data, feras mitigat, & cicures facit. illitu quoque tetra vlcera mulcet.

Onagræ conſideratio.

TAMETSI *memoriæ prodiderit Theophraſtus lib.* IX. *cap.* XXI. *de plantarum hiſtoria, Oenotheræ radicem è uino potam mitiores, hilarioresq; mores conciliare; nullum tamen, qui eam mihi oſtenderet, hactenus licuit reperire, quamuis ad mitigandam omnium animalium feritatem, nedum hominum quorundam, eſſet optimũ, utiliſsimumq; remedium. Cæterùm ad me ſcripſit clariſsimus medicus Lucas Ghinus Forocornelienſis, ſæpius ex Apennino in uiridarium ſuum tranſtuliſſe plantam homine proceriorem: fõlijs amygdalæ, maioribus tamen: flore rhododendri: ſemine perquàm minuto, exilibus teretibusq; ſiliquis contento, molli ac candida lanugine obuoluto: radice ſubalbida, longa, ſubter humum repente. Quæ ſanè omni ex parte Onagram referre uidetur, etſi ipſe quoq; pro certo non auſit aſſerere, hanc legitimam eſſe Onagram, cùm hactenus experientia compertum non habeat, an huius radix ſicca uinum redoleat, mitigetq; feras aqua, in qua maduerit, pota, ut Dioſcorides teſtatur.* Onagræ uires ex Galeno.

Onagræ meminit Galenus lib. VIII. *ſimplicium medicamentorum, ubi ſic inquit. Onagron, aut onothera, aut onothuris, huius radix arefacta uinoſum quiddam redolet: ſed & uini maximè facultatis eſt.*

Κίρσιον. CIRSIVM. CAP. CXIIII.

CIRSIVM, caulis eſt tener, duorum cubitorum, triangulo ſimilis: ab imo foliola, roſæ ſpeciem referentia: anguli ſpinoſi, per interualla molles: folia bugloſſo ſimilia, longiora, ſubcandida, modicè hirſuta, partibus extremis aculeata: cacumen caulis orbiculatum, hiſpidum: in quo capitula in ſummo purpurea, quæ ſoluuntur in lanugines. Radicem huius loco laboranti adalligatam, dolores uaricum ſedare Andreas ſcripſit.

Cirſij conſideratio.

CREDIDERE *recentiores quàm plurimi rei herbariæ periti, nil aliud eſſe Cirſium, quàm uulgare Bugloſſum. Sed mihi planè hæc ſententia, pace eorum dixerim, refellenda potius, quàm probanda uidetur: quòd Bugloſſo caulis triangulus non inſit, ſed rotundus: quòd ab imo fõliola per ambitum aculeata roſæ ſpeciem non referant, ſed longa, & continua prodeant: quòd deniq; Bugloſſo flores non euaneſcant in pappos, ſed langueſcentes integri decidant, relicto in fõlliculis ſemine. Plantam, quam proculdubio Cirſium referre putamus, nuper Piſis ad me miſit clariſsimus medicus Lucas Ghinus, cuius etiam hic figuram damus. Naſcitur, ut ipſe ſcribit, in uliginoſis locis. Ea, meo quidem iudicio, Cirſio maximè adſtipulari deprehenditur. Cirſij nusquam, quod legerim, meminerunt in ſimplicium cenſu Galenus, & Paulus.*

Ἀστὴρ ἀττικὸς. ASTER ATTICVS. CAP. CXV.

ASTER Atticus cauliculus lignoſus, florem in cacumine habens purpureum luteúmve, per ambitum diuiſum, anthemidis modo, capitulum, foliolis ſtellæ modo radiatis: quæ autem caulem ambiunt folia, oblonga ſunt, ac hirſuta. Feruenti ſtomacho, oculorum inflammationibus, prociduæ ſedi, ac inguinibus illitu auxiliatur. Tradunt purpureum florem, ſi ex aqua bibatur, anginis, & pueris comitiale malum ſentientibus, opitulari. Inguinum inflammationi recentem illinire conuenit. Si aridus flos ſiniſtra dolentis manu decerpatur, & inguinibus adligetur, dolore liberat.

Asteris Attici consid.

ASTER ATTICVS.

Aster Atticus, qui & Bubonion, hoc est nostris Inguinalis, dicitur, sibi Attici nomen asciuit, quòd in Atheniensi agro frequentior, quàm alibi proueniat. Bubonion uerò, & Inguinalis dicta est herba, quòd bubonum, siue inguinum præcipuum sit remedium. Asteris porrò appellationem accepit, quoniam eius capitula, in quibus flores chamæmali instar emicant, per ambitum diuisa foliolis stellæ modo radiata spectantur. Planta est hodie non paucis cognita. Nascitur in asperis, incultis, & conuallibus. Hanc Serapio (ut libro tertio in eryngij mentione prodidimus) cum Eringio confudisse deprehenditur, florum similitudine falsus, qui in utraq; planta stellæ figuram præ se ferunt. Cæterùm non est prætereundum, quòd nonnulli Dioscoridis codices reperiuntur, in quibus hoc capite plura leguntur, quàm suprà sint reddita. quæ quoniam à doctissimis uiris Dioscoridi accreuisse comperta sunt; ideo nos quoq; ea, utpote adiectitia omisimus. Quòd autem adscititia sint, testimonio esse possunt Galenus, Oribasius, Paulus, & Serapio, in quorum libris illa, quæ redundant, nusquam leguntur, etsi reliqua, ut solent, bona fide referant. In cuiusdam tamen Apuleij libello de plantarum historia & uiribus scripto, nonnulla habentur capite de Astere Attico, quæ inde facilè, quòd ferè eadem esse uideantur, huc adiecta sunt: sic enim uerba illa sonant. Stellarum radij noctibus collucent: quare qui naturam stirpis ignorant, inane simulacrum se uidere putant. Reperitur à pastoribus pecudum.

Serapionis error.

Astera Atticum à Virgilio quoque celebratum fuisse existimo lib. IIII. Georgicorum, ubi Amellum, quem florem ita ab agricolis uocari ait, herbamq; eius descripsit. Id quod suis luculentissimis carminibus aperte testatum reliquit, dum ita cecinit.

Amellus Virgilij.

Est etiam flos in pratis, cui nomen Amello
Fecêre agricolæ, facilis quærentibus herba:
Nanq; uno ingentem tollit de cespite syluam.
Aureus ipse, sed in foliis, quæ plurima circùm
Funduntur, uiolæ sublucet purpura nigræ.
Sæpe deùm nexis ornatæ torquibus aræ.
Asper in ore sapor: tonsis in uallibus illum
Pastores, & curua legunt prope flumina Mellæ.

Asteris Attici recens herba (ut Crateuas tradit) cum axungiæ senio tusa rabiosi canis morsibus utiliter imponitur. Turgentia guttura discutit, & incensa serpentes fugat. Huius meminit Galenus libro VI. simplic. medicament. ubi eius uires retulit his uerbis. Aster Atticus, alij bubonium uocant, non ob id tantùm quòd illitum, sed etiam quòd suspensum bubonas sanare creditur. Habet quiddam etiam digerens, habet uerò non minimè & refrigerans quiddam, ac reprimens, adeò ut mistæ sit facultatis, uti rosa: uerùm id non adstringit. hactenus Galenus. Sed quoniam Atticæ stellæ mihi in mentem redegit Stellariam recentioribus uulgò uocatam, cùm & ipsa uiribus non uulgaribus sit prædita, eam minimè silentio dissimulandam duximus. Est igitur STELLARIA, quam alij Pedem leonis, alij Alchimillam uocant, planta, quæ ut plurimùm in montibus prouenit, præsertim in pratis, foliis maluæ ferme similibus, durioribus tamen, & crispioribus, angulis octo distinctis, prominentioribus, & per ambitum serratis, adeò ut latius aperta stellæ formam referant. Caulis ei tenuis, semicubitalis, à quo plures exeunt ramuli, in quorum summo flores emicant subpallidi, tenues, stellarum effigie. Radice nititur, quæ crassitudine digitum æquat, & longitudine palmum excedit. Erumpit hæc Maio mense, Iunio uerò floret. Efficax est pota sanandis non solùm internis uiscerum uulneribus, sed & sinuosis ulceribus: quinetiam extrinseca uulnera glutinat. Expetitur Germanis chirurgicis, mirisq; laudibus celebratur: quippe qui eam felici successu uulneraijs potionibus admisceant. Aridæ puluis in sui ipsius decocto, aut cum aqua eius stillatitia sumptus, enterocelis medetur. Datur idem puluis ex uino, aut iure cochlearis mensura, quindecim aut uiginti diebus, mulieribus, quibus adempta sit concipiendi facultas à nimia uteri humiditate, quæ iniectum semen contineri prohibet. Stillatitia eius aqua epota, tum etiam in uuluam indita, alba mulierum profluuia mirificè sistit: adeò ut eius quoq; diutina iniectione corruptæ ab incorruptis uix dignosci possint, restrictis mirum in modum fœmineis locis: quod tum celerius, tum efficacius præstatur, si in eius decocto insideant. Quin & laxas procidentesq; mulierum mammas contrahit, & duras solidasq; efficit, si lintea in eius decocto, aut stillatitia aqua intincta mammis sæpius imponantur, diutiusq; importentur, præsertim hypocistide, equiseto, hypteria, siccisq; rosis admistis.

Asteris Attici uires ex Gal.

Stellariæ historia, & uires.

Ἰσόπυρον. ISOPYRVM. CAP. CXVI.

ISOPYRON aliqui phasiolon ob similitudinem vocant, quoniam folium, quod est aniso simile, in pampinos torquetur: capitula sunt in summo caule, tenuia, plena seminis, melanthij gustum imitantis. Contra tussim, & cætera pectoris vitia, semen ex aqua mulsa bibitur: hepaticis, & sanguinem excreantibus vtile.

HACTENVS, ut ingenuè fatear, mihi non contigit uerum Isopyrum inuenire, neq; ab aliquo compertum uidere. non tamen negauerim, quin illud nascatur in Italia. Quare si hac nostra ætate nobis non sese offeret, id posteris inquirendum relinquemus, qui fortasse diligentius in hæc studia incumbent, ut earum rerum, quæ nos latent, aliquando exactam cognitionem assequantur.

Ἰὸν πορφυροῦν. VIOLA PVRPVREA. CAP. CXVII.

VIOLA purpurea folium habet hedera minus, tenuius, ac nigrius, nec multò dissimile: cauliculus à radice medius prodit, in quo flosculus suauissimè olens, purpureus. opacis, & asperis nascitur. Refrigerandi naturam habet. Folia per se, & ex polenta illinuntur aptissimè stomacho æstuanti, & oculorum inflammationibus, sediq́ue procidenti.

Violæ purpureæ consideratio.

SVNT in Violarum genere non modò purpureæ, sed etiam candidæ frigidis, & uliginosis locis nascentes, prorsus tamen inodoræ, de quibus nihil, quod extet, memoriæ prodidit Dioscorides. Hæ numerosæ proueniunt in Ananiensi agro supra Tridentum, ubi mense Aprili adeò copiosè florent, ut si longè prospiciantur, oculos fallant, & extensa lintea uideantur. Alij præterea flores per æstatem Maio, & Iunio mensibus uisuntur superné purpurei, in medio candidi, inferius uerò lutei, forma purpureas uiolas referentes, aspectu gratissimo, cùm tamen nullo & ipsi commendentur odore. Prodeunt hi ex quadam planta, cui primo exortu folia insunt rotunda, per ambitum serrata, quæ tamen per incrementum in longitudinem desciscunt. Constat hæc caulibus triangularibus, quadantenus striatis, & intus concauis, quibus paribus interuallis genicula supereminent, è quorum cõcauo ramusculi exoriuntur, quibus flores dependent. Vocant hanc nonnulli IACEAM. *Verùm an hæc illa sit Iacea, quam ad intestinorum ramices magnificiunt recentiorum quidam, nõdum satis compertum habeo. Quanquam non desunt, qui affirment, hanc esse de qua modò sermo est, eamq́; symphyti facultatibus pollere. quemadmodum etiam sunt, qui eandem ægrè spirantibus, & pulmonum inflammationibus, non obscurè opem ferre tradant: quin & scabiem sanare, & cætera cutis uitia delere.* Iacea.

Violarum uires ex Mesue.

Violarum purpurearum facultates exquisitè descripsit Mesues inter simplicia soluentia, unde hæc decerpsimus. Violæ temperatum, conueniensq́; sunt medicamentum, quo immutantur malæ humorum qualitates, & natura eorum soluitur. Præferuntur quæ primo uere florent, solis ardorem, qui uim resoluit, minimè expertæ, nec imbribus dilutæ. Violæ refrigerant, & humectant ordine primo, cùm tamen siccæ minus refrigerent, & minus humectent. Recentibus quædam inest humiditas, quæ obtundit caliditatem, à qua potior est uis. Quapropter siccata humiditate, quæ in superficie continetur, gustu amaritudo deprehenditur, quæ à calido prouenit, qui prius sub humido delitescebat. Quo fit, ut exiccatæ magis calidæ, minusq́; humidæ habeantur. Humiditas, quæ superflua recentibus inest, aluum emolliendo ciet: uerùm arefactæ, deiectoriæ sunt facultatis, non quòd emolliant, sed quòd dissoluant. Violæ in summa soporiferæ sunt, refrigerant, calidos dolores mulcent, inflammationes extinguunt, leniunt, & soluunt. Earum succus, & syrupus ex eo factus uentrem leniunt. Macerantur in aceto, quòd ualentius ardentissimis conferant febribus. Fit ex uiolis oleum, ijs in eo diutius maceratis: cæteris tamen præstat, quod ex immaturis oliuis, aut ex dulcibus amygdalis exprimitur. Violæ bilem educunt, eiusq́; feruorem mitigant. Confrunt capitis doloribus, quos caliditas excitauerit: somnum conciliant: pectoris, & asperæ arteriæ scabritiem leniunt: medenturq́; anginis, & columellæ uitijs: præcipuo autem auxilio sunt pectoris, & lateris inflammationibus: sitimq́; arcent. At quæ siccæ sunt, iecoris obstructiones reserant, inflammationes discutiunt, & morbo regio laborantibus opitulantur. Hactenus de uiolis Mesues. Syrupus uiolaceus.

Parant hac ætate è uiolarum recentium diluto, quo pluries uiolæ fuerint maceratæ, deiectorium Syrupum, quemadmodum & ex rosis rosaceum, quo deijciendæ

Violarum uires ex Gal.

cienda alui gratia recentiores medici in pleuritide utuntur, uncias quaternas, uel quinas exhibentes. Violarum uires tradidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Violæ folia aqueam & subfrigidam substantiam superantem possident: proinde tum per se, tum cum polenta illita calidas phlegmonas mitigant. Imponuntur & ori uentriculi æstuanti, & oculis. hæc Galenus. Ex quibus abunde palàm est non nouisse Galenum, sicuti & cæteros ueteres, Violas deiectoria facultate citra noxam præditas esse.

Καχαλία. CACALIA. CAP. CXVIII.

CACALIA, quæ leontice uocatur, folia fert magna, alba: è quibus medius caulis emicat, rectus, albus: florem ferens robori, aut oleæ similem. nascitur in montibus. Radix in uino madefacta, ut tragacantha, delinctu aut manducatu per se tussibus, scabritijs arteriæ medetur. Grana, quę post excussum florem innascuntur, trita & cum cerato illita, faciem erugant, & cutem extendunt.

Cacaliæ consideratio.

CACALIA, Plinio libro XXV. cap. XI. autore, uocatur semen margaritis minutis simile, dependens inter folia grandia, in montibus ferè. ita Plinius. Sed non propterea mihi hactenus contigit Cacaliam reperire in Italia, etsi eam diu quæsuerim in montibus. Cæterùm herbam Cacaliæ similem testatur se pluries uidisse in Apennini Alpibus Lucas Ghinus Forocornelienſis medicus rei herbariæ diligentissimus inquisitor, folio tussilaginis, maiore tamen, auersa parte candidiore, minusq; per ambitum anguloſiore: caule palmi altitudine, recto, subcandido: in cuius cacumine flores exeunt paniculæ faciem referentes, muscosi, oliuæ instar. Hanc ipse Cacaliam suspicatur. Equidem huius uiri iudicio facilè ausim subscribere, quòd is in simplicium cognitione diligenter uersatus sit, atq; inter Italos in ea maximè præstet.

Cacaliæ uires ex Galeno.

Cacaliam cancanon uocauit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, ubi eius uires reddidit his uerbis. Cancani radix facultatem habent mordacitatis expertem, & modicè exiccantem: essentiam crassam, & emplasticam. Quapropter macerata uino, sicut tragacantha, & lincta arteriæ asperitates sanat: nec minus, si quis eam commandat. Succus eius defluens prodest arteriæ, similiter ut glycyrrhiza.

Βούνιον. BVNIVM. CAP. CXIX.

BVNION caulem edit quadrangulum, procerum, digiti crassitudine: in quo ramuli minutis foliis, ac floribus scatent: folia proximè radicem, apio similia, longè tenuiora, coriandrinis proxima: flores anethi: semen odoratum, hyoscyamo minus. Vrinam ciet, excalfacit, secundas euocat: lieni, uesicæ, renibus utile. Tam humidi, quàm sicci, expressique succi caulibus, foliis, radicibusque, usus inualuit ex aqua mulsa.

Ψευδοβούνιον. PSEVDOBVNIVM. CAP. CXX.

PSEVDOBVNION palmi altitudine fruticat in Creta, folia, ramulosque napi ferens, acri gustu. Tormina, atque stranguriam, laterumque dolores sanant quaterni rami eius poti in aqua: illiti quoque cum sale, & uino tepentes, strumas discutiunt.

Bunij consideratio.

BVNIVM, quod nostri Napum syluestrem uocant, Plinius uidetur posteritatis memoriæ prodidisse libro XX. capite IIII. ubi de napis ita scriptum reliquit. Naporum duas differentias & in medicina Græci seruant. Angulosis foliorum caulibus florentis, & quod Bunion uocant, purgationibus fœminarum, & uesicæ, & urinæ utile decoctum, potum ex aqua mulsa, uel succi drachma. Semen dysentericis tostum, tritumq; in aqua calida è cyathis quatuor: sed urinam inhibet, si non lini semen unà bibatur. Alterum genus Buniada appellant, & raphano, & rapo simile. Seminis præclari contra uenena: ob id & in antidotis utuntur illo. hæc Plinius. Ex cuius sanè uerbis palàm fieri arbitror, eam nobis plantam esse Bunium, quæ Napum syluestrem rura in Hetruria appellant. Nascitur hæc inculto solo, frigido præcipuè tractu. Verùm Pseudobunium, quod Græci uocant, nondum mihi in Italia compertum est. Quod nulli mirum uideri debet: nam quòd planta hæc fruticet in Creta, ut Dioscorides testatur, uidetur potius Cretensium propria, quàm aliarum gentium. Bunium, ut Plinius tradit, antidotis admiscetur: quare & in ipsa Andromachi theriaca Bunium expetitur.

Bunij uires ex Gal.

Vtriusque uires sanè paucis tradidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Bunium, alij arcticon, adeò excalfacit, ut & urinam moueat, & menses prouocet. Sed & Pseudobunium adsimilis illi caliditatis est.

Χαμαίκισσος. CHAMAECISSVS. CAP. CXXI.

CHAMAECISSOS folio est hederæ, tenuiore, longiore: ramulis à radice quinis senisve, dodrantalibus, foliosis: flore uiolæ albæ simili, candidiore, ac tenuiore, gustu supra modum amaro: radice tenui, candida, inutili. nascitur in cultis. Bibunt conuenientissimè ischiadici folia, tribus obolis in aquæ cyathis tribus, tricenis, quadragenisve diebus: eodem pota modo, senis aut septenis diebus, regium morbum purgant.

CREDIDIT Leonardus Fuchsius, medicus ætatis nostræ celebris, in suo de stirpium historia commentario, nihil differre Chamæcissum ab ea uulgaris notitiæ planta, quam, ut superius libro tertio in Asclepiadis mentione diximus, herbariorum uulgus Hederam terrestrem nominat. Sed cur eius sententiam comprobem, sanè non habeo. Siquidem uulgaris hedera terrestris folio constat rotundo, quadantenus serrato: caulibus, uel potius funiculis utilium modo longis, humi longo tractu repentibus. Chamæcissus uerò Dioscoridi folijs est hederæ, tenuioribus, longioribus: ramulis à radice quinis senisue, dodrantalibus, foliosisq;. Adde quòd Chamæcissi flores uiolæ albæ similes facit Dioscorides, ac etiam candidiores. Sed terrestris hedera florem profert pusillum, in candido purpurascentem. Quibus utiq; rationibus ducor, ut putem, hanc herbam non esse Chamæcissum, quòd notis inter se plurimùm pugnare deprehendantur. His etiam accedit, quòd Chamæcissos (si Plinio credimus libro XXIIII. cap. XV.) spicata est tritici modo: & cùm floret, existimari potest alba uiola. Ruellius hanc in Gallia nasci scribit. Sed eam aliam esse à Chamæcisso hic repræsentato perspicuum est: ea enim, quæ Plinius refert, à Dioscoride dissentiunt, quem nullam spicarum mentionem feciſſe constat. Equidem, ut ingenuè fatear, nullam hactenus in Italia herbam comperi, quam legitimum esse Chamæcissum ausim affirmare. Chamæcissi

De utribus Chamæcissi breuiter disseruit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Chamæcissi flos, cùm sit admodum amarus, iecur obstructione liberat. Sunt & qui ischiadicis ipsum exhibeant. Chamæcissi uires ex Gal.

Χαμαιλεύκη. CHAMAELEVCE. CAP. CXXII.

CHAMAELEVCE lumborum doloribus propitia est. herba uirens, incuruis folijs, furculisque: flore roſaceo.

SANÈ quàm paucis Chamæleuces historiam perstrinxit Dioscorides. quare difficillimè quidem decerni potest, quænam in uniuerso plantarum genere Chamæleucen referat. Nam etsi Plinius libro XXIIII. cap. XV. scribit Chamæleucen, quam fortasse rectius Chamæpeucen idem appellat, folijs laricis (ego potius dixissem piceæ) similem esse; tamen neque propterea facilis inuentu fuerit. Plures equidem herbas me uidisse fateri possum, quæ piceæ folijs utrescunt: sed nullam tamen unquam reperi, quæ, quod obseruauerim, florem roseum edat. Chamæleuce, ut autor est Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, calidæ est facultatis tertio quodammodo ordine, siccæ primo. Chamæleuces consider. Chamæleuces uires ex Gal.

BVGLOSSVM, BORRAGO.

BVGLOSSVM VVLGARE.

Βούγλωσσον.

Βούγλωσσον. BVGLOSSVM, LINGVA BVBVLA. CAP. CXXIII.

BVGLOSSVM naſcitur in campeſtribus, & ſabuloſis. Iulio menſe colligitur. Aiunt eam, quæ tres thyrſos emittit, cum ſemine, & radice tritam, potamque contra tertianos horrores prodeſſe: quæ quatuor, ad quartanos: ea in uino decoquitur. Herbam abſceſsibus utilem eſſe uolunt. Verbaſco ſimile eſt, folium in terra ſparſum, nigrius, aſperum, bubulas imitans linguas. Quod in uinum deiectum, animi uoluptates auget.

Bugloſsi conſideratio.

QVI *diligenter Bugloſsi hiſtoriam expendunt, omnes herbam* Borraginem *uulgò nocatam, in hortis, alijſq; locis naſcentem, potius legitimum eſſe* Bugloſſum *cenſent, quàm illam, quæ* Bugloſſa *uulgò nominatur, cuius in officinis communis eſt uſus. Quorum equidem iudicio non dubitauerim ſubſcribere. ſiquidem* Borrago *dicta ſolijs eſt in uniuerſum uerbaſco ſimilibus, nigrioribus tamen, & aſperioribus: quibus etiam hæc ſymphytum alterum æmulatur, quod ſolia bugloſſo proxima ferre ſuperius prodidit* Dioſcorides. *Adde præterea, quòd ſolia* Borraginis *in terram procumbunt, & bubulas linguas tum forma, tum aſperitate imitantur. Contrà quæ* Bugloſi *nomen ſibi falsò uendicauit, ſolia habet longa, echio ſimilia, non uſqueadeò lata, ut bubulas referant linguas, minuſq; humi depreſſa, quæ potius è toto ferme cæſpite ſurſum aſpiciunt, nec aliqua ex parte uerbaſcum, aut ſymphytum alterum repræſentant. Non ob id tamen negare auſerim, quin uulgare* Bugloſſum *in campeſtribus naſcens, ijsdem cum* Borragine *polleat uiribus: quandoquidem eadem utriusq; aſperitas, idemq; ſapor guſtui manifeſtum præbent eiusdem facultatis indicium. Atq; facie non multùm diſſidere ea inuenias, ſi illud genus ſpectes, quod hodie in hortis ſeritur ex Hiſpanijs allatum: hoc enim etſi uerbaſcum adeò adamuſſim non repræſentet, quemadmodũ* Borrago; *ſoliorum tamen effigie bubulas linguas maximè imitatur. Sed quoquomodo hæc ſe res habeat, concedam facilè* Borraginem, *& uulgarem* Bugloſſam *& ſpecie, & forma inter ſe differre: attamen crediderim alteram ad alterius uires proximè accedere, & ſi non eadem utriſq;, ſimillimas tamen ineſſe. Cæterùm non deſunt, qui his rationibus neglectis aſſerant uulgare* Bugloſſum *Echij omnino genus eſſe, quòd illud omnibus notis referre putent. Alij uerò ſunt, qui idem* Bugloſſum *Cirſium exiſtimant. Verùm nos aliud à uulgari* Bugloſſo *& echium, & cirſium eſſe cenſemus, ut abunde ſuis locis docuimus.*

Bugloſsi deſcriptio Auicennæ.

Quòd inſuper Borrago *facilè ſit legitimum* Bugloſſum, *Auicennæ teſtimonio comprobari poteſt, qui libro* II. *ſui canonis ita ſcribit. Lingua bouis eſt herba lata, habens ſolia ſicut almaru, & ad tactum aſpera, & rami eius aſperi, ſicut pedes locuſtarum. Oportet autem, ut illa adminiſtretur, quæ eſt in Coraſceni, craſſa habens ſolia, ſuper quorum faciem ſunt puncta, quæ ſunt radices ſpinarũ, & pilorum exeuntium ab ea. Quibus notis adeò euidenter noſtrã* Borraginem *expreſsit Auic. ut nemo non intelligat, hanc eſſe* Linguam bubulam. *Eam præter morẽ deſcripſit Auicenna, quòd ſuo quoq; tempore non deeſſent, qui ueri* Bugloſsi *loco aliam quandam ſubſtituerent plantam, ut apertè eius uerba declarant, dum ſubdit. Quæ autem in hac terra reperitur, & qua utuntur medici, plurimum eius eſt genus almaru, & non eſt lingua bouis, & neq; conſert, ut iuuamentum illius eſt. hactenus Auicenna. His omnibus illud deniq; accedit, quòd apud Apuleium in eo libello, qui de herbarum medicaminibus inſcribitur, inuenio* Bugloſſum Lucanis Corraginem *nuncupari prioris tantùm literæ mutatione, quòd cordis affectibus quàm maximè opituletur. Quæ ſanè omnia, ni fallor, clariſsimè oſtendunt,* Borraginem *eſſe uerum ac legitimum* Bugloſſum. Bugloſsi uires ex Gal. *De cuius uiribus diſſerens Galenus libro* VII. *ſimplicium medicamentorum, ſic inquit. Bugloſſum humidæ calidæq; temperiei eſt. Itaque uinis iniectum, lætitiæ ac hilaritatis cauſa eſſe creditum eſt. Sed & ijs, qui ob faucium aſperitatem tuſſiunt, coctum in melicrato conuenit.*

Κυνόγλωσσον. CYNOGLOSSVM. CAP. CXXIIII.

Cynogloſsi conſider.

CYNOGLOSSON folia latifoliæ plantaginis habet, arctiora, minora, lanuginoſa: caule uacat, & humi ſternitur. prouenit in ſabuletis. Folia cum ſuillo adipe ueteri, medentur morſibus canum, alopecijs, & ambuſtis. Emollit aluum, decoctum herbæ ex uino potum.

LEGITIMVM *Cynogloſſum, quod, Dioſcoride teſte, neq; caulem, neque flores, neque ſemen gignit, pluries non modò uidimus; ſed etiam legimus* Romæ *poſt* Adriani *molem in ſabuloſis quibusdam locis enatum. Hoc à uulgari Cynogloſſo, quo paſsim officinæ utuntur, perquàm longè diſtat: quippe quod in radiantis ſolis morem folia fert, ſuppinguia,*

CYNOGLOSSVM.

suppinguia, tenui lanugine albicantia, humi strata, et caule perpetuò uiduum est. Illa uerò planta, quæ Cynogloßi usum omnibus præstat, plurimos emittit caules, cubito sæpius longiores, adnatis in cacumine ramis: quibus flores insunt purpurei, echio similes: è quibus deinde quædam paruæ prodeunt lappæ, non sine magno naturæ artificio factæ, quæ contactu uestibus pertinaciter adhærent. Meminit Cynogloßi Plinius libro XXV. *cap.* VIII. *his uerbis. Iungitur & Cynogloſſos caninas imitans linguas, topiarijs operibus gratißima. Aiuntq; quæ tres thyrsos seminis emittat, eius radicem potã ex aqua ad tertianas prodesse: quæ quatuor, ad quartanas. Est & alia similis ei, quæ ferat lappas minutas. hæc Plinius. Ex quibus satis perspicuum esse puto, quòd neutrum Cynogloßi genus à Plinio traditum, Dioscoridis Cynogloſſo respondet. Siquidem primum Plinio caules uel thyrsos edit adeò flexiles, ut ij topiarijs operibus maximè conueniant. Dioscoridi uerò plãta est sine caule, quæ humi sternitur, ut hinc apertißimè constet, hanc operi topiario, ut aliquid conuestiat uel contexat, prorsus ineptam esse. Adde quòd Dioscoridi Cynogloſſum medetur canum morsibus, alopecijs, et ambustis: quinetiam aluum emollit. Plinio autem ad tertianas tantùm, & quartanas prodest. Id quod de Bugloſſo intelligitur, ut superiori capite testatur Dioscorides. Hinc itaque palàm fieri* Plinij lapsus. *arbitror, Bugloßi historiam, & uires cum Cynogloſſo turpiter confudisse Plinium. Cuius certè lapsum non animaduerterũt recentiorum nonnulli, qui Plinij auctoritate freti contra Dioscoridis grauem sententiam probare contendunt, Cynogloſſum caules, flores, & semen proferre. Quòd autem secundo loco à Plinio describitur, lappas minutas ferens, nil aliud, meo quidem iudicio, fuerit, quàm uulgare Cynogloſſum omnibus notum. Quo fit, ut omnino errasse existimem* Ruellium *&* Ruel. & Fuchsij error. *Fuchsium uiros alioqui doctißimos: quippe qui crediderint, uulgarem Cynogloſſam esse* Lycopsin, *ut etiam suprà suo loco monuimus. neq; enim hos animaduertisse uideo de hac cum alio Cynogloſſo scripsisse Plinium, ac deinde speciatim de* Lycopsi *lib.* XXVII. *cap.* XI. *Cynogloßi in libris de simplic. medicament. facultatibus nusquam reperio meminisse Galenum.*

Φύτευμα. PHYTEVMA. CAP. CXXV.

PHYTEVMA folia habet struthij, minora: copiosum semen, perforatum: radicem paruam, tenuem, per summa terræ nitentem. Quam ad amatoria conuenire, nonnulli scriptum reliquerunt.

CVM *sit usus* Phyteumatis *ad amatoria duntaxat, exemplo* Plinij *ductus, plura hic de eo referre superuacuum habeo: præsertim quòd nulli rei herbariæ studioso id hodie compertum esse sciam. Mihi quidem hactenus herba hæc incomperta est. Quare eam relinquamus in hortis* Veneris, *quos ipsa ad delicias & amatoria tantùm colit, donec quis* Deæ *charißimus hanc herbam edoctus, eam nobis quoq; indicare posßit. Huius, tanquam superuacuæ, & inutilis herbæ,* Galenus & Paulus *nusquam, quod legerim, inter simplicia meminerunt.*

Λεοντοπόδιον. LEONTOPODIVM. CAP. CXXVI.

LEONTOPODION duûm digitorum herbula est, folia ferens angusta, longitudine ternûm, quaternúmve digitorum, hirsuta, quæ iuxta radicem lanosiore flocco canescunt: capitula in summo caule quasi perforata: flores nigri: semen usqueadeò spissa lanugine inuolutum est, ut sæpe fallat: radice parua cohæret. Quam tradunt appensam ad amatoria prodesse, & tubercula discutere.

VERVM Leontopodium *hactenus non solùm mihi incompertum est; sed alijs quoq; ignotum esse arbitror: nullum enim inueni, qui ipsum hodie ostenderet. Neq; propterea hoc multùm curare debent medici, cùm & eo adalligato ad amatoria tantùm usa fuerit antiquitas. Cæterùm hic non est audiendus* Brunfelsius, *qui* Stellariam herbam uulgò uocatam *in suo onomastico* Leontopodium *esse scribit. Qua in re non minus hallucinatus deprehenditur, quàm in alijs compluribus.* Brũfelsij erratum.

Ἰσχνόγλωσσον.

Ἱππόγλωσσον. HIPPOGLOSSVM. CAP. CXXVII.

Hippogloſsi conſider.

Hippogloſsi uires.

Hippoglosson, frutex eſt folia habens ruſci tenuis figura, & ſpinoſam comam, & in ſummo ceu linguas è folijs exeuntes. Capitis dolorem corona ex comis impoſita minuit. malagmatis radix, ſuccusque admiſcetur.

Hippoglossvm, quòd in fòlijs ueluti prominentes linguas proferat, Bislinguam uocat Hetruria, alij uerò Bonifaciam. Naſcitur hæc frequentiſſima in Liguriæ Alpibus, Vrbinati agro, & quibusdam ſyluoſis montibus non longè à Goritienſi comitatu, quà iter eſt in Hydriam ad argenti uiui fòdinas. Veruntamen non eſt hæc Laurus Alexandrina, aut Idæa, de qua infrà ſuo loco diſſeremus, ut in ſuo inſigni de plantarum hiſtoria commentario exiſtimat Fuchſius. Quandoquidem Laurus Alexandrina è fòliorum umbilico nullam aculeatam exerit linguam, ſed tantùm fructum rotundum tiliæ modo longiori pediculo appenſum profert. Hippogloſſum recentiores longè pluribus commendant uiribus, quàm fecerint antiqui ſcriptores. nam, ut illi tradunt, in uteri affectibus magno datur iuuamento. Quo fit, ut ſtrangulatu uuluæ laborantibus mulieribus radicis, aut herbæ puluis cochlearis menſura, ex uino, uel iure hauſtus, præſentaneo remedio opem ferat. Eſt & ad puerorum enterocelas præſtantiſſimum medicamentum, ſi diutius diluculò hauriatur puluis idem ſesquidrachmæ pondere ex maioris ſymphyti decocto. Verùm id ſumentibus euenit, quòd primis tantùm diebus adeò ramicem pulſare percipiant, ut inteſtina fòras prolabi uelle uideantur: quare ſubcingulis, faſcijs, & fibulis reprimentibus, roborantibuſq; primis diebus uti opus eſt.

Ἀντίῤῥινον. ANTIRRHINVM. CAP. CXXVIII.

Antirrhini cõſideratio.

Antirrhini ui res ex Gal.

Antirrhinon, alij anarrhinon, uocant herbam caule, & folijs anagallidi ſimilem: florem albæ uiolæ, purpureo, minore tamen, ideoque ſylueſtris anagallis nominata eſt: ſemine uituli narium ſimili. Tradunt peruncto ea cum oleo lilino, uenuſtiores fieri, nec ullo medicamento lædi poſſe, ſi quis appenſum geſtet.

Variat admodum Antirrhini apud ueteres hiſtoria. Siquidem Dioſcorides Antirrhinum herbam fòlijs, & caule anagallidi ſimilem reddidit. Theophraſtus uerò eandem aparinæ ſimilem fecit. Veruntamen Antirrhinum illud, quod ego ſæpe tum uidi, tum etiam legi, ſemine uitulinum caput referente, unde Galenus hoc & Bucranion appellari prodidit, fòlijs eſt longiuſculis, & anguſtis, lino, aut oſyridi ſimilibus: floribus lychnidi coronariæ æmulis, purpureis, & uiſui gratis. Huic ſanè adſtipulari uidetur Plinius libro xxv. cap. x. ubi Antirrhinon, fortaſſe rectius quàm alij, depinxit lino ſimile, & ſemine uituli narium. Vnde facilè ſuſpicor, Dioſcoridis & Theophraſti exemplaria hoc in loco deprauata eſſe, atq; in aliqua parte uitium latere. Antirrhini meminit Galenus lib. vi. ſimplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita ſcribit. Antirinum, aut anarinum ſemen habet uituli naribus ſimile, ad ſanationes inutile. Ipſum autem adſimilis eſt cum bubonio facultatis, ſed multò minoris. Itaque ex illo de hoc conijcito.

Καταναγκη

Κατανάγκη. CATANANCE. CAP. CXXIX.

Ex eo genere una, folia coronopi habet, longa: radicem iunci modo prætenuem: capitula sena, septenáve, in quibus erui semen ineſt. Areſcens in terram flectitur, & ſe contrahit ad ſpeciem unguium milui exanimati. Altera mali parui magnitudinem explet, radice exiguæ oliuæ magnitudine: folijs quoque oliuæ colore, & figura, mollibus, diuiſis, humi inclinatis: ſemen ut cicer, minutum, in uirgulis dependet, punicei coloris, multis foraminibus pertuſum. Vtranq; narrant in amatoria expeti. Theſſalicæ mulieres his uti traduntur.

Catanances conſider.

Neutrum equidem Catanances genus hactenus me comperiſſe fateor, neq; aliquem ſcio in Italia, qui alterum ſaltem legitimè nouerit. Sed nihil certè referre arbitror: quippe quòd ea rebus uenereis tantùm conueniant, & amatorijs naſcantur. Proinde mulieribus Theſſalicis relinquenda ſunt, quibus olim fuit uſus: præſertim cùm hac ætate homines in uenerem admodum procliues ſint, atq; etiam multi nimis calleant amatoria. tantum abeſt, ut etiam huiuſcemodi herbarum, ſi cognoſcerentur, auxilia ijs indicari debuiſſent. Cæterùm exiſtimat Ruellius in hoc ſubſcribens Hermolao, ſecundi generis Catanancen rectè eam herbam dici poſſe, quam herbariorum uulgus Biſtortam appellat. Sed meo quidem iudicio errat Ruellius, quòd Biſtorta dicta rumicis folia proferat, & radices quandoque humani brachij craſſitudine, anguium modo contortas, non autem paruas oliuæ magnitudine, uelut altera Catanance.

Ruellij error.

Τριπόλιον. TRIPOLION. CAP. CXXX.

Tripolion in marinis naſcitur locis, quæ allidit unda, recedensque dimittit, neque in mari, neque in ſicco: folio glaſti craſsiore: palmeo caule, in mucrone diuiſo. Eius, ut tradunt, flores colorem ter die mutant, mane candidi, meridie purpurei, ſero punicei conſpiciuntur. Radice alba, odorata, calidi guſtus. Quæ drachmis duabus in uino pota, aquam, urinamque per aluum extrahit. In medicamenta digeritur, quæ uenena arcent.

Tripolij conſideratio.

Tripolivm Serapioni Turbit appellatur. Quapropter credidere nonnulli, Turbit uulgò uocatum Dioſcoridis eſſe Tripolium, præſertim quòd ipſum & album, & deiectoriæ facultatis eſſe deprehenderent. Veruntamen rem aliter ſe habere illud argumento eſt, quòd communis uſus Turpetum nullo commendetur odore, nec guſtui acredinem relinquat, ſed tantùm ſalſedinis, & aſperitatis quidpiam. Ex quibus ſanè notis aſſerere licet, Tripolium in Italia non reperiri, neq; aliunde aduehi: quemadmodum nec Turbit, de quo diſſeruit Auicenna, quem etiam Dioſcoridis Tripolium intellexiſſe reor. Cæterùm ab his longè differre uidetur turbit, quod à Meſue deſcribitur, noſtrati Turpeto omnibus prorſus notis reſpondens. Ait enim Turbit radicem eſſe herbæ folia ferulæ minora ferentis, triplicíq; notari differentia, nempe alba, ſubcinerea, & nigra. Quæ quidem omnia in noſtri uſus Turpeto diligenter intuentibus facilè ſeſe offerunt. Siquidem in Turpeti radicibus, quæ ex orientali plaga ad nos deferuntur, omnes hi reperiuntur colores: non tamen quòd putem, eos ita factos eſſe tantùm ex ipſius plantæ natura; ſed quòd ob uetuſtatem, & aduentitij æris humorem radices hæ corrumpantur, & nigreſcant, illoſq; ſibi aſciſcant colores. Cuius rei in cauſa etiam eſſe poteſt maris, per quod conuehitur, exorta procella, undis triremes ſuperantibus, quibus madefactæ radices facilè ſitum, uel nigredinem cõtrahunt. Præterea cùm aſſerat Actuarius, nil aliud eſſe album Turpetum, quàm alypiæ radicem, eorum planè refellitur opinio, qui Meſuem erraſſe exiſtimant, quòd album Turpetum dixerit plantæ radicem eſſe, quæ folia ferret ferulacea. quandoquidem alypum, ſiue alypia, ut in ſequentibus docebit Dioſcorides, folijs tenuibus proſilit, quemadmodum & ferula. Ex his igitur, ut arbitror, abunde liquet, Turpetum tam Meſui, quàm Actuario alypiæ eſſe radicem. Eſt & aliud Turpetum, quod potius pſeudoturpetum dixerim, craſſius, et cortice nigrius, quod ex Gargano Apuliæ monte conuehitur duplici genere, quoniam unum è thapſiæ, alterum è pityuſæ radicibus concinnant impoſtores, à quibus hæc omnia didicimus. Non itaque ab re ſcripſit Actuarius, nigrum Turpetum radicem eſſe pityuſæ. Verùm hoc (ut mea fert opinio) Meſuis Turpetum haudquaquam fuerit, cùm ipſius Turpetum nil aliud eſſe exiſtimem, ut paulò antè diximus, quàm alypiæ radicem. Quanquam putat Braſauolus, nullatamen, quod equidem ſciam, ratione uel authoritate nixus, apud Meſuem Turpetum omnino tithymali myrſinitis radicem eſſe. Sed quantum myrti folia à ferulæ folijs differant, qui neſciunt, rei herbariæ peritos conſulant. Fuchſius porrò libro de compoſitione medicamentorum Turpetum, de quo Meſues egit, è Thapſiæ radicibus exemptum exiſtimat. Sed ipſius quoq; ſententia mihi planè, ut liberè dicam, reprobanda uidetur: nam è ueteribus nullum hactenus reperi, qui Thapſiam lacteo ſucco turgere ſcribat: cùm tamen Meſui Turpetum à planta eximatur, quæ plurimo lacte madet. Præſtat in Turpeti genere album ex orientali plaga allatum, reſinoſum, minimè carioſum. Deijcit hoc pituitam, craſſos lentoſq; humores ad articulorum compagines deſluentes, remotioreſq; corporis partes. Ventriculum expurgat, & quæ illi penitus inhærent excrementa detergit: item & pectus à pituitæ lentore. Datur magno iumento aqua intercute laborantibus: item elephantiacis, & Gallica lue affectis: quin & ijs, qui morbis ab exuſtis humoribus prouenientibus ſunt obnoxij. Prodeſt diuturnis febribus, & in uniuerſum ubi pituita redundet. uerùm qui ſumunt cauere debent à piſcium eſu, & auſtrali flatu. Sed iam ad Tripolium noſtra redeat oratio. Reperio hac in hiſtoria non parum hallucinatum eſſe Plinium libro xxi. cap. vii. ubi turpiter Tripolium cum polio herba confudit, adeò ut aſſerere non dubitauerit, polium ter in die foliorum mutare colorem. Id quod de Tripolij floribus tradidere

Braſauoli erratum.

Fuchſij opin. reiecta.

Plinij lapſus.

ADIANTVM.

Tripolij uires ex Gal.

TRICHOMANES.

Adianti, & Trichomanis consider.

Plinij lapsus.

didere tum Dioscorides, tum antiquorum reliqui. Tripolij quàm breuissimè meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ita scribens. Tripolij radix gustanti acris est, & facultate calida in tertio excessu.

Ἀδίαντον. ADIANTVM. CAP. CXXXI.

ADIANTON, polytrichon, pusilla gerit folia, similia coriandri, in summo incisuris diuisa: cauliculi, quibus exoriuntur, nigro colore nitent, prætenues, palmum alti: radice superuacua: neque caulem, neque fructum, neq; florem profert. Decoctum herbæ potum, prodest spirandi difficultati, suspirijosis, lieni, & felle suffusis, & urinæ difficili: calculos frangit, aluum sistit, serpentium morsibus auxilio est: contra stomachi fluxiones in uino bibitur: secundas ciet, & menstrua: sanguinis reiectiones inhibet. Contra serpentium morsus cruda herba illinitur, alopecias densat, strumas discutit: furfures, & manantia capitis ulcera ex lixiuio emendat: defluentes capillos continet, cum ladano, & myrtino, & susino, aut hyssopo, uinoque. Decoctum eius cum lixiuio, & uino infusum, idem præstat. Coturnices, & gallinaceos pugnaciores facit, in cibos eorum additum. Seritur gratia utilitatis pecorum circa ouilia. Vmbrosis, & palustribus, circa parietum aspergines, & fontium specus enascitur.

Τριχομανές. TRICHOMANES. CAP. CXXXII.

TRICHOMANES nascitur eisdem in locis, quibus adianton: filici simile, sed exilius: folijs lenticulæ, tenuibus, in ordinem utrinque digestis, aduersis in se, in ramulis tenuibus, acerbis, fusco colore splendentibus. Eadem quæ & adianton præstare posse constat.

ADIANTVM officinæ Capillum Veneris appellant. Duo eius genera Theophrastus assignauit libro VII. capite XIII. de plantarum historia, ubi ita scriptum reliquit. Adianti folium in aqua nunquam madescit, nec quicquam adhæsisse humoris constat: unde & nomen herba accepit. Genera eius duo, candidum, atque nigrum. Ambo ad defluuium capillorum utilia, oleo trita. Nascuntur maximè locis humidis. hæc Theophrastus. Cui subscribit Plinius, licet confusè satis, libro XXII. cap. XXI. dum sic inquit. Aliud Adianto miraculum, æstate uiret, bruma non marcescit, aquas respuit: perfusum, mersúmue, sicco simile est, tanta dissociatio deprehenditur, unde & nomen à Græcis. Quidam callitrichon uocant, alij polytrichon, utrunque ab effectu. Duo eius genera, candidius, & nigrum, breuiusq;. Id quod maius est Polytrichon, aliud Trichomanes uocant. Vtriq; ramuli nigro colore nitent, folijs filicis, ex quibus inferiora aspera, ac fusca sunt: omnia autem contrarijs pediculis densa inter se ex aduerso: radix nulla. Vmbrosas petras, parietumq; aspergines, ac fontium maximè specus sequitur, & saxa manantia. quod miremur, cùm aquas non sentiat. ita Plinius. In quibus nimirum uerbis manifestè deprehenditur ipse Plinius, Trichomanes, quod & Filicularn appellamus, in secundi Adianti locum retulisse. quippe qui peràm fortasse acceperit Theophrasti sententiam, à quo illa mutuatus est. Nam Theophrastus ubi de utroq; Adianti genere disseruisset, eodem loco citato statim de Trichomane hæc uerba subiunxit.

iunxit. Trichomanes uel ad distillationes urinæ unicè facit, ut aliqui existimant. Caulem hæc adianto nigro similem gerit: folia admodum parua, densa, aduersa, inter sese condita: radicem minimam. Loca amat opaca. hactenus Theophrastus. Ex quibus liquidò apparet, Theophrasto Trichomanes, quod Fidicula à Theodoro uertitur, nullum Adianti genus esse, sed per se suiq; generis plantam: quòd enim Fidiculam dixerit cauliculum ferre nigro adianto similem, clarissimè ostendit, candidum Adiantum cum Trichomane nullam habere cognationem. Hinc itaq; facilè crediderim, Adiantum nigrum, quòd caule filiculam referat, nobis legitimum esse, id sanè intelligens, quod Capillum Veneris passim nominant. Candidum uerò eam plantam esse aliquando putaui, quæ unà cum Trichomane in petris, parietum, ac fontium asperginibus, specubus, & humentibus locis nascitur: foliis nigricantibus, minutim laciniatis, luteas maculas quàm plurimas auersa parte habentibus: caule uiridi, gracili, flexiliq;: quam nonnulli, eò quòd foliis rutam æmuletur, & in muris prouenit, Rutam murariam cognominant, alij Saxifragam dicunt. Sed nunc equidem hanc eandem cum Paronychia Dioscoridis esse opinor, ut etiam superius in sua mentione monuimus. Cæterùm Fuchsius medicus clarissimus, hanc herbam pro Saxifraga Dioscoridis depinxit in suis de stirpium historia commentarijs. Verùm quòd hæc folio constet rutæ, illa uerò epithymi, capillorumq; modo tenui, cur planè eius sententiam comprobem, non habeo. Adianti meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic de eius uiribus scribens. Adiantum in caliditate quidem, & frigiditate symmetrum est, uerùm desiccat, & extenuat, & discutit. Etenim alopecias capillis uestit, & strumas & abscessus digerit, lapidesq; frangit epotum. Viscosorum, crassorumq; è pectore pulmoneq; excreationibus non mediocriter confert, & uentris profluuium sistit: non tamen ullam manifestam caliditatem affert, sicut nec frigiditatem. Verùm posuerit ipsum quispiam secundum hanc oppositionem & temperiem in ordine medio. Adianti, & Trichomanis uires ex Gal.

Trichomanis autem meminit libro VIII. eorundem simplicium medicamentorum, ubi subscribens Dioscoridi, hæc tantùm retulit. Trichomanes eadem præstat, quæ adiantum. hactenus Galenus. Porrò Adiantum, ut Mesues inter sua simplicia refert, aluum subducit, bilem, & pituitam deijcit, crassaq; excrementa, quæ diu interioribus inhæsere. Pectus, & pulmonem detergit, sanguinem clarificat, bonum facit habitum, animam dilatat, & iecur & uentriculum purgat, præsertim si obstructione laborent: tametsi ad eorum infarctus potentius sit eius dilutum ex apij, aut endiuiæ aqua paratum, aut ex cicerum nigrorum iure, aut caprino sero. Sed si addatur saccharum, lateris inflammationes sanat, & urinam trahit. Eius præterea decoctum frequentius potum calculos frangit, & fœminas à partu purgat. Hos autem effectus præbet calida tantùm facultate, quæ illi inest. At adstringente ui, qua etiámnum pollet, defluxiones inhibet: fluentem sanguinem sistit, uentriculum roborat, & capillorum defluuium usqueadeò emendat, ut non modò eos cohibeat, sed & renasci faciat, præsertim emplastri modo impositum, myrtino oleo, ladano, & austero uino additis. Idem præstat & combusti cinis: quinetiam eius ex uino decoctum. Furfures reiteratis lotionibus depellit. Eius cinis hæc omnia potest, & ægilopas curat. Ipsius diluti libra epota commodissimè aluus subducitur. Adianti uires ex Mesue.

Ξάνθιον. XANTHIVM, SIVE LAPPA. CAP. CXXXIII.

XANTHIVM nascitur læto, & pingui solo, & lacubus exiccatis, caule cubitali, anguloso, pingui, prodeuntibus ex eo crebris alis: folia atriplicis habet, insecta, nasturtium odore imitantia: fructum grandis oliuæ modo, rotundum, & ut platani pilula, spinosum, qui contactu uestibus adhæresit. Is antè collectus quàm perfectè siccescat, tunditur, & fictili uase reconditur. Flauos autem facit capillos, si acetabuli instar tepida aqua madescat, mox caput, nitro antè perfrictum, illinatur. Alij in uino tundunt, & ita asseruant. Semen aptissimè tumoribus imponitur.

XANTHIVM, *quod uulgus Lappam minorem cognominat, omnibus uulgarissimum est: quandoquidem publicis ubiq; semitis, & exiccatis scrobibus, lacubusq; nascatur. Huic, meo quidem iudicio, omnes conueniunt notæ, nulla prorsus reclamante, quæ Xanthio à Dioscoride tribuuntur. nam præterquam quòd caulem gerit anguloſum, ac pinguem, folia, quæ ei subalbida sunt, atriplicis effigiem referunt, per ambitum serrata, nasturtium odore imitantia. Prodeunt etiam è caule ramuli, quibus racematim fructus oliuæ figura dependet, aculeatus ceu platani pilula, qui matureſcens, cùm tangitur, uestibus pertinaciter adhæret. Paucis admodum huius herbæ uires descripsit Galenus libro VIII. simp. medicamentorum, sic inquiens. Xanthium uocatur etiam phasganium. Fructus discutiendi uim obtinet.* Xanthij consideratio. Xanthij uires ex Galeno.

Αἰγίλωψ. AEGILOPS, SIVE FESTVCA. CAP. CXXXIIII.

Aegylopis cõsideratio.

Aegilops herbula folia tritici habens, sed molliora, in summo capite semina bina ternáve rubra, quibus aristæ quasi capillaceæ exeunt. Illita cum farina herba ægilopijs medetur, duritias discutit. Succus farinæ admistus siccatur, & eorundem gratia reponitur.

Error quorundam.

Nascitvr *frequens Aegilops inter segetes, sed frequentißima inter hordeum, & zeam, folio tritici, culmo prætenui, in cuius cacumine bina ternáue rubra semina dependent, oblonga: è quibus aristæ prodeunt longæ, capillorum modo tenues. Hanc nõ modò uidimus in Ananiensi agro, & ubiq; ferè locorum; sed etiam sæpißimè legimus. Eam rura Ananiensia uulgò Squalam appellant. Proinde errant ij, ut equidem arbitror, qui Aegilopem, & auenam idem esse contendunt. quandoquidẽ etsi primo statim intuitu Aegilops auenæ faciem referre uideatur; diligenter tamen singulas eius notas expendenti, facilè & discrimen, & error deprehendetur. Etenim Auena in stipulæ cacuminibus grana profert, longiusculis appensa pediculis, oblongis folliculis contecta, bipedum locustarum effigiem repræsentantibus. At Aegilops tenuißimas fert spicas, tribus, aut quatuor tantùm granis contentas, auenæ ferè modo dependentibus: è quibus aristæ prodeunt capillorum instar tenues, rubentes, & auena longiores. Quòd autem ita se res habeat, manifestum præbet indicium ipse Dioscorides: utpote qui de auena libro secundo inter cerealia abunde scripserit, neq; bis seorsumq; eiusdem plantæ historiam tractare soleat: superuacaneum enim fuisset idem repetere, & inordinatum eidem inconsultò addere. Huc accedit, quòd si notæ, quæ utriq; plantæ à Dioscoride redduntur, inuicem conferantur, haud dubiè alteram ab altera tum facie, tum uiribus, lõgè differre comperietur. Nanq; Dioscorides Auenam, quam βρῶμον, non αἰγίλωπα uocauit, depinxit stipula geniculis intercepta, dependentibus in cacumine paruulis ueluti locustis bipedibus, in quibus semen concluditur. Aegilopa uerò in summo capite semina bina, aut terna rubra habentem, aristis capillaceis. Porrò cùm libro secundo de uiribus Auenæ dissereret, inquit. Huius semen non secus atq; hordeum, utile est ad cataplasmata. Pulte eius aluus sistitur. prodest tußientibus in sorbitione succus. Verùm hic de uiribus Agilopis scribens, herbam eius ad sinuosos oculorum abscessus, quos Græci ægilopas uocant, & ad duritias discutiendas commendauit: succumq; farinæ admixtum ad idem ualere prodidit. Quæ sanè omnia, ni fallor, apertißimè demonstrant, ægilopem auenæ quàm maximè repugnare.*

Aegylopis ex hordeo generatio.

Aegilopem ex hordei uitio fieri, sicut lolium ex tritico nimia uligine, testis est Galenus libro primo, capite ultimo de alimentorum facultatibus, ubi ita scribit. In tritico quidem, frequens lolium sæpe inuenitur: in hordeis uerò reperitur, sed paucum: quam autem ægilopem appellant, ea in hordeis frequens inuenitur, cùm prima generatio, uel incrementum ipsis non rectè successerit. Porrò pater meus ætate iam declinante, cùm agricultura delectaretur, triticum, ac hordeum aliquando seminauit, omnibus diuersi generis seminibus, quæ ipsis erant admista, diligenter selectis, quò certò cognosceret, num ex ipsorum mutatione lolium & ægilops nascerentur, an propriam hæc quoq; semina naturam haberent. Cùm autem fortè unà cum puris seminibus in tritico quidem frequens lolium, in hordeo autem parum, sed magnam ægilopis uim enatam conspiceret, in alijs quoque seminibus itidem experiri est aggressus. hactenus Galenus. Cæterùm ipse quoq; testari possum, me sæpenumero in Anania ualle audiuisse agricolas conqueri, quòd hordeum degenerasset in Squalam: sic enim ipsi Aegilopem uocant.

Aegylopis uires ex Gal.

Aegilopis uires retulit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, his uerbis. Aegilops digerendi uim possidet, id quod ex gustu patet: leuiter enim est acris. Verùm et ex eo liquet, quòd phlegmonas induratas, & ægilopas sanat. hæc Galenus. Cuius etiam testimonio satis planum fieri potest, Auenam, & Aegilopem inter se dißidere, quòd de ijs seorsum egerit, & singulis diuersas uires reddiderit.

Βρῶμος. BROMVS. CAP. CXXXV.

Bromvs herba ægilopi similis, exiccatoriam uim habens. Decoquitur cum sua radice in aqua ad tertias, & iuri colato par modus mellis adijcitur: rursus incoquitur, dum liquidi mellis crassitudo fiat. Linteum eo humore imbutum, & naribus inditum, contra graueolentiam ulcerum efficax est. Aliqui tritam aloën addunt, & eo modo utuntur. Cum siccis rosis cocta in uino, grauem oris halitum emendat.

Tametsi

TAMETSI non desunt Dioscoridis studiosi, atq; etiam interpretes, qui putant, Bromum huic loco illegitimè accreuisse, quòd de ea quoq; libro secundo idem Dioscorides tractauerit, aliudq; non sit Bromos, quàm Auena; nos tamen longè aliter sentimus. Mea siquidem sententia est, eritq; donec melior ab alijs proferatur, quòd Dioscorides, ubi secundo libro Bromum inter segetes, legumina, & alia frugum genera, quæ satione proueniunt, descripsit, de satiua Bromo tantùm intellexerit: hic uerò, ubi de his, quæ sponte nascuntur, disserit, nobis syluestrem Bromum reddat. Hæc uulgaris notitiæ est, domesticæ auenæ in omnibus persimilis, granis tamen maioribus, nigrioribus, hirsutioribusq;. Bromi huius mentionem feciſſe opinor Plinium libro XXII. cap. XXV. dum sic inquit. Bromos semen est spicam ferentis herbæ. nascitur inter uitia segetis auenæ Græcæ genere, & folio, & stipula triticum imitatur. In cacuminibus dependentes paruulas uelut locustas habet. Semen utile ad cataplasmata, atq; hordeum, & similia. Bromi consideratio.

Γλαύξ. GLAVX. CAP. CXXXVI.

GLAVX cytiso, aut lenticulæ folijs similis, quæ supernè uirent, auersaque candidiora spectantur: ramuli à terra exiliunt quini seníve, tenues ab radice, dodrantem alti: flores uiolæ albæ, purpurei exeunt, minores tamen. nascitur iuxta mare. Coquitur cum hordeacea farina, sale, & oleo in sorbitione, ad reuocandam extincti lactis ubertatem.

QVANQVAM scribit Dioscorides iuxta mare nasci Glaucem; eam tamen ipse hactenus nusquam reperi, neq; ab aliquo compertã audiui. Nisi Ruellio adstipulari uelimus, qui eam herbam Glaucem putat esse, quæ fruticat multis caulibus: folijs oblongis, in ordinem utrinq; digestis, ciceris modo, subter cæsijs, supernè uiridibus: flore purpureo, paruo, siliqua terete, non in aduncum ut fœni græci corniculata. Hæc, etsi Ruellio teste nullum apud Gallos inuenerit nomen, à quibusdam Galega, ab alijs Ruta capraria, in Hetruria uerò uulgò appellatur Lauanese, siue ut quidam alij Lauanani, quòd prope ruos aquarum nascatur, ubi manus lauantes rustici, hac planta saponis uice sibi sordidum lutum abstergunt. Verum cùm uideamus huiusce plantæ flores, & caules, qui se quandoq; ad bicubitalem altitudinem attollunt, Glaucis faciem non repræsentare, cogimur dicere Ruellium hac in re hallucinatum deprehendi: præsertim quòd Glaux, Dioscoride et Plinio autoribus, inuenitur iuxta mare. Galega uerò in uliginosis locis, in scrobium aggeribus, in montibus, & deniq; passim ferè prouenit. Huic plantæ recentiores assignant uires non uulgares contra pestilentiam, & uenenosorum animalium morsus. in quorum remedium herba per se estur, atque etiam exterius illinitur. Sunt & qui eam morbo comitiali laborantibus auxiliari prædicent: in quem usum eius succum exhibent, drachmarum quatuor pondere. Quòd autem hæc extinctum lac reuocet, ad quod Glaux à Dioscoride commendatur, non equidem ausim asserere, cùm nullum inueniam, qui Galegam his uiribus præstare testetur. Glaucis meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, de eius uiribus differens in hunc modum. Glaux herba, & ipsa lactis generandi uim obtinere uidetur. Quod si ita sit, calida quodammodo, humidaq; fuerit temperamento. Glaucis consideratio. Ruellij opin. explosa. Glaucis uires ex Galeno.

Πολύγαλον. POLYGALA. CAP. CXXXVII.

POLYGALA palmi altitudinem petit, folijs lenticulæ, gustu adstricto. Quæ pota, lactis abundantiam facit.

POLYGALA mihi planè incomperta est. neq; id temerè fateri licet, quòd tam paucæ eius tradantur notæ tum à Dioscoride, tum etiam à Plinio, ut admodum difficile sit decernere, quæ nobis hodie sese offerat planta, cui Polygalæ nomen rectè competere possit.

Ὄσυρις. OSYRIS. CAP. CXXXVIII.

OSYRIS frutex est niger, ramulos ferens tenues, lentos, fractuque contumaces: & in his folia quaterna, quina, senáve, ceu lini, nigra in initio, dein colore mutato rubescentia. Decoctum eius potum, iuuat arquatos.

OSYRIS, quòd folijs, & caule lini faciem repræsentet, officinis Linaria appellatur. Huius flores, quos tamen omisit Dioscorides, numerosi à medio usq; ad summum uisuntur, syluestris cumini secundi generis modo, uerùm in hoc purpurei sunt, in illa sublutei. Sunt tamen qui uelint, Osyrim eam esse plantam, quam uulgò nos appellamus Bel uedere, quòd bellè, densissimeq; fruticet, uireatq; per æstatem, non solùm in hortis, & uiridarijs sata; sed etiam in fictilibus ornandi fenestras gratia. Qui uerò ita existimant, eo ducuntur argumento, quòd hæc non modò crescat folijs lino similibus, sed quòd etiam nunc seratur à multis ad scopas ex ea parandas. Quandoquidem id à Galeno dictum uolunt in simplicium censu, ubi uerbum κοκκύματα (ita enim legendum est, non autem κακκορύματα, ut male habent codices) non solùm medicamenta, quæ faciem uenustant; uerùm etiam scopas Græcis significare arbitrantur, quemadmodum & Cornarius in Aëtio interpretatur. Quorum equidem sententiam non prorsus improbandam censeo, quoniam palàm est, hanc plantam folijs linum referre, & ad scopas conficiendas aptissimam esse. tametsi Dioscoridis placitis ea non admodum adstipuletur, sicuti nec alia uocata Linaria, quòd neutrius folia è Osyridis consideratio.

OSYRIS.

Plinij lapsus.

Osyridis vires ex Gal.

nigro, quod uiderim, in rubrum mutentur, quòdq; harum ramuli longè plura habeant folia, quàm quina, uel sena. Osyridis historiam tradidit etiam Plinius libro XXVII. capite XII. ubi ita scriptum reliquit. Osyris ramulos fert nigros, tenues, lentos: & in his folia nigra, ceu limi: semenq; in ramulis nigrum initio, dein colore mutato rubescens. hæc Plinius. In quibus, meo iudicio, lapsus deprehenditur ipse Plinius, quòd ijs notis depinxerit huius plantæ semen, quæ foliis reddidit Dioscorides, à quo tamẽ Plinius illa mutuatus est. De utribus Osyridis Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum disseruit, ijs uerbis. Osyridi, inquit, herbæ, ex qua κοχλιάτα (siue scopas, siue medicamenta, quæ cutem exterunt, & læuigant, interpreteris) fieri solent, amara inest qualitas, & obstructiones expediendi facultas. quare & in iecinore consistentes obstructiones adiuuat.

Σμίλαξ τραχεῖα. SMILAX ASPERA. CAP. CXXXIX.

SMILAX aspera, folia habet periclymeni: sarmenta tenuia, multa, rubi modo, aut paliuri aculeata: arbores scandit, ab imo ad summa perreptans, se conuoluens eis: fert racemos exiles, qui maturi rubescunt, gustumque leniter mordent. Nascitur in palustribus, & asperis: radice dura, crassaque. Folia, & acini, & antè, & pòst epoti, venenosorum antidota sunt. Tradunt, si infantibus nuper in lucem editis, quid ex his tritum propinetur, nulla postmodum venena nocitura. Inciditur etiam ad alexipharmaca, id est, ad ea medicamenta, quibus venena arcentur.

SMILAX ASPERA.

SMILAX LAEVIS.

Σμίλαξ λείa. SMILAX LAEVIS. CAP. CXL.

LAEVIS Smilacis folia hederæ similitudinem habent, molliora, læuiora, tenuiora: huius sarmenta supradictæ similia, nullis horrent spinis: conuoluitur arboribus, vt prior: fructum parit lupini modo nigrum, exiguum: floribus in cacumine perpetuis, multis, rotundis. Hac smilace, quadam topiariorum arte, tentoria contra æstus molestiam factitantur: folia per autumnum decidua. Semine cum dorycnio poto, ternis singulorum obolis, varia & tumultuosa in somnis obuersari traduntur.

SMILAX aspera Hetruscis Hedera spinosa, siue Rubus ceruinus nominatur. Hanc diligentissimè persecutus est Theophrastus libro III. capite ultimo de plantarum historia, ubi ita scriptum reliquit. Smilax, id est, hedera Cilicia, amplexicaulis ipsa quoq; assurgit, frutex aculeatus, & uelut præhorridus: folium hederæ, paruum, sine angulo, iuxta pediculi retinaculum humectum: peculiare, quòd medium illum callum, qui instar spinæ animantium secat, præterunem habet, & interualla staminea, non ex eo porrecta, ut cætera, sed circa eum in orbem circumacta, ab annexu pediculi ducit, ad caulem uerò foliorum internodia consummantem: iulus ab eisdem pediculis atq; folia, tenuis, seq; conuoluens dependet. Flos candidus, suauiter olens, uerno prouenies tempore: fructus proximus solano, atq; melothro, & maximè uuæ labruscæ uocitatæ. Racemi pensiles ut hederæ sunt, uerùm ad labruscam potius accedunt: nam de eodem puncto pediculi acinorum exeunt. Colore fructus rutilus est: nucleos in uniuersum quidē binos continet, quanquam grandior ternos, & paruulus unum. Nucleus durus admodum est, & colore forinsecus niger. Peculiare racemis, quòd per latera caulium sepiunt, postremoq; caulis racemus omnium maximus propendet, sicut in rhamno, & rubo: unde fit, ut extremo fructifera, & latere largè fructifera ista spectetur. Hactenus Theophrasti de smilace aspera sententia. Smilacis aspere historia ex Theophr.

Quæ autem Smilax læuis appellatur, ubiq; ferè prouenit, sed præsertim in Hetruria, ubi passim frequentissima inuenitur. Incolæ eam uulgò uocant Vilucchio maggiore. Hæc folijs asperam quadantenus imitatur, nec secus ac illa arbores scandit, seq; conuoluit eis, proxima quæq; uinciens: uerùm sarmentis, siue ramulis constat, non ut altera horridis, aculeatisq;, sed læuibus, flexilibus, ac lentis. Flores profert candidos, calathi effigie: è quibus semen prodit atrum, lentibus maius, sed lupinorum figura. Officinæ hanc plantam Volubilem nuncupant. Cuius tamen plura Mauritanis habentur genera, quorum unum illud est, quod Lupulum appellant. Huius etsi apud medicos ætatis nostræ frequentissimus sit usus, addaturq; abijs in quàm plurima medicamenta; nihil tamen de eo, quod equidem inuenerim, Galenus, & Dioscorides, alijq; ueteres tam Græci, quàm Latini autores, posteritatis memoriæ prodiderunt. quanquam non desint, qui uelint, hunc Plinio esse Lupum salictarium, ab eo hoc tantùm nomine demonstratum libro XXI. cap. XV. atq; ibi inter eas herbas connumeratum, quæ sponte nascuntur, quibusq; pleræq; gentium utuntur in cibis. Smilacis leuis historia.

RVSCVS.

Lupuli uocati latius meminit Mesues inter sua deiectoriæ facultatis medicamenta, ubi hæc ad sensum habet. Est & aliud Volubilis genus, quod LVPVLVS appellatur, folia habens aspera, cucumeris modo: flores exilibus folliculis squamatim compactos, racematimq; dependentes, colore subcinereo. Hic flauam bilem detrahit, sanguinem ab ea expurgat, & eius inflammationes extinguit. Sero caprino maceratus, ualentior redditur. Succus cū saccharo decoctus syrupi modo, regio morbo laborantibus medetur. Sed profectò mirum est, quòd eo nostræ ætatis medici tam parcè raroq; utantur, cùm tamen præstantissimum sit medicamentum. quandoquidem tum herba ipsa per sè, tum etiam succus polentæ admistus, capitis dolorem à caliditate cōtractum tollit. Iecinoris, & uentriculi æstus mitigat. Syrupus ex saccharo, & eius succo paratus, utilissimè exhibetur in febribus à bile, & sanguine excitatis. hæc Mesues de Lupulo. Cæterùm ad ūstitutum nostrū reuertamur. Lupuli historia, et uires ex Mesue.

Smilacis utriusq; uires tradidit Galenus libro VII. simp. med. sic inquiens. Milax (sic enim Smilacem uocat Galenus) aspera clauiculis plena est, ita ut uariè sursum deorsumq; arboribus circumuoluatur. Folia gustata aliquid habent acrimoniæ, & alioqui si illis utaris, calefaciunt. Milax læuis facultate quodammodo prædictæ similis est. Smilacis utriusq; uires ex Galeno.

Μυρσίνη ἀγρία. RVSCVS. CAP. CXLI.

SYLVESTRIS myrtus, aliquibus oxymyrsine, aut myrtacantha, Latinis ruscum appellatur. folium fert myrti, latius, in formam lanceæ mucronatū. baccæ per maturitatem rubescunt, rotundæ, à medio folio dependentes,

dependentes, osseo intus nucleo: cubitales ramuli ab radice exeunt, uitilium modo lenti, fractu contumaces, folioſi: radice graminis ſimili, acerba, & ſubamara. Folia, & baccæ in uino potæ, urinam cient: menſes pellunt, ueſicæ calculos frangunt, ſtillicidio urinæ medentur, dolores capitis ſanant, & regium morbum. In aſperis, & præcipitibus locis enaſcitur. Decoctum radicis in uino potum, eoſdem præbet effectus. Cauliculi recentes, aſparagorum uice in cibo ſumuntur: amari autem ſunt, ſed urinam mouent.

Ruſci conſideratio.

RVSCVM *officinæ corrupto nomine ex literæ additione* Bruſcum *appellant. Nos uerò, quòd arcendis muribus is aptiſſimus ſit, ſi ſalitis appenſis carnibus funiculo circumligetur,* Pungi topi Hetruſca lingua *dicimus. Germinat hic uere aſparagi modo, turionibus tamen breuioribus, craßioribus, hirſutisq; : qui elixi manduntur ex oleo, ſale, & aceto. Cæterùm, quòd non obſcurè amarorem guſtui relinquant, in medicamentis potius, quàm in cibis expetuntur : ſunt enim ciendæ urinæ, aperiendisq; obſtructionibus perquàm idonei. Græcis, quòd fòlijs ſit acutis, & myrtum æmuletur, oxymyrſine, hoc eſt, acuta myrtus appellatur.*

LAVRVS ALEXANDRINA.

LAVRVS ALEX. ALTERA.

Δάφνη ἀλεξάνδρεια. LAVRVS ALEXANDRINA. CAP. CXLII.

LAVRVS Alexandrina folio eſt ruſci maiore, molliore, & candidiore: ſemine inter folia rubro, ciceris magnitudine: ramos ſpargit in terra dodrantales, interdum longiores: radice ſyluestri myrto ſimili, maiore, molliore, odorata. Inuenitur in montoſis. Difficiles partus accelerat, radice pota ſex drachmarum pondere in uino dulci, & ſtillicidio urinæ auxiliatur, ſed ſanguinem extrahit.

Lauri Alexandrinæ conſideratio.

SI LAVRVM *Alexandrinam, & Hippogloſſum unam & eandem plantam eſſe ſenſiſſet* Dioſcorides, *ut quidam exiſtimant, nulli quidem dubium eſt, quin ſuperuacuum erat, de ijsdem ſeorſum, diuerſis atq; etiam proximis capitibus* Dioſcoridem *diſſerere. uel nulla in earum notis, & uiribus reperiretur differentia. Sed quoniam eas ſeorſum tanquam diuerſas retulit, diuerſasq; utrisq; notas aſsignauit; idcirco has plantas inter ſe differre dicatur, neceſſe eſt. Nam etſi utriq; fòlia ruſci reddiderit* Dioſcorides; *tamen* Hippogloſſum *ſtatuit aculeatam gerere comam, & in ſummo ceu linguas è fòlijs exeuntes: commendauitq; comam ad dolorem capitis coronæ modo impoſitam: & radicem, ſuccumq; malagmatis admiſceri ſcripſit. Verùm hic in* Lauro Alexandrina *nec linguarum meminit, nec aculeorum è fòlijs*

foliis prodeuntium: tradidit quidem hanc folia habere ruſco ſimilia, ſed maiora, molliora, & candidiora: ramos dodrantales, in terram ſparſos: radicem ruſco ſimilem, maiorem tamen, molliorem, & odoratam. Cui uires tribuit ad difficiles partus, ad urinæ ſtillicidium, & ad ſanguinem extrahendum. His accedit, quòd (ut Dioſcorides teſtari uidetur) Laurus Alexandrina fructum fert rubrum, ciceris magnitudine, inter folia, non autem in mediis foliis, ut hippogloſſum, & ruſcus. Ex his itaq; tum notis, tum uiribus, quæ in hiſce duabus plantis maximè pugnare deprehenduntur, omnibus abunde conſtare arbitror, hallucinari eos, qui putant Laurum hanc, & hippogloſſum unam & eandem eſſe plantam. Nos equidem hanc, cuius hîc figuram damus, ueram ac legitimam Laurum Alexandrinam eſſe cenſemus, quæ (ut pictura pulchrè demonſtrat) non parum ab hippogloſſo differt. Huic alteram adiecimus, quæ & ipſa haud dubiè, ni fallor, fuerit Laurus Alexandrina, ſi huic fructum in mediis foliis innaſci concedamus. Lauri Alexandrinæ uires memoriæ prodidit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Lauri herbæ, quam & Laurum Alexandrinam appellitant, temperatura euidenter eſt calida: & guſtantibus acris ſimul & ſubamara eſt: potáq; tum urinam, tum menſes prolicit.

DAPHNOIDES. CHAMAEDAPHNE.

Δαφνοειδές. DAPHNOIDES. CAP. CXLIII.

Daphnoides cubiti altitudine fruticat, ramis flexilibus, obſequioſisque, multis, à medio ſurſum verſus folioſis: cortex ſupra modum viſcoſus ramos veſtit: folia lauri, graciliora, & molliora, fructu contumacia, quorum guſtatu os & fauces incenduntur: flores candidi: bacca, cùm maturuerit, nigra: radix inutilis. naſcitur in montoſis. Pituitam extrahit folium recens, vel aridum in potu: menſes ciet, & vomitum: caput inanit commanducatum: ſternutamenta mouet. Baccæ quindecim potæ aluum reſoluunt.

Χαμαιδάφνη. CHAMAEDAPHNE. CAP. CXLIIII.

Chamaedaphne virgas emittit cubitales, ſingulari ramulo conſtantes, rectas, tenues, læues: folia lauri ſimilitudine, læuiora multò, ac viridiora: ſemen rotundum, rubens, annexum foliis. Illinuntur capitis doloribus trita folia, & ſtomachi ardores mulcent: ad ſedanda tormina cum vino bibuntur. Potus cum vino ſuccus menſes, & vrinam ciet: idem facit peſſo appoſitus.

Daphnoidis, & Chamædaphnes cõfid.

DAPHNOIDES, *quam officinæ, & herbariorum uulgus* Laureolam *uocant, frutex est uulgaris notitiæ. Prouenit hæc frequens in uallis Ananiæ montibus* Tridentino *agro, nullis prorsus reclamantibus notis. Cubitalibus enim assurgit uirgis, flexilibus, obsequiosisq; : foliis numerosis, sursum spectantibus, lauro similibus, gracilioribus tamen, ac mollioribus, acerrimo gustu : quin & ramorum cortex admodum tenax est. Hinc itaq; fit, ut eos errare toto cælo deprehendantur, qui putant* Mezereum Mauritanis *uocatum esse* Daphnoidem. *quandoquidem* Mezereon Chamelæa *est, de qua suo loco differemus. Porrò* Chamædaphne, *quam* Laureolam marem *pleriq; cognominant, foliis ac fructu à* Daphnoide *non longè differt : uerùm hæc tantùm intercedit differentia, quòd* Chamædaphne *singulari rectoq; caule constat, cui folia circumquaq; prominent, adeò ut in cacumine in orbem umbellæ instar diradientur : semine inde prodeunte* Daphnoidis *modo. Cæterùm, quòd uocauerit* Plinius Chamædaphnen *eam clematidem, quam alii qui* Vincam peruincam *appellant, credidere quidam hanc* Dioscoridi *esse* Chamædaphnen. *Sed profectò ij falluntur : errorq; omnibus euidentior fiet, quàm ut pluribus explodi postulet, si modò contemplentur, & conferantur notæ, quibus* Vincam peruincam *descripsit* Plinius *libro* XXI. *cap.* XI. *& quibus repræsentauit* Chamædaphnen *lib.* XXIIII. *cap.* XV. *Verùm* Plinio, *quòd clematidi folia sint lauri, uideaturq; humilis laurus, ideo non temerè eam* Chamædaphnen *dici placuit. Sunt, qui* Laureolæ *fructum* Piper montanum *uocent, quanuis rusticis* Ananiensibus *nil aliud sit piper montanum, quàm* Dioscoridis *granum* Gnidium, *ut infrà suo loco dicemus.* Daphnoidis, & Chamædaphnes *uno tantùm capite meminit* Galenus *libro* VI. *simplicium medicamentorum, sic inquiens.* Chamædaphnes *germina tenera edi quoq; assolent. Est autem persimilis uiribus lauro* Alexandrinæ : *sicut sanè & quod* Daphnoides *nuncupant.*

Multorum error.

Daphnoidis, & Chamædaphnes uires.

VERATRVM ALBVM.

VERATRVM NIGRVM.

Ἑλλέβορος λευκός. VERATRVM ALBVM. CAP. CXLV.

ELLEBORVM album, Latini veratrum album uocant, fert folia plantaginis, aut betæ syluestris similia, sed breuiora, & nigriora, rubescentia : caulem cauum, quadrantalem, tunicis conuolutum, quas abdicat, cùm arescere incipit : radicibus nititur multis, tenuibus, ab oblongo, & exiguo capite ceparum modo exeuntibus. nascitur in montibus, & asperis. Radices mesibus colligendæ. Optimum habetur candidum, friabile, carnosum, modicè extentum, nec tamen iunci modo mucronatum, quod frangendo puluerem emittit, & tenuem habet medullam, gustu nõ admodum feruens, neque saliuam subinde ciens. huiuscemodi autem strangulat. Primatum Cyrenaicum tenet. Galaticum autem, & Cappadocicum candidiora, & puluere quodam obsita, celerius strangulatus mouent. Vomitione autem uarios extrahit humores. Collyrijs admiscetur, quæ

quæ caliginem oculorum discutiunt. partus impositum necat, menses pellit, sternutamenta excitat: mures interficit, cum melle, & polenta subactum: absumit carnes, si coquatur unà. Datur per se ieiunis, & cum sesama, aut ptisanæ succo, aut halicæ, aut lentis cremore, cum aqua mulsa, aut pulte, aut quauis alia sorbitione. Cogitur cum pane, & ita inassatur. Præparatio corporum, ac uictus ratio diligenter tradita est, cùm ab his qui de medica eius potione scriptitarunt, tum maximè à Philonide Siculo Ennensi, cui nunc assentimur: quippe longum nimis esset in hac præsertim editione de materia, simul medicam curandi rationem exponere. Dant nonnulli in pultis sorbitione, aut copioso halicæ cremore, aut paucum antea cibum dari præcipientes, statim ueratrum offerunt, ijs præsertim, quibus strangulationis suspicio imminet, aut si ualetudo corpus infirmat: hoc enim modo deiectio nihil periculi minatur, quòd cibo munitis nõ intempestiuè medicamentum corporibus offeratur. Vomitiones concitant subditæ ex eo balani cum aceto.

Ἐλλέβορος μέλας. VERATRVM NIGRVM. CAP. CXLVI.

Ellebor vm nigrum appellatur melampodion, quoniam caprarum pastor nomine Melampus furentes in se Prœtidas primus purgasse, & sanasse fertur. Folia ei uiridia, platani similia, minora, solijs sphondylij proxima, subaspera, nigriora, pluribus diuisuris incisa: caulis asper: flores in purpura albicantes, racematim cohærentes: semen cnici, quod in Anticyra sesamoides uocant: quo deiectiones moliuntur. Radicibus cohæret nigris, tenuibus, à capitulo cepæ simili confibratis, quarum est usus. In collibus, asperis, & sitientibus locis enascitur. Optimum est, quod ex huiusmodi petitur terris, ut ex Anticyra. Nigrum inibi probatissimum gignitur. Eligi debet corpulentum, & plenum, in quo tenuis sit medulla, acre gustu, feruensque: cuiusmodi est in Helicone, Parnaso, & Aetolia natum: attamen Heliconium præcellit. Veratrum nigrum purgat uentrem, detrahit bilem pituitasque, datum per se, aut cum scammonia, & tribus obolis siue drachma salis. decoquitur uel cum lente, & iusculis, quæ purgationis causa sumptitantur. Prodest morbis comitialibus, melancholicis, insanientibus, articularijs doloribus, & resolutis. Menses inditum trahit, partus necat: purgat fistulas impositum, & tertio die detractum. Item contra grauitatem auditus in aurem demittitur, ibique in alterum, aut tertium diem esse finitur. Scabiem sanat illitum cum thure, aut cera, & pice, & cedrino oleo: uitiliginibus, lepris, impetiginibus ex aceto medetur: dentium dolorem collutione mitigat. Erodentibus medicamentis commiscetur: hydropicorum uentri utilissimè imponitur factum ex eo, farina hordeacea, & uino, cataplasma. Consitum proxime radices uitium, uinum purgandi facultate donat. Huius resparsu domos expurgari arbitrantur: quare inter fodiendum stantes Apollinem, Aesculapiumque precantur, ac uitant aquilæ uolatus: aduolare enim non sine periculo tradunt. nanque si auis effossionem ellebori conspexerit, moriturum qui succidit, augurium est. Celeriter effodiatur oportet, quoniam halitu caput aggrauat: quapropter ad id arcendum, fossuri allium præsumere, & uinum bibere consueuerunt: nulli ita noxæ opportuni redduntur. Veratri albi modo emedullatur.

Ellebor vm, *quod & Veratrum Latinis dicitur, tam album, quàm nigrum omnibus, ni fallor, notum est in Italia. Et quanuis inibi unum tantùm Ellebori albi genus inueniatur; nigri tamen tria nobis comperta sunt genera, flore duntaxat inter se distincta. Vnum quidem flores profert purpureos, quales suo reddidit Dioscorides: alterum uerò candidos: tertium deniq; herbaceos. Hæc ut flore distinguuntur; ita etiam uiribus inuicem differunt. quandoquidem alterum, & tertium genus adeò uiribus imbecillia sunt, ut ferè nihil ad aluum deijciendam præstent. Id quod facto periculo didici, cùm primum ellebori genus flores ferens purpureos nobis non esset ad manus. Huius radicum diluto ex more nostro parato, hyeme etiam media, & magis urgente frigore (etsi id improbent medici) præparata prius diutius materia decoctis, ac syrupis ad id facientibus, plures quartana febre laborantes sanauimus. Nunquam enim, quod meminerim, hoc ellebori dilutum dedimus quartanarijs nostris, quin ex unica assumptione, uel saltem altera, Deo iuuante, fuerint ad sanitatem restituti. Cæterùm albi quoq; ellebori dilutum exhibuimus quibusdam melancholicis, magno sanè successu: nullo tamen ægrotantium incommodo, nullaq; noxa. Quod non alia ex causa euenisse putauerim, quàm quòd in Tridentino agro, alijsq; circùm finitimis locis, ea fortasse sit illius cœli temperies, ut non adeò pernicioſis facultatibus scateat utrunque elleborum, quemadmodum illud, quod in calidioribus prouenit regionibus: tametsi non dubitauerim etiam utriusq; acerrimam uim reprimi, ac corrigi proprijs quibusdam additis medicamẽtis. Visuntur nigri uniuersa genera Martio, & Aprili mensibus uno & eodem loco florere in ampliſsima sylua, per quam transeunt, qui Goritia Labacum Carniolæ urbem proficiscuntur, ubi & nos præstantissimum sæpius legimus. Purpurei radices nigriores, carnosioresq; cæteris habentur: cùm aliorum generum radices ut plurimùm subalbidæ spectentur: omnibus tamen in uniuersum eadem est foliorum facies.* Herophilus *antiquissimus medicus elleborum fortissimo duci æquabat: concitatis enim intus omnibus, ipsum in primis exire dicebat. Ideo errauisse antiquos parcius id præbendo, cùm celerius erumperet, quod daretur largius. Sed hæc Herophili sententia non placet nostræ ætatis medicis, neq; etiam nobis, ut quæ pluribus damnari, & explodi possit. Elleborus niger boues, equos, & sues necat: proinde id in pascuis cauent, quanuis album innoxiè depascantur. Nigri radices demorsis à serpente quadrupedibus*

Ellebori utriusque consid.

Herophili sententia damnata.

quadrupedibus mirificè medentur, si recentes in uulneris osculum, sublata à carne cute, immittantur, quòd ita eiaculatum reuocent uenenum: quin & illud idem prodesse, si gregi pestilentia ingruerit, in auribus traiecta, uel pectori infixa radice. Qua ratione ducti credidere nonnulli, id etiámnum in hominibus fieri posse, quòd si in perforatam calcanei cutem nigrum elleborum inseratur, eos omnino à pestilentia tutos reddat, qui gestauerint. Ellebori semen, Aristotele authore, coturnicibus gratissimum est: quam ob causam antiqui eas abdicarunt mensis. quæ tamen hodie magnopere expetuntur. Porrò non desunt è recentioribus, qui putent nigrum communis usus Elleborum, cui flores herbacei insunt, non elleborum, nec eius speciem esse, sed eam sanè plantam, quam Columella, & Plinius Consiliginem uocant, quámque ad pecorum pulmonariam curandam, pestilentiamq; arcendam summis laudibus efferunt, hoc tantùm puto argumento freti, quòd scripserint ij, si in morbosi quadrupedis auricula consiliginis radix inseratur, perforata ferro prius aure, omnem morbi uim eò confluere, & per illud foramen pestilens uirus elici. Siquidem cùm pastores huius ætatis obseruauerint, id totum (ut nos quoq; paulò antè diximus) præstari tantùm illius ellebori radicibus, existimauerunt hoc ueratri nigri genus, quod flores rubentes non proferat, uel (ut Dioscorides inquit) in purpura albicantes, sed herbaceos, consiliginem esse. Sed ij, mea quidem sententia, falluntur: quippe Absyrtus, & Hierocles idem præstare nigrum ueratrum affirmant. Quibus etiam subscribit Plinius libro XXV. cap. V. his uerbis. Nigrum elleborum pecorum, & iumentorum pituitas sanat, sureculo per aurem traiecto, & postera die eadem hora exempto. hæc Plinius. Ex quibus utiq; perspicuum fit, non modò consiliginis, sed etiam nigri ueratri radicem hæc omnia efficere posse. Vanum profectò esset dicere, exempli gratia, Sabinam esse calamintham, uel contrà, quòd utræq; remoratos menses eliciant. quasi natura adeò fuerit auara, ut unicuiq; morborum generi unum tantùm genuerit medicamentum, cùm tamen nullus sit morbus, cui innumeras non creauerit medicinas, uno & eodem ordine adhibendas. Adde etiam, quòd cùm nullus extet author, quod ego inuenerim, qui Consiliginis historiam describat, neque una quidem nota eius faciem repræsentet, non uideo, quomodo rectè ij asserere possint, ueratrum nostri usus esse consiglinem. Sciant itaque uelim, qui nigrum herbacei floris Elleborum ideo Consiliginem esse contendunt, quòd pestilentibus pecorum morbis præsens remedium sit, si eius radix auriculis, & alijs corporis partibus inseratur, id successu longè meliori effici, si rubentis floris elleboro idem fiat, citiusq; expurgari uirus illud pestilens, quòd huic uires insint ualentiores. Cæterùm hic non est silentio dissimulanda inepta satis, & uana, meo quidem iudicio, de nigro ueratro opinio Vgonis Solerij, uiri alioqui doctissimi, ut eius testantur scholia, quæ nuper in priores Aëtij libros edidit. Is enim in prædictis scholijs censet, Elleborum nostri usus tam illud, quod flores fert rosarum modo purpureos, quàm quod albos, esse lycoctoni, uel cynoctoni aconiti species: quod uerò herbidos habet flores, Plinij et Columellæ Consiliginem, aliorum iudicium secutus. Quod quibus rationibus comprobet, ex eius uerbis, quæ modò referam, cognosci poterit. Si quis, inquit, cõmemoratarum iam plantarum radices diligenter expendat, nihil illas cum nigri ueratri radicibus (quæ, teste Dioscoride, cepæ modo bulbosæ sunt, erumpentibus ab imo earum bulbo multis radicibus) commune habere multò euidentius comperiet, quàm ut pluribus demonstrari nunc debeat. Taceo nullum ex his plantis dum uelluntur, capitis dolorem ob uaporum halitum concitari, ut ipse millies sum expertus, id quod in nigri ueratri euulsione testatur Dioscorides. Ex his igitur constat, nullam harum trium plantarum ad nigrum ueratrum satis aptè posse reduci. quin duas priores aconiti lycoctoni postremas species esse, postremam herbam sui generis. hæc Solerius. Quibus uerbis eum in me egisse, licet non apertè, meamq; oppugnasse sententiam ex hoc planè conijcio, quòd nullus, quod sciam, ante nos scripserit, tria in Italia, ac priuatim in Carniola reperiri nigri ueratri genera, florum tantùm colore distantia. Neq; id certè ægrè fero, quòd libenter audiam, indies nouas in re herbaria proferri sententias. Velim tamen id liberius, apertius, & firmioribus tum rationibus, tum auctoritatibus fieri. Redeo ad Solerium, cuius sanè hac in re argumenta me facilè diluere posse spero, utpote quæ (pace eius dixerim) leuia satis sint, & prorsus à ueritate deficiant. Nam falsum esse, ac nimis fortasse temerè dictum arbitror, quòd Ellebori genera illa, quorum superius meminimus, non mittant radices (ut Solerius asserit) tenues, nigras, à cepaceo quodam capitulo pendentes, ac confibratas: cùm omnibus non modò rei herbariæ peritis; sed etiam pharmacopolis, ne dicam lippis, & tonsoribus, manifestũ sit, nigri ueratri communis usus radices non aliunde, quàm à bulbaceo quodam tuberculo omni ex parte pendere nigras, ac graciles: non autem cepæ modo bulbosas esse, & ab imo bulbo multas erumpere, ut ille pronunciauit. Vnde facilè adducor, ut credam, si licet ingenuè dicere quod sentimus, Solerium aut Dioscoridis lectionem luxasse, aut eam minus rectè percepisse, aut parum adhuc rei herbariæ gnarum esse, ut qui fortè in ea re non multum laboris insumpserit. Quòd autem (ut idem ait) ex hoc nostro elleboro, dum effoditur, nullus ob uaporum halitum capitis dolor concitetur, & ob hoc illud legitimum esse non possit, nulla hæc est ratio apud me. Neq; enim mirum alicui esse debet, cur id non faciat: quoniam Dioscorides non dicit, quòd Elleborum nigrum effodientibus capitis dolorem inferat, sed quòd halitu caput aggrauat. Quam nimirum grauitatem id, cui flos purpurascit, tanquam cæteris acrius, apud nos sæpius excitat, præsertim si ligone uulnerentur radices, & uentus aduersa parte spiret. Id quod fortasse in Anticyra, Helicone, Parnaso, & Aetolia ualentius præstat. quandoquidem, Dioscoridis testimonio, ijs in locis acre gustu, feruensq;, & omnium probatissimum gignitur climatis illius ratione. quod in Gallia fortasse, & in Germania cœli inclementia non euenit. Cæterùm quòd priora nigri Ellebori genera, quæ flore tum purpureo, tum albo constant, aconiti cynoctoni, uel lycoctoni sint species (ut Solerius sibi perperàm, mea quidem sententia, persuasit) mihi planè absurdius uidetur, quàm ut ab aliquo approbari possit, & debeat. Ea siquidem aconitorum genera iam omnibus clarissimè innotuerunt, suntq; caule filicis simili, cubito longiore, & radicibus adeò tenuibus, ut squillarum marinarum cirris eas comparauerit Dioscorides. Quæ sanè omnia in nigro ueratro communis usus nunquam quis inueniat. Huc præterea illud accedit, quòd nobis iam millies experimento compertum est, nigrum communis usus ueratrum, quòd proprio fungatur munere,

Opinio quorũdam reprobata.

Vgonis Solerij opinio explosa.

munere, atrabiliarios omnes sanare morbos: fistulas callo induratas tribus diebus impositum emollire, & purgare: in aurem demissum auditus grauitatem auferre: scabiem, uitiligines, lepras, & impetigines illitum emendare: & carnem in ulceribus excrescentem absumere. Quibus tamen uiribus non Aconitum cynoctonon, sed Elleborum præditum esse, in confesso est. Ex his itaq; omnibus abunde perspicuum fieri puto, in hoc Solerij opinionem prorsus explodendam esse: etsi idem in alijs quoq; non paucis, meo iudicio, falli deprehendatur. Reliquum autem est, ut de utriusq; Ellebori uiribus iam aliquid dicamus. Album, ut Mesues in suo de medicamentis deiectorijs censu prodidit, mortiferum est, quòd facilè homines suffocare possit: idcirco omnino reijciendum esse præcipit. Nigri tamen usum pro mentis Elleborum admiscere non audeant; sed & nomen abhorreant. Verùm ij ridendo potius timore quodam ducuntur, quàm quòd iure usqueadeò elleboro refragari debeant. Siquidem ego testari possum, me sexcentis ferme hominibus nigri ellebori dilutum exhibuisse nullo prorsus incommodo: atq; etiam eiusdem diluti faciendi rationem quàm plurimos docuisse medicos, qui, facto subinde periculo, effectum consecuti sunt, unde ingentes mihi gratias retulerunt, quæ meritò debentur elleboro. Præstat quod, euulsis statim radicibus, interna repurgatur matrice, siccaturq; in umbra. Harum puluis diluto longè fortior est: ob id enim non datur nisi robustis, & ubi obcalluerit morbus. Proinde de eo ita scriptum reliquit Actuarius in libro de compositione medicamentorum. Veratrum nigrum, atram bilem flauamq; è toto trahens corpore deorsum, nec tamen citra ullam difficultatem pellit. Ideo febribus circuitu repetentibus, & diuturnis obijcimus. Datur quoq; insanientibus: altera caluariæ parte, & subter caput diutinè cruciatis commodissimum: præsertim uisceribus, utero, & ueficæ deiectorium medicamen postulantibus. Maxima autem eius uis est peculiariter educere, quicquid sanguini commixtum, eum corrumpit. Ideo ueterascentibus arquatis morbis utile: et quibus in superficie summatim asperitudines emerserunt, uelut lepris, impetiginibus, & horum similibus: elephantia quoque laborantibus accommodatum est. Datur scrupulorum ternùm pondere, aut paulò plus minùsue. Fit è siccis radicum fibris, aqua paulùm maceratis: postea cortice detracto, & in umbra siccato, proiectaq; tenui, quæ in ipsa subest, medulla. Exhibetur autem ex passo, & aceto mulso: uerùm suauitatis gratia, quædam ex odoratis seminibus inserenda. Si uerò efficaciorem alui deiectionẽ moliri sit in animo, scammonij pauxillum adijcito. hactenus Actuarius.

Ellebori utriusq; uires posteritatis memoriæ tradidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Elleborus uterq; tum albus, tum niger extergentis simul & excalfacientis est facultatis. Quamobrem ad alphos, impetigines, scabies, lepraq; accommodi sunt. Quinetiam niger, si in fistulam callo induratam demissus fuerit, duobus tribusue diebus callum detrahit. Dentibus prodest cum aceto colluentibus. Sunt autem in tertio ordine excalfacientium, & desiccantium. Porrò niger gustu calidior est, candidus subamarus. Hactenus de utroque Elleboro Galenus.

Cæterùm quædam planta reperitur à recentioribus OPHRIS appellata, quæ foliis maximè album ueratrum repræsentat. Duo tantùm hæc folia profert: inter quæ caulis erumpit, capitulis quibusdam oblongis in uniuersum refertus: è quibus flores exeunt candidi, exiguis linguis similes. Radice nititur gracili, non sine multis appendicibus, odore præstanti. Præfertur uniuersa planta ad denigrandos capillos, fracturas sanandas, & uulnera glutinanda.

Ellebori utriusq; uires ex Galeno.

Ophris descriptio, & uires.

Σησαμοειδὲς μέγα. SESAMOIDES MAGNVM. CAP. CXLVII.

SESAMOIDES magnum in Anticyra elleborum uocant, quoniam albo ueratro in purgationibus misceatur. Simile est senecioni, aut rutæ: longo folio: flore candido: radice gracili, ignaua: semen gustu amaro, cætera sesamæ simile. Ventrem detrahit. datur tritum ad bilis, pituitæque deiectionem, quantum tribus digitis capitur, addito ueratri albi sesquiobolo, ex aqua mulsa.

Σησαμοειδὲς μικρόν. SESAMOIDES PARVVM. CAP. CXLVIII.

SESAMOIDI paruo cauliculi sunt dodrantales: folia coronopi, minora, hirsutiora: & in cauliculorum cacumine capitula florum penè purpureorum, medio eorum albo: semen sesamæ, fuluum, amarum: radix tenuis. Detrahit bilem, pituitasque semen ex aqua mulsa potum dimidio acetabulo: illitum ex aqua tumores, ac tubercula discutit. Nascitur in asperis.

NON est, quòd in rebus incompertis longiorem moram nos ducere oporteat. quandoquidem hactenus non solùm ipse non reperi in Italia maius, aut minus Sesamoidis genus, etsi in eorum inquisitione multum laboris ac studij impenderim; sed neque etiam ullum inuenire contigit, qui unum, uel alterum legitimè ostenderet. Quare has plantas deinceps perquirendi curam ijs relinquemus, qui nauigationibus Anticyram petunt.

Σίκυς ἄγριος. CVCVMER SYLVESTRIS. CAP. CXLIX.

CVCVMIS syluestris fructu solo distat à satiuo cucumere, quem longè minorem parit, oblongis glandibus non dissimilem: folia, atque sarmenta satiui refert: radice candida, magna. Nascitur in sabuletis, & ruderibus. frutice in totum amaro. Instillatus foliorum succus aurium dolori conuenit. Illita ex polenta radix, ueterem omnem tumorem discutit: imposita cum resina terebinthina, tubercula rumpit: ischiadicis infunditur: podagras discutit, decocta ex aceto & illita.

CVCVMER SYLVESTRIS.

Elaterium.

Eius decocto dentes in dolore colluuntur. Aridæ farina impetiginem, lepras, & uitiligines absterget: nigris cicatricibus colorem reddit, & in facie maculas expurgat. Radicis succus sesquioboli pondere, & item cortex acetabuli quarta parte, bilem, pituitamq; deijciunt, præsertim in hydropicis: deiectiones autem citra stomachi iniuriam mouet. Radicis selibra, in uini præsertim Lybici hemina conteritur, danturque ex eo terni cyathi triduo, dum tumor abunde deprimi cernatur.

E' fructu huiusce cucumeris fit medicamẽtum, quod Elaterium uocatur, ad hunc modum. Decerpti cucumeres, qui tacti protinus exiliunt, seruãtur nocte una. postridie impositio supra craterẽ rariore cribro, utrisque manibus prehensi, sigillatim supino cultro, sursum uersus aciem habente, finduntur, atq; per cribrum humor in subiectum uas exprimitur: simulque carnosum, quod hæsit cribro, quò facilius excidat, eliditur. quod ita pressum est, residere finitur, atque in uicinam peluim demittitur. Coaceruata autem in cribro segmina dulci aqua perfunduntur, & denuo pressa abijciuntur. Humor in pelui agitatur, & linteo opertus, soli exponitur: dumq; steterit, tota supernatans aqua cum humore concreto, effunditur. Hoc uerò identidem fieri solet, donec existens aqua liquescat: qua stillatim exhausta, sedimentum mortario suscipitur, & conterendo cogitur in pastillos. Sunt qui ad hauriendam protinus succi abundantiam, cribratos cineres humi inspargant, & medium cauantes, triplicatum linteum obtendant, per quod elaterium cum sua humiditate diffundunt, siccatumque in pila, ut dictum est, conterunt. Aliqui pro dulci aqua marinam perfundentes, ita eluunt. Alij in nouissima lotione mulsam aquam respergunt. Elaterium optimum esse constat, læue, non ponderosum, cum candore leniter humectum, gustu amarissimum, quodque lucernarum luminibus obiectum, facilè flagret. Porraceum tamen scabrumque, si turbidum spectetur, atque erui cinerisque plenum sit, graue & uitiosum esse solet. Nec desunt, qui cucumis succo amylum immisceant, ut candorem ipsum, & lætitatem imitentur. A' bimatu ad decennium deiectionibus utile est. Integer modus obolus est, minimus semiobolus, pueris chalci duo. siquidem copiosius, periculum adfert. Bilem, ac pituitam utráuis parte extrahit. optima suspiriosis est purgatio. quòd si in animo sit deiectionem moliri, adiecto salis duplo, & stibij quod colorare sufficiat, ex aqua, erui magnitudine catapotia dato, postea cyathus unus aquæ tepidæ sorbeatur. Ad citandas tamen uomitiones aqua diluens elateriũ, subiectas linguę partes penitissimè penna oblinito. quòd si quisquam difficilius euomat, oleo, aut unguento irino resoluito: somnum inhibeto. Porrò his, qui eximiè uacuantur, continuè uinum, & oleum dare conuenit: etenim uomendo restituuntur. Quòd si uomitiones non finiantur, aqua frigida, polenta, posca, poma, & quæ stomachum densando corroborant, offerenda sunt. Ciet elaterium menses, & partus enecat, in pesso subditum. morbo regio medetur, cum lacte naribus infusum, & diuturnis capitis doloribus liberat. efficacissimè anginis illinitur, cum uetere oleo, melle, aut felle taurino.

Cucumeris syluestris consideratio.

SYLVESTRIS *Cucumis frequens in Hetruria prouenit, præsertim agro nostro Senensi in oppidorum plateis, & secus mœnia, & semitas. Ex eius fructibus succum exprimunt officinæ, atq; Elaterium uocatum parant. De quo differens Theophrastus lib. IX. cap. XIIII. de historia plantarum, ita scribit. Sed omnium medicamentorum diuturnissimum Elaterium est, optimumq; quod uetustissimum. Itaque medicus quidam, uir haud insolens, neque mendax, elaterium ducentorum annorum, uirtute mirabili seruare apud se retulit, eo à quodam munere donatus. Causa, ob quam tam longo seruari tempore possit, humoris copia est: quamobrem uel cùm præciderint, in cinere humidum ponunt, & tamen ne ita quidem siccari potest, sed usq; ad quinquagesimum annum lucernis admotum lumen extinguit. Hæc igitur uis peculiaris isti tribuitur. hactenus Theophrastus. A' quo maximè dissentire uidetur Dioscorides: quippe qui Elaterium dixerit à bimatu ad decennium deiectionibus utile esse. Theophrastus uerò, idem ducentis annis mirabili uirtute seruatum esse. Quin & in eo discordare deprehenduntur, quòd alter tradiderit tantum humoris in se continere Elaterium, ut usq; ad quinquagesimum annum lucernis admotum lumen extinguat. Alter uerò probatissimum illud esse Elaterium, quod lucernarũ luminibus obiectum, facilè flagret. Theophrasto subscribit Plinius lib. XX. cap. I. ubi sic*

ubi ſic inquit. Elaterium uſq; ad quinquageſimum annum lucernarum lumina extinguit. Hoc enim ueri experimẽtum eſt, ſi admotũ prius quàm extinguat, ſcintillare ſurſum ac deorſum cogat. hæc Plinius Theophraſtum ſecutus. Cæterùm hac in re facilè crediderim, Dioſcoridis codicẽ hoc in loco omnino deprauatũ eſſe. Quippe præter Theophraſti, & Plinij ſententiã, cùm omne humidum, quod pingue non ſit, ignis flãmam protinus extinguat, nulli profectò dubium eſt, quin Elaterium, in quo humiditas aquea multùm exuperat, potius flammã extinguat, quàm flagret: nanq; flammæ admotum, excitato in humido à calore flatu, lumen extinguit. id quod nobis aliquando experimento compertum eſt.

Elaterij uires deſcripſit Meſues inter ſua deijcientia medicamẽta, ubi in hunc ſenſum inquit. Cucumis ſylueſtris, ſiue aſininus abradit, & uaſorum oſcula aperit: proinde & inteſtinorum tormina excitat, & alia adfert nocumenta. Sed tolli hæc omnia poſſunt, ſi addatur aut bdellium, aut tragacanthæ lacryma, aut aqua mulſa cum ſalis modico, aut ſi ex lacte bibatur. Roboratur elaterij uis, addito foßitij ſalis momento, aut odorato puluere, quem officinæ ſpecies elephanginas uocant: ijs enim admiſtum felicius quoq; operatur. Purgat, ut quidam ferunt, ſcammonij modo. At re uera magis pituitam deijcit, quàm bilem: quanuis & hanc quandoque detrahat, præſertim cùm deiectioni parata promptaq; ſeſe offert. Mirificè præter hæc ſanguinis ſerum expurgat, ab ijs potiſſimùm partibus ducens, à quibus ægrè decumbentes humores detrahi ſolent: quamobrem articulorum dolore uexatis opem non modicam præſtat. Radix in aqua elixa, tuſa, & oleo ſubacta cum abſinthio, diuturnam hemicraniam ſanat ſincipiti, & loco dolenti illita, ſi tamen prius eius decocto foueatur locus. Præſtat idem & ſuccus ex lacte naribus immiſſus, quòd cerebrum purget: idcirco & narium tædia delet, & comitiales iuuat. Idem obduratos reſoluit abſceſſus, quemadmodum & ſtrumas, præſertim addito melle, & caprino ſtercore. Radicis, & cucumis ipſius ſuccus aqua intercute laborantibus præſtantiſſimum eſt medicamentum, quòd flauam proprie educat aquam. Ad idem ualet & radicis decoctum. Prodeſt præterea arquatis, & iecoris, & lienis obſtructionibus. Item iſchiadicis, tum clyſteribus infuſum, tum etiam ſi decocta radix exterius imponatur. Siccatæ radicis puluis, uulnerum cicatrices attenuat ex melle impoſitus: & ſugillata ex ictu delet. Eiuſdem ſuccus fabacea farina admiſtus, & linimenti modo adhibitus maculas omnes, quæ cutis nitorem uitiant, mirificè detergit. Sed animaduertendum eſt, ne plusquàm par ſit hauriatur: quòd reſeratis uaſorum oſculis ſanguinem eliciat. Elaterij uires ex Meſue.

Cucumeris agreſtis uires reddidit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Cucumeris agreſtis, & fructus ipſius ſuccus, quem uocant Elaterium, & non minimè radicis, ac foliorum, ad medicationes accommodus eſt. Elaterium itaq; menſes ciet, & fœtum interimit appoſitum, ceu alia omnia amara ſimul & ſubtilium partium, maximè ſi aliquam habeant caliditatem, ueluti nimirum Elaterium. Summè ſiquidem amarum eſt, leuiter calidum, ut ex ſecundo ſit ordine excalfacientium. Porrò tale protinus quoq; digerendi uim poſſidet. Sic igitur eo angina laborantes inungunt quidam cum melle, aut oleo uetere. Bonum item eſt regio morbo affectis, ſuſum cum lacte in nares. Hoc etiam uſu dolores capitis ſanat. Atq; Elaterium quidem eiuſmodi eſt. At radicis ſuccus, ut & foliorum, licet elaterio ſimilem uim habeat, imbecilliorem tamen. Sed & ipſa radix adſimilem facultatem poſſidet: abſtergit nanque, digerit, atque emollit. Porrò cortex ea potentius deſiccat. Cucumeris ſylueſtris uires ex Gal.

STAPHIS AGRIA.

Σταφὶς ἀγρία. STAPHIS AGRIA. CAP. CL.

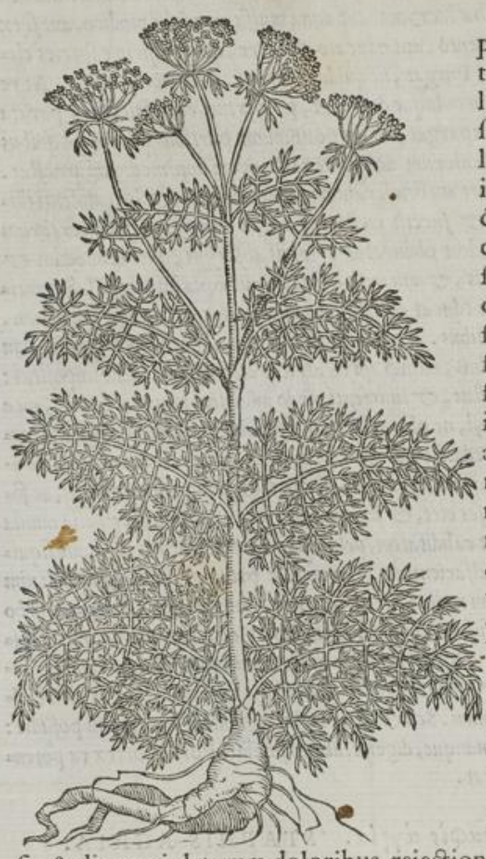
STAPHIS agria, ſiue herba pedicularis, folia habet labruſcæ, diuiſa: & cauliculos rectos, molles, nigroſque: fert florem glaſti: & folliculos uirides, ſimiles ciceri, & in his nucleum triangulum, ſcabrum, ex nigro ſubfulueſcentem, intus album, guſtu acrem. Grana quindecim, ſi trita in aqua mulſa dentur, craſſum humorem per uomitum purgant: ſed qui hauſerunt, ambulare debent. Prudenter tamen attendere oportet, & aquam mulſam continuò potui dare: quoniam pericula ſtrangulationis inferunt, & fauces adurunt. Trita, & ex oleo illita phthiriaſi prodeſt: item prurigini, & pſoris. Cit plurimam pituitam commãducata: decocta in aceto, dentium dolori, colluto ore, ſubuenit: rheumatiſmum gingiuarum ſiſtit: ulcera oris manantia cum melle ſanat. Vrentibus malagmatis imponitur.

STAPHIS agria, quam officinæ Græca uoce corrupta uulgò Staphuſariam uocant, Latinis ab effectu, quòd pediculos necet, Herba pedicularis dicitur. Hæc in Iſtria, Dalmatia, Apulia, & Calabria, frequentiſſima prouenit. Eius ſemen copioſum Staphidis agriæ conſid.

apud seplasiarios inuenitur: nanq; eo frequenter utuntur medici in apophlegmatismis. Id quod etiam plurimùm expetitur mulieribus ad pediculos, & lendes necandos. Staphidis agriæ meminit Galenus in Astaphide libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Astaphis agria uehementer acrem obtinet facultatem, adeò ut ex capite pituitam purget, quod ἀποφλεγματίζειν Græci dicunt, abstergatq; ualenter. Itaq; ad psoram accommodata est. Sed & urendi uim aliquam habet.

Staphidis agriæ uires ex Gal.

Θαψία. THAPSIA. CAP. CLI.

THAPSIA nomen ideo accepit, quòd in Thapso eiusdem nominis insula, primùm inuēta sit. Tota uerò natura ferulæ similis est: graciliore caule: foliis fœniculi: umbella anethi in cacumine, à singulis surculis erumpente: flore luteo: semen quale ferulæ, latiusculum, sed aliquantò minus: radix foris nigra, intus candida, longa, acris, crassiore libro uestita. Lactis extrahendi ratio hæc est. Facto in ambitu scrobe cortices inciduntur: aut radix in fornicis speciem in se excauata cooperitur, quò merus succus confluat. oportet illuc sequenti die se conferre, & congestum succum extrahere. Tunditur etiam radix in pila, & succus organo per quallum expressus, fictili crasso insolatur. Aliqui folium unà terunt: sed inualidior huiuscemodi succus. Hoc autem interest, quoniam qui ab radice manauit, grauius olet, & humidus permanet: è folijs autem extractus exiccatur, atque teredinum iniuriam sentit. Qui succum colligit, stare debet non obuersus uento: aut potius cùm dies apricus est, & à flatu silet: quoniam ob halitus acrimoniam facies uehementer intumescit, nudaque corpora inuadunt pustulæ. ob id prius liquido cerato, & adstringente, nudas partes illinunt, & ita muniti accedunt. Tam cortex radicis, quàm succus purgandi uim habent, & lacteus succus in aqua mulsa potus: nam utrinq; bilem extrahunt. Radicis modus, quaterni oboli, cum tribus seminis anethi drachmis: succi, terni oboli: lactis, obolus unus. quod eo amplius assumitur, periculosum est. Huiusmodi purgatio cōuenit suspiriosis, & diuturnis laterum doloribus, reiectionibusque: datur in cibis, aut obsonio, quibus difficile sit uomere. Tam radix, quàm succus omnium maximè, quæ pares cùm eis uires adepta sunt, uim habent extractoriam ex alto, ubi ex imo aliquid euocandum est, aut meatuum laxitas aliò transferenda est. vnde succus illitione, aut radix recens affrictu alopecias explent. Radix, succusque cum æquis ceræ thurisque portionibus, fugillata, liuoresque tollunt: sed non plus binis horis dimittantur: locus deinde aqua maris calida foueatur. Vitia cutis in facie emēdat, cum melle illitus succus: lepras tollit: tubercula discutit, perunctus cum sulphure. In diuturnis pulmonum, laterum, pedum, articulorumque ualetudinibus utiliter illinitur. Valet ad integendam colis glandem ijs, qui natura, non circunci sione curti sunt: tumorem enim excitat, qui pinguium fotu emollitus, præputij iacturam resarcit.

Thapsię consideratio.

DE THAPSIAE uiribus locutus est Theophrastus libro IX. cap. XXII. de plantarum historia, ubi ita scribit. Thapsiæ radix uomitoria est, & si quis continuit, tam superius, quàm inferius purgat. Ad hæc liuida tollere potest: suppurationes tamen aliàs exalbidas facit. Succus eius ualidior est, & quidem tam superius, quàm inferius purgat. Nullus seminis usus. Nascitur tum alibi, tum in terra Attica, in qua pecudes incolæ eam non tangunt, peregrinæ uerò depascunt: & aut aluus soluitur, aut intereunt. hactenus Theophrastus. Thapsiam autor est Plinius libro XIII. cap. XXII. à Nerone claritatem accepisse, eiq; magno usui fuisse sui imperij initio, quòd nocturnis grassationibus conuerberatam faciem illinens sibi cum thapsia, thure, & cēra, sequenti die contra famam cutem synceram circunferret: etenim ea mirum in modum fugillata delet. Thapsia plurima nascitur in Apulia, præsertim Gargano monte, inter complures ferulacei generis plantas. Prouenit & in nostris maritimis locis adeò ferulæ adsimilis, ut non facilè, nisi à rei herbariæ peritis, una ab altera dignoscatur. Visitur etiam hodie in hortis ad spectaculum plantata. qua ratione iam ferme omnibus innotuit in Italia. Cæterùm non desunt impostores, qui Thapsiæ radicum cortices pro Turpeto uenditent: quæ quidem à peritis seplasiarijs in ea medicamenta iure optimo addi possunt, quæ Thapsiam exposcunt:

poſcunt: ſed in turpeti locum non ſunt, meo iudicio, recipiendæ. Quapropter maximè in hoc (ut ſuperius diximus in Tripolij commentatione) à Fuchſio diſſentimus, qui Turpetum à Meſue deſcriptum, nil aliud eſſe cenſet, quàm Thapſiæ radices. Thapſiæ uires memoriæ prodidit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Thapſiæ uires ex Gal. *Thapſia acrem habet, ac uehementer excalfacientem facultatem cum humiditate. Quamobrem ex alto uiolenter extrahit, & ipſum quod extraxit, digerit. Verùm pluſculum ad ea efficienda tempus poſtulat, ut quæ largè excrementitia humiditate impleta eſt, ob quam celeriter corrumpitur. Et lib. primo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, ſic inquit. Qui Thapſia utitur, ſciat opus eſt, maximam differentiam eſſe recentis ad uetuſtiorem. Vis enim huius pharmaci poſt annum multùm exoluitur, atq; amplius adhuc poſt duos annos, auſimq; ferè dicere eam penitus inutilem eſſe ad triennium progreſſam.*

SPARTIVM. *Scoparia*

GENISTA.

Σπαρτίον. SPARTIVM. CAP. CLII.

SPARTION frutex eſt longas ferens virgas, ſine folijs, firmas, fractu contumaces, quibus vites vinciuntur: ſemen lenticulæ, in folliculis phaſiolorum modo naſcens: florem, vt albæ violæ, luteũ. Purgant per ſuperna vehementer ellebori vice, citra periculum flores, & ſemina quinis obolis in aqua mulſa pota. Semen deiectionẽ mouet. Ramis in aqua maceratis, mox tuſis, extractus ſuccus, iſchiadicis, & angina laborantibus auxiliatur, ſi cyathi modum ieiuni bibant. Quidam marina aqua macerare malunt, & infundere iſchiadicis clyſtere: ſtrigmenta autem elicit cruenta.

TANTA *nimirum inter Spartium, ſiue Sparton, & Geniſtam intercedit ſimilitudo tum facie, tum etiam uiribus, ut eorum affinitate deceptus iam crediderim omnino erraſſe eos, qui alterum ab altera ſecernerent: præſertim cùm hac in re deprehendiſſem Plinium dubitaſſe libro* XXIIII. *cap.* IX. *ubi ita ſcriptum reliquit. Geniſta quoq; uinculi uſum præſtat. Flores apibus gratiſſimi. Dubito an hæc ſit, quam Græci authores Sparton appellauere, cùm ex ea lina piſcatoria apud eos factitari docuerim: & nũnquid hanc deſignauerit Homerus, cùm dixit: Nauium ſparta diſſoluta. Nondum enim fuiſſe Aphricanum, uel Hiſpanum ſpartum in uſu certum eſt: & cùm ſutiles fierent naues, lino tamen, non ſparto unquam ſutas. hæc Plinius. Verùm cùm accuratius Dioſcoridem perlegiſſem, hac de re prius admonitus à clariſſimo medico Petro Cannizero Hiſpano Sereniſſimi Ferdinandi Romanorum Regis Protophyſico, qui in Hiſpania copioſiſſimum Spartum, numeroſamq; Geniſtam ſe uidiſſe teſtatus eſt, comperi planè inter has plantas diſcrimen eſſe. Quippe quòd Spartium Dioſcoridi frutex ſit ſolijs uiduus: & floribus conſtet albæ uiolæ ſimili-* Spartij conſideratio.

bus. Geniſta uerò fòlia proferat longiuſcula, lini ferè modo: & flores luteos, piſi modo lunatos. Hinc itaq; factum eſt, ut nunc in eorum ſententia conſiſtam, qui Spartium à Geniſta differre exiſtimant. Non tamen quòd diuerſi prorſus generis has plantas eſſe putem. nam tanta, ut dixi, uni cum altera cognatio eſt, ut etſi non eædem ſint; tamen congeneres eſſe uideantur. Sparti quidem uſus (ut Plinius eſt author lib. xix. cap. xi.) multa poſt ſecula cœptus eſt, nec ante Pœnorum arma, quæ primùm Hiſpaniæ intulerunt. Herba & hæc ſponte naſcens, & quæ non queat ſeri: tuncuſq; propriè aridi ſoli, uni terræ dato uitio. Nanq; id malum telluris eſt, nec aliud ibi ſeri, aut naſci poteſt. In Aphrica exiguum, & inutile gignitur. Carthaginenſis Hiſpaniæ citerioris portio, nec hæc tota, ſed quatenus parit, montes quoq; Sparto operit. Hinc ſtrata ruſticis eorum: hinc ignes, facesq;: hinc caleamina, & paſtorum ueſtis. Animalibus noxium, præterquàm cacuminum teneritate. Ad reliquos uſus laboriosè euellitur: ocreatis cruribus, manibusq; tectis manicis: conuolutum oſſeis, ligneisq; conamentis. Vulſum faſcibus in aceruo adunatum biduo, tertio reſolutum. Spargitur in ſole, ſiccaturq;, & rurſus in faſcibus redit ſub tecta. Poſtea maceratur aqua marina optimè, ſed & dulci, ſi marina deſit. Siccatumq; ſole iterum rigatur, ſi repentè urgeat deſiderium, perfuſum calida in ſolio, ac ſiccatum ſtans compendium operæ fatetur. Hoc autem tunditur, ut fiat utile, præcipuè in aquis mariq; inuictum. In ſicco præferunt è cannabi funes. At ſpartum alitur etiam demerſum, ueluti natalium ſitim penſans. Eſt quidem eius natura interpolis: rurſusq; quàm libeat uetuſtum nouo miſcetur. Veruntamen complectetur animo, qui uolet miraculum æſtimare, quanto ſit in uſu omnibus terris nauium armamentis, machinis ædificationum, aliiſq; deſiderijs uitæ. Hactenus de ſparto Plinius. Cæterùm Geniſtæ in Hetruria adeò frequentiſſimæ proueniunt, ut Maio, & Iunio menſibus magnum & iucundum ſpectaculum præbeant uiatoribus, quoniam tam copioſè ſuis ſpecioſis, ac fulgentibus floribus ornantur, & ueſtiuntur colles, ut procul aurei uideantur. Gaudent earum floribus apes, ut Plinius inquit: proinde aluearijs circunferuntur. Geniſta nobis ligandis uitibus ſalicis uicem explet, maceraturq; etiam cannabis modo, fiuntq; inde funes, & rudia linteamina, quæ conficiendis ſaccis aptiſſima ſunt. Expetitur Geniſtæ lignum etiam figulis, qui in Italia id uaſorum fictilium genus conficiunt, quod uulgò de maiolica uocant: quippe quòd (ut ipſi affirmant) nullo alterius arboris ligno fornax ſuccendi poſſit, quo aureus ille color conſeruetur in opere.

Sparti uſus ex Plinio.

Geniſtæ conſideratio.

Geniſtam recenſuit Meſues inter ſua ſimplicia delectoriæ facultatis, ubi hæc ad ſenſum ſcribit. Geniſta arbor eſt montana, è cuius caudice quàm plurimæ funduntur uirgæ, rectæ, flexiles, fractu contumaces, quibus uites, & alia ligantur. Flores edit flauos, lunari figura: è quibus ſiliquæ prodeunt, erui magnitudine: & ſemina in eis lenti ſimilia, interuallis diſtincta. Planta tota perturbat, prouocat, incidit, attenuat. Obeſt cordi, & uentriculo. Sed tollitur noxa (ut Philagrius eſt author) addito rhodomelle, aut roſa, & maſtiche: quin & aniſi, dauci, & fœniculi ſemine. Epotum ſemen pituitam utrinq; ualentiſſimè purgat, & ab articulis quoq; humores trahit. Renum excrementa pellit, urinam cit efficaciſſimè, & calculos diſrumpit tam in renibus, quàm in ueſica: nec in his materias figi, & in calculum dureſcere ſinit. Flores contriti ſtrumas auferunt, ſi cum melle roſaceo, aut ſorbili ouo deuorentur. Fit ex ijs oxymel, cuius uſu indurati lienes reſoluuntur. Proſunt iſchiadicis, podagricis, calculoſiſq;, ſi poſtquàm illos ſumpſerint, ſubinde frequenter euomant ægri. Modus, præſertim floris, à drachmis duabus ad quinque: ſeminis uerò à drachmis duabus ad quatuor. hæc Meſues. Qui tamen Geniſtæ ſemen non rectè obſeruaſſe uidetur. quandoquidem id erui, uel uiciæ faciem potius referat, quàm lentis.

Geniſtæ deſcriptio, & uires ex Meſ.

Sparti uires ex Galeno.

Sparti, ut iam ad eius uires redeamus, meminit Galenus lib. viii. ſimplicium medicamentorum, his paucis uerbis. Sparti, quo et uites apud nos alligant, tum ſemen, tum uirgarum ſuccus non inſtrenuè trahentis eſt facultatis.

Σίλυβον. SILYBVM. CAP. CLIII.

Silybon lata ſpina eſt, folia ferens chamæleonis albi. Hæc recens cum ſale oleoque cocta eſtur. Radicis ſuccus drachmæ pondere potus uomitiones ciet.

Hactenvs non ex noſtra tantùm, ſed neq; ex aliorum quoq; inquiſitione uerum ac legitimum Silybum in Italia nobis licuit reperire. Et quanuis inter tot alias plantas aculeatas inibi naſci, & eſſe poſſit; tamen tam paucis eius notas explicauit Dioſcorides, ut difficilè admodum illud inuentu iudicem: neq; enim ipſe, ut ingenuè fatear, quod ex illis ſit, auſim decernere.

Βάλανος μυρεψικὴ. GLANS VNGVENTARIA. CAP. CLIIII.

Glans vnguentaria fructus eſt arboris myricæ ſimilis, magnitudine auellanæ nucis. cuius nucleus amygdalarum amararum more tritus, humorem reddit: quo ad pretioſa unguenta pro oleo utuntur. Naſcitur in Aethiopia, Aegypto, Arabia, & Petra oppido ſecus Iudæam. Præfertur plena, recens, candida, quæ facilè delibretur. Ea drachmæ pondere pota lienem abſumit: cum lolij farina, & aqua mulſa podagricis illinitur. Pſoras, leprasque, decocta in aceto: vitiligines, & nigras cicatrices cum nitro emendat: & cum lotio lentigines, uaros, & papulas in facie, & cutis uitia tollit. Vomitiones mouet, & aluum cum hydromelite reſoluit: ſtomacho aduerſatur. Oleum, quod ea exprimitur, aluum potu ciet. Cortex eius magis adſtringit: uerùm tuſæ, & expreſſæ ſuccus abſtergentibus medicamentis adijcitur, quæ aduerſus prurigines, & ſcabritias idonea ſunt.

Glans

GLANS Vnguentaria, quam Græci βάλανοι μυρεψικὴν dicunt, in Hispania frequentissima gignitur. Adfertur hodie copiosa in Italiam. Vnguentarij, ac seplasiarij Mauritanorum nomina secuti, eam Ben appellant. Forma hæc pistacia maximè refert, albo cortice, triquetro, fractu facili, nucleo intus conferto, & admodum pingui: ex quo oleum exprimitur, quod de Ben uocant. Magnificiunt id unguentarij, quòd quámuis diu inueteratum, nunquam rancorem sentiat, ut etiam libro primo suo loco monuimus. Arabicæ familiæ autores (ut modò dictum est) unguentariam glandem Ben nominant. Proinde de ea inter sua soluentia simplicia scribens Mesues, in hunc sensum inquit. Ben duorum est generum. Maius est nucis auellanæ magnitudine, triangulare. Minus uerò ciceri simile. Vtriq; inest oleosa medulla, lenis, & alba. Præstat maius, quòd noxa uacet: minus siquidem noxium est. Præfertur in maiori genere, quod putamine sit albo, læui, tenui: nucleo fragili, albo, oleoso q; Vetustum recenti melius. In minori autem præcellit in cinereo albicans, fragilis pariter, & pinguis. Dioscoridi tamen in maiori genere (minoris enim non meminit, quemadmodum nec Theophrastus, neque Plinius) præstantius est recens, etsi contrarium asserat Mesues. Oleum ab unguentarijs hoc tempore è nucleis tantùm exprimitur, ut Dioscorides docuit, non autem, ut quidam existimant, ex putaminibus, quòd dixerit Theophrastus, unguentarios putamine fructus contuso uti solere. Plinius, ut Theophrasti, & Dioscoridis sententiam comprobaret, unguentarios prodidit è putaminibus, medicos uerò è medulla oleum elicere quòd hoc medicamentis, illud odoramentis usum præbeat. Veruntamen hac ætate (ut diximus) ab omnibus tantùm è nucleis à putamine repurgatis exprimitur. Nec crediderim unquam, quòd ex solis putaminibus oleum effluere possit, quamuis diligentissimè comprimantur, & constringantur prælo etiam grauissimo: quoniam hæc putamina arida sunt, & omni prorsus humore carent. Illud quoq; fidem non dubiam facere potest, quòd hanc parandi olei rationem silentio prætermisit Dioscorides, non modò in hoc loco, sed etiam libro primo, ubi tamen de oleis, & unguentis conficiendis latius disseruit. Cuius fortè doctrinæ immemor Manardus Ferrariensis, uir alioqui nostræ ætatis celebris, dubitat in adnotationibus, quas in Mesuem edidit, an Vnguentariæ glandis oleum è nucleo, an è putamine exprimi debeat, asserens quanquam in quibusdam Dioscoridis codicibus legitur, oleum hoc è nucleis exprimi debere; in aliquibus tamen nec nucleorum, nec putaminũ ullam fieri mentionem. Verùm etsi ambigendi non defuerit occasio, præsertim ex Theophrasti testimonio, qui putaminibus uti unguentarios tradidit; aderat tamen grauissimus author Galenus, qui rem hanc abunde enucleauit, cùm constanter asseueret, Balaninum oleum unguentarijs ex carne nucleorum, non ex putaminibus exprimi. Id quod etiã facilè ex Dioscoride colligi potest, cùm dicat consimili modo fieri balaninum & amygdalinum. quòd autem hoc ex amygdalarum nucleis fiat, nemo est qui dubitet. Hæc sanè nobis non leuem faciunt suspitionem, quòd aut eo in loco Theophrasti exemplaria sint depranata, aut minus integri, & ueraces fuerint authores, à quibus fortassis unguentariæ glandis historiam accepit. His porrò accedit huius olei communis usus, & eius paranditatio. Siquidem Balaninum oleum plurimi faciunt unguentarij, non quòd aliqua odoris præstantia commendetur (inodorum etenim est) sed quòd nunquam uetustate rancorem contrahat. Id scilicet quod è nucleorum medulla, non autem ex putaminibus conficiunt. Nam rãcoris expers cùm sit, omnium aptissimum habetur ad odoratissima unguenta (misturas uocant) temperanda, quæ ex moscho, zibetto, & ambaro, illinendis chirothecis, & alijs, quorum in delicijs, & lasciuia omnis est usus & gratia, parantur. Quandoquidem si hæc alio quouis oleo liquescerent in unguentum, contracto inde non multo pòst tempore rancore (ætate enim omne oleum præter Balaninum rancescit) non modò uniuersam odoris suauitatem exuerent; sed etiam putida, fœtidaq; euaderent. Quo utiq; experimento apertissime dignoscitur, an oleum illud Balaninum fuerit, quod ex unguentariæ glandis nucleis fieri solet. Cæterùm de uiribus Ben hæc subiunxit Mesues. Maioris, inquit, generis fructus incidit, abstergit, attenuat, expurgat, & aperit: sed uentriculum subuertit, & uiscera perturbat, ob excrementitiam, acremq; humiditatem, quam possidet. Minoris autem uis longè uehementior, & magis periculosa: nanq; adeò perturbat, agitatq; humores, ut sepius animæ deliquiũ faciat, & frigidos sudores concitet. Proinde non in alios usus is admittendus est, quàm in unguenta, & cataplasmata. Maioris noxa demitur, cùm igne torrefecit: siquidem ignis calore exuperantem deperdit humiditatem, quæ uomitionem mouet, fitq; medicamentum tantùm deiectorium. Decoquitur etiam cum aniso, & fœniculi semine: quoniam hoc modo prior noxa corrigitur. Tam in potu, quàm aliter sumptus lentam, crassamq; pituitã uomitu, & deiectione purgat. Ideoq; aptissimum medicamentũ est coli cruciatibus non modò haustus, sed etiam clysteribus infusus, præsertim ubi à flatu, & pituita ortum habuerint. Fit etiámnum ex contritis ipsius nucleis, polenta, & melle admistis, cataplasma ad strumas, durosq; tumores admodum utile, & ad neruorum morbos à frigiditate excitatos, addito tantùm melle. quo fit, ut conuulsis, resolutis, & contractis opem ferat non obscuram. Pollet præterea ad iecinoris, & lienis infarctus duritiesq;, si addita lupinorum farina, & nardo emplastri modo imponatur. Nucleorum oleum uulnerum cicatrices attenuat, & delet: item lentigines, aliasq; cutis fœditates emendat. Auribus infusus non modò doloribus leuamentum præstat; sed & surditatem, & tinnitum curat. Glandis unguentariæ uires memoriæ prodidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, his uerbis. Balanus myrepsice, hoc est, glans unguentaria, adfertur ex barbarica regione. Vtuntur unguentarij carnis eius succo, qui facultate calidus est. Reliquiæ autem, unde expressus est succus, terrestres scilicet, & duræ, uincentem habent qualitatem amaram. Sed & admista est quædam adstrictio. Proinde extergentem simul, & incidentem, contrahentemq;, & stipantem effectum possident. Itaq; ad ionthos, lentigines, ephelin, & pruritum, deinde & ad psoram, & lepram conueniunt. Verùm enimuero & lienes liquant, iecurq; indurescens. Quòd siquis carnem eius drachmæ pondere cum melicrato bibat, medicamen experietur uomitorium. Sæpe etiam per infernam aluum largiter subducit. Itaq; cùm hoc medicamento utimur, ad uiscerum expurgationem, & maximè iecinoris, lienisq;, ex oxycrato ipsum exhibere consueuimus. Gaudet uerò uel maximè alioqui aceto ad extrinsecas actiones. Adeò enim efficax efficitur, ut & psoras, & lepras extergeat, & multò etiam magis quæ his sunt

Glandis vnguentariæ conſideratio.

Manardi dubium ſolutũ.

Glandis unguentariæ uires ex Meſ.

Glandis vnguentariæ uires ex Gal.

his sunt minora, lentiginem, uitiliginem, ionthos, ephelin, exanthemata, achoras, tum ulcerosa, & quæ crassi sunt succi omnia. Sed & cicatricibus decorem adsert. Porrò quòd cùm illinenda est lieni, præstet admistam esse farinarum quampiam exiccantium, cuiusmodi est erui, ac lolij farina, id iam potius ad componendorum medicaminum tractationem, haudquaquam ad præsens institutum pertinet: sed & in paratu facilibus ipsum dicetur. Verùm in præsens sufficit abstergentem, & incidentem cum adstrictione quapiam propositi medicaminis dixisse facultatem, ac sic ad aliud transgredi. Cortex tamen eius admodum adstringit: itaq; eo possit quis ad ea uti, ad quæ ualida usus est adstrictione. hactenus Galenus.

Myrobalanorum genera.

Sed quoniam Balanus myrepsica Mauritanorum Myrobalana nobis ad memoriam reuocauit, quorum ijdem quinq; faciunt genera, cùm ea in medicamenta frequenter, & commodè ueniant, nec eorum, quod extet, meminerint ueteres Græci; ideò nunc de ijs nobis disserendum est: neq; enim ob eorum usum silentio erant dissimulanda. Sunt itaq;, ut diximus, MYROBALANORVM genera quinque: nempe Flaua, Chepula, Indica siue nigra, Empelica, Bellerica: quæ omnia facie inter se distant, ut etiam uiribus. Quamobrem omnino censendum esse putauerim, ea à diuersis produci arboribus. quanquam non desint, qui affirment, flaua simul, & chepula ex una & eadem arbore nasci, existimantes flaua decerpi ab arbore immatura, chepula uerò cùm ultimam adepta fuerint maturitatem. Verùm cùm horum fructuum ortus, & arbores nos prorsus lateant, non est quòd illorum sententiam probare, aut refellere ausim. Recensentur genera omnia inter ea medicamenta, quæ aluũ citra noxam deijciunt: nam etsi purgatoria ui polleant; nulla tamen uirium imbecillitate, aut molestia sumentes afficiunt, sed potius sua adstringenti facultate, quam possident, cor, iecur, & uentriculum roborant, quinetiam uniuersum corpus. Id tantùm illis noxæ adscribunt, quòd obstructiones, & uiscerum infarctus augeant: proinde ne obstructis exhibeantur præcipiunt. Infrænantur Myrobalanis medicamẽta omnia, quæ deijciendo laborem inferunt: quo fit, ut utiliter admisceantur scammonio. In flauorum Myrobalanorum genere ea cæteris præstant, quæ in uiridi plenè flauescunt, ponderosa, farcta, gummosa, crassi corticis, & quibus pumilum ossiculum inest. E' Chepulis ea probantur, quæ cæteris crassiora sunt, colore nigro purpurascente, cortice crasso, & quæ in aquam deiecta fundum quàm citissimè petunt. Inter Indica excellunt, quæ maximè nigricant, crassa, ponderosa, nullo intus osse, & quæ confracta in unum compacta cernuntur. In Empelicorum classe laudantur, quæ in maiora, crassiora, densiora, ponderosioráq; fructa diuiduntur, & quæ minus ossis, quàm pulpæ habent. Bellericorum uerò illa in suo genere præferuntur, quibus crassities, densitas, grauitasq; non desit, & quibus crassus in uniuersum sit cortex. Flaua, Indica, Chepula, Bellerica refrigerant ordine primo, siccantq; secundo. Empelica uerò primo tantùm tum refrigerant, tum exiccant. Vim obstructoriam exuunt omnia genera, additis aperientibus, & urinam cientibus medicamentis: uel si macerata caprino sero, aut fumariæ succo exhibeantur: uel si cum absinthio, aut agarico, aut rhabarbaro hauriantur. Perfunduntur amygdalino, & sesamino oleo, ut contracta inde pinguedine, uentriculo non inhæreant. Quin & id noxæ pariter tollitur, ubi cum cassiæ nigræ medulla, aut manna, aut acidis palmulis deuorentur. Vbi deiectione sit opus, eorum tantùm dilutum præbent: ubi autem adstrictione in puluerem conterunt, & subinde propinant. Chepula, quæ saccharo condiuntur magis roborant, quàm deijciant. Contrarium efficiunt, quæ cruda siccatáque reponuntur.

Myrobalanorum uires.

Myrobalana omne genus (ut Mesues est autor) eorum senectutem remorantur, qui ipsis frequenter utuntur: colorem faciunt elegantiorem, corpori odorem iucundum conciliant, hilaritatem afferunt, & uentriculum, cor, & iecur roborant: conferunt hæmorrhoidibus, & bilis feruorem reprimunt: ad quod flaua cæteris præstant, ut quæ priuatim bilem detrahãt: & eos peculiariter iuuent, qui temperamento calidi sunt. Fricantur cote ad oculorum collyria, cum uuæ acerbæ, aut rosarum aqua, aut fœniculi succo, quòd oculorum inflammationes reprimant, lacrymas sistant, defluxionesq; cohibeant. Sanantur horum puluere ulcera, addita lentiscina resina. Chepula pituitam exhauriunt, intellectum clarificant, & uisum, præsertim saccharo asseruata: uentriculum tum mundant, tum confirmant. Dantur utiliter aqua intercute affectis, & diuturnis febribus laborantibus. Nigra utrãque bilem trahunt, præsertim exustam. Conferunt membrorum tremoribus, coloris nitorem conciliant, elephantiacos iuuant, mœrores auferunt, & quartanam fugant. Empelica pituitam educunt, cor, & cerebrum, corroborant, intellectum augent, uentriculum à pituita, alijsq; noxijs humoribus expurgant, ac etiam confirmant, ac sitim extinguunt, uomitiones cohibent, & cibi appetentiam inuitant. Bellerica ea omnia possunt, quæ & proximè dicta.

Myrobalanorum inter recentiores Græcos tantùm, quòd sciam, Actuarius meminit: qui tamen ea, quæ de illis scripto reliquit, à Mauritanis (ut ipse quoq; fateri uidetur) mutuatus est. Sed profectò nesciuerim, qua ratione ductus inter ea medicamenta, quæ uomitum eliciunt, myrobalana reposuerit, cùm omnia eorum genera planè uomitiones compescant.

Chrysobalanus.

Porrò hodie ignorata uidetur quæ χρυσοβάλανος Græcis uocatur, digerens, & roborans Indicæ nardi modo, ad colicos affectus, uentriculi ardores, & singultus à Galeno Asclepiadis auctoritate commendata libro VIII. & IX. de compositione medicamentorum secundum locos. quanquam non desint è recentioribus, qui sibi persuadeant Chrysobalanum esse nucem myristicam: cùm tamen plura sint, quæ eorum destruant sententiam, nempe cinereus color, acutus ori sapor, & quòd myristicæ nucis nusquam meminerint ueteres Græci. Nullam huiusce, quod legerim, mentionem fecit Galenus in libris simplicium medicamentorum. Id quod argumento esse potest, Galenum ipsum non habuisse compertum, quid esset Chrysobalanus. Sed de his hactenus.

Behen album, & rubeum.

Cæterùm quandoquidem Balanus myrepsica, quam ab Arabibus Ben appellari diximus, nobis in mentem redegit radices illas, quas officinæ Behen album, & rubeum uocant, ad cordis affectus ijs, ac etiam recentioribus expetitas, hunc locum non prætereundum esse duxi, quin de ijs quoque aliquid dissererem, præsertim quòd è Græcis non inueniatur, qui illa posteritatis memoriæ prodiderit. Sed illud in primis animaduertendum est, quòd communis usus radices, quas uulgò Behen nuncupant, eæ quidem non sunt, de quibus Mauritani scripsere, imò eas prorsus ementiuntur. Siquidem scribit Serapio, Behen radices proferre

ferre minoris pastinacæ similes, contortas, odoratas, & mansu lentas, & in Armenia nasci. Auicenna autem radicum lignosa frusta Behen esse ait, in se contractas, & siccitate exoletas. At nostrates, quæ in Italia, non in Armenia effodiuntur, nulla penitus odoris suauitate commendantur: quin & mansæ nullum ori lentorem reddunt, nec erraticæ pastinacæ faciem repræsentant: cùm tamen Arabicum Behen radicibus adeò pastinacam referat, ut scripserit Haliabbas clarissimus Mauritanorum author, Behen & syluestris pastinacæ radices nullum inter se discrimen habere. Quo fit, ut nulla sese offerat nobis ratio, qua probare possimus, Behen communis usus esse Arabum legitimum. quanuis & ipsi inter se hac in historia non parum dissentiant. Nicolaus Myrepsicus, itemq; Actuarius Behen hermodactylum uocant, nescio tamen qua ratione, cùm alia sit radix apud Paulum, & Arabes hermodactylus. Behen adulterina, tam album, quàm rubrum, passim in Italia proueniunt. Sed quibus polleant uiribus, nondum mihi compertum esse ingenuè fateor.

Νάρκισσος. NARCISSVS. CAP. CLV.

Narcissvm sunt qui ut lilium, lirium appellarint. folia profert porro similia, tenuia, multò minora, & angustiora: caulis uacuus, & sine foliis, supra dodrantem attollitur: flos albus, intus croceus, in quibusdam purpureus: radix intus alba, rotunda, bulbosa: semen uelut in tunica, nigrum, longum. Probatissimus nascitur in montibus, suaui odore: cæteri porrum imitantur, atque herbaceum uirus olent. Radix cocta, siue estur, siue bibitur, uomitoria est: ambustis igni prodest cum exiguo melle trita. præcisos neruos illitu glutinat: luxatis malleolis, diuturnisque articulorum doloribus trita ex melle, & imposita subuenit. Vitia cutis in facie, uitiliginesque cum semine urticæ, & aceto emaculat: cum eruo, & melle, ulcerum sordes expurgat: abscessus rumpit concoctioni repugnantes. infixa corpori extrahit, illita cũ lolij farina, & melle.

Narcissvs, inquit Theophrastus libro & capite sexto de historia plantarum, uel lirium (alij enim hoc, alij illo nomine uocant) folium albuci, terræ proximum gerit, sed longè latius, lilij modo. Habet caulem sine folio, herbaceum, florem suo ferentem cacumine, in membrana ueluti uasculo inclusum, largè amplum, coloreq; nigrum, figura oblongum. Hic decidens sponte germinat, cæterum & qui legunt defigere eum solent. Quin & radicem serunt, quæ carnosa, rotunda, amplaq; constat. Serotinus admodum: post arcturum enim, & circa æquinoctium floret. Hæc Theophrasti de narcisso sententia. Porrò Plinius libro xxi. cap. xix. duo Narcissi genera prodidit, quæ his uerbis etiam depinxit. Narcissi duo genera in usu medici recipiunt. Vnum purpureo flore, alterum herbaceum. Hunc stomacho inutilem, & ideo uomitorium, aluos quoque soluentem, neruis inimicum, caput grauantem, & à narce narcissum dictum, non à fabuloso puero. hæc Plinius. In quibus plane deprehenditur à Dioscoride dissentire, quòd neutrum Narcissi genus flore albo descripserit. quanquam idem Plinius cap. v. eiusdem libri inter lilij genera Narcissum connumerans, hunc flore candido constare tradidit. Verumtamen nulli ex hoc mirari licet, neq; propterea Plinium damnandum esse censeo, quòd uiderim ego plures Narcissi species florum tantùm uarietate distinctas. Narcissi uires retulit Galenus libro viii. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Narcissi radix usqueadeò exiccandi facultate pollet, ut & maxima uulnera conglutinet, uel ad incisiones usque, quæ circa tendones accidunt. Habet uerò quiddam absterforium, & attractorium.

Narcissi historia ex Theophrasto.

Narcissi uires ex Gal.

Ἱππόφαες. HIPPOPHAES. CAP. CLVI.

Hippophaes, quo fullones uestes interpolant, in sabulosis, maritimisque nascitur, furculaceo frutice, undique denso, & largo: foliis oleæ longioribus, mollioribusque: inter quæ candicantes spinæ emicant, siccæ, angulosæ, interstitio quodam distantes: flores hederæ corymbis similes, racematim cohærent, minusculi tamen, & molles, candidi, ex parte rubescentes: radix lacteo succo madet, crassa, mollis, amara gustanti: ex qua perinde ac thapsia, succus eximitur. qui per se, & cum erui farina subactus, siccatur, & ad usum reconditur. Syncerus pituitas, bilem, aquasque deijcit, oboli pondere: erui verò farina subactus, quatuor obolis, cum aqua mulsa. Frutex

tex cum radicibus siccatus tunditur, & cum aquæ mulsæ dimidia hemina tritus datur. Radice, & herba liquamentum depromitur, vti in thapsia. huius in purgationibus modus est drachma.

Ἱππόφαεστον. HIPPOPHAESTVM. CAP. CLVII.

HIPPOPHAESTON, id quod aliqui hippophaës appellant, nascitur eisdem locis, quibus hippophaës, estque spinæ fulloniæ genus, humilis herba, sine cauliculo, sine flore: inanibus tantùm capitulis: folijs paruis, spinosis: radiculas habens molles, crassas. Succus radice, folijs, & capitulo exprimitur, & exiccatur. Datus, cui voles, tribus obolis in aqua mulsa, aquam, pituitasq; detrahit: priuatim comitialibus morbis, neruorum vitijs, & orthopnœæ conuenit huiuscemodi purgatio.

Hippophais consideratio.

ETSI quandoq; maritima, & sabulosa adierim loca, ut Hippophaëm, & Hippophæstum, utpote plantas inibi nascentes, inquirerem; neutrum tamen hactenus mihi licuit inuenire. Cæterùm retulit nobis Hieronymus Amaltheus Opitergensis, medicus ingenio, & eruditione clarus, se olim Venetijs plantam accepisse à Ioanne Baptista Zopisso Papiensi clarissimo medico, quæ non modò notis omnibus Dioscoridis Hippophaëm referebat; sed etiam uiribus, ut se experimento cõperisse testatus est. Quare non prorsus desperandum est, quin & nobis, & alijs quoq; aliquando cõtingat Hippophaëm consequi. Non inuenio, quòd Galenus hippophais, aut hippophæsti meminerit in suo simplicium medicamentorum censu. Hippophais tamen mentionem fecit Paulus lib. VII. inter simplicia. Hippophæsti uerò Plinius libro XXVII. capite X.

Κίκι, ἢ κρότων. RICINVS. CAP. CLVIII.

Ricini consideratio.

CICI, aut croton, nomen accepit à ricini animalis similitudine. Arbor prouenit paruæ ficus altitudine, folio platani, maiore, læuiore, & nigriore: ramis, caudicibusque cauis, in arundinis morem: semine in uuis asperis, quod corticibus exutum ricinum animal repræsentat. ex quo oleum nomine cicinum exprimitur, cibis fœdum, lucernis emplastrisq; vtile. Grana triginta numero purgata, trita potu pituitas, bilem, aquamque per aluum extrahunt, vomitionesque mouent. sed iniucunda admodum est, & molesta purgatio: siquidem stomachum vehementer subuertit. Tusa & imposita, vitia cutis in facie, varosque expurgat. Folia cum polenta trita, inflammationes oculorum, tumoresque leniunt: turgentes mammas cohibent. eadem ex aceto illita, ignes sacros restinguunt.

RICINVM uocauere Latini plantam, quæ Græcis κίκι dicitur, à similitudine, quam eius semen habet cum ricino liuido ac fœdo animali, quod canibus, bubus, capris, alijsq; quadrupedibus adhæret: neque prius decidit, quàm pleniùs sanguine sagi-
natum rumpatur. In Hetruria planta hæc à quibusdam uulgò uocatur Girasole, aliquibus uerò Fagiuolo Turchesco. Apud Insubres autem pluribus in locis Mirasole. quanquam id nominis potius Heliotropio conuenit, de quo in huius libri calce disseremus. Semen officinæ Cheruam maiorem appellant: tametsi ab ipso Mesue, cuius uestigia pharmacopolæ maximè sequuntur, Regium granum appellari constet. Ricinus copiosè seritur in Aegypto, ubi ex eius semine plurimum olei exprimitur, cibis quidem fœdum (ut inquit Plinius) sed lucernis utile. Deijcit aluum, perinde ac balanus myrepsica, tolliturq; eius noxa ijsdem medicamentis. Quamobrem de eo sic loquitur Mesues. Regium granum (hoc est Ricini semen) pituitam tam per uomitũ, quàm per aluum extrahit, sed non sine assumentium molestia: quinetiam bilem, & aquam inter cutem deijcit: & ea sanè omnia excrementa purgat, quæ ad articulorum compagines defluunt. Confert item coli, & articulorum doloribus, nempe podagricis, & ischiadicis, si ex iure ueteris galli decoctum hauriatur. Hydropicis uerò decoquitur cum capri-
no sero, aut emulso recenter lacte maceratum. Ricini uires memoriæ prodidit Galenus libro VII. simplicium medi-
camentorum, sic inquiens. Ricini semen, quemadmodum expurgat, detergit, ac digerit; sic quoq; folium, sed unde-
quaq; debilius. Oleum, quod ex semine conficitur, tum calidus, tum tenuiorum partium est, quàm oleum commune, ac proinde etiam discutit.

Ricini uires ex Galeno.

Θυμάλοι.

TITHYMALVS CHARACIAS.

TITHYMALVS MYRSINITES.

TITHYMALVS PARALIVS.

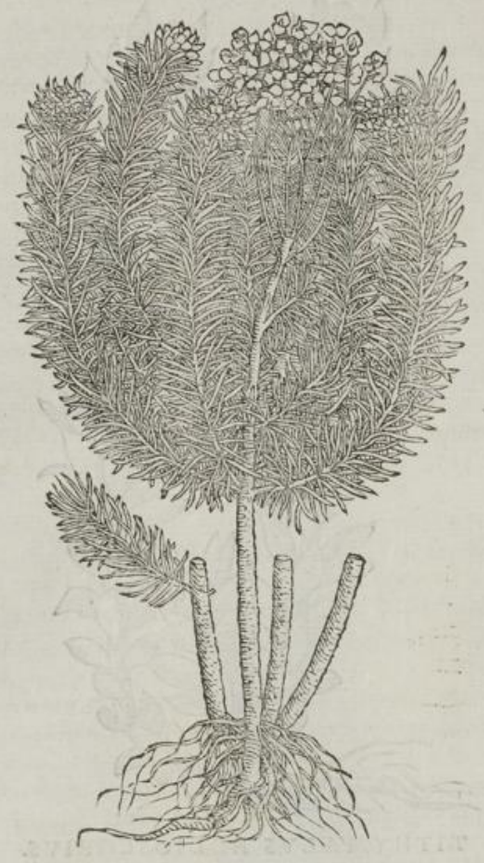

TITHYMALVS HELIOSCOPIVS.

Euphorbia helioscopia L.

TITHYMALVS CYPARISSIAS.

TITHYMALVS DENDROIDES.

Τιθυμάλοι. TITHYMALI. CAP. CLIX.

TITHYMALI genera ſeptem, quorum maſculus characias appellatur, ab aliquibus amygdaloides: alter myrtites, qui fœmina exiſtimatur, eumque myrſinitem, aut caryitem vocant: tertius paralius, quem tithymalida appellarunt: alius helioſcopius: quintus cyparisſias: ſextus dendroides: ſeptimus platyphyllos dicitur. Characiæ caules ſupra cubiti altitudinem attolluntur, rubri, lacteo ſucco, atque acri madentes: folijs oleæ circum ramos, anguſtioribus, & longioribus: radice craſſa, lignoſa: pendet in cacuminibus caulium coma iunci, ſub qua caueolæ ſoliolis balnearum ſimiles, in quibus ſemen continetur. naſcitur in aſperis, & montibus. Succus aluum purgat, trahit pituitam, bilemque binis obolis in poſca ſumptis, & cum aqua mulſa vomitiones mouet. Appetente vindemiarum tempore ſuccus, congeſtis ramulis, mox diſſectis, & vaſe concluſis, excipitur. Aliqui adijciunt farinam erui, & in paſtillos digerunt, qui erui magnitudinem impleant. Alij in aridas ficos ternas quaternásve guttas inſtillant, vt cum his inareſcant, quas ad vſus recondunt. Per ſe etiam tuſus in pila, & in paſtillos coactus reponitur. Porrò cùm extrahitur lac, neque quò ventus aſpiret, ſtare quenquam, neque manus oculis admouere conuenit, ſed antequàm colligas, corpus, præſertim faciem, collum, ſcrotumque genitalis, adipe, aut oleo cum vino perungere. Fauces autem exaſperat: quapropter catapotia cera, aut decocto melle oblini par eſt, & hoc modo dari. binas tamen ternásve ficos purgationis gratia ſumpſiſſe, ſatis eſt. Recens lac ex oleo, perunctos in ſole capillos euellit, renaſcentesque flauos, & exiles efficit, denique omnes perimit. dentium cauernis incluſum, leuat dolores: ſed cera dentes oblinendi, ne ſuo delapſu fauces, & linguam vitiet. Tollit illitu impetigines, formicantes verrucas, penſiles, & quæ thymi florem repræſentant. valet aduerſus pterygia, carbunculos, phagedænas vlcerum, gangrænas, fiſtulasque. Legitur ſemen autumno, & ſiccatum ſole leuiter tunditur, feruefactumque loco mundo reponitur. Folia item ſiccantur. Semen, & folia lactei ſucci effectum præbent, dimidio acetabulo pota. Sunt qui inueterant, admiſto cum lacte lepidio, & caſeo contuſo. Radix drachmæ pondere in hydromelite pota, per inferna trahit. decocta cum aceto, dentium dolori auxiliatur, colluto ore. Fœmina, quam myrſiniten, aut caryiten vocant, ſimilis ſuapte natura daphnoidi: folijs myrti, ſed maioribus, firmis, in cacumine acutis, & pungentibus: ramulos ab radice mittit dodrantales: fructum fert alternis annis, nuci ſimilem, mordaci guſtu. naſcitur in aſperis. Succus,

radix,

radix, semen, folia, consimilem antedicto sortiuntur facultatem: sed ad citandas vomitiones inualidior hæc est. Aliud tithymali genus dicitur paralios, quem tithymalida, aut mecona aliqui appellauere. Nascitur in maritimis, ramis subrubentibus, palmum altis, quinis, senisve à radice exeuntibus: folijs lini, angustis, paruis, oblongis, in uersus quosdam digestis: capite in cacumine orbiculato, in quo semen, ut eruum, uario colore emicat: flos albus. Frutex totus cum radice lacteo succo turget. Similes ad usus reconditur. Helioscopius dicitur, folijs portulacæ, tenuioribus, rotundioribusque: ramulis prodeuntibus à radice, quatuor aut quinque, rubentibus, dodrantali altitudine, tenuibus, lactis copiosi plenis: capite anethi: semine uelut in capitulis incluso. Helioscopij nomen accepit, quoniam comas cum sole circumagat. circa oppida nascitur, potissimùm in ruderibus. Colligitur succus, semenque, ut aliorum. Eædem, quæ superioribus uires, non tamen usqueadeò ualidæ. Cyparissias in caulem exit dodrantalem, uel maiorem, subrubrum: ex quo folia pini similitudine exoriuntur, molliora tamen, & tenuiora: & in totum nascentem pinum æmulatur, unde nomen traxit. Candido succo madet: cui eadem uis, quæ superioribus. In petris nascens dendroides cognominatur. ampliter opacat, in cacumine frondosam spargens comam, succo lacteo prægnans, cauliculis rubentibus, folijs myrti tenuioris, fructu characiæ. Eiusdem effectus, cuius superiores, similique modo reconditur. Platyphyllos uerbasco similis est. Radix, succus, & folia per inferna trahunt aquas. Pisces necat, tusus, & aquæ insparsus. Reliqua tithymalorum genera, quæ suprà scribuntur, idem efficiunt.

TITHYMALORVM omne genus officinæ Esulam indifferenter appellant, quanquam plura sunt tithymali genera, quorum historiam satis confusè Mauritani tradiderunt. quo fit, ut apud hos non sine magno labore tithymalorum genera rectè, & distinctè cognosci possint: quæ tamen à Græcis ordine pulcherrimo descripta inueniuntur. Ob id igitur mihi quidem difficile uidetur decernere quæ Tithymali genera ex ijs, quæ à Græcis repræsentantur, ea duo sint, quæ à Mesue, & Auicenna Scebram, & Alsebram nominãtur: quoniam horum neuter, quod extet, earum plantarum faciem notis explicauit. Credidit Brasauolus illud esse Mesui alsebram minus, & Auicẽnæ scebram, quod Dioscoridi paralius. Sed equidem ab eo dissentio, quòd nusquam in horum monumentis legerim, Alsebram minus in maritimis nasci: quin nec ramos ferre subrubentes, nec lini folia, nec semen eruo simile, capitulis conclusum: sed tantum repererim memoriæ prodidisse Mesuem, Alsebram esse plantam lacteo succo refertam, radicibus tenuibus, quarum hæ præferuntur, quæ subrubeant. Auicenna uerò Scebram nasci ait in hortis, non autem in maritimis, caule tenui, hirsuto, folijs tarco similibus. Quæ sanè omnia Brasauoli sententiæ apertè refragari deprehenduntur. Nec possum præterea cum eodem sentire, quòd Alsebram maius apud Mesuem, & Mehezeheregi apud Auicennã idem sint Mauritanis, quod Græcis Tithymalus platyphyllos. quandoquidem in eorum scriptis nusquam reperi maioris generis Alsebram folia edere uerbasco similia: nec quòd tusum, & aquæ insparsum pisces interficiat, sed quòd rectius (ut inquit Auicenna) eius folia minori Scebram sint similia. Porrò si mihi hac in re coniectandum esset, putarem equidem nil aliud Mauritanis esse minoris generis Alsebram, siue Scebram, quàm plantam illam, quæ officinis Esula minor uocitatur, quòd (ut inquit Auicenna) in hortis, & ubiq; proueniat. Hæc autem, ni fallor, ea est, quam uocat Dioscorides Tithymalum cyparissiam: quippe quæ pinum arborem nuper natam folijs prorsus imitetur. Quinetiam cenferem Alsebram maius, siue Mehezeheregi eam omnino esse plantam, quæ Græcis dicitur pityusa, utpote quæ Tithymalo cyparissiæ folijs sit similis, quanuis magnitudine excellat: nõ enim desunt, qui inter tithymalorum genera etiam pityusam recenseant. Proinde non ab re dicebat Auicenna, Mehezeheregi esse simile Scebram, sed maius, & colore subcineritio. Mesues uerò, quòd radicibus esset rotundis, crassis, crassoq; cortice obductis, ponderosisq;. quæ ferè omnia radici Pityusæ reddidit Dioscorides. Accedit his Serapionis authoritas, qui de Scebram agens, ea omnia ex Dioscoride illi tribuit, quæ pityusæ idem Dioscorides assignauit. Ex his itaq; perspicuum fieri arbitror, pityusam Mauritanis scebram maius appellari: minus uerò id, quod Græcis tithymalus cyparissias dicitur. Cæterùm Characiam uocatum, postquàm multum laboris in eo indagando frustrà impendissem, hoc anno misit ad me Pisis clarissimus medicus Lucas Ghinus Forocornelienſis, qui, meo quidem iudicio, omnibus prorsus notis legitimo respondet. Myrsiniten quoq; hoc tantùm anno reperimus, folijs circa caulem totum crassis, acutis, myrto similibus. Paralius uerò in maritimis tantùm nascens, quem uulgaris usus tithymalum putat Brasauolus, in maritimis nostris Senensibus, Argentario promontorio, & in uniuerso illius regionis tractu, item in Aquileiensi agro frequentissimus inuenitur. Huic folio similis ustitur quædam alia planta, quæ in Hetruria uulgò appellatur Herba mora. Cuius radicibus prius contusis, ac deinde fluminibus demersis, pisces protinus enecantur. Sed caret hæc lacteo succo. quapropter eam inter tithymalorum genera iam non esse adnumerandam cognoscimus: etsi aliàs aliter sensimus, quòd, alijs notis neglectis, lini folia uiderentur, & caules subrubentes. Si hæc defuerit, Platyphylli radices sumunt, quo uniuersa regio scatet. Porrò Helioscopius, sic dictus, quòd cum sole comam circumagat, omnibus uulgaris notitiæ planta est. Prouenit enim hæc passim prope urbium, & oppidorum mœnia, in campis, incultis, hortis, collibus, & ubique tam culto, quam inculto solo. Cyparissias deinde (ut suprà diximus) ea est planta, quam Esulam minorem uocant, cuius pro omni Tithymalo inualuit usus. Dendroidem uidimus primùm in regno Neapolitano extra Terracinam urbem inter saxa antiquissimi specus in itinere Neapolim uersus, plantæ arborescentis effigie. Hunc dum contemplari cœpissem, superuenit peritissimus medicus Hieronymus Drogus Parmensis, & doctissimus Hieronymus Rorarius Portonouensis (tunc omnes unà sequebamur Bernardum Clesium amplissimum Cardinalem Tridentinum ad Cæsarem pergentem) quibus magno

Tithymalorum confid.

Brasauoli opinio explosa.

Tithymali cognita.

ſolatio Dendroidem tithymalum ibi à me primùm repertum oſtendi: erant enim ambo rei herbariæ ſtudioſi, atq; etiam gnari. Naſcitur idem tithymalus etiam in Tergeſtino litore non longè à Timauo fonte, in ſaxoſis quibusdam rupibus, arboreſcens. Theophraſto tria tantùm Tithymalorum genera produntur libro IX. cap. XII. de hiſtoria plantarum, ubi ita ſcriptum reliquit. Lactariarum (ſic enim tithymalum uertit Theodorus) quod maritimum granum appellant, folio eſt rotundo, caule, totaq; magnitudine ad palmum, fructu candido. Demetitur, cùm uua nigreſcere incipit: & ſiccatus fructus tritus potui datur acetabuli tertia parte. Maſcula autem uocitata oleæ folio conſtat, & magnitudine cubitum æquat. Huius lac, cùm uindemia incipit, exprimunt, & præparato utuntur: purgat inferius. Myrtaria uerò cognominata, candida lactaria eſt, foliis myrti condita, uerùm aculeatis parte poſtrema: ſarmentula in terram demittens, longitudine palmi, quæ non ſimul, ſed alternatis annis fructificant, alia hoc anno, alia poſtero, quanquam omnia eadem radice exorta. Loca montuoſa deſiderat. Fructus nux appellatur. demetitur, cùm hordeum turgeſcit, & exiccatus, purgatusq; datur elotus cum papaueris nigri duabus partibus, ita ut totum modo acetabuli ſit: trahit pituitam per aluum. At uerò ſi nucem ipſam placeat dare, trita dabitur ex uino dulci, aut cum ſeſama toſta, torrefactaq; comedenda. hactenus Theophraſtus. Tithymali omnes, Meſue autore in ſuis ſimplicibus deiectoriæ facultatis, cordi, iecinori, & uentriculo maximè officiunt: uaſa diſrumpunt, inteſtina abradunt, uniuerſum excalfaciunt corpus, adeò ut inde febres facilè concitentur. Tollitur prima tithymali noxa ijs admiſtis, quæ cor, iecur, & uentriculum roborant. Secunda uerò, & tertia ijs, quæ agglutinatoria facultate pollent: cuiuſmodi ſunt tragacanthæ lacryma, gummi, bdellium, pſyllij ſeminis ſpiſſamentum, & portulacæ ſuccus. Tollitur & quarta, admiſtis frigidis, & humidis: proinde aut ſonchi ſucco, aut intubi, aut portulacæ, aut hortenſis ſolani, aut aceto cum cydoniorum ſeminibus diutius rudicula agitato, cõmiſcent. Vulgaris uſus Tithymalus pituitam uehementer deijcit, et atrum quem uocant ſuccũ, pariterq; pituitas ad articulos decurrentes. Aquam inter cutẽ ualidiſſimè extrahit: nihilo ſecius exicat uniuerſum corpus, & genituram extinguit. Vnde ruſticorum medicamenti nomen ſibi meritò aſciuit. Tithymali omnis generis uires cõmemorat Galenus lib. VIII. ſimp. med. ſic inquiens. Tithymali omnes uincentem habent acrem, calidamq; facultatẽ, ineſt uerò & amaritas. Validiſſimus itaq; eſt eorum liquor. Secundum locũ tenent ſemen, et folia. Sed & radix dictarũ facultatum particeps eſt, ſed non ex æquo. Sanè ipſa cum aceto decocta dolores dentium ſanat, maximè qui illis eroſis proueniunt. At liquores, ut qui ualentiorẽ uim habeant, in foramina quidem ipſa dentium induntur: cæterùm ſi aliam corporis partem contigerint, continuò adurunt, ulceranteq; : proinde foris illis cera circumlinitur. quippe cùm ex quarto ſint excalfacientium ordine, quem eſſe aduerentiũ poſuimus. Sic pilos quoq; ſuccus inunctus tollit. Porrò cùm uehementior ſit, oleo miſcetur: & ſi id ſæpe fiat, tandem prorſum pilorũ radices aduſtæ extirpantur, corpusq; depile reddetur. Eadem facultate uerrucas, quas acrochordonas nominant, & myrmecias, & pterygia, ſiue oculorum ungues, & thymos auferunt, detergentque lichenas, & pſoras, quia ſcilicet & abſtergendi facultas ineſt propter amaritudinem. Præterea ulcerũ phagedænica, anthracode, et gangrænode, quia ualenter tum excalfaciunt, tum extergunt, ſi in tempore, & moderatè utare, iuuare aliquando poterunt. Verùm enimuero & fiſtularũ callos eximunt eadem facultate. Cæterùm hæc omnia genere quidem ſimiliter, imbecillius tamen & folia, & fructus præſtare poſſunt. Quibus ſanè & ad piſces in aqua ſtagnali capiendos uti aſſolent. Celerrimè nanq; ab illis in uertiginem acti, ac ſeminortui redditi, ad aquæ ſuperficiem feruntur. Porrò cùm ſeptem ſint eorum genera, ualentiſſimus eſt quem characiam nominant, quem utiq; etiam quidam marem cognominant, & fœmina nuncupata myrſinites, & qui in petris naſcitur ad modum arboris: deinceps qui uerbaſco adſimilis eſt, & cyparißias: deinde paralius, ſiue marinus: denique helioſcopius. Proportione uerò comprehenſæ illorum facultatis & cinis, & ex ipſo lixiuium erit.

Tithymalorum uires.

Tithymalorum uires ex Galeno.

PITYVSA.

Πιτύουσα. PITYVSA. CAP. CLX.

PITYVSAM ſpecie à cyparißia differre conſtat, etſi tithymalorum generi aſsignetur. Caulis ſupra cubiti altitudinem aſſurgit, geniculatus: folijs piceæ, acutis, exilibus: flore paruo, velut purpureo: ſemine inſtar lenticulæ, lato: radice craſſa, candida, ſucco referta. quibuſdam in locis frutex hic prægrandis inuenitur. Detrahit per aluum radix drachmis duabus data in aqua mulſa: item ſeminis drachma. ſucci cum farina ſubacti cochlearium in catapotio datur. modus foliorum drachmæ tres.

PITYVSA,

PITYVSA, *ut latius præcedenti capite retulimus, ea nimirum fuerit planta, quam officinæ Esulam maiorem nominant. Huius radices herbarij, qui quotannis è Gargano Apuliæ monte succos, & alias radices ad nos comportant, magna impostura pro Turpeto uenditant, quemadmodum & thapsiæ radices pro eodem subijciunt, ut superius in tripolij mentione diximus. Quod cum sua ætate non ignorasset Actuarius, album turpetum Alypiæ esse radicem prodidit, nigrum uerò Pityusæ. Nec his obstat, quòd dixerit Dioscorides, Pityusæ radicem subesse candidam: nam is de interiore substantia tantùm intellexit, non autè de exteriore corticis membranula, quæ uiridis rufescit, sicata nigrescit. Porrò quòd Esula maior sit Mauritanis alsebrā, uel scebram, satis liquidò ex Serapione colligi potest, utpote qui integrum de Pityusa caput ex Dioscoride sumpsit, & in suum Scebram reposuit. Quo fit, ut planè fallì putem Brasauolum, quippe qui certò sibi persuadeat, Alsebram maius Mauritanis esse tithymalum platyphyllon.* Pityusæ consideratio.

Nicolaus Myrepsicus quibusdam in antidotis, & catapotijs aluum soluentibus Esulam imponit cognomine chamæpityn. Vnde Fuchsius in suis doctissimis adnotationibus nil aliud esulam Nicolao referre scribit, quàm Chamæpityn, non autem tithymali speciem. Qua in re Fuchsij opinio (pace eius dixerim) mihi non planè satisfacit. Nam cum plura sint tithymalorum genera, quæ in uniuersum Esulæ nomine appellantur, de ea tantùm intellexisse Nicolaum existimo, quam Dioscorides à foliorum forma Pityusam uocat, eo quòd pini, uel piceæ arboris folio constet: quæ ob id esula chamæpitys differentiæ causa Nicolao appellata est. Paruam enim pinum pityusa repræsentat: quare non abs re esula quoque chamæpitys cognominari potuit. Pityusa in Italia passim ferè prouenit, facie minoris esulæ, sed longè in omnibus maior, adeò ut quibusdam in regionibus, ut in Apulia, arbusti speciem referat. Visitur copiosa in Veronensi agro, ea immensa planitie, per quam ad Benacum transitur. Sed quod aridissimum ibi sit solum, non admodum adolescit. Hæc (ut Mesues est author) agrestium hominum medicamentum est: multa enim sumentibus adfert incommoda. proinde eius usus apud medicos peritos prorsus exoleuit, quemadmodum & turpeti ex huiusce radicibus parati, postquàm detecta est impostorum fraus: etsi non desunt improbi pharmacopolæ, qui pityusæ radices legitimi turpeti uice suis inserant medicamentis: sintq; etiam circumforanei, qui harum radicum puluere plures iugulent rusticos, quàm sanent. Adscribunt quidam Pityusam tithymalorum generibus, quoniam & ipsa similiter lacteo succo madeat, purgetq; eorum modo. Id quòd Galenus apertè testatur lib. VIII. simplicium medicamentorum, dum sic inquit. Pityusa, & hanc quidam speciem putant esse tithymali, quòd succum habeat, ut illi, quòdq; similiter illis purget: cæteraq; omnia uiribus illis est adsimilis. Fuchsij opin. reprobata. Pityusæ uires ex Galeno.

Λαθυρὶς. LATHYRIS. CAP. CLXI.

LATHYRIS, quam aliqui tithymalum appellant, eamque tithymalorum numero adscribunt, caulem emittit cubiti altitudine, & digitali crassitudine, inanem. gignuntur in cacumine alæ, & folia in caule oblonga, amygdalinis proxima, latiora, & læuiora: quæ autem in summis ramulis exierunt, minora conspiciuntur, aristolochiæ, aut oblongæ hederæ figura. In cacumine fructū summis surculis gerit, triplici loculamento insignem, rotundum, ceu capparin, in quo grana, intercursantibus membranis, inter se distincta continentur, eruis maiora, rotūda: quæ dum corticibus exuuntur, candida sunt, & gustu dulcia. Nullus radicis usus. totus frutex lacteo succo turget, vti tithymalus. Grana sex, aut septem in catapotio, aut cū ficis, aut palmulis deuorata aluū purgant: sed aqua frigida postea sorbenda. trahunt autem bilem, pituitam, & aquas. Succus, tithymali modo exceptus, eundem effectum præbet. Cum gallinaceo, aut oleribus folia decoquuntur ad eosdem effectus.

LATHYRIN officinæ Cataputiam appellant. Planta est uulgaris notitiæ. Hæc in Hetruria frequentissima nascitur. Apud Insubres, quòd aluum ualenter euacuet, uomitionesq; eliciat, Cacapuzza uulgò nominatur. Iisdem pollet facultatibus, quibus & ricinus, ijsdem quoq; medicamentis infrænatur. Huius plantæ meminit Actuarius in suo libro de compositione medicamentorum, ubi ita scribit. Lathyris uehementer pituitam purgat. Dantur grana eius maiora, quindecim: minora uerò uiginti. Iis qui efficacius purgari cupiunt, mandenda præcipito: ijs uerò, qui deiectionem non desiderant copiosam, iubendum est, ut integra deuorent, præsertim si qui sumit, malo fuerit stomacho. hæc Actuarius. Lathyris uires descripsit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Lathyris, Lathyris consideratio. Lathyris uires ex Gal.

sunt qui dicant & hanc esse tithymali speciem, tum quòd similiter illis succum habeat, tum quòd eodem illis modo purget, totáq; illis facultate similis sit. nisi quòd semen gustantibus uideatur dulce: quod sanè etiam maximè purgatoriam uim obtinet.

Πέπλος. PEPLVS. CAP. CLXII.

Pepli, & pepli dis consid.

Peplos frutex est lactei succi plenus, foliis paruis vt rutæ, paulò latioribus: rotunda coma, ferè dodrantali, humi resparsa: semine sub foliis paruo, rotundo, minore quàm candidi papaueris. pluribus scatet auxilijs. Vnicam radicem habet, superuacuam, ex qua fruticat. nascitur inter vites, & in hortis. Colligitur messibus, siccatur in vmbra, & continuè versatur. Fructus tusus, & seruefactus reconditur. Bilis, ac pituita detrahitur acetabulo eius in hydromelitis cyatho poto. Obsonijs insparsa conturbat aluum. muria conditur.

Πεπλίς. PEPLIS. CAP. CLXIII.

Peplis, quam aliqui sylueſtrem portulacam vocant, Hippocrates peplion, in maritimis maximè nascitur, latè opaco frutice, candidi succi pleno: foliis satiuæ portulacæ, rotundis, infernè rubentibus: semine sub foliis rotundo, vti in peplo, feruente gustu: radice singulari, superuacua, tenui. Colligi, & reponi, ac dari, vti peplos, & sale condiri solet. Eadem habet vires.

Vires utriusque ex Gal.

Peplvm *herbariorum uulgus, quòd orbiculata constet coma, Esulam rotundam uocat. Prouenit non modò in uineis, sed etiam in agris cultura destitutis, lacteo succo prægnans. Peplida uerò, quæ Peplion dicitur, in maritimis nascentem, nõ prius quàm hoc anno euulsam uidimus. Sed nobis non licuit hoc tempore eius effigiem pictam exhibere: tamen, Deo concedente, aliquando dabitur. Vtriusq; uires reddidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi primùm de Peplo ita scribit. Peplos, quidam uerò papauer spumeum, & hic frutex paruus succum habet similem tithymalis, cùm in alijs, tum quia purgat, ceu illi. Mox de Peplio idem Galenus hæc uerba subiunxit. Peplium, & hic quoq; frutex exiguus succum obtinet, sicut tithymali: nascitúrq; plerunq; ad mare, radicem habens inutilem, ut & peplos: succum uerò ualidum, non tamen admodum utilem. Sed semen utile est, & flatuosum, similiter semini pepli purgans.*

Χαμαισύκη. CHAMAESYCE. CAP. CLXIIII.

Chamaesycen aliqui sycen nominant. Ramos emittit quaternûm digitorum, teretes, succosos, in terram deiectos: folia lentis, parua, peplum planè referentia, tenuia, quæ à terra non attolluntur: semine sub foliis rotundo, vt in peplo: neque caulem, neque florem promit: radice firmatur tenui, superuacanea. Rami ex vino triti vuluæ dolores sedant, in pesso appositi: tollunt tumores, ac verrucas omnium generum illiti. Decoctorum cibo aluus resoluitur. Succus simili effectu prodest. Illitus contra scorpionis ictus auxiliatur: aduersus caligines oculorum vtilis, & hebetudines, incipientes suffusiones, nubeculas, cicatrices, cum melle inunctus. In squallidis, petrosisque nascitur.

Chamæsyces consider.

Nascitvr *Chamæsyce, quemadmodum & peplus, in uineis, petrosis, & squallidis monticulis. Hæc, ut ex totius plantæ descriptione colligi potest, in pepli genere enumeranda uidetur: quippe quæ ramulis exeat humi perpetuò sparsis, lacteo succo refertis: foliolis, & coma peplo similibus. Hinc itaq; quispiam fortè non aberraret, si censeret Chamæsycen esse minorem peplum: ego tamen id planè asserere non ausim.*

Chamæsyces uires ex Gal.

Chamæsyces uires tradidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Chamæsyce abstergendi simul & acrem uim possidet. Itaque acrochordonas, & myrmecias caules eius teneriores in modum cataplasmatis admoti, & ex eis liquor ausserunt. Cum melle uerò crassas oculorum cicatrices detergunt. sed & hebetudinem uisus à crassitie natam adiuuant, sicut sanè & suffusionum principia.

Σκαμμωνία.

Σκαμμωνία. SCAMMONIA. CAP. CLXV.

SCAMMONIA ramos ab vna radice emittit trium cubitorum, multos, pingues, & qui nonnihil crassitudinis præ se ferant: foliis helxinæ, aut hederaceis, mollioribus tamen, hirsutis, & triangulis: flore candido, rotundo, in calathi modum cauo, graueolente: radice prælonga, crassitudine cubitali, candida, graui odore, succo grauida. Legitur ad hunc modum succus. Capite exempto, radix in testudinis speciem cultro excauatur: quo fit, vt in cauum confluat succus, qui conchis demum excipitur. Alij scrobes in terra concamerato sinu fodiunt, in quos subiectis iuglandium foliis, profundunt succum, siccatumque extrahunt. Laudatur autem Scammonium leue, nitidum, rarum, & colore quàm simillimum taurino glutini, fungosum, tenuibus fistulis, quale ex Mysia regione Asiæ deportatur. Nec attendere solùm par est, si linguæ tactu albescat (hoc enim euenit adulterato, quod admisto sit tithymali lacte) sed longè magis antea narratis. item si nõ vehementer linguam exurat, id quod misti tithymali argumentum est. Natione autem Syriacum, & Iudaicum deterrima habentur, grauia, densa, erui farina, & tithymalo vitiata. Succus drachmæ vnius, aut quaternûm obolorum pondere hausti ex aqua pura, vel mulsa, per inferna bilem, & pituitam extrahit. Ad resoluendam aluum binos obolos cum sesama, alióve semine sumpsisse satis est. Dantur efficacioris purgationis causa, succi tres oboli, cum duobus ueratri nigri, & aloës drachma una. Fiunt purgatorij sales, drachmis uiginti succi scammoniæ in senos salis cyathos adiectis. Horum modus proportione uirium: integer quidem, tria cochlearia: medius, duo: minimus, unum. Radicis drachma una, aut altera purgat cum ijs, quæ retulimus. Nonnulli decoctum radicis ebibunt. Coquitur in aceto, & cum hordeacea farina teritur, cataplasmate ischiadicis utili. Partus enecat succus, vuluæ in lana subditus: tubercula discutit cum melle, aut oleo illitus. decocto in aceto perunctæ lepræ abiguntur: diuturni capitis dolores ex aceto, & rosaceo persunduntur.

Scammoniæ, eiusque succi consider.

SCAMMONIVM, *quod est Scammoniæ succus, copiosum quidem in Italiam aduehitur, præsertim Venetias, quò ex Alexandria Aegypti, & Syria importatur: sed quod probatissimum sit, rarum admodum inuenitur. Siquidem quod omnibus ijs notis, ac dotibus præditum sit, quas optimo tribuit Dioscorides, hactenus nunquam, ut ingenuè fatear, sum consecutus. Nec mirum mihi quidem uidetur, cùm id, quod à mercatoribus ad nos defertur, Syriacum plurimum sit, & Iudaicum, compactum, densum, graue, & erui fortasse farina, tithymali lacte, alijsq; impostoris uitiatum, & illud deniq;, quod ut omnium deterrimum, Dioscoridi improbatur. Verùm hoc parum expendentes plerique pharmacopolæ, illud præstantissimum Scammonium existimant, quod linguæ saliua madentis contactu, facilè, confestimq; albescit. In quo Dioscoridis doctrinam hi negligere manifestè deprehenduntur: quandoquidem ipsius Dioscoridis admonitio est, ut non solùm illi experimento fidere conueniat, sed etiam alijs, certioribusq;: id nanq; euenit adulterato quoq; lactis tithymali admistione. Quamobrem medici, qui Christianam religionem, ac pietatẽ colunt, si probè, sanctèq; artem medicam exercere cupiunt, pro uiribus suos quisq; pharmacopolas moneat, instetq;, ut laudatissimum quærant, habeantq; scammonium. Nam cùm hoc medicamentum omnium ferè electariorum, catapotiorumq;, quorum passim est usus ad humores in morbis deijciendos, sit basis, qui ijs adulteratum immiscent, nulli dubium est, quin pessima, & plerunq; exitiosa conficiant medicamenta. quo certè nihil detestabilius, nihilq; execrabilius esse potest. Sed caueant seplasiarij, & peritorum admonitus libenter audiant: aliàs enim, sciant, errorum pernicioſorum, quos sæpe committunt, tandem meritas pœnas luent. Quòd autem scammonium illud, quo omnes ferè officinæ refertæ sunt, tithymali succo sit uitiatum, hinc liquidò patere arbitror, quòd decem, uel quindecim eius grana aluum pluries resoluant, cùm synceri drachma, Dioscoridis testimonio, id uix præstare possit. Plantam, è cuius radice scammonium colligitur, uidimus primùm Neapoli, allatam (ut quidam seplasiarius asserebat) ex Gargano Apuliæ monte, quæ omnibus notis, meo quidem iudicio, legitimam Scammoniam referebat. Sed profectò mirari nobis subit, quòd Galeno in libris de simplicium medicamentorum facultatibus, nulla Scammonij fiat mentio, cùm tamen pleraq; alia scriptis tradiderit longè etiam minoris momenti.* Scammonium, *autore Mesue in suis simplicibus deiectorijs, quinque corporibus læsiones inferre potest. Prima est, quòd flatus quosdam mordaces gignit, usqueadeò uentriculum lacessentes, ut sumentibus nauseam commoueat. Noxa hæc tollitur, si in excauato cydonio malo, clibano, aut prunis inassetur, pasta undiq; circumlita, præsertim additis, aut fœniculi, aut dauci, aut apij semine, aut galanga. Inflammat deinde acredinis exuperantia corporis spiritus: quo fit, ut facilè febres excitet, ijs præcipuè, qui obstructionibus uiscerum, & humoribus putrescentibus obnoxij sunt. Sed id nocumenti aufertur, admistis inter coquendum, quæ refrigerant, & feruorem extinguunt: cuiusmodi est psyllij seminis spissamentum, prunorum decoctum, seu potius pulpa, rosarum & uiolarum succus, aut dilutum, aut aqua: quinetiam si ante coctionem maceretur oleo rosaceo, aut uiolaceo, aut cotoneorum misti saporis succo, aut admisto rhoë, aut factitio spodio. Ad hæc quòd magna tum attrahendi, tum aperiendi facultate sit præditum, immoderatas alui fluxiones facit: uasorum enim oscula plusquàm par sit aperit. Hæc læsio adimitur admistis rebus adstringentibus, cohibentibusq;, nempe mastiche, cydonijs malis, succoq; ab eis expresso, & myrobalanis, præsertim flauis. Abradit præterea acri succo, quo scatet, intestina: proinde & torminа, & dysenteriam, & tenasmum excitat. Sed deletur hoc incommodum, additis humidis, pinguibus, lentisq; medicamentis: cuiusmodi sunt, tragacanthæ lacryma, bdellium, amygdalinum oleum, aut rosaceum: item prunorum pulpa*

Scammonij læsiones.

per se, & saccharo asseruata, psyllij spissamentum, mastiche, cydonia mala pòst sumpta, & calida aqua pòst bibita: utpote quæ medicamentum ocius à uentriculo & intestinis expellant, & ita simul noxam prohibeant. Hinc est, quòd prudentes medici, quò celerius Scammonium à uentriculo, & intestinis deijciant, hordei iusculum, cum saccharo superbibendum præbent. Obest postremò scammonium cordi, iecori, ac uentriculo, substantiæ suæ totius proprietate. Vitium hoc aboletur, si illi tum calida, tum frigida admisceantur medicamenta, quæ cordi, iecinori, uentriculóque opem suam præstant. Deijcit scammonium ualentissimè bilem, quam & à uasis, & à sanguine exhaurit. Eius deijciendi facultas haud sanè alijs medicamentis absimilis est, quæ purgant cum labore & molestia.

CHAMELAEA. THYMELAEA.

Χαμελαία. CHAMELAEA. CAP. CLVI.

CHAMELAEA surculosa fruticat, ramis dodrantalibus: folia oleæ similitudinem habent, tenuiora, & amara, quæ gustata linguam mordent, & arteriam deradunt. Detrahit pituitam bilémque, folijs præsertim in catapotio deuoratis. nanque duæ absinthij partes, adiecta chamelææ una, hydromelite excipiuntur, & in catapotia coguntur. ea autem in uentre non liquescunt: siquidem quotquot fuere deuorata, regeruntur. Folijs cum melle tritis, sordida ulcera, & crustosa repurgantur.

Θυμελαία. THYMELAEA. CAP. CLXVII.

THYMELAEA est, ex qua granum Gnidium, quod est semen ipsius, colligitur. Hoc Syri apolinum uocant, quoniam satiui lini frutex suapte natura similitudinem referat. Virgas edit pulchras, multas, tenues, binûm cubitorum: folijs chamelææ, angustioribus, & pinguioribus, uiscosis, gummosisque, si mordeantur: flore candido: fructu myrti in modum rotundo, qui inter initia uiret, & tandem rubescit: inuolucrum fructus durum, foris nigrum, intus album. Hoc per inferna bilem, pituitam, aquasque detrahit, si uiginti granorum pars interna bibatur: uerùm fauces adurit. Itaque cum farina, aut polenta, aut in uuæ acino dari debet, aut melle cocto obductum deuorari. Qui ægrè desudant, trito semine cum nitro, & aceto inunguntur. Folia, quæ peculiariter cneorum appellantur, per messes colligi debent, & siccata in umbra recondi. Quibus dare libeat, antea tundere, & neruos eximere conuenit. Illitum acetabuli modo cum diluta uini potione, aquam extrahit: mediocrius purgat, addita lente cocta, aut contritis oleribus. Thymelææ farina

rina vuæ acerbæ ſucco excipitur, & in paſtillos diuiditur. Herba ſtomacho infeſta. partus impoſita necat. Naſcitur in montibus, & aſperis. Hallucinantur, qui coccon Gnidium fructum eſſe chamelææ exiſtimant, decepti quadam foliorum ſimilitudine.

CHAMELAEAM, pariter & Thymelæam Arabes confuſè ſatis, ac perplexè Mezereon appellant. Cuius etſi duo faciant genera, unum album, alterum nigrum; tamen ijs etiam Daphnoidem admiſcent, & hæc omnia adeò confundunt, & implicant, ut hac in re nihil certi, nihilq; perpetui ac tuti ex eorum ſcriptis elici poßit. Illarum plantarum uis in exoluendo corporis humores, tam uehemens, uiolenta, ac furioſa exiſtit, ut niſi robuſtißimis hominibus tutò in medicamentum dari poßint: plerunq; enim imbecilles confecerunt, abraſis uiſceribus, apertisq; uaſorum oſculis. Quare non temerè eas Mauritani & terræ leones, & plantas uiduificas cognominarunt. Proueniunt hæ plantæ numeroſæ in uallis Ananiæ montibus Tridentino agro, & utræq; (licet hoc in chamelæa præterierit Dioſcorides) fructum ferunt myrti baccis ſimilem, quanuis Chamelææ quadantenus longior ſit, & oliuæ formam repræſentet. Vtrique fructus initio ſui exortus uireſcit, mox per maturitatem rubeſcit, denique exiccatus niger conſpicitur. Cæterùm baccam, quæ è Thymelæa decerpitur, quoniam ſiccata piperis faciem præ ſe ferat, acrimoniamq; non obſcuram guſtantibus relinquat, rura Ananienſia, unà etiam cùm Laureolæ ſemine, Piper montanum indifferenter nominant. Nec ſanè mirum, quandoquidem & Theophraſtus libro IX. cap. XXII. de plantarum hiſtoria, ubi de pipere diſſeruiſſet, ſtatim Cnidij grani meminit: utpote quod maximè piperis imaginem referat, & admodum etiam acre ſentiatur. Sumunt hoc piper (ut eorum nomine utar) frequenter incolæ in ſuis purgationibus aduerſus omnes ferè morbos, ita medicos, & pharmacopolas fallere credentes. Sed ſæpe euenit, ut cùm futuram noxam non præuideant (quæ eorum multorum imperitia eſt) non ſolùm ſeipſos decipiant; ſed etiam ſibi mortem conſciſcant. Et certè hoc teſtari poſſum, quòd ex montani illius piperis aſſumptione plures perijſſent, niſi antidotis noſtris ſuccurriſſem, eosq; in uita ſeruaſſem. Proinde ſcitè poſteritatis memoriæ prodidit Meſues, nemini Mezereon præbendum eſſe, niſi ijs admiſtis antidotis, quibus eius deleteria facultas infrænari poſſit, qua omnia corporis principalia membra corrumpit, ac deſtruit. Habentur tamen paſſim in pharmacopolijs catapotia, quæ de Mezereo appellant, quibus aliquando utuntur medici, ad aquam inter cutem extrahendam. Verùm ea non audent exhibere (quanquam medicamenta ſimul receperint, quibus eorum malitia reprimitur) niſi robuſtis, ac fortioribus hominibus. Chamelæam tantùm, quod ſciam, cõmemorauit Galenus in ſimplicium medicamentorum cenſu, de cuius uiribus libro VIII. eorundem ita ſcribit. Chamelæa uincentem habet qualitatem amaram. Quamobrem admodum ſordida ulcera, & quæ maximas habent cruſtas, cum melle purgare poteſt.

Chamelææ, & Thymelææ conſider.

Chamelææ ui res ex Gal.

SAMBVCVS. nigra

EBVLVS.

A'XTH'.

Ἀκτή. SAMBVCVS. CAP. CLXVIII.

SAMBVCI duo genera. Vnum in arborem assurgit, surculos spargens arundinaceos, teretes, cauos, candicantes, proceros: folia iuglandis, terna quaternáve, ex interuallis circa ramos exeunt, grauia odore, minutim in ambitu secta: & in ramulorum cacuminibus, cauliculisque circinatæ umbellæ, quæ florem candidum pariunt: mox acinum terebintho similem, in nigredine subpurpureum, racemosum, succo madentem, uinosumque. Alterum genus chamæacte uocatur, Romanis ebulum. longè humilius est, magisque herbaceo generi assignandum: caule quadrangulo, geniculato: folijs amygdalæ, ex interuallo longioribus, geniculatim expansis, pinnatisque, graueolentibus, in ambitu serratis: muscario sambuci: flore, & acino eiusdem: radice nititur longa, crassitudine digitali. Eadem utriusque uis, & usus exiccans, aluo detrahens aquam, stomacho inutilis. Folia olerum more coquuntur, ad pituitam, bilemque detrahendam. Caules teneri in patinis cocti, eadem efficiunt. Radix in uino decocta, & in cibis data, hydropicos adiuuat: prodest uiperarum morsibus, eodem pota modo. vuluas emollit insidentium, decocto: patefacit eorum spiracula, & uitia corrigit. Acini in uino poti, eodem funguntur munere: denigrant capillos illiti. Folia, si prætenera ac mollia ex polenta illinantur, inflammationem mitigant: ambustis, & canum morsibus illitu prosunt: vlcera quæ dehiscunt in fistulam, agglutinant. ijs, qui podagra tentantur, cum seuo taurino, aut hircino prosunt illita folia.

Sambuci, & Ebuli genera, & uires.

SAMBVCVS, & *Ebulus plantæ sunt nullis non cognitæ. Prioris etsi unum tantùm genus prodatur à Dioscoride; nobis tamen duo eius obseruata sunt genera: alterum quidem montanum, & syluestre: alterum uerò urbanum, plerunq; in hortorum, & uinearum sepibus proueniens. Hæc genera fructu inter se differunt: siquidem montano baccæ perpetuò rubescunt. Illud etiam discrimen facit, quòd urbanum in maiorem proceritatem adoleuit, & læuiore constat materie. Sunt præterea, qui palustrem Sambucum ostendant, nempe arbusculam uliginoso, & palustri solo enascentem, uirgis sambuci æmulis, geniculatis, alba intus medulla, sed caduca, & fragili materie: folio uitigineo: flore albo sambuci modo, odore non prorsus iniucundo: à quo baccæ prodeunt rubentes, oxyacanthæ magnitudine, uinoso succo refertæ. quæ deuoratæ uomitiones cient. Aqua è sambuci floribus fronti, & synciputi illita, capitis dolores mulcet, qui à calido humore prouenerint. Succus è radicis cortice expressus, uomitum ualentissimè commouet, & aquam inter cutem pellit. Præstat idem è radicibus ebuli extractus succus. Quin & crassam pituitam ad articulos decurrentem extrahit. Ebuli semen per diutinas aquæ lotiones à nigro circunstante succo expurgatum, datur utiliter drachmæ pondere ex chamæpityos decocto, podagricis, ischiadicis, & Gallica lue laborantibus: mulcet enim deiectoria ui mirificè eorum dolores, cùm humores eò fluentes tum reuocet, tum deijciat. Sunt qui ex ebuli radicibus succum eliciant, insolentq; subinde, & in pastillos digerant, seruentq; ad usus. Hic clystere infusus tam intestinorum, quàm coxendicum dolores tollit à frigiditate, & flatu genitos. Supponitur conuenienter fœminarum locis ad euocandos menses, præsertim si lana exceptus intromittatur. Suffiuntur ebuli decocto commodè ij, qui diuturna febre uexati ad malum deuenerunt habitum, si tamen uentriculus, & iecur interea roborentur odoratis adstringentibus, & ad id conferentibus medicamentis. Meminit Sambuci utriusque Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Vtraq; sambucus tum magna illa, & arboreſcens, tum herbacea, quam & chamæactem uocant, desiccandi, conglutinandi, modiceq; digerendi facultatem obtinent.*

Sambuci utri usq; uires ex Galeno.

Πυκνόκομον. PYCNOCOMVM. CAP. CLXIX.

PYCNOCOMON constat erucæ folijs, acrioribus, scabris, & crassis: caule quadrangulo: flore ocimi: semine marrubij: radice nigra, aut pallida, rotunda, exigui mali figura, terram redolente. inuenitur in saxosis locis. Semen grauia somnia, & tumultuosa facit, drachmæ instar potum. tumores discutit, illitum cum polenta: & spicula, adactosque corpori aculeos extrahit. Folia illitu tubercula, panosque discutiunt. Radix eius in aqua mulsa duûm drachmarum pondere, aluum soluit, & bilem extrahit.

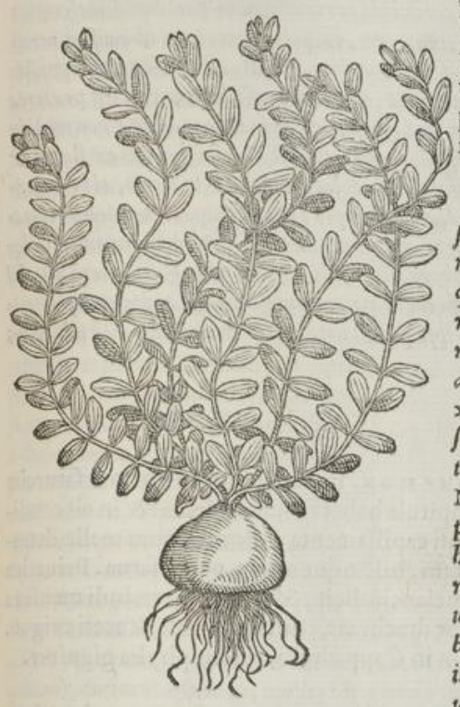
NVLLAM *equidem usquam plantam hactenus sum consecutus, quæ facie Pycnocomo responderet. Quare & hoc mihi, ut ingenuè fatear, referendum est inter alias herbas, quas hodie omnibus incompertas esse arbitror. Ita enim fiet, ut & posteris, quos spero futuros rei herbariæ diligentiores inquisitores, suus relinquatur scribendi locus. Nec sanè quenquam pigere debebit, cùm ex his, quæ nobis uel incognita, uel incerta sunt, aliquid inuenerit, & compertum habuerit, ad communem utilitatem in medium proferre.*

Ἄπιος. APIOS. CAP. CLXX.

APIOS ramulos duos siue tres iunceos spargit, rubros, tenues, qui à terra parum attolluntur: folijs rutæ, oblongioribus tamen, & angustioribus, herbaceis: semine paruo: radice hastulæ regiæ in formam pyri turbinata, rotundiore tamen, succi fœcunda, intus habet corpus candidum,

extra

APIOS.

extrà cortices nigros. Superior pars eius uomitione bilem, pituitasque extrahit: inferior per aluum: tota utrinque purgationes mouet. Succum ſi libet eximere, tuſa radix in fictili mergitur, & agitata aqua, quod ſupernatat penna ſelectum, exiccatur. Purgat utraq; parte is ſuccus, ſesquiobolo potus.

Apij, ſiue Iſchadis conſideratio.

APIOS, *quæ & Iſchas appellatur, naſcitur in Italia, præſertim in Apulia, fòlijs exiguis, rutæ, uel hyperico proximis, primo ſtatim uere ab radice erumpentibus, nigrioribus tamen, alba quadam linea in longitudinem percurrente: cauliculis iunceis ſubrubentibus, lacteo ſucco madentibus: radice exterius nigra, interius candida, pyri effigie, unde & nomen: ἄπιος enim Græcis nil aliud ſignificat, quàm Latinis pyrum. Theophraſtus libro* IX. *cap.* X. *de plantarum hiſtoria, Apion his notis repræſentauit. Iſchas, ſiue Apios fòlio conſtat rutaceo, breui, caulibus ternis, aut quaternis, humi proſtratis: radice, qua aſphodelus, uerùm ſquamoſa. Naſcitur in montibus. Legitur uere. Datur ad expurgãdum corpus, quòd altera radicis parte ſuperius, altera inferius purget. hæc ex Theophraſto. Apion legitimam, quam primùm me uidiſſe recordor, ad me miſit Venetijs Nicolaus à Sancto Michaële Nouocomenſis, medicus ſingularis ingenij atq; eruditionis, et rei herbariæ peritus. Cæterùm ſcribit Ruellius Apion frequentiſſimam in Gallia naſci, eiuſq; radice ruri pauperes per inopiam frugum ueſci. Sed Ruellij ſententiæ non eſſe ſubſcribendum iudico: nam cùm Apios per ſuperna, & inferna purgationem moliatur, malè nimirum eos haberet, qui nulla huius facultatis habita ratione copioſè (ut ruſtici facere ſolent) eius radices ſumerent in cibis. Apij huius nuſquam, quod inuenerim, mentionem fecit Galenus in ſimplicium medicamentorum cenſu.*

Ruel. lapſus.

cucumis colocynthis L.

Κολοκυνθίς. COLOCYNTHIS. CAP. CLXXI.

COLOCYNTHIS ſarmenta, foliaque ſatiui cucumeris emittit, per terram repentia, diuiſa: fructum in ſpeciem mediocris pilæ conglomeratum, vehementer amarum. quem legere oportet, cùm cœperit in pallidum colorem permutari. Medulla fructus purgatoriam vim habet, ſi quatuor oboli cum aqua mulſa, melle cocto, myrrha, & nitro excipiantur, & cogantur in catapotium. Arefactæ pilæ teruntur, & infuſæ clyſteribus proſunt neruorum reſolutioni, coxendicum doloribus, & coli vitijs, vt quæ bilem, pituitam, & ſtrigmenta, interdum etiam cruorem eliciant. fœtus admotæ enecant. Dentium dolorem tollit, ſi vna repurgetur, & luto oblita cum aceto & nitro inferueſcat, hocque iure decocti dentes colluantur. Si aqua mulſa, aut paſſum in eadem incoquatur, & ſub diuo refrigeſcat, potu craſſum humorem, & ſtrigmenta alui detrahet: ſtomacho ſupra modum aduerſatur. ſubdita ex ea balano alui excrementa eijciuntur. Virentis ſucco vtiliſsimè iſchiadici perfricantur.

Colocynthidis conſideratio.

COLOCYNTHIS *planta eſt tam medicis, quàm ſeplaſiarijs uulgaris notitiæ. Verùm etſi (ut Meſues eſt author) præſtantiſsimum ex eius fructu paretur medicamentum ad uaria morborum genera; ea tamen cordi, iecinori, & uentriculo maximè aduerſatur, quin & uniuerſum perturbat corpus, faſtidium, & inteſtinorum tormina excitans. Abradit enim inteſtina, & uaſorum oſcula aperit, adeò ut etiam cruenta ſæpe eliciat. Hinc meritò fit, ut eam dari prohibeant, niſi prius malefica eius uis prorſus aboleatur, ijs additis antidotis, quæ ad id præſtant: cuiuſmodi*

iuſmodi ſunt illa, quæ uentriculum, iecur, & cor tum roborare, tum tueri poſſunt, & quæ lentore ſuo glutinandi uim habent. Colocynthis trahit pituitoſa, craſſa, lentaq; corporis excrementa in remotioribus partibus deliteſcentia: proinde cerebrum, & neruos expurgat, necnon etiam muſculos, thoracem, & pulmonem. Eam ob cauſam uertiginoſis, comitialibus, reſolutis, conuulſis, hemicrania, diuturnoq; capitis dolore affectis, aſthmaticis, & ægrè ſpirantibus utiliter in catapotijs exhibetur. Collacrymantes adiuuat oculos, & diutina tuſsi laborantes. Eſt præterea uis eius efficax ad omnes frigidos articulorum dolores, præſertim podagricos, & iſchiadicos: ad quæ non modò in catapotijs deuoratur, ſed etiam clyſteribus infunditur. quibus ſanè nil præſtantius eſt ad coli cruciatus ex flatu, & frigiditate prognatos. Pellit aquas tam bibita, quàm per ſedem infuſa. Fit è colocynthidis fructu oleum, ad retardandam caniciem, denigrandos capillos, & eorum defluuium cohibendum, ſi exempta è fructu pulpa, cauitas oleo repleatur, & in cineribus decoquatur. Eodem mulcentur aurium dolores, & earum incerti ſonitus diſcutiuntur. Colocynthidis uires ex Galeno. *Colocynthidis uires retulit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Colocynthis guſtu amara eſt, ſed quæ amariſſimo medicamento epoto adſunt opera, ea euidenter efficere nequit, ob purgatoriam facultatem, quam ualidam in ſeſe continet, nimirum cum ijs, quæ expurgat, antè & ipſa per aluum excerni præuertens. Viridis ipſius ſuccus intritus iſchiadibus prodeſt.*

Ἐπίθυμον. EPITHYMVM. CAP. CLXXII.

Epithymi cõſideratio.

Epithymon flos eſt è thymo duriore ſatureiæ ſimili. Capitula habet tenuia, & leuia: & in eis caudiculas, quaſi capillamenta. Potum cum melle detrahit pituitam, bilemq; atram per inferna. Priuatim prodeſt melancholicis, & inflatis, acetabuli menſura ad quatuor drachmas, cum melle, ſale, & aceti exiguo. Plurimum in Cappadocia, & Pamphylia gignitur.

In hac *equidem opinione uerſantur complures huius ætatis medici rei herbariæ periti, quemadmodũ Braſauolus Ferrarienſis, ut credant, Dioſcoridis, aliorumq; Græcorum Epithymum magno diſcrimine ab eo diuerſum eſſe, de quo ſcripſerunt Mauritani, præſertimq; ab illo, cuius meminit Meſues. Quippe qui aſſerant, nil aliud Arabicum epithymum eſſe, quàm capillaris caſſuthæ genus quoddam, quod thymo circumuoluitur. Græcum uerò idem eſſe uolunt cum proprio flore durioris thymi ſatureiæ ſimilis. Suam autem ſententiam hoc argumento comprobare uidentur, quòd ſi uulgaris uſus epithymum, Arabicum ſcilicet, illud eſſet, de quo diſſerit Dioſcorides, is non dixiſſet, Epithymum florem eſſe durioris thymi, ſed alterius plantæ thymo adnaſcentis, eiq; ſeſe conuoluentis. Id quod etiam Plinij auctoritate confirmant, ut qui eorum opinioni ex eo maximè adſtipulari uideatur, quòd duo Epithymi genera prodiderit libro* XXVI. *cap.* VIII. *ubi ſic inquit. Epithymum eſt flos è thymo ſatureiæ ſimili. Differentia, quòd hic herbaceus eſt, alterius thymi albus. Quidam aliter epithymum tradunt ſine radice naſci, tenuis ſimilitudine pallioli (rectius fortè pili legendum eſſet) rubens. hæc Plinius. Ex quibus utique planum fit, duo eſſe Epithymi genera: quorum alterum illi ad Græcos, alterum ad Arabas referunt, & ita ſuam tuentur ſententiam.* Multorum opinio reprobata. *Horum certè iudicio ego quoq; facilè ſubſcriberem, niſi quædam ſeſe nobis offerrent, quæ apertè reclamare uidentur, atque etiam oſtendere, Plinium ipſum Dioſcoridis codicem, unde illa mutuatus eſt, deprauatum habuiſſe, uel alium autorem in hoc minus grauem ſecutum fuiſſe, uel ſeipſum deceptum, ut in alijs compluribus illi eueniſſe adnotauimus. Palàm etenim faciunt, quantum equidem reor, noſtri uſus, & Dioſcoridis epithymum, unum & idem eſſe medicamentum, quæ de eo Aëtius, & Actuarius, Dioſcoridem, & Galenum ſecuti, concordes poſteritatis memoriæ prodiderũt, cùm ita ſcribunt. Epithymum atram bilem excernit. Datur adultis tuſum, & cribro excuſſum, ſcrupulorũ quatuor pondere, cum paſſo, uel oxymelite, & ſalis modico. Vitijs flatu turgentibus, & præcordiorũ noxis opitulatur, & quibus iecur aggrauatur, & ijs, qui ſpirandi uexantur difficultate. Quod uerò in ſtœbe naſcitur, aut in ſatureia proſilit, Epiſtœbe, atque Epithymbrum inde appellatum, thymi modo aluum reſoluit: ſed utrunque facultate cenſetur infirmius. hæc illi ambo. Quæ ſanè liquidò oſtendunt, quòd non ſecus Epithymbrum thymbræ, & Epiſtœbe ſtœbe innaſcatur, atq; Epithymum in thymo naſcitur, uel proſilit. Hoc idem præter Aëtium, et Actuarium longè antea teſtatus eſt grauiſſimus author Paulus Dioſcoridis, & Galeni ſectator acerrimus ijs uerbis. Epithymum inter ea, quæ atram bilem extrahunt, præſtantiſſimum eſt remedium. Dantur ipſius drachmæ quinque læuigatæ ex lactis hemina.*

Epithymbrum

Epithymbrum uerò, quod thymbræ innascitur, epithymo similiter euacuat, sed imbecillius est. hactenus Paulus. Ex his itaq; omnibus non dubitauerim asserere, unum tantùm esse epithymum, non autem plura. Quandoquidem si Paulus, Aëtius, & Actuarius pro certo non habuissent, legitimũ Epithymum esse illum thymi florem, de quo scribit Dioscorides, putassentq; duo eius genera reperiri, nulli dubium est, quin & ipsi explicassent duplex in thymo nasci epithymum. Verum cùm compertum haberent, unum, & idem esse medicamentum capillamentumq;, quod in thymo, thymbra, & stœbe prostilit, ijsq; nullo radicis adminiculo conuoluitur, & implicatur, sibi uisum est, quòd suo tempore Epithymum uulgaris notitiæ medicamentum esset, sat fore declarasse non modò id in thymo gigni; sed etiam in stœbe, thymbra, & (ut nos sæpe uidimus) in polio, et chamædry. ut hinc scirent medici, in epithymi defectu, epithymbrum, uel epistœbem substitui posse: quinetiam ut non ignorarent, id capillamentum harum plantarum propriam non esse partem, neq; suam habere sedem, sed ascititium quoddam esse exterius aduenies, & in ijs prosiliens, & uiuens. His igitur rationibus adducor, ut non temerè existimem, Dioscoridis codicem, quem Plinius habuit, fuisse (ut diximus) deprauatum. Et ob id ipsum Plinium deceptum esse: aut hunc aliunde accepisse occasionem, ut duo magno errore faceret Epithymi genera. Quòd autem Dioscorides epithymum florem thymi dixerit, haud inepte dictum putauerim: nam cùm is sciret Epithymum thymo innasci, nulla radice propria, sed thymi adminiculo fultum, floresq; per se albos ferre, qui cùm in thymo sunt, huius plantæ proprij uidentur; ideo non absurdum fore duxit scribere, Epithymum esse florem durioris thymi. Sed quòd Epithymum flores albos ferat, declarasse uidetur Dioscorides, cùm dicit. Capitula habet tenuia, & leuia, caudiculas habentia capillorum modo. Siquidem his notis non descripsit Dioscorides thymi florem superius libro tertio (ut Brasauolus asserit) sed capitulis in cacumine, flore purpurascente refertis, nulla caudicularum, neque capillorum habita mentione. Præterea conijcere licet Dioscoridem epithymum thymi florem appellasse, quòd à thymo decerpatur eo duntaxat tempore, quo epithymum ipsum largè floret. Nam quòd pro epithymo non intellexerit is purpureum thymi florem, hinc perspicuò apparet: quoniam de epithymi uiribus libro III. ubi de thymo, & eius floribus egit, nihil in medium protulit, nimirum eam ob causam, quòd epithymum propriam thymi particulam non existimauerit esse, sed (ut suprà dictum est) ascititium quoddam, ut in arboribus muscus, & uiscum, quæ tamen legitimæ arborum partes non sunt, sed uiribus & facultate diuersæ. His igitur rationibus, ut arbitror, ductus Dioscorides, egit de thymo, & eius floribus libro tertio inter odoratas plantas: de epithymo uerò, tanquam de re à thymo diuersa, differuit in hoc libro quarto inter delectoria medicamenta. Similiter de arboribus, quibus uiscum innascitur, disputauit libro primo: de ipso autem uisco libro tertio cum ijs medicamentis, quæ suo lentore glutinant. Adde quòd idem indicare uidetur nomen Græcum ἐπί, quod Latinis modò sub, modò in significat. Vnde nil aliud nobis epithymum infert, quàm in thymo, uel sub thymo. Id quod flori thymi quomodo conuenire possit non uideo, utpote qui non in thymo, neque sub thymo nascatur, sed super thymo, ea eminentiori parte, qua capitula emergunt. His alia accedit ratio, quod cùm scripserit Dioscorides Epithymum plurimum in Cappadocia, & Pamphylia gigni, facilè colligi potest, ipsum de Epithymo uulgaris usus esse locutum. Quippe si epithymum proprij thymi florem esse duxisset, et sanè opus non fuisset scribere, quòd magis ijs in locis epithymum copiosum proueniret, quàm alibi: quoniam scripsisse sat erat, oriri epithymum, ubicunque thymum proueniat, hoc argumento, quòd thymum ubicunque nascatur, æstate suos edat flores. Epithymum in thymo satureiæ simili nos sæpissimè legimus prope Goritiam Saluatino, & Gargaro montibus supra Salicanum, qui eo durioris thymi genere copiosè uestiuntur, sed cui epithymum insideat, eo tantùm tractu, qui ad meridiem spectat. Etsi enim montes illi thymo omni ex parte scatent; nusquam tamen thymi plantas mihi licuit inuenire, in quibus Epithymum spectaretur, nisi in amœniore montis parte, ubi herbæ enatæ austro perflantur. Quamobrem nil mirum esse debet, quòd in Pamphylia, & Cappadocia epithymum frequentissimum proueniat. Sed quoniam tot scio me frustrà huc adduxisse argumenta, quibus meam firmaui sententiam, nisi etiam Plinij authoritati, qua nititur Brasauolus, clarius responderem; idcirco illi ita respondum uolo, quòd cùm Plinius Dioscoridis mentem, à quo priorem suorum uerborum partem sumpsisse uidetur, non rectè perceperit, ideo non affirmatè, sed dubiè duo fecit Epithymi genera, & aliorum potius, quàm suam opinionem retulit, cùm inquit. Epithymum est flos è thymo satureiæ simili. Differentia, quòd hic herbaceus est, alterius thymi albus. Quidam aliter epithymum tradunt sine radice nasci, tenuis similitudine pili, &c.

Epithymum ubi plurimũ.

Porrò uerò idem Plinius in ijs uerbis errasse deprehenditur, quòd maiori, durioriq; thymo herbaceum florem, minori uerò album reddiderit: cùm tamen minoris flos purpureus sit, alterius autem modò candidus, modò in candido purpurascens. Hinc itaq; perspicuum fit, tam confusè, & inconstanter de epithymo, & thymo tractasse Plinium, ut nihil certi in hac re ex eius uerbis elici possit. Cæterùm hallucinantur, mea quidem sententia, in Epithymi historia, etiam Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt: quippe qui Dioscoridis uerba perperàm interpretati deprehendantur, etsi ut fortè alijs doctiores uiderentur, suam in Epithymo sententiam proferant ijs uerbis. Certissimè à paucis uerus sensus uerborum Dioscoridis de epithymo percipitur. nam cùm ipse Dioscorides dicat capitulo de epithymo, epithymum flos est è thymo satureiæ similis, non per hoc intelligit Epithymum, scilicet capillamentum thymi esse simile herbæ satureiæ, sed asserit illud dictum capillamentum thymi esse simile capillamento satureiæ, scilicet thymbræ. quia etiam & supra thymbram generatur huiusmodi capillamentũ, sicut supra thymum. hæc patres illi. In quibus facilè cognoscitur horum inanis quædam iactantia, ne dicam, pace sua, ignorantia. quòd sensus uerborum obscuros, claros reddere profiteantur, atque ijs subinde, ut mihi uidetur, maiorem caliginem offundant. Quòd enim Dioscoridis sententia hoc loco euidentior sit, quàm ut exponi debeat, quòdq; apertè Monachis refragetur, eius uerba testantur, quæ ita Græcè habent. Ἐπίθυμον θύμου ἐστὶν ἄνθος τῆ σκληροτέρου καὶ θύμβρα ὁμοιότος. hoc est ad uerbum. Epithymum thymi est flos durioris & satureiæ similis. His sanè uerbis liquet, quòd

Plinij lapsus.

Monachorũ expositio uana.

Dioscorides

Dioscorides non comparat Epithymum, quod florem thymi uocat, flori satureiæ, ut Monachi illi malè interpretantur, sed illud genitiuum ἐοικότος ad thymum tantùm refert: ita ut thymum, cui Epithymum insidet, satureiæ simile faciat. Thymi nanque duo habentur genera. Vnum maius satureiæ simile, in quo epithymum prosilit. Alterum minus, tenuissimis fòlijs refertum, in quo nullum nascitur epithymum. Hoc certè nō latebat Dioscoridem. quare ne quispiam fortasse putaret utriq; thymo epithymum innasci, id tantùm in thymo duriori inueniri prodidit. Sed satis superq; de Epithymo disputatum est: iam medicinæ reddenda est ratio, & de eius uiribus agēdum. Illud sibi peculiare asciuit Epithymum (ut testatum reliquit Mesues in suis simplicibus) quòd ualentius cæteris medicamentis atram bilem excernit, idq; facilè, & citra ullam molestiam præstat. Efficax est ad morbos cerebri, nempe melancholiam, epilepsiam, diuturnos capitis dolores, aliasq; atrabiliarias ægritudines. Confert cordis tremoribus, & animi deliquijs. Præterea cunctis lienis affectibus mire opitulatur: item renum uitijs, & hypochondriaca melancholia uexatis. Frequens epithymi usus: datur enim utilissimè aduersus carcinomata, elephantiasin, & ulcera maligna, & atra. quin & quartana febre detentos liberat. Epithymi uires breuissimè perstrinxit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Epithymum thymi facultatem habet, ad omnia efficacius. exiccat, & excalfacit ordine tertio. hactenus Galenus. Verùm quia Epithymum ob similitudinem mihi ad memoriam reuocauit CASSVTHAM ita à peritioribus medicis uocatam, licet officinis, & herbariorum uulgo Cuscuta nominetur, cùm à ueteribus Græcis nihil, quod constet, de ea memoriæ proditum sit, hic locus poscere uidetur, ut de ea aliquid disseramus. Cuscuta igitur, siue Cassutha eius generis est, ut in frutices, & herbas epithymi modo prosiliat, & uiuat earum adminiculo fulta, nulla radice nixa, sed uelut ab alarum sinu prodeuntibus cirris, capillamentisue longissimis. Hæc statim ab exortu plantarum ramulis se implicat, & adeò crebris inuolutionibus his se circumuoluit, ut breui plantas ipsas strangulet, atque enecet. Foliis nullis unquam uestita uisitur. Flores tamē edit albos, quàm plurimos, à quibus semen tenue prodit. Cirri rufescunt, uitium capreolis crassitudine, & facie pares. Sunt qui putent, admirabile hoc plantæ genus Plinio Cassytam appellari libro XVI. capite ultimo, ubi ita scriptum reliquit. Est & in Syria herba, quæ uocatur Cassytas, non tantùm arboribus, sed ipsis etiam spinis circumuoluens sese. Nec plura Plinius. Ex quibus equidem, quòd reperiantur Plinij codices, in quibus cadytas, non cassytas legitur, quòdq; hæc arboribus tantùm, & spinis se circumuoluat, nostra uerò Cassutha duntaxat herbas, & frutices, non arbores complectatur, & irretiat, non ausim affirmare uulgarem cuscutam esse Plinij cassytam, præsertim cùm in Syria tantùm nasci scribat ipse Plinius. Credidere præterea plerique Cassuthæ eandem ineſſe facultatem, quæ & plantis inest, in quibus nascitur. Quorum utique sententiam potius probandam, quàm refellendam censeo, argumento quòd Epithymum ijsdem, Galeni authoritate, polleat uiribus, quibus & thymum. Excalfacit Cassutha ordine primo, siccatq; secundo. Abstergit, & quadam cum adstrictione roborat. Iecoris obstructiones aperit, infarcti lienis uitia expedit: uenas pituitosis, atq; biliosis exonerat humoribus: urinam pellit, & regio morbo subuenit. Puerorum febribus auxiliatur: sed diuturno usu uentriculum grauat, quæ tamen noxa tollitur, si anisi momentum adijciatur. Bilem deijcit, præsertim absinthio admista. In quem usum decequitur, bibiturq; eius decocti selibra, cum sacchari sesquuncia.

Epithymi uires ex Mesue, & Galeno.

Cassuthæ histor. & uires.

ALYPVM.

Alypi consideratio.

Opinio quorundam refutata.

Ἄλυπον. ALYPVM. CAP. CLXXIII.

ALYPON surculosa herba est, subrubra: gracilibus ramulis: tenuibus foliis: flore molli, leui, & copioso: radice betæ, tenui, referta acri succo: semine epithymi. Gignitur in maritimis, maximè Libyæ, quàm largissima, quanquam alibi quoque plurima prouenit. Semen atrā bilem deijcit, si mensura epithymo pari cum sale, & aceto sumatur: verùm interanea leuiter exulcerat.

ALYPVM, eiusq; radix (si Actuario credimus) nil aliud sanè fuerit, quàm officinarum Turpetum, turbit Arabibus dictum, quod album uocant. Ipse enim suo de compositione medicamentorum libello, ubi minoris parandæ tripheræ rationem docet, sic inquit. Si hoc medicamento pituitæ deiectionem moliri instituis, alypum, id est, album turpetum addas. Idem post, ubi de simplicibus medicamentis uomitum cientibus tractauit, ita scribit. Turpetum, quod radix est pityusæ, & album alypiæ, glutinosam detrahit pituitam. Verùm quia idem Actuarius, paulò antè Alypum describens, prodidit eius semen atram bilem per aluum ducere, putauere quidam Actuario alypiam ab alypo differre, quòd huius seminis tantùm uires reddiderit. Sed

ijs respondi

ijs respondi potest, quòd cùm probè sciret Actuarius aliam uim inesse semini, aliam uerò radicibus, proinde de radicibus sub turpeti, & de semine sub Alypi nomine disseruit. Plantæ enim habentur, quæ alium fòlijs, alium semine, alium radicibus effectum præbent. Medium herba nobis exemplo erit, quæ, Dioscoridis testimonio, menses sistit, cùm tamen eius semen contrarium efficiat. Quamobrem facilè crediderim Alypum, & Alypiam nullis inter se notis dissidere: nec modò his rationibus fretus; sed etiam Pauli authoritate. quippe qui libro VII. Alypum inter ea, quæ atram bilem depellunt, commemorauit ijs uerbis. Alypi semen inferius atram purgare bilem pari epithymo mensura, cum sale, & aceto dictum est: intestina uerò, si fidem Dioscoridi accommodamus, leuiter exulcerat. Est autem, meo iudicio, quæ nunc Alypias uocatur. hæc Paulus. Ex quibus palàm est, Paulo nullam inter Alypum, & Alypiam fieri differentiam. Cæterùm ad nos solam radicem deferri, neque ullum hactenus qui plantam, uel semen ostenderit, me nactum fuisse, antea prodideram in commentarijs nostris Italica lingua conscriptis. Verùm hoc tempore Lucas Ghinus uir rei medicæ eruditissimus, Pisis herbam hanc pro Alypo ad nos misit, cuius hic picturam damus, quæ quidè descriptioni pulchrè quadrare deprehenditur. Alypi, quòd legerim, non meminit Galenus in simplicium medicamentorum censu. Hic de Turpeti uiribus nobis differendum esset, nisi superius in Tripolij commentatione, eius historiam, ac facultates latius prosecuti essemus, quàm ut adhuc plura dicenda, uel addenda supersint.

Alypi uires ex Paulo.

Ἔμπετρον. EMPETRVM. CAP. CLXXIIII.

Empetron aliqui phacoides uocant. nascitur in montibus, & maritimis, salso gustu: sed quò propius terreno fuerit, amarius sentitur. Trahit bilem, pituitam, & aquam, si bibatur in iure aliquo, aut hydromelite.

Empetri herbæ faciem nullis prorsus notis depinxit Dioscorides. Vnde solo nomine nobis de hac herba potius diuinandum esset, quàm quòd aliquid certi, ac perpetui statui possit. Non desunt tamen qui Oedipum se faciant, & hæc Dioscoridis obscura quasi ænigmata audeant soluere. Hi siquidem Empetron eam plantam putant esse, quam hodie Romani Fœniculum marinum appellant, alij uulgari sermone herba di san Piero. Sed hanc nos superius libro secundo legitimum esse crithmum, pluribus probauimus. Porrò & ubi nascatur Empetron, & quibus facultatibus sit præditum, Plinius quoq; tradidit lib. XXVII. cap. IX. ita ut ea planè à Dioscoride mutuatus deprehendatur. Verùm in reddendis medicinis, nominis fortasse similitudine deceptus, quòd Empetron saxifragam esse existimauerit, uires, quas utriq; seorsum tribuit Dioscorides, ipse uni Empetro assignauit, addens huic, quòd urinas cieat, & calculos frangat: quæ medicinæ saxifragæ debentur. Qua in re Plinium omnino errasse fatendum est. Empetri meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus in hunc modum disserit. Empetron ad solas purgationes uidetur esse commodum, bilem, ac pituitam educens. Gustu falsum est: proinde ad alia quoq; utaris licet, ad quæ pollere ostendimus substantiam salsam. Nominatur item prasoides. Hæc Galenus. qui tamen à Dioscoride in nomenclatura discordat: quãdoquidem alter Empetron phacoides à quibusdam uocari prodidit, alter uerò prasoides dici ait. Quare non deest suspicio, quin aut horum alter errauerit, aut alterius codex hoc in loco sit deprauatus. Non enim uideo, quomodo rectè idem Empetron simile reddi possit & lenti, & porro, ut illà nomina demonstrant.

Empetri consideratio..

Empetri uires ex Gal.

VITIS SYLVESTRIS.

Ἄμπελος ἀγρία. VITIS SYLVESTRIS. CAP. CLXXV.

Vitis syluestris sarmenta uitis modo prælonga emittit, aspera, lignosa, rimoso cortice: folijs hortensis solani, longioribus, ac latioribus: muscoso flore, & capillaceo: fructu exiguis uuis simili, post maturitatem rubente: rotunda est acinorum facies. Feruefacta radix in aqua, & in cyathis duobus uini aqua marina diluti, pota, humorem alui ciet: ideo hydropicis datur. Vuæ eius uitia cutis in facie, & maculas omnes expurgant. Enascentes uiticulæ, cibi gratia, sale condiuntur.

Vitis sylueſtris consideratio.

Vitis sylueſtris planta est in Hetruria mulieribus notissima: utpote quæ eius uuis, quibus lentigines, & maculas in facie emendant, plurimùm utantur. Hæc constat fòlijs hortensis so-

lani, ſed longioribus, ac latioribus: floribus racematim cohærentibus (ita enim legendum cenſeo in Dioſcoride, non muſcoſis, ut uulgata habent exemplaria, Oribaſij teſtimonio fretus, qui hoc loco non βρυώδεις, ſed βοτρυώδεις legit) capillaceis, purpureo colore: fructu exiguis uuis ſimili, rubente, ac uinoſo. Illud porrò nobis obſtare poteſt, quo minus hæc ſit uera Vitis ſylueſtris, quòd etſi eius ſarmenta, quibus uiniferæ uitis modo uicinas arbores ſcandit, ac uincit, quadantenus aſpera uideantur; non tamen, ut in Dioſcoridis codicibus ſcriptum reperitur, rimoſo ſunt cortice, ſed albo. Huic obiectioni ita reſpondere poſſum, quòd ea non ſit legitima huius plantæ nota. nam quòd uerbum illud Φλοιορῥαγοῦντα non legatur in Oribaſio, facit ut ſuſpicer in Dioſcoride hoc loco mendum ac uitium ſubeſſe. Hinc itaq; moueor, ut hanc pro ſylueſtri uite nunc proferre non dubitem, donec alia nobis, aut alijs comperta ſit planta, quæ magis notis omnibus illi reſpondeat. Theophraſtus uitem ſylueſtrem Atragenam uocaſſe uidetur lib. v. cap. ultimo de plantarum hiſtoria, ubi de ſomitibus ad ignem concipiendum egit. Antiqua enim ætas chalybem fortaſſe non experta, ex ligno duriore, et fungoſo ignem parabat: ad quod, meo iudicio, ſylueſtris uitis materies admodum apta fuit.

Vitis ſylueſtris uires ex Galeno.

De huius uitis ſylueſtris uiribus ſcripſit Galenus lib. vi. ſimplicium medicam. his uerbis. Vitis agreſtis racemi extergendi uim habent, ut epheleis, & næuos, & id genus omnia in extima cute exiſtentia curare poſſint. Sed & adſtrictionem quandam extrema germina obtinent, quæ & ſale condiri aſſolent.

Ἄμπελος λευκή. VITIS ALBA. CAP. CLXXVI.

Bryonia alba

Vitem albam aliqui bryoniam uocant. Folijs, uiticulis, pampiniſque ſatiuam uitem imitatur, ſed hirſutiora ſunt omnia: ea, quos prope ſe nacta ſit frutices, ſuis clauiculis complectitur: fructus rubens in uua dependet, quo coria pilis ſpoliantur. Ex ea aſparagi, qui prima germinatione exeunt, decocti in cibo, aluum, & urinam cient. Folia, fructus, radix acrem uim ſortiuntur: itaque ulcerum phagedænis, gangrænis, chironijs, putrentium tibiarum tædio, efficaciter ex ſale illinuntur. Radix corpus abſtergit, & cutem erugat: uitia cutis in facie, uaroſque, lentigines, & cicatrices nigras emẽdat, cum eruo, creta Chia, & fœno græco. Eodem effectu prodeſt decocta in oleo, uſquedum liqueſcat: ſugillata tollit, & reduuias committit. inflammationes diſcutit illita ex uino: ſuppurationes rumpit. medicamento aptè immiſcetur, quod carnem exeſt: infracta oſſa extrahit, trita, & impoſita. Datur comitialibus in potu, drachmæ pondere, quotidie anno toto: prodeſt attonitis, & uertigine laborantibus, conſimiliter aſſumpta. Contra uiperarum ictus pota drachmis duabus, auxiliatur: partus necat: mentem interdum ſubturbat. Fœminarum locis appoſita partus, ſecundaſque morantes trahit: cit urinam pota. Eclegma ex ea fit cum melle, difficilè ſpirantibus, ſtrangulatu oppreſsis, tuſsientibus, vulſis, ruptis, & laterum doloribus. Lienem ternis obolis pota ex aceto triginta diebus, conſumit: illinitur ad eadem cum fico. Ad muliebres quoque inſeſſus decoquitur: ſiquidem vuluas purgat, ſed abortum facit. Succus è radice uere exprimitur, qui trahit pituitam cum aqua mulſa potus. Ad pſoras, & lepras ſemen efficaciter illinitur. Lactis abundantiam facit ſuccus eius, ſi cum tritico decocto ſorbeatur.

Vitis albæ cõſideratio, & uires.

Vitis alba officinis, & herbarijs Bryonia nominatur. Vulgò mulieribus Cucurbita ſylueſtris dicitur. Nota omnibus ferè planta eſt, quòd paſsim ſecus uias, & propter ſepes proueniat. Hanc inter ſua deiectoria medicamenta repoſuit Meſues, qui de ea hæc ad ſenſum ſcribit. Vitis ſylueſtris, quòd hauſta, quemadmodum & draucunculus, uentriculo, & iecinori noxam inferat, danda nõ eſt, niſi aromatum puluere permixta, aut addito maſtiche, cydonijs malis, aut alijs adſtringentibus, roborantibuſq; medicamentis. Succus è contrita radice expreſſus pituitam eijcit, urinam remorantem trahit, & cerebrum mundat, quinetiam pectus, et neruos à pituitoſis, putridisq; excrementis: uiſcerum obſtructiones aperit: renes à calculis expedit: ſubuenit item uertiginoſis, comitialibuſq;. Præſtat opem mirificè tuſsientibus: & induratos tumores reſoluit, præſertim lienis, ſi cum uino, & ficubus tuſa radix illinatur. Menſtrua elicit, & uniuerſum purgat uterum, atq; etiam fœtum expellit, ſi in eius decocto inſideant fœminæ. Succus fabarum, aut cicerum farina exceptus, maculas in facie, & uulnerum cicatrices emendat, linimenti modo adhibitus. Oleum excauatis eius radicibus immiſſum, cineribuſq; incoctum, ſugillata delet. Præterea mulieres uuluæ

ſtrangula-

strangulationibus obnoxias mirum in modum iuuat, adeò ut eas à strangulatu liberet, & sanet. Equidem noui mulierem quotidie ferè per annos hoc morbo uexatam, quæ tandem à quodam uulgari herbario edocta, ut uinum album biberet, in quo uitis albæ radicis uncia efferbuisset dormitum itura semel in hebdomada, cùm hac medicina per annum usa fuisset, optimè ex illo morbo conualuit. Vitis albæ meminit Galenus libro VI. *simplicium medicamentorum, de eius utribus ita scribens. Vitis albæ, quam & Bryoniam, & Psilothrum uocant, prima quidem germina ab omnibus pro more in uere eduntur, utpote edulium stomacho, eo quòd adstringat, gratum. Habent etiam subamaram, & modicè acrem adstrictionem: quare & urinam moderatè cient. At radix & abstergentem, & desiccantem, & tenuium partium, ac moderatè calidam uim obtinet: quamobrem & lienes induratos liquat, tum epota, tum foris cum ficubus imposita: & psoram, & lepram sanat. Porrò fructus eius racemi specie præferens, ijs qui coria tingunt, utilis est.*

Vitis albæ uires ex Gal.

Ἄμπελος μέλαινα. VITIS NIGRA. CAP. CLXXVII.

NIGRA uitis, quam aliqui nigram bryoniam uocant, folia fert hederæ, similaceis proxima, sed maiora: caules etiam cognatos: capreolis suis arbores, quasi adminicula, comprehendit: fructus racematim cohærent, qui inter principia uirent, & post maturitatem nigrescunt: radix foris nigra, intus buxeo colore nitet. Viticulæ, quæ primo germinum partu erumpunt, in olera recipiuntur. menses pellunt, urinas cient, lienem absumunt: uertiginosis, comitialibus, neruorum resolutione tentatis prosunt. Radix eadem, quæ uitis alba præstat, sed inefficacius. Folia cum uino exulceratis iumentorum ceruicibus commodissimè illinuntur: luxatis itidem imponuntur.

Vitis nigræ consideratio.

VITIS *nigra Hetruscis uulgò appellatur Tamaro, corrupto à tamno uocabulo. Sunt enim qui hanc tamnum, siue tamum etiam uocent, unde Latinis eius uua Taminia dicta est. Huius uiticulæ, quæ uere primùm è terra erumpunt, quòd asparagis similes sint, eorum more decoctæ, hac etiam tempestate manduntur, quãuis non eam, quam asparagi, cũ palato ineant gratiam. Frequentissima hæc in Hetruria prouenit, quin & in Goritiensi comitatu, ubi Martio & Aprili mensibus, eius cauliculi in fasciculos digesti in fòro ueneunt ad ciborum usum. Huic tamen, quæ in Italia nascitur, illud tantùm obijci posse putauerim, quòd in uuarum colore ab illa dissidere inueniatur, quam Dioscorides repræsentauit, quòd huic uuæ post maturitatem nigrescant, nostræ uerò perpetuò rubentes spectentur: cætera enim, meo quidem iudicio, inter se maximè conueniunt. Sed illud nihil me mouet, neque facit, ut mutare debeam sententiam, & credere hanc aliam esse à Vite nigra, quòd sæpe uiderim solanum hortense quibusdam in locis uuas ferre modò nigras, modò rubentes, modò croceas: quãdoquidem natura plerunq; cum florum, & fructuum colore ludere soleat, ut in uuis, cerasis, moris, ficubus, prunis, malis, & alijs compluribus perspicuò cernitur. Idcirco nil mirum esse debet, si in Italia Vitis nigra rubentes uuas proferat, alibi uerò nigras, ut in Græcia, Asia, alijsq; calidioribus regionibus, quòd huiusmodi discrimina sæpenumero cœli, ac soli diuersitate contingant. Hac igitur ratione fretus, quæ, ni fallor, illam obiectionem diluit, non dubitauerim asserere, hanc plantam, cuius etiam hic effigiem pictam damus, esse ueram ac genuinam Vitem nigram, quoniam cæteræ omnes prorsus notæ illi adstipulari deprehenduntur.* Cæterùm credidit Leonardus Fuchsius, medicus nostræ ætatis celebris, eam stirpem esse legitimam Vitem nigram, quæ nostris in Hetruria uulgò Vitalba dicitur, quamq; alteram esse Dioscoridis clematidem superius huius libri initio abunde ostẽdimus. Verùm hæc eius opinio nobis, pace sua, planè reprobanda uidetur. Siquidem nostra Vitalba non habet radicem fòris nigram, intus buxeo colore: non fert fòlia hederæ maiora, sed potius minora, & per ambitum laciniata: nec semen edit in racemi modum, sed simul compactum, nulla cum uuis similitudine. Adde, quòd eadem sua facultate exulcerat. Vitis uerò nigra exulceratis boum ceruicibus medetur, & luxatis ob adstringentem uim, quam habet, utilissimè imponitur. Vitis nigræ uires paucis perstrinxit Galenus lib. VI. *simplicium medicamentorum, sic inquiens. Vitis nigra: uocatur autem hæc propriè bryonia, uiti albæ ad omnia similis, nisi quòd imbecillior. hactenus Galenus de uite nigra. Huius autem succo (ut est autor Mesues) nihil ualentius ad strumas sanandas, si cum uini, & mellis æquali portione is hauriatur. Præstat ad idem radix quoq; si tusa, & melle excepta illinatur.* Fuchsij opin. reprobata.

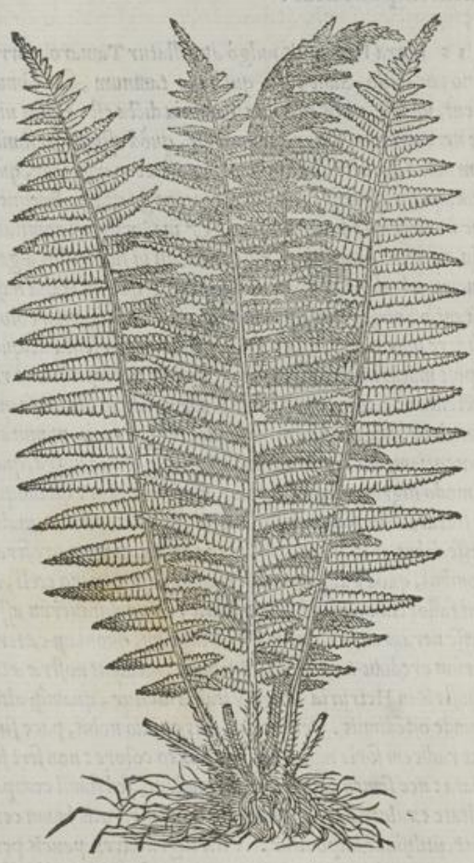
Sed quoniam Vites tam alba, quam nigra, de quibus hactenus dictum est, mihi in mentem eam herbam redegerunt, quæ aliquibus uulgò uocatur Viticella, alijs Balsamina, alijs Momordica, alijs Caranza, cùm ueteribus nihil de ea posteritatis memoriæ proditum sit, sitq; dotibus quàm plurimis non

Viticellæ, siue Balsaminæ historia.

obſcuris prædita, hunc locum opportunum duximus, in quo huius herbæ hiſtoria pertractetur. Eſt itaque VITICELLA, ſiue Balſamina, planta, quæ prælongis, tenuibuſq; uiticulis, ultro citroq; reptantibus, proximas tum herbas, tum arbuſculas comprehendit: fŏlijs uitis albæ, aut uiniferæ ſimilibus, ſed longè minoribus, magisq; per ambitum laciniatis: capreolis tenuibus ex alarum ſinu prodeuntibus, quibus ſeſe implicat appoſitis adminiculis. Florem promit cucumeri ſimilem, colore ſubluteum: fructum utrinq; turbinatum, qui oui ferè faciem repræſentat, cute carnoſa, quibusdam acutis bullis rigente, dipſaci modo. Huic maturo puniceus color, qui præterea facilè diſſilit ultimam maturitatem adeptus. Semen includit anguriæ uocatæ ſimile, minus tamen, cõtectum cute craſſa, pingui, lubrica & perquàm rubente. Planta hæc gracili nititur radice, nec citius fructum perficit, ac maturat, quàm aduentante autumno, Auguſto, & Septembri menſibus. Nusquam niſi ſata, quod ſciam, in Italia prouenit: pluribus autem in locis inibi plantatur, & naſcitur. Folia uulnera recentia glutinant. Fructus exempto ſemine inſolantur diu in oleo omphacino, aut macerantur eodem oleo in balneo calentis aquæ, aut equino calente fimo, fitq; inde oleum præſtantiſsimum ad arcendas uulnerum, mamillarumq; inflammationes, doloresq; mulcendos. Valet idem ad exulceratos, inflammatósque uteros ſiphone iniectum. Doloribus hæmorrhoidum mirè auxiliatur: in quem uſum macerantur fructus (ut diximus) oleo amygdalino dulci, aut è ſemine lini expreſſo, addita ad unamquanq; olei libram, liquidæ uernicis uncia. Medetur hoc ambuſtis tam igne, quàm aqua. Punctis, ſauciatisq; neruis utiliter illinitur: quàn et uulnerum cicatrices tum attenuat, tum etiam prorſus delet. Scribunt recentiorum quidam, ſteriles mulieres fœcundas fieri, ſi à balneo mendicamentis utero conferentibus parato, hoc oleo uteri oſculum ſibi perunxerint, ac demum ſuis ſe iunxerint uiris. Ramicoſis pueris efficax remedium eſt, ſi eo locus ſæpius perungatur. Foliorum puluis (ut ij affirmant, qui periculum fecerunt) cochlearis menſura ex plantaginis, ſiue equiſeti decocto, inteſtinorum uulnera ſanat. Nec deſunt qui eundem puluerem laudibus efferant, ad coli dolores, & inteſtinorum tormina. Porrò illud hic prætereundum non eſt, ne fortè huiuſce plantæ nomina alicui imponant, quòd ſunt qui Momordicam etiam appellent geranij genus quoddam, illud ſcilicet, quod maiora inter cætera fŏlia profert, maluæ amplitudine, de quo libro tertio in Geranijs abunde diſſeruimus.

Viticellæ uocatæ uires.

FILIX MAS.

FILIX FOEMINA.

Πτέρις. FILIX MAS. CAP. CLXXVIII.

FILICI folia ſine caule, ſine fructu, ſine flore, ex uno pediculo cubitali longitudine exeunt, multifida, & lateribus pinnata, ſubgraui odore: radice per ſumma ceſpitum, nigra, oblonga, filices multas fundente, ſubaſtringente guſtu. naſcitur in montibus, & ſaxoſis. Radix latas tineas excutit,

cutit, sumpta drachmis quatuor ex aqua mulsa: melius si cum scammoniæ, aut ueratri nigri totidem obolis detur: sed qui sumunt, alia prægustare debent. laborantes lienis incremento recreat. Radix & potu, & illitu cum axungia, vulneribus sagitta harundinea factis, est auxilio. cuius rei probatio talis fertur. Peribit filix, quam per ambitum sata copiosior harundo coronet: & contrà euanescens abibit harundo, quam obsepiens multa filix in orbem cinxerit.

Θηλυπτερίς. FILIX FOEMINA. CAP. CLXXIX.

Filix fœmina foliis est filicis, furculosis, altioribusque, & quæ non singulari, ut illa, pediculo fulciantur: radicibus longis, pluribus, obliquis, quæ ex nigro in luteum flauescunt: aliquæ etiámnum rubræ inueniuntur. Pellunt lata interaneorum animalia, cum melle, eclegmate sumpto: potæ cum uino drachmis tribus teretes tineas eijciunt. Datæ fœminis sterilitatem faciunt: & prægnantibus abortum, si supergrediantur. Farina humidis ulceribus, & cicatrici repugnantibus inspargitur: iumentorum ceruicibus medetur. Folia recentia in oleribus cocta manduntur, ut uentrem emolliant.

Filicis tam maris, quàm fœminæ, quibus scatet uniuersa Italia, meminit Theophrastus libro IX. cap. XX. de plantarum historia, his uerbis. Filix fœmina utilis contra interaneorum animalia lata, melle subacta: & contra tenuia, in uino dulci cum farina hordeacea data. Si mulieribus grauidis detur, abortum facere: si cæteris, steriles in totum reddere aiunt. Differt fœmina filix à mascula, quòd folium unico artu porrectum hæc habeat, radicem uerò crassam, longam, & nigram. Harum igitur uires sterilitati addixisse natura putatur. Hactenus de filicibus Theophrastus. De ijs etiam scripsit Plinius lib. XXVII. cap. IX. sic inquiens. Filicis duo genera, nec florem habent, nec semen. Pterin Græci uocant, alij blechnon, cuius ex una radice complures exeunt filices, bina etiam cubita longitudine excedentes, non graues odore. Hanc marē existimant. Alterum genus thelypterin Græci uocant, alij nymphæam pterin. Est autem singularis, atq; non fruticosa (fortè rectius non singularis, atque fruticosa) breuior, molliorq;, & densior, foliis ad radicem canaliculata. Vtriusq; radice sues pinguescunt. Folia utriusq; lateribus pinnata, unde nomen Græci imposuere. Radices utriq; longæ, in obliquum, nigræ, præcipuè cùm inaruere: siccari autem eas sole oportet. Nascuntur ubiq;, sed maxime frigido solo. Effodi debent Vergilijs occidentibus. Vsus radicis in trimatu tantùm, neq; antè, neq; postea. Pellunt interaneorum animalia: ex his ptænias cum melle, cæteras ex uino dulci triduo potæ. Vtraq; stomacho inutilissima. Aluum soluit, primò bilem trahens, mox aquam. melius ptænias cum scammonij pari pondere. Radix eius duùm obolorum pondere ex aqua, post unius diei abstinentiam bibitur, melle prægustato, contra rheumatismos. Neutra danda fœminis, quoniam grauidis abortum, cæteris uerò sterilitatem facit. Farina earum ulceribus tetris inspargitur, iumentorum quoq; ceruicibus. Folia cimicem necant, serpentem non recipiunt. Et libro XVIII. capite VI. idem de Filice hæc scripto reliquit. Filix biennio moritur, si frondem agere non patiaris. Id efficacissimè contingit germinantis ramis baculo decussis: succus enim ex ipsa defluens necat radices. Aiunt & circa solstitium auulsas non renasci, nec harundine sectas, aut exaratas uomeri harundine imposita. Filicem utranque prodidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi de earum uiribus in hunc modum disserit. Filix mas radicem habet maximè utilem: latum enim lumbricum interficit, si quis eam quatuor drachmarum pondere in aqua mulsa sumpserit. Ad eundem modum fœtum uiuum quidem necare, mortuum autem eijcere mirum non est: est enim amara, paulum habens adstrictionis. Quamobrem ulceribus imposita ualenter deficcandi facultatem obtinet, non tamen mordax est. Similem ei uim habet Thelypteris nominata.

Filicis utriusque historia.

Filicis utriusque uires ex Galeno.

Πολυπόδιον. FILICVLA. CAP. CLXXX.

Filicula nascitur in muscosis petris, & uetustis arborum caudicibus, præsertim quercuum, palmi altitudine, filici similis, subhirsuta, non tenui perinde diuisura. Radix pilosa, in qua continentur cirri, ceu polyporum, crassitudine digiti minimi, coloris intus herbacei, austera aliquantùm, & gustu subdulcis. Purgandi uim habet. Coquitur cum gallina, aut piscibus, aut beta, aut malua, ad aluum soluendam. Aridæ farina aquæ mulsæ inspersa, detrahit bilem, & pituitam: trita luxatis efficaciter illinitur, & aduersus rimas, quæ inter digitos fiunt.

Polypodium Latinis Filicula nuncupatur. Recentiores medici, atq; etiam officinæ Græcum nomen retinent. Eius duo reperiuntur genera. Alterum, de quo hic Dioscorides disserit, omnibus notum est, quòd ubiq; locorum frequens proueniat. Alterum uerò non nisi paucis cognitum esse reor, folio aspleni, sed longiore, uiridiore, magisq; per ambitum laciniato: radice priori simili, graciliore tamen paulò. hoc plurimum nascitur in montium syluis. Nos copiosum uidimus, legimusq; quibusdam in montibus, per quos iter breue, ac compendiosum faciunt, qui Goritia Labacum contendunt. Prætulit Mesues filiculam, quæ in quercuum caudicibus gignitur, quòd ea, quæ solo, aut muscosis lapidibus innascitur, suo quodam exuberante, inconcoctoq; humore maximè uentriculo sit noxia, quòdq; ipsum flatibus repleat, ac etiam subuertat. Id quod postea in uniuersum de omni Filicula subiunxit, dicens. Polypodium inter ea recensetur medicamenta, quæ uel maximè corpora exiccant, & extenuant: subuersionem, & nauseam facit.

Polypodij cõsideratio.

POLYPODIVM. POLYPODIVM ALTERVM.

In quo tamen Meſui refragatur doctiſsimus Manardus Ferrarienſis, aſſerens, quòd polypodium, cùm imbecilliter leuiterque purget, corpora extenuare non poſsit: addens ſe certò ſcire, quòd idem per ſe exhibitum, nullam ſtomacho inferat iniuriam. Proinde Auerroi in hoc magis adſtipulandum cenſet, quàm alteri: quandoquidem Auerroes autor eſt, Polypodium tutum eſſe medicamentum, & epithymo præſtantius. Polypodium (ut teſtatum reliquit Actuarius in libro de compoſitione medicamentorum) bilem, & præſertim atram, & pituitam extrahit. Dantur purgatæ radicis ſeni ſcrupuli adſuſa aqua mulſa. Mediocriter uerò aluum ciet, & citra moleſtiam, tum in gallinaceo iure, tum in cremore ptiſanæ cocta radix. Polypodio facultatem duntaxat aſsignauit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ijs uerbis. Polypodium dulcem ſimul & auſteram habet uincentem qualitatem, ut facultatis ſit admodum deſiccantis, citra morſum tamen. hæc Galenus. Ex quibus ſanè ſatis conſtare poſſe arbitror, Meſuem rectè dixiſſe, & in hoc immeritò à Manardo reprehenſum fuiſſe. Nam quòd Polypodium abundè exiccet, Galenus teſtis eſt grauiſsimus. Ex quo cur etiam efficaciter extenuare non poſsit (ut inquit Meſues) non equidem uideo. Quare potius adducor, ut in hoc opinio Manardi alioqui celebris, mihi planè reprobanda uideatur.

Polypodij uires ex Actuario, & Gal.

Δρυοπτερίς. DRYOPTERIS. CAP. CLXXXI.

DRYOPTERIS naſcitur in ueterum quercuum muſco, filici ſimilis, multò minore foliorum inciſura: radicibus inuicem implexis, hirſutis, guſtu acerbis, in dulcedinem uergentibus. Pſilothrum eſt cum radicibus trita: illinitur enim primùm uſque dum ſudorem euocet, mox ſudor abluitur, & recens imponitur.

Dryopteridis conſider.

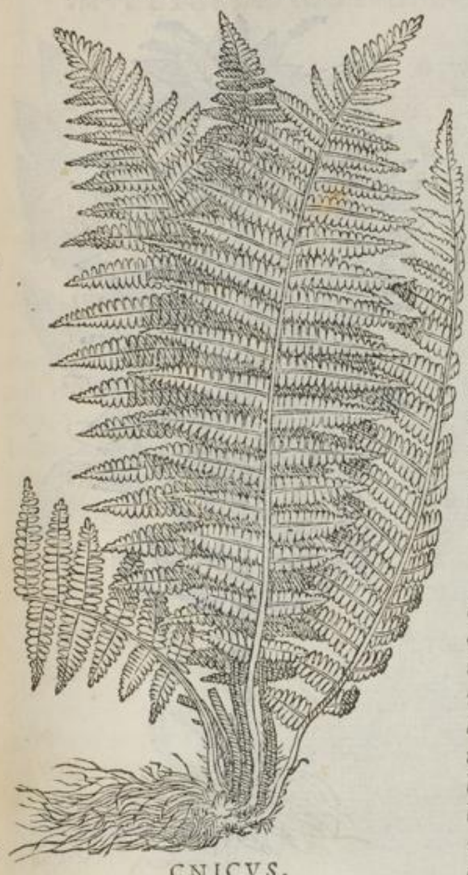
NON aliud Græcis ſignificat Dryopteris, quàm filix in quercubus naſcens, quòd filix hæc in annoſis, muſcoſiſq; (ut Dioſcorides inquit) quercubus proueniat, foliis filicem ad unguem referentibus. Naſcitur etiam humenti ſolo, & inter uepres, circa quercuum caudices: eam ſiquidem ipſe in Goritienſi agro pluribus in locis inueni extra quercuum caudices enatam, nullis repugnantibus notis. Dryopteris ijs, qui ſyluas ingentes frequentant, notiſsima eſt.

Dryopteridis facul. ex Gal.

Dryopteridis meminit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, eius facultates referens his uerbis. Dryopteris guſtu miſtam facultatem præfert, dulcem, acrem, amaram: in radice uerò item acerbam. Facultatem habet ſepticam, proinde etiam pilis glabram cutem efficit.

Κνίκος.

DRYOPTERIS.

CNICVS.

Κνίκος. CNICVS. CAP. CLXXXII.

CNICVS folijs constat oblongis, per ambitum diuisis, asperis, spinosis: caule sesquipedali: capitulo magnitudine grandis oliuæ: flore croci: semine candido, alioqui ruso, longo, anguloso. Huius flore in obsonijs utuntur. Seminis tusi, & expressi succus, cum aqua mulsa, uel iure gallinacei, aluum purgat: sed stomacho aduersatur. Ex eo autem fiunt offulæ, quas placentulas uocant, adiectis succo amygdalis, nitro, aniso, & melle decocto, quæ aluum emolliunt. Hæ in partes quatuor finduntur, quæ nucis iuglandis magnitudinem impleant: è quibus ante cœnam duas, uel tres sumpsisse satis est. Ratio temperandi hæc est. Cnici candidi sextarius, amygdalarum tostarum & delibratarum cyathi tres, anisi sextarius unus, aphronitri drachma una, cum carnibus triginta caricarum. Seminis succus lac cogit, & magis ipsum resoluendæ alui facultate donat.

Cnici consideratio.

SVNT in Italia, qui Cnicum Crocum Saracenicum appellent, quòd eius flore plerunq; croci loco rura utantur: tametsi officinæ Mauritanos secutæ Cartamum uocent. Cnicus (ut author est Theophrastus libro VI. cap. IIII. de plantarum historia) duorum est generum, satiuum unum, alterum syluestre, ut latius libro tertio in Atractylidis mentione retulimus. Porrò in usum medicinæ semen tãtùm uenit. Quod (ut Mesues inquit) haustum superne, inferneq; purgat. Pituitam, & aquas extrahit: quo fit, ut coli dolore affectis, & aqua inter cutem laborantibus opem mirificè præstet, non modò haustum, sed & clysteribus infusum. Seminis medulla à putaminibus repurgata, & saccharo eclegmatis modo excepta, pectus, & pulmones absterget, uocem clarificat, prolificumq; semen auget. Cnici uires ex Galeno.

Cnici uires paucis perstrinxit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Cnici semine duntaxat ad purgationes utimur. Tertij est ordinis excalfacientium, si quis foris eo uti uolet.

Λινόζωστις. MERCVRIALIS. CAP. CLXXXIII.

LINOZOSTIS, aliqui parthenion, alij hermû botanion appellant, folijs constat ocimi, helxinæ cognatis, sed minoribus: ramulis duplici geniculorum modo cinctis, alarum cauis multis. fructu fœminæ, copioso, quandam racemorum speciem præbente: mari è foliorum sinu dependente, paruo, rotundo, ceu binis testiculis vnà cohærentibus: frutice dodrãtali, aut maiore. Vtraque in oleribus manditur, ad aluum ciendam. cocta in aqua, epoto iure, bilem aquamq; detrahit. Constat, vt mares gignantur, hunc facere: vt fœminæ, illam, si à purgatione bibantur, & trita folia genitalibus admoueantur.

Mercurialis consid. & historia ex Pli.

MERCVRIALEM, quæ Græcis Linozostis appellatur, duorum generum esse constat: unum mas, alterum fœmina. Vtraq; non modò medicis, ac seplasiarijs uulgaris admodum est notitiæ; sed etiam mulierculis, et ferè omnibus, quòd in clysteribus plerunq; imponatur. Quare non est, cur de Mercuriali hic pluribus disseramus. Subijciam tamen quæ de ea memoriæ prodidit Plinius lib. XXV. cap. V. ijs uerbis. Linozostis, inquit, siue parthenion,

MERCVRIALIS. MAS.

MERCVRIALIS FOEMINA.

parthenion, à Mercurio inuenta est, ideo apud Græcos hermûpoan multi uocant eam, apud nos omnes mercurialem. Duo eius genera, masculus, et fœmina, quæ efficacior: caule cubitali interdum, ramoso in cacumine, ocimo angustioribus foliis, geniculis densis, alarũ cauis multis: semine in geniculis dependente, fœminæ copioso, mari iuxta geniculata stante, rariore, ac breui, contortoq́; fœminæ soluto, & candido: folia maribus nigriora, fœminis candidiora: radix superuacua, prætenuis. Nascuntur in campestribus cultis. Mirum est, quod de utroque eorum genere proditur: ut mares gignantur hunc facere, ut fœminæ illam. Hoc contingere, si à conceptu succus protinus bibatur in passo, edantúrue folia decocta ex oleo & sale, uel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in nouo fictili, cum heliotropio, & duabus, aut tribus spicis, donec decoquatur. Decoctum dari iubent, & herbam ipsam in cibo, altero die purgationis mulieribus per triduum, quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum usu prædicauit illas: easq́; ad hunc modum adhuc medicorum nemo nouit. Ille eas uuluæ cum melle, uel rosaceo, uel irino, uel lirino admouit. Item ad ciendos menses, secundasq́;. Hoc idem præstare potu, fotuq́; dixit. Instillauit auribus surdis succum, inunxitq́; cum uino uetere. Aluo folia impositi, epiphoris, stranguriæ, & uesicæ. Decoctum eius dedit cum myrrha, & thure. Aluo quidem soluendæ, uel in febri, decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquæ ad dimidias, bibitur sale, & melle admixto, necnon cum ungula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius. Purgationis causa putauere aliqui utranque dandam, siue cum malua decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum lædunt. Hactenus de mercuriali Plinius. Eius quoque uires descripsit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Mercuriali utuntur omnes ad uentris purgationes duntaxat. Verùm enimuero si quis eius facere periculum uolet in cataplasmate, sanè eam digerentis admodum facultatis esse experietur.

Mercurialis uires ex Gal.

Κυνοκράμβη. CYNOCRAMBE. CAP. CLXXXIIII.

CYNIA, aut cynocrambe, cauliculum binûm dodrantum altitudine emittit, mollem, subalbidum: folia mercuriali, aut hederæ similia, certis interstitijs subalbida. semen folijs adhæret, paruum, rotundum. Folia cum caulibus pota, aluum cient. oleribus commendantur. Ius decocti & pituitam, & bilem, aquamq́ue detrahit.

Cynocrãbes consider. Ruellij error.

VIDETVR *Ruellius existimasse Cynocrambem eandem herbam esse cum Atriplice syluestri. Qua in re (si ita esse credidit) aperte errasse deprehenditur, quòd præter syluestrem atriplicem, etiam comperta sit legitima Brassica canina, quòdq́; de syluestri atriplice simul cum satiua scripserit Dioscorides libro secundo. Cynocrambe, quam nos Mercurialem spuriam appellamus, in Italia omnibus fere locis prouenit, in campis, in uijs, & in uineis, nulla*

CYNOCRAMBE.

nulla prorsus descriptioni reclamante nota. Differt hæc ab agresti atriplice non modò fŏlijs, & facie; sed etiam caulis proceritate. Siquidem atriplex syluestris quandoque ad duûm cubitorum altitudinem assurgit. Cynocrambe uerò binûm palmorum longitudine contenta est. Huius nusquam, quod inuenerim, meminit Galenus in libris simplicium medicamentorum. nam ea Cynocrambe, cuius ipse Galenus, & alij rei herbariæ scriptores mentionem faciunt sub nomine Apocyni, alia est ab hac, de qua hic agitur.

Ἡλιοτρόπιον μέγα. HELIOTROPIVM MAIVS. CAP. CLXXXV.

HELIOTROPIO magno flos est effigie scorpionis caudæ, vnde scorpiuro ei nomẽ: & quoniam folia cum sole circumagat, heliotropion dicitur. Folia ocimi habet, hirsutiora, candidiora, & maiora: ramuli à radice terni, quaterni, aut sæpe quini exiliunt, multis alis concaui: flos in cacumine cãdidus, aut subfuluus, incuruatur ut scorpionis cauda: radix tenuis est, & inutilis. nascitur in asperis. Decoctum herbæ ex aqua, fasciculo manus plenæ, potu pituitam, bilémque per aluum extrahit: contra scorpionum ictus in vino potum, & illitum prodest. adalligatur ad conceptus arcendos. Aiunt per hõrã vnam ante accessiones, seminis grana quatuor cum vino quartanas finire, tria verò tertianas. Illitum semen formicantes verrucas, pensilesq́;, & thymos, & epinyctidas exiccat. Folia infantium destillationibus, quas syriasceis vocant, podagricis, luxatisq́; vtilissimè illinitur. menses cient: partus trita, & imposita pellunt.

HELIOTROPIVM MAIVS.

HELIOTROPIVM MINVS.

Ἡλιοτρόπιον

Ἡλιοτρόπιον μικρόν. HELIOTROPIVM MINVS. CAP. CLXXXVI.

HELIOTROPIVM paruum naſcitur in paluſtribus, iuxta lacus, folijs antedicto proximis, rotundioribus: ſemine acrochordonum verrucarum modo, penſili, rotundo. Herba cum ſuo ſemine pota, adiecto nitro, hyſſopo, naſturtio, & aqua, latas tineas, teretesque excutit. Penſiles verrucas, quæ acrochordones vocantur, cum ſale illita tollit.

Heliotropij utriuſq; conſideratio.

HELIOTROPION *maius, licet in aſperis naſci Dioſcorides tantùm prodiderit; tamen in Hetruria, & in comitatu Goritienſi, ubi frequentiſſimum uiſitur, paſſim ferè prouenit, in campis, ſecus uias, in oppidorum plateis, & circa ædificiorum areas, aridis item, & ſabuloſis locis. Herba hæc apud Hetruſcos officinis* Verrucaria *appellatur, quòd uerrucas, myrmecias, & thymos affricata ualenter adimat. Quare mihi, ut Ruellio quoq; doctiſſimo, pluri-mùm errare uidentur, qui cenſent Calendulam officinis dictam, quæ & neotericis Caltha exiſtimatur, eſſe Heliotro-pium maius. nanq; omnes prorſus illius notæ huic reclamare deprehenduntur. Neque eorum opinioni illud quicquam addit, quòd huius Calthæ ſemen quadantenus ſcorpionum caudiculas referat, quoniam Dioſcoridi Heliotropij flos, non ſemen ſcorpionis caudæ effigiem repræſentat. Porrò Ruellius heliotropium hoc uocari ait herbam cancri, quòd eius flores in caudæ cancri (qui nobis aſtacos eſſe putatur) ſimilitudinem inflectatur. Verùm hæc nominis ratio à Ruellio aſſignata mihi non planè ſatisfacit, quòd ſcorpionum, & aſtacorum caudæ forma inter ſe maximè differant. Vnde potius crederem, hoc Heliotropium herbæ cancri appellationem traxiſſe, quòd efficaciſſimum ſit aduerſus car-cinomata, & ulcera gangrænoſa, ad quæ magno admodum ſucceſſu eo utuntur chirurgici, qui & plantam, & eius uires compertas habent. Cæterùm Heliotropium minus uidimus, ac ſæpe legimus in Tridentino agro, in paluſtribus quibuſdam locis, idq; compluribus oſtendimus, ut quod picturæ ſatis reſpondere mihi uideretur. Quòd autem huius Heliotropij, aut alterius mentionem fecerit Galenus, non inuenio in ſimplicium medicamentorum cenſu. Paulus ta-men utriuſq; meminit, ſed non plura de his tradidit, quàm quæ Dioſcoridi accepta referre poteſt. Sunt è recentio-ribus (ut ſuprà diximus) qui Calendulam uocatam, Virgilij & Plinij* CALTHAM *exiſtiment, hoc argumento nixi, quòd flores aureos lutcósue proferat. Quorum equidem ſententiæ non auſim omnino ſubſcribere, aut refra-gari. Ea in Hetruria à florum colore uulgò Fior rancio nomina-tur. Hanc imibi paſſim acetarijs adhibent. Guſtu eſt adſtringenti, cum quadam leuiuſcula amaritudine. Ex quo non uideo, quomo-do hæc, ut quidam ſcriptis tradiderunt, menſes ciere poſſit. niſi id fortaſſe fiat ab occulta quadam facultate. Siccatæ puluis ea-uis dentium immiſſus, dolorem leuat.*

Calthæ conſideratio, & uires.

ozuithopium corpioides L.

SCORPIOIDES.

Scorpioidis conſider.

Scorpioidis facul. ex Gal.

Σκορπιοειδές. SCORPIOIDES. CAP. CLXXXVII.

SCORPIOIDES herbula eſt, folijs paucis: ſemine caudæ ſcorpionis effigie. Illita ſcorpionum ictibus præſentaneo eſt auxilio.

SCORPIOIDIS *ſpeciem Calendulam nominatam haud dubiè eſſe cenſerem, ſi fòlia, ſicuti ſemen, Scorpioidi reſpõderent. Verùm, cùm hæc fòlijs paucis, illa uerò multis, longiſq; proſi-liat, ij apertè falli deprehenduntur, qui in hac opinione uer-ſantur. Equidem ueram, ut arbitror, Scorpioidem uidi pri-mùm ſuperioribus annis in Foroiuliẽſi agro in Ciuitate Auſtriæ quodam in hortulo clariſſimi medici Iuliani à Maroſtica Teroi-ſienſis. Hanc eandem, cuius hic effigiem pictam damus, dum hoc tempore diligenter curarem, ut ſingulis plantarum deſcriptioni-bus, quarum cognitionem habemus, pictura accederet, ad me mi-ſit Auguſtinus Alpagus nobilis Bellunenſis, artis medicæ, reiq; herbariæ peritus. Quam ſanè ſuis notis ueram Scorpioidem re-ferre putamus: etſi non deſunt uiri doctiſſimi, qui aliter ſentiunt. Scorpioidem breuiſſimè perſtrinxit Galenus lib.* VIII. *ſimpli-cium medicamentorum, ſic inquiens. Scorpioides excalfacit qui-dem ordine tertio, deſiccat uerò ſecundo.*

LIBRI QVARTI FINIS.